ھاتەم ھەققىدە
قىسسە

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: توختى ئابسخان
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابلىمىت ھاجى

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

مۇندەرىجە

بەت

ھاتەم 1

مەلىكە ھۆسنە بانۇ ۋە ئۇنىڭ ھۆسنە ئاۋات شەھرىنى بىنا قىلىشى 6

مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ كەززاپ شەيخ ۋە ئۇنىڭ قىرىق مۇرىدىنى ئوغورلۇق ئۈستىدە تۇتۇپ، پادىشاغا جازالاتقانلىغى 21

مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ ئۆزىگە كەلگەن ئەلچىلەرگە قويغان يەتتە سوئالى 24

ھاتەمنىڭ ھۆۋەيدا چۆلىگە بېرىپ، مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ بىرىنچى سوئالىغا جاۋاپ تاپقانلىغى 34

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ ئىككىنچى سوئالىغا جاۋاپ تېپىش يولىدا بېشىدىن كەچۈرگەنلىرى ... 52

ھاتەمنىڭ دەشتۇ-باياۋانلارنى كېزىپ، مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ ئۈچىنچى سوئالىغا جاۋاپ تاپقانلىغى ... 97

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ تۆرتىنچى سوئالىغا جاۋاپ تېپىش يولىدا كۆرگەن ۋە ئاڭلىغانلىرى ... 132

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ بەشىنچى سوئالىغا جاۋاپ ئىزدەپ قىلغان سەپىرى 158

ھاتەمنىڭ تىلسىماتنى بۇزۇپ، مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ ئالتىنچى سوئالىغا جاۋاپ تاپقانلىغى 177

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ يەتتىنچى سوئالىغا جاۋاپ تېپىپ كېلىشى ۋە ھۆسنە بانۇ بىلەن شاھزادە مۇنىرنىڭ تويى 197

هاتەم

بۇرۇنقى زاماندا، سېخىلىقتا مەشھۇر بولغان ـ ھاتەم ئىسىملىك بىر ئادەم ئۆتكەن ئىكەن. ئۇنىڭ نامى تىللاردا داستان بولۇپ، مۇشۇ كۈنلەرگىچە ساقلىنىپ كەلمەكتە.

رىۋايەتچىلەر مۇنداق ھېكايە قىلىشىدۇ:

ھاتەمنىڭ دادىسى ـ تەي، تەينىڭ ئاتىسى ـ كەھلان، كەھلاننىڭ ئاتىسى ـ رەسەن، رەسەننىڭ ئاتىسى ـ نەخشەپ، نەخشەپنىڭ ئاتىسى ـ قەھتان، قەھتاننىڭ ئاتىسى ـ ھوت، ھوتنىڭ ئاتىسى ـ ئاما يا ئىدى.

ئامايا ـ يەمەن ۋىلايىتىنىڭ ھۆكۈمدارى بولۇپ، دېخانچىلىقتا ماھىر ئىدى. ئۇ بىر پەرزەنت يۈزى كۆرۈپ، ئىسمىنى «ھوت» دەپ قويىدى. ھوت چوڭ بولدى ۋە ئاتىسىنىڭ يولىنى تۇتۇپ، قىسقىغىنە ۋاقىت ئىچىدە باي بولدى، ئاندىن كوڭلىگە پادىشالىق ھەۋىسى چۈشۈپ، ھەر خىل خىيااللارنى سۈردى. ئاخىرى، مەسلىھەت ئۈچۈن ئۆز يېقىنلىرىنى يىغىپ، زىيا پەت بېرىپ، مۇددىئاسىنى بايان قىلدى. يېقىنلىرى: «مۇددىئا يىڭىزنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن كوپ بايلىق كېرەك، ئۇنداق بولمىسا، ئەمەلگە ئاشمايدۇ» ـ دېيىشتى.

ـ ئەي قېرىنداشلار، ـ دېدى ھوت ئالدىن تەييارلاپ قويغان قورال ـ ياراقلىرىنى كورسىتىپ، ـ خاتىرجەم بولۇڭلار، سىلەر رازىلىق بېرىپ، دۇئا يىڭلارنى بەرسەڭلارلا بولىدۇ، شۇ چاغدا ئاللانىڭ ئىنايىتى بىلەن يەمەننىڭ پادىشالىقىنى تارتىۋالسام ئەجەپ ئەمەس...

يەمەن پادىشاسىنىڭ لەشكەرلىرى هوتەننىڭ ئوردۇلىغا كېلى
سەپ تۈزدى. ئىككى تەرەپنىڭ پالۋانلىرى بىر - بىر تەپ هىز-
نەر كۆرسىتىشكە باشلىدى. پادىشا لەشكەرلىرى بۇ قېتىممۇ يې-
ڭىلىشكە يۈزلەندى. هوتەننىڭ لەشكەرلىرى تېخىمۇ روهلىنىپ،
بۆرۈنقىدىنمۇ ئوبدانراق جەڭ قىلدى. بۇ قېتىمقى جەڭدە پادىشا
ئۆلدى. بۇ خەۋەرچاقماق تېزلىگىدە تەرەپ - تەرەپلەرگە تارقىدى.
شەهەر خەلقى ۋە كونا لەشكەرلەر هوتەننىڭ ئايىغىغا باش قويدى
ۋە هوتەننى پادىشالىق تەختىگە ئولتۇرغۇزۇپ، مۇبارەكلەر ياغ-
دۇردى.

هوت پادىشا بولغاندىن كېيىن ئادالەت بىلەن شەهەر سو-
راپ خەلقنىڭ كۆڭلىنى خوش قىلدى.

ئەلقىسسە، هوت بىر پەرزەنت كۆرگەن بولۇپ، ئىسمى "قەه-
تان" ئىدى. هوت ئەجەل شەربىتىنى ئىچىپ ئۇ ئالەمگە سەپەر قىل-
غاندىن كېيىن تاجۇ - تەختى قەهتانغا قالدى.

قەهتانمۇ ئاتىسىنىڭ يولىنى تۇتۇپ، ئادالەت بىلەن شەهەر
سوراپ، لەشكەرلىرىنى كۆپەيتىپ ۋە كۈچەيتىپ، خەلقنىڭ كۆڭ-
لىنى شات، يۇرتنى ئاۋات قىلىشقا تىرىشتى.

قەهتان بىر پەرزەنت كۆرۈپ، ئىسمىنى "نەخشەپ" قويدى
هەم ئالاهىدە كۆڭۈل قويۇپ تەربىيىلىدى. قەهتان بۇ دۇنيادىن
ئۇ ئالەمگە ياخشى نام بىلەن كەتتى. تاجۇ - تەخت نەخشەپكە
قالدى

نەخشەپ ئاتا - بوۋىلىرىدەك ئادالەتنى كەسپ قىلالمىدى.
مەملىكەت ئىشلىرىغا هەر تەرەپتىن قاراقوللار ئارىلىشىشقا باش
لىدى. نەخشەپمۇ بىر پەرزەنت كۆردى. ئىسمىنى " رەسە،
قويدى.

هوت زىيا پەتتىن كېيىن مەشھۇر شەمشەرۋاز ۋە ئۇستا نەيزىۋازلارنى تەشكىللەپ، ئۇلارغا كىيىم ـ كېچەك، قورال ـ ياراق تارقىتىپ بېرىپ، جەڭگە ھازىرلىق قىلدى.

يەمەن پادىشاسىغا: « ئامايانىڭ ئوغلى ـ هوتنىڭ خىيالى يامان، پادىشا ئاگاھ بولمىسا، پۇشايماننى ئالغىلى قاچا تاپالمايدۇ »ـ دىگەن خەۋەر يەتتى. پادىشا دەرغەزەپكە كېلىپ، ئون پالۋاننى لەشكەر بېشى قىلىپ تەيىنلەپ، نۇرغۇن قوشۇنلار بىلەن هوتقا قارشى ماڭغۇزماقچى بولدى. بۇنىڭدىن هوتمۇ خەۋەر تاپتى ـ دە، لەشكەرلىرىنى تەشكىللەپ هۇشيار تۇردى.

ئەلقىسسە، شەھەر تەرەپتىن يەمەن پادىشاسىنىڭ لەشكەرلىرى يېتىپ كەلدى. ھەر ئىككى تەرەپ لەشكەرلىرى مەيدانغا كىردى. تاماشىچىلار ئۆز كوڭۇللىرىدە: « كىمنىڭ يۈزىنى راھەت شاملى سىلاپ، كىمنىڭ بېشىنى ھالاكەت قىلىچى تېنىدىن جۇدا قىلار، كىم بېشىغا دولەت تاجىنى كىيەر؟ »ـ دىگەن پىكىرنى كوچۈرۇشەتتى.

مەيدانغا ئالدى بىلەن پالۋانلار يەككەـ يەككە ھالدا كىرىپ قەھرىمانلىق كورسەتتى. كېيىن لەشكەرلەر بەش ـ بەشلەپ، ئون ـ ئونلاپ، يۈز ـ يۈزلەپ مەيدانغا چۈشتى. جەڭ قىزىپ كەتتى...

پادىشا لەشكەرلىرى يېڭىلىپ، ھەممە نەرسىلىرىنى تاشلاپ شەھەرگە قاراپ قاچتى.

بۇ مەغلۇبىيەتتىن قاتتىق غەزەپلەنگەن يەمەن پادىشاسى ئەتىسى لەكمىڭ ـ لەكمىڭ لەشكەر تارتىپ يولغا چىقتى. هوتمۇ بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ، لەشكەرلىرىنى هۇشيار تۇرغۇزدى. بىر كېچە ـ كۈندۈز ئۆتتى. ئەتىسى كۈن چىققاندا ناغرا ـ سۇناي ئاۋازلىرى يەرۇ ـ زېمىننى لەرزىگە كەلتۈردى.

خالىمايدىكەن. شۇڭا ئۇ مەشهۇر سېخى ئادەم بولىدىكەن»- دەپ جاۋاپ بېرىشتى. شۇنىڭ بىلەن پادىشانىڭ كوڭلى تىنىپ، پۇخ- رالاردىن بىر يىللىق باجنى كوچۇرۇم قىلدى. ھاتەمگە قانداق تائام بېرىلسە،باشقا بالىلار ۋە ئىنىك ئانىلارغىمۇ شۇنداق تا- ئام بېرىلىدىغان بولدى.

ئەلقىسسە، پادىشا ھوكۇمالارنى يەنە بىر قېتىم يىغىپ ئوغلىنىڭ بەختى - تەلىيىنى سورىغان ئىدى، ھوكۇمالار: «بۇ ئوغۇلنىڭ تەلىيى ئوڭ، ئامىتى چوڭ، ئىقپالى نۇرانە،بېلىگە ھەمىشە سېخىلىق كەمىرىنى باغلاپ، مىسكىن - بىچارىلاردىلىنى شات قىلغۇسى» - دېيىشتى. بۇ جاۋاپتىن كوڭلى زىيادە خۇشاللىقا چۈمگەن پادىشا ــ ھوكۇما - دانىشمەنلەرگە نۇرغۇن سوۋغىلارنى ئىنئام قىلدى....

يىللار - يىللارنى قوغلاپ ئوتۇپ، ئوغۇللار ئون ئىككى ياشقا كىردى. ئۇلارنىڭ رەڭگى - رويى، كىيىم - كېچىكى ئوخشاش بو- لۇپ، مىنىدىغان ئاتلىرى بىر خىل ياسداق ئىدى.

ھاتەم ھەركۇنى بىر قېتىم كوچىغا چىقىپ ئايلىناتتى، غېرىپ- مۇساپىرلارغا، يېتىم - يېسىرلارغا خەيرى - ساقاۋەت قىلاتتى... ئۇ ھەرگىز قاتتىق سوز لىمەيتتى، خاپا بولمايتتى، خۇشچىراي بولۇپ، ساھىپجامالىقتا نادىر ئىدى...

رەسەن كوپ چاغلاردا ئاتىسىنى نارازى قىلاتتى. ئاتىسى ئۇنىڭدىن بىزار ئىدى. نەخشەپ ئەجەل ساقىسىدىن شەربىتى ئىچكەندىن كېيىن پادىشالىق رەسەنگە قالدى.

رەسەنمۇ ئادالەت دەرياسىدا ئۈزمەي، خەلقنىڭ ھال-ئەھۋالىغا يەتمەي، ئۈزۈنغا بارماي ئاخىرەتكە قەدەم قويدى. تاجۇ - تەخت ئۇنىڭ ئوغلى كەھلانغا قالدى.

كەھلانخەلققە پايدىمۇ كەلتۈرمىدى، زىيانمۇ سالمىدى. ئۇ بىر پەرزەنت كوردى. ئىسمىنى « تەي » قويدى. كەھلان مەڭگۇلۈك كوز يۇمغاندىن كېيىن پادىشالىق ئوغلى تەيگە قالدى. تەي بوۋىسى ھوتىنىڭ يولىنى تۇتۇپ، ئادالەتلىك بىلەن ئىش كورۇپ، يەمەن زېمىنىنى ئاۋات قىلدى. خەلق ۋە لەشكەرلەر ئۇنىڭدىن رازى بولدى. خەزىنىلەر ئالتۇن، كۈمۈشكە لىق تولدى. تاجۇ - تەخت كۈچىيىپ، دولەتنىڭ ئىقبال كوكىدە بەخت-سائادەت يۇلتۇزلىرى چاقناشقا باشلىدى.

تەي بىر پەرزەنت كورۇپ ئىسمىنى « ھاتەم » قويدى.

ئەلقىسسە، ھاتەم تۇغۇلغان كۈنى يەمەندە ئالتە مىڭ ئوغۇل تۇغۇلغان ئىدى. پادىشا پەرمان چۈشۈرۈپ ئۇلارنى يىغدى ۋە ئالتە مىڭ ئىنىك ئانا بەلگىلىدى. ھاتەمگە بولسا، مەخسۇس 4 ئىنىك ئانا تەيىنلىدى. ئىنىك ئانىلار ھاتەمگە سۈت ئېلىپ كىرگىنىدە، ئۇ زادى ئىچكىلى ئۇنىمىدى. بۇ ئىشتىن ھەيران بولغان ئىنىك ئانىلار ئەھۋالنى پادىشاغا يەتكۈزدى. پادىشانىڭ كوڭۇل ئاسمىنىدا خاتىرجەمسىزلىك بۇلۇتى ئەگىدى - دە، ھوكۇمالارنى يىغىپ، بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى سۈرۈشتۈردى. ھوكۇمالا مۇلاھىزىلەر يۈرگۈزۈشكەندىن كېيىن: " بۇ ئوغۇلنىڭ كوڭلى ساخاۋەتكە توغرا كەلمەيدىغان ھېچقانداق نەرسىنى

مەلىكە ھۆسنەبانۇ ۋە ئۇنىڭ ھۆسنە ئاۋات شەھىرىنى بىنا قىلىشى

ئەندى پادىشا كەردان بىلەن ئۇنىڭ نەۋرىسى ھۆسنەبانۇ ھەققىدە سۆز ئاڭلاڭلار:

ئىران زېمىنىدا ئادەملىرى باي بىر چوڭ ۋىلايەت بار ئىدى. پادىشاسىنىڭ ئىسمى كەردان بولۇپ، ئۇنىڭ خەزىنە دۇنياسى ھەددى - ھېساپسىز، ئەسكىرى سان ساناقسىز ئىدى. ئۇ، ئۆزىنى شۇنداق ئادىل پادىشا ھېساپلايتتىكى، ئەگەر ئۆز ئوغلى شەرىئەت ھۆكمىگە خىلاپ ئىش قىلسا، ئۇنى شەرتسىز جازالايتتى... ئۇنىڭ نادىرە دەۋران ئىسىملىك ھۆسنۈ - لاتاپەتتە تەڭدىشى يوق بىر قىزى بار ئىدى. ئۇ، بۇ قىزىنى ناھايىتى ياخشى كۆرەتتى. نادىرە دەۋراننىڭ مەڭزى ۋە پېشانىسىدىكى خالى ئۇنىڭغا شۇنداق ياراشقان ئىدىكى، گويا تولۇن ئاي يېنىدىكى نۇرلۇق يۇلتۇزغا ئوخشايتتى.

ئەلقىسسە، بۇ يۇرتتا خوجا بەرزەخ دېگەن بىر كاتتا سودىگەر بولۇپ، ئۇنىڭ ئەسلى - ئۇلۇغلار نەسلىدىن ئىدى. پادىشا كەردان ئۇنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن قىزى - نادىرە دەۋراننى ئۇنىڭغا نىكاھلاپ قويۇپ، شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا كۆركەم ئىمارەتلەر ياساتتىپ بەردى...

مەلىكە نادىرە دەۋران ھۆسنۈ - جامالدا ئۆزىدىن نەچچە ھەسسە گۈزەل بىر قىز تۇغدى، بۇنىڭدىن پادىشادىن تارتىپ بارلىق پۇخرالارغىچە ھەممەيلەن بىسيار خۇش بولۇپ، قىزنىڭ ئىسمىنى ھۆسنە بانۇ قويدى.

ھۆسنە بانۇ يەتتە ياشقا كىرگەندە، نادىرە دەۋران بۇ دۇنيا-

دىن مەڭگۈلۈك كۆز يۇمدى. ئۇزاق ئۆتمەي خوجا بەرزەخ ھەم پانىي ئالەم بىلەن ۋىدالىشىپ، باقى ئالەمنىڭ يولىنى تۇتتى. بارلىق مال - مۈلۈك ھۆسنە بانۇغا قالدى. ھۆسنە بانۇ بىر ھەپتە كەردان شاھنىڭكىدە تۇرسا، يەنە بىر ھەپتە ئۆز ئۆيىدە تۇراتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ يېشى ئون ئىككىگە يەتتى. بىر كۈنى ئۇ مەنزىرىدىن كوچىغا قاراپ تۇراتتى، چوڭ يولدىن ئىسارقىسىدا قىرىق مۇرىدى بار بىر ئەزىز ئۆتۈپ قالدى.

— بۇ كىم؟ - دەپ سورىدى ھۆسنە بانۇ ئىنىك ئانىدىن. ئىنىك ئانا:

— بۇ شەيخ كەردان شاھنىڭ پىرى ،- دەپ جاۋاپ بەردى.

ھۆسنە بانۇ ھەيران قالدى. ئۇ بىر كۈنى كەردان شاھنىڭ ئالدىغا كىرگەندە:

— ئى، ئاتا، پىرلىرىنى چاقىرىپ، زىياپەت بېرىپ، دۇئاسىنى ئالسام دەيمەن،- دېدى.

— بولىدۇ قىزىم،- دېدى كەردان شاھ خۇشال بولۇپ،- ئۇ كىشىنىڭ دۇئاسىنى ئالساڭ، ئىككىلا دۇنيادا سائادەتمەن بولىسەن..

مەلىكە خۇشال ھالدا ئۆيگە قايتىپ كېلىپ زىياپەتكە تەييارلىقىغا كىرىشتى. ئەتىسى ئىنىك ئانا يۈزىنى يېپىپ بېرىپ شەيخكە مەلىكىنىڭ سالامىنى ۋە زىياپەت تەكلىۋىنى يەتكۈزدى.

شەيخ بۇ تەكلىپنى ئىنتىزار بولۇپ كۈتۈپ تۇرغاندەك دەرھال رازىلىق بىلدۈردى.

چۈشكە يېقىنلاشقاندا، شەيخنىڭ مۇبارەك لەۋزى ئاڭلاندى. ئۇنىڭغا ھېلىقى مۇرىتلىرى ھەمرا ئىدى. سارايخوجىسى ئۇلارنى مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇردى ۋە كاتتا زىياپەت بېرىپ كۈتىۋالدى. بۇ كېچە تاڭ ئاتقىچە يەپ-ئىچىش، زىكرى - سوھبەتلەر بولدى. مەلىكە ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە كىيىم - كېچەك ۋە نۇرغۇن پۇل

ئىنئام قىلدى. شەيخكە بىر ئىگەرلىك ئات. توققۇز يۇرۇش تون سىرىپاي، بىر لىگەن ئالتۇن، تىللا ھەدىيە قىلدى. ئۇلار دۇئا قىلىشىپ، رەخمەتلەر ئېيتىشىپ ئۆز ماكانىغا قايتىشتى.

زىياپەتتىن كېيىن كۈن پېتىپ قاراڭغۇ چۈشتى. مەلىكىنىڭ نېمىشقىدۇ زادىلا ئۇيقىسى كەلمىدى. يېرىم كېچە بولغاندا تاشقىرىدىن غەيرى بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. مەلىكە ئىشىكنى قىيا ئېچىپ ھويلىغا قارىدى. ھېلىقى شەيخ قىرق مۇرىدىنى ئەگەشتۈرۈپ، باشقا ئۆيلەردىكى مال - مۈلۈكلەرنى ئېلىپ چىقىپ كېتىۋاتاتتى. خىزمەتچىلەردىن بىر قانچىسى شېھىت ھەم مەجرۇھ بولۇپ يېتىشاتتى.... مەلىكە ئىنىك ئانىنى ئويغۇتۇپ، ئەھۋالنى خەۋەر قىلدى. ئىنىك ئانىمۇ ئوغرىلۇق قىلىۋاتقانلارنىڭ شەيخ ۋە ئۇنىڭ مۇرىتلىرى ئىكەنلىكىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى.

ئەتىسى مەلىكە ئىنىك ئانا بىلەن بىللە كەردان شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ يىغلاپ تۇرۇپ:

— بۈگۈن كېچە بىر توپ ئوغرىلار كېلىپ ئۆيۈمنى بۇلاپ كەتتى. بىز ئوغرىلارنى تونۇۋالدۇق، — دەپ ئەرز قىلدى.

— ئۇلار كىم ئىكەن؟ — ئالدىراپ سورىدى شاھ.

مەلىكە جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دېدى:

— ئۇلار سىلىنىڭ پىرلىرى - ھېلىقى شەيخ ۋە ئۇنىڭ سوپىلىرى. ئۇلار خىزمەتكارلىرىمىزنىڭ بەزىلىرىنى ئۆلتۈرۈپ، بەزىلىرىنى ئېغىر يارىلاندۇرۇپ قويدى.

بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان پادىشا دەرغەزەپ بولۇپ، مەلىكە بىلەن ئىنىك ئانىغا ۋاقىردى:

— ئەي چېچى ئۇزۇن ئەقلى قىسقىلار! مېنىڭ پىرىمگە تۆھمەت قىلىشنى سەنلەرگە كىم ئۆگەتتى؟ سەنلەر مېنىڭ دۈشمەنلىرىم ئالدىدا مېنى رەسۋا قىلماقچىمۇ؟!

پادىشانىڭ تېنىگە لەرزە چۈشۈپ، ئالەمنى قاراڭغۇلۇق باستى ۋە ئىختىيارسىز توۋلىدى:

— جاللاتلار! بۇ ئىككى شور پېشانە بەدبەختنىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىڭلار!

جاللاتلار مەلىكە بىلەن ئىنىك ئانىنى ئېلىپ چىقىپ پادىشانىڭ بۇيرىقىنى بىجا كەلتۈرمەكچى بولدى. لېكىن شۇچاغدا ۋەزىرلەردىن بىرى ئورنىدىن تۇرۇپ دېدى:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، كىيامەرس ئادەمدىن بۇيان ھېچبىر پادىشا ئاياللارنىڭ قېنىنى توككەن ئەمەس، يەنە بىر جەھەتتىن ئالغاندا، مەلىكە ئۆز پەرزەنتىڭىز، مېنىڭ مەسلىھەتىم شۇكى، ئۆلتۈرمەي، باياۋانغا ئېلىپ بېرىپ تاشلىۋەتسەك، ئۆلگەننىڭ ھۆكمى بولغاي...

بۇ مەسلىھەت پادىشانى قايىل قىلدى. ئۇ ۋەزىرنىڭ دانالىقىغا تەھسىنلەر ئېيتىپ:

— ئۇنداق بولسا بۇ ۋەزىپىنى سەن ئورۇنلىغىن، — دېدى.

پادىشادىن ئىجازەت ئالغان دانا ۋەزىر مەلىكە بىلەن ئىنىك ئانىنى جاللاتلارنىڭ قولىدىن ئاجرىتىپ ئالدى ۋە بىر مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ، ئىنسان قەدىمى يەتمىگەن، قورقۇنۇچلۇق بىر باياۋانغا ئېلىپ باردى.

— ئەي مەلىكەم، — دېدى ۋەزىر، — ئەگەر ئىشىڭ ھەق بولسا، ھامان يورۇقلۇققا چىقارسەن.

ئەلقىسسە، مەلىكە بىلەن ئىنىك ئانا دەشتۇ باياۋاندا دەھشەتلىك ئىسسىق دەستىدىن قىيىنالدى... پانا بولغىدەك يەر ئىزدەپ، بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بىر بۇلاقنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. ئۇيەردە بىر تۈپ دەرەخ بولۇپ، ئۇ دەرەخ ئەتراپقا سايە تاشلاپ تۇراتتى. بۇ ئىككى ئاجىز - غېرىپ بۇ يەردە ماكان تۇتماقچى بولدى.

كېچىلىرى يېرىم كېچىگىچە مەلىكە ئۇخلاپ، ئىنىك ئانا پاسىۋانلىق قىلسا، يېرىم كېچىدىن كېيىن ئىنىك ئانا ئۇخلاپ، مەلىكە پاسىۋانلىق قىلدى. بىر كېچە، مەلىكىنىڭ نۆۋىتىدىكى سەھەر ۋاقتى ئىدى، ئىككى قۇش كېلىپ. دەرەخكە قۇنۇپ، ئاجايىپ خۇش ئاۋاز بىلەن سايراشتى-دە، كەينىدىنلا زۇۋانغا كىردى.

— ئەي جورە قابىل، بۇ مېھمانلار ئادەم قەدىمى يەتمەس بۇ يەرگە كېلىپ، بىزنىڭ ماكانىمىزدا ئارام ئاپتۇ. بۇلار ئۈچۈن ھېچقانداق زىياپەت بەرمىدۇققۇ، — دېدى بىرىنچى قۇش.

— دانىشمەنلەردىن ئاڭلىغىنىم ئېسىمدە، — دېدى ئىككىنچى قۇش، — ئىككى ئايال مەلۇم سەۋەپ بىلەن بۇ بۇلاقنىڭ تۈۋگە قەدەم يەتكۈزگەي، ئۇلارنىڭ بىرى مەلىكە، بىرى ئىنىك ئانا بولغاي. ئۇ مەلىكە ئىسمىنىڭ بېشىدا «ھ» بولغاي، بۇنىڭدىن مەلۇمكى، ھوسنە بولغاي، بۇ ئىككى مەزلۇم ئەشۇلار بولساكېرەك. مەن مېھماندارچىلىق يۈزىسىدىن مەلىكىگە بىر ھېكايە سۆزلەپ بېرەي.

— ئۇ قانداق ھېكايە؟ — دېدى بىرىنچى قۇش، — قېنى ئېيتقىن، مەنمۇ ئاڭلاي.

ئەلقىسسە، ئىككىنچى قۇش ھەمراسىغا ھېكايە ئېيتىپ بېرىشكە باشلىدى. مەلىكە ھوسنەبانۇمۇ قۇلاق سېلىپ ئاڭلىدى:

— ئۆتكەن زاماندا بىر پادىشا بولۇپ، ئەسلى كەيىيانىلاردىن ئىكەن. بىر كۈنى ئۇ شىكار قىلىش ئۈچۈن چىقىپ، مۇشۇ بۇلاقنىڭ بويىغا يېتىپ كەپتۇ ۋە بۇ يەردە ئارام ئاپتۇ. بۇ بۇلاقنىڭ سۈيى، ھاۋاسى ئۇنىڭ تەبىئىتىگە ماس كېلىپ قاپتۇ.

شۇڭا بىر نەچچە كۈن بۇ يەردە تۇرۇپ بەزىدە سازەندىلەر بىلەن، بەزىدە ئۇلۇمالار بىلەن ئۇزاق - ئۇزاق مۇڭدۇشۇپتۇ. ھوكۇمالار سوھبىتى بولغاندا، ھوكۇمالار ئورنىدىن تۇرۇپ مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي پادىشاھى ئالەم، سىزنىڭ مەملىكىتىڭىز ۋە شۇنچە كۆپ غەزىنىڭىز بار. ھەر قانداق پادىشا ۋە غېنىلارغا بۇدۇنيا ۋاپا قىلمايدۇ. شۇڭا سىزگە شۇنداق قىلىش لازىمكى، سىزدىن كېيىن ئاشكارا بولۇپ، ساۋاپ ھاسىل بولغاي.

پادىشا ئۇلاردىن سوراپتۇ:

— ئۇ قانداق بولىدۇ؟

— پۈتۈن غەزىنىلەرنىڭ يېرىمىنى تىلسىم قىلىپ، ئۇشبۇ بۇلاقنىڭ بېشىغا كۆمسەك، ئۇنى ئىلمى نۇجۇم ھېساۋى بىلەن سىزدىن نەچچە يىللاردىن كېيىن ئۆز ئەۋلادىڭىزدىن كېلىدىغان خا ئايال خا ئەركەك بىر كىشىنىڭ نامىغا توغرىلاپ قويساق.

پادىشا بۇ مەسلىھەتكە ماقۇل بوپتۇ ۋە ھەر خىل كەسىپ ئۇستىلىرىنى ئىشقا سېلىپ، بۇلاقنىڭ سۇ چىقىدىغان يېرىگىچە كولاتقۇزۇپتۇ. ئاندىن ئۇ يەرگە گۈمبەز ياسىتىپتۇ. گۈمبەزلەرنى قىممەت باھالىق ئالتۇن - كۈمۈش لەئلى ياقۇت، مەرۋايىتلار بىلەن تولدۇرۇپتۇ ۋە بىر خەت پۈتۈپ شۇ يەردە قويۇپتۇ. خەتكە: «ھەر قاچان ئۇشبۇ خەزىنە تەيىن قىلىنغان ئادەمدىن باشقا كىشى بۇ دۇنيالارنى ئالماق ئۈچۈن قەست قىلسا، بۇ دۇنيالار يىلان - چايان بولۇپ زەربە بېرىدۇ. ئەگەر بۇ سىردىن خەۋىرى بارلار ئالماقچى بولسا، ئەجدىھا ياكى شىرلار پەيدا بولۇپ، ئۇنى پارە - پارە قىلىپ تاشلىغاي» — دىگەن سۆزلەر يېزىلىپتۇ.

— ئەندى سىز شۇكى، — دەپ داۋام قىپتۇ ھېلىقى قۇش، —
ئۇشبۇ دەرەخنىڭ ئارقىسى - كۈن چىقىش تەرىپىگە يىگىرمە بىر
قەدەم مېڭىپ شۇ يەرنى قازسا، گۈمبەزنىڭ يولى ئېچىلغاي،
باشقا ئىشلارنى ئالدىنقى گۈمبەزگە قويۇلغان خەتتىن تەلىم ئې-
لىپ ئىش قىلسا كۇپايە...

ھىكايە شۇ يەرگە كەلگەندە تاڭ يورۇپ، قۇشلار ئۇچۇپ
كەتتى. مەلىكە ئىنىك ئانىنى ئويغۇتۇپ، قۇشلار سۆھبىتىنى
سۆزلەپ بەردى. ئۇلار خۇشال بولۇپ، قۇشلارنىڭ ئېيتقىنىغا ئا-
ساسەن ئىش كۆرۈپ، ئازغىنا كولىۋىدى، راستىنلا گۈمبەزنىڭ
يولى ئېچىلدى.

ئەلقىسسە، ئۇلار گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىپ، ھوكۇمالار
يېزىپ قويغان خەتنى ئېلىپ تاشقىرىغا چىقتى. مەلىكە سىناش
ئۈچۈن ئىنىك ئانىنى گۈمبەز ئىچىدىن بىر نەرسە ئېلىپ چىقىشقا
بۇيرۇدى. ئىنىك ئانا گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىۋىدى، كۆزىگە
قورقۇنۇشلۇق نەرسىلەر كۆرۈندى. ئىنىك ئانا قورقۇپ، دەرھال
قېچىپ چىقتى. بۇنىڭدىن مەلىكە، ھوكۇمالار سۆزىنىڭ راستلى-
غىنلىقىنى بىلدى - دە، ئۆزى گۈمبەز ئىچىگە كىرىپ بىر مۇنچە
تىللا ئېلىپ چىقتى ۋە ئۇنى ئىنىك ئانىغا بېرىپ:

— ئى ئانا، سىز بۇ تىللالارنى شەھەرگە ئېلىپ بېرىڭ،
مەن سىز كەلگىچە مۇشۇ يەردە ئىستىقامەت قىلىپ تۇراي، ئىككى
ئوغلىڭىزنى، خىزمەتچىلەرنى، ئۇسكىنە - سايمان قاتارلىق نەر-
سىلەرنى ئېلىپ كېلىڭ، بۇ يەردە بىر شەھەر بىنا قىلىمىز، —
دېدى.

ئەلقىسسە، ئىنىك ئانا بىر نەچچە كۈندە ئۆز ئۆيىگە يې-
تىپ كەلدى. ئوغۇللىرىنى كۆرۈپ خۇشال بولدى، ئۇلارغا ئال-

تۇن - كۆمۈشلەرنى بېرىپ، خىزمەتچىلەر بىلەن بىللە سايمان-
لارنى تەييارلاپ، مەلىكىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلدى.

ئىنىك ئانا بىلەن ئىككى ئوغۇل ۋە خىزمەتچىلەرنى كۆر-
گەن مەلىكە كۆپ شادىمان بولدى. ئاندىن ئىنىك ئانىنىڭ
بىر ئوغلىنى شەھەرگە بېرىپ، يەنىمۇ كۆپ خىزمەتچى ۋە ئۇستى-
لارنى باشلاپ كېلىش ئۈچۈن بۇيرىدى. ئىككىنچى ئوغلىغا بول-
سا، ئېلىپ كەلگەن خىزمەتچىلەرگە يېتەكچىلىك قىلىپ، خەزىنى-
نىڭ ئۇستىنى تام ئىچىگە ئېلىپ، ئىمارەت ياساشقا بۇيرىدى.
ئۇلار بىر يىل ئىشلەپ، يېڭى بىر شەھەر بىنا قىلدى. يۈزدىن
ئارتۇق ئالىي ئىمارەتلەرنى ياساپ، زىلچا - گىلەملەر بىلەن
زىننەتلىدى، باغۇ - بوستانلارنى بەرپا قىلدى، سارايلارنى
سالدى، ئىمارەتلەرگە ھەر تەرەپتىن كۆپلىگەن غېرىپ - غۇرۋا-
نە، مىسكىنلەرنى ئېلىپ كېلىپ ئورۇنلاشتۇردى. ھەممىسىگە يەك-
كىدەك كىيىم - كېچەك ۋە پۇل بەردى. شۇنداق قىلىپ ئۇزاق
ئۆتمەيلا شەھەر ئادەمگە، سارايلار مالغا، مېھمانخانىلار مېھ-
مانلارغا تولدى. ھەر قايسى ئىشلارغا مۇۋاپىق ئىش باشقۇرغۇ-
چىلارنى بەلگىلىدى. مېھمانخانىلاردا ساھىبجامال قىزلار ھەم-
رالىقىدا بەزمىلەر قىزىپ كەتتى. مەلىكىمۇ ئەرەنچە ياسىنىپ،
ئات مىنىپ، ھەر ھەپتىدە بىر ئىككى كۈن شىكارغا، تاماششىغا
چىقاتتى. بىر قېتىم شىكاردا ئۇنىڭغا كەردان شاھنىڭ نەۋكەرلە-
رى ئۇچرىدى. مەلىكىنىڭ شىكاردىكى چەۋەندازلىقىدىن ئۇلار
ھەيران قالدى. تەھسىن - ئاپىرىنلار ئېيتتى ۋە سورىدى:

— ئېتىڭىز نېمە؟ قايسى گۈلشەندىن پەرۋاز ئەيلىدىڭىز؟

مەلىكە جاۋاب بەردى:

— مەن بىر پادىشانىڭ يۈرەك پارىسى ئىدىم. ئېتىم شاھ-

زادە مۇنەۋۋەر. ئاتامدىن رۇخسەت ئېلىپ، ئۆز ھەمراھلىرىم بىلەن شىكار تاماشاسى قىلىپ يۈرەتتىم. شۇندا بىر بۇلاق بويىغا كېلىپ توختىدۇم. ئۇ بۇلاق ماڭا ناھايىتى ياقتى. ئاتامنىڭ رۇخستى بىلەن ئۇ يەرگە شەھەر سېلىپ، ئېتىمنى ھوسنە ئاۋات قويدۇم. بىر ئاي بۇ يەردە تۇرسام، يەنە بىر ئاي ئاتامنىڭ يېنىدا تۇرىمەن.

بۇ نەۋكەرلەر ئون نەچچە ئىدى. مەلىكە ئۇلارنى تەكلىپ قىلىپ، شەھەرگە باشلاپ كەلدى. بىر كېچە - كۈندۈز زىياپەت بېرىپ ھەممىگە بىردىن ئات، يېڭى كىيىم - كېچەك ۋە قىممەت باھالىق نەرسىلەرنى تەقدىم قىلدى. مەلىكىدىن چەكسىز مىننەتدار بولغان نەۋكەرلەر ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي مەلىكىنى ماختاشتى. « كورگەنلىرىمىزنى كەردان شاھقا مەلۇم قىلايلۇق، ئۆزى باشقىلاردىن ئاڭلىسا، بىزگە ئاھانەت قىلىدۇ » دەپ مەسلىھەتلەشتى. مەسلىھەتلىرى بويىچە مەلىكە تەقدىم قىلغان كىيىملەرنى كىيىپ ۋە ئاتلارغا مىنىپ، پادىشانىڭ ئالدىغا كىرىپ سالام بەردى. كەردان شاھى نەۋكەرلىرىنىڭ كەيپى ساز، ھەركەتلىرىنىڭ باشقىچە ئىكەنلىكىنى پەملەپ:

— ئەي يىگىتلەر، ئات ۋە كىيىملىرىڭلار مۇبارەك بولسۇن! بۇ نەرسىلەرنى قەيەردىن ئالدىڭلار؟ - دەپ سورىدى.

نەۋكەرلەر جاۋاپ بېرىپ دىدى:

— ئەي پادىشاھى جاھان. بىز شىكار ئۈچۈن كۈن چىقىش تەرەپتىكى تاغنىڭ يېنىغا بارغان ئىدۇق. ئۇ يەردە بىر ئاتلىق شاھزادىگە يولۇقتۇق. ئۇ شاھزادىدەك ئاي جامال، خۇش پېئىل، شېرىن سوزلۇكنى يەنە بىرى بۇ ئالەمدە بولمىغاي، جاھاندا ئانىلاردىن مۇنداق ئوغۇل بەلكى يەنە تۇغۇلماس...

ئۇلار زوق - شوق بىلەن مەلىكىنىڭ تەرىپىنى قىلىشتى. كەردان شاھنىڭ دىلىغا غايىۋانە بىر ئوت تۇتۇشۇپ، ئۇنى بىر كورۇشكە ئارزۇ قىلدى. نەۋكەرلىرىگە:

— پۈتۈن شەھەرگە مەلۇم قىلىڭلار، كىمنىڭ شىكار ئارزۇسى بولسا، كۈن چىقىش تەرەپتىكى تاغ باغرىغا بارسۇن، - دەپ بۇيرىدى.

پادىشا ئۆزىنىڭ ۋەزىر، ئەسكەرلىرىنى ۋە چېدىر، بارگاھلىرىنى ئېلىپ بەلگىلەنگەن تاغ باغرىغا كېلىپ چۈشتى. شىكار قىلىشنى ئارزۇ قىلىدىغانلارمۇ ئۇ يەرگە توپلاندى. بىر كۈنى كەردان شاھ شىكاردىن خۇشال ھالدا قايتىپ كەلدى. ئوزخانىسىدا ئارام ئالدى. شىكار ئاشلىقلىرىدىن بىرى يوشۇرۇن ھالدا ھوسنە ئاۋاتقا بېرىپ، مەلىكىگە خەۋەر يەتكۈزدى.

بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان مەلىكە ھوسنەبانۇ ئالدىن مەخسۇس دوستىخان ھازىرلاپ شاھ بارگاھىغا ئەۋەتتى. مەلىكىنىڭ غۇلاملىرى كەردان شاھقا سوۋغا - سالاملارنى بېرىپ يېنىشتى.

مەلىكە ئەرەنچە ياسىنىپ - شاھزادە مۇنەۋۋەر بولۇپ - خاس كىشىلىرى بىلەن شىكار قىلىپ، شاھ بارگاھىغا يېقىنلاشتى. شاھ ھورمەت ئۈچۈن ۋەزىرلەردىن بىر نەچچىسىنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقاردى. ۋەزىرلەر شاھزادە مۇنەۋۋەرنى چېدىر - بارگاھىغا باشلاپ، شاھ يېنىدىن جاي بەردى. ئامان - ئېسەنلىك سوراشقاندىن كېيىن شاھ: « نەۋكەرلىرىم ئۆز ئەقىللىرىچە سۈپەتلەپتۇ، ئۇلار شاھزادىنىڭ ئەسلى سۈپىتىنىڭ يۈزدىن بىرىنىمۇ ئېيتالماپتۇ... » - دەپ ئويلىدى ۋە كوڭلىدە مۇشۇنداق بىر پەرزەنت كورۇش ئوتى لاۋۇلداپ كويۇشكە باشلىدى.

كەردان شاھ ئۆز قەدرىگە لايىق ئىنئام، زىياپەتلەر بەردى. بارغانسېرى كۆڭلىنىڭ باغلىنىشى زىيادىلەشتى، دۆلىتىنى گۇۋا قىلىپ ئاتا - بالا بولۇشقا ئەھدى قىلدى، شاھزادە مۇنەۋۋەرمۇ تۇرغانلارنى شاھىت قىلىپ تۇرۇپ شاھنى «ئاتام» دېدى ۋە ئەدەپ بىلەن:

— ئەتە پەقىرنىڭ مەنزىلىگە قەدەم قويغايلا، مەنمۇ بىر كۈن خىزمەتلىرىنى قىلىپ مۇرادىمغا يەتسەم، - دېدى.

شاھ كەردان ماقۇللۇق بىلدۈردى. مەلىكە شاھ بىلەن خوشلىشىپ، ئۆز مەنزىلىگە قايتتى.

ئەلقىسسە، مەلىكە ئۆز شەھىرىگە كېلىپ زىياپەت تەييارلىغىنى ئورۇنلاشتۇردى. تاڭ ئاتقاندا خىزمەت كەمىرىنى بېلىگە چىڭ باغلاپ كەردان شاھنىڭ يولىغا قاراپ تۇردى.

كەردان شاھ بارلىق ئەمەلدارلىرى ۋە لەشكەرلىرى بىلەن سەپ تۈزۈپ مېھمان بولۇش نىيىتىدە سەھرالارنى تاماشا قىلىپ كەلمەكتە ئىدى. مەلىكىنىڭ ئادەملىرى مېھمانلارنىڭ كېلىۋاتقانلىقىنى مەلىكىگە خەۋەر قىلدى. مەلىكە ئەرەنچە كىيىملىرىنى كىيىپ ئۆزىنى ئارەستە ئەيلەپ، ھۆسنە ئاۋات شەھىرىنىڭ بارلىق خەلقىنى ئېلىپ، پىيادە مېڭىپ، مېھمانلارنىڭ ئالدىغا چىقتى. بىر چاقىرىم يەرگىچە پايانداز سېلىندى. خىزمەتچىلەر بولسا مېھمانلارنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن چېچىپ ئىسھان قىلىشقا لىگەن - لىگەنلەردە ئالتۇن - كۈمۈشلەرنى تۇتۇپ تەييار تۇردى.

كەردان شاھ ئالتۇن قەسىرگە چۈشتى. مەلىكە ئۈچ كېچە-كۈندۈز چوڭ زىياپەت بەردى.

كەردان شاھ قايتىدىغان چاغدا مەلىكىگە توققۇز بوخچا كىيىم - كېچەك، ناھايىتى نۇرغۇن لەئلى ياقۇت، مەرۋايىتلارنى

ھەدىيە قىلدى. مەلىكىمۇ پادىشانىڭ ئەمەلدار ۋە لەشكەرلىرىگە دەرىجىسىگە قاراپ سوۋغىلارنى ئىنئام قىلىپ ئۇزىتىپ قويدى. كەردان شاھ بۇ ئوغۇلنىڭ مەرت، دانىشمەنلىكىگە تەھسىن ئاپىرىنلار ئېيتىپ، ھىممىتىگە كۆپ مىننەتدارلىق بىلدۈردى. ئەسكەرلەرمۇ شاھزادىگە بەخت - سائادەت تىلەشتى.

ئۇلار ئۆز شەھىرىگە كېلىپ ئۈچ كۈندىن كېيىن كەردان شاھنىڭ ئەمرى بىلەن بىر نامە تەييارلاندى. ئۇ نامىنى پېچەتلەپ، يېقىنلىرىغا:

— بۇ نامىنى ئوغلۇم شاھزادە مۇنەۋۋەرگە بېرىپ، ئۇنىسى ئېلىپ كېلىڭلار، - دەپ بۇيرىدى.

ئۇلار كەردان شاھنىڭ نامىسىنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە كەلگەن خادىملارنى ئىززەت - ئىكراملار بىلەن ئۆز خانىسىغا باشلىدى. تېخىمۇ ئوبدان زىياپەت بېرىپ كۈتتى. شاھ ئۆز نامىسىدا مۇنداق يازغان ئىدى:

«ئى ئوغلۇم مۇنەۋۋەر شاھ، نامەم تېگىشى ھامان بۇ قېرى ئاتاڭنىڭ كۆزلىرىنى قەدىمىڭ تۇپرىقى بىلەن رۇشەن قىلغايسەن، ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتىمەن...»

كېچە ئۆتۈپ تاڭ ئاتتى. مەلىكە يەنە ئەرەنچە ياسىنىپ، يۈزگە يېقىن خىزمەتچىلىرىنى ئېلىپ، ئەلچىلەرگە ئەگىشىپ شەھەرگە راۋان بولدى. ئۇلار ئويۇن - كۈلكە، ناخشا - سازلار بىلەن شەھەرگە يېتىپ كېلىشتى.

بۇنىڭدىن شاتلانغان پادىشا ئۇلۇغلاردىن بىر قانچىسىنى مېھمانلارنىڭ ئالدىغا چىقاردى. ئۇلار مەلىكىنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتىنى قىلىپ شەھەرگە ئېلىپ كىرىشتى. مەلىكە كېلىۋېتىپ، ئۆز ئۆيىنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە قاراپ، دەرۋازىسىغا قۇلۇپ

سېلىنىپ، دەرۋازا ئالدىغا ئەخلەت دۆۋىلىنىپ كەتكەنلىكىنى كۆردى، «ئاھ» دەپ كۆزلىرىنى ياشلىدى. ئاندىن پادىشانىڭ دەرگاھىغا كىردى.

شاھ مۇنەۋۋەر شاھزادىنى كۆرۈپ، ئىختىيارسىز ھالدا تەختتىن چۈشۈپ، ۋەزىرنىڭ يۇقۇرىسىدىن جاي بەردى. پادىشانىڭ شاتلىقى تېخىمۇ ئۇلغىيىپ، ۋۇجۇدى ھاياجان ئىلكىدە يايرىدى. شاھزادىنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، ھەرەمخانىغا باشلاپ كىردى.

ئۈچ كۈندىن كېيىن شاھزادە: «قايتىشىمىزغا رۇخسەت بەرسىلە، ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم كېلىپ تۇراي» — دەپ قايتىشقا ئىجازەت سورىدى.

شاھ، خۇشاللىق بىلەن قوشۇلدى. شاھزادە خوشلۇشۇپ ھوسنە — ئاۋاتقا راۋان بولدى.

ئۇ، ئۆز شەھرىگە كېلىپ، بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن يەنە شەھەرگە كېلىپ كەردان شاھ ھوزۇرىدا ئارام ئالدى.

ئۈچىنچى قېتىم كەلگىنىدە شاھ — دىدى:

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، قەيەردىن بولسۇن، بىر يەردىن لايىق كۆرسۈتۈڭ، پەرزىڭىزنى ئادا قىلىپ قوياي، قەيەر مۇۋاپىق كەلسە، شۇ يەرنى كۆرسۈتۈڭ، قورا جاي ياساتىپ بېرەي.

شاھزادە مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ دىدى:

— ئەي پادىشا، شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا دەرۋازىسىغا قۇلۇپ سېلىنغان بىر ھويلا كۆردۈم، ئالدىغا ئەخلەت توكۈلگۈك تۇرۇدۇ. ئەشۇ ھويلىنىڭ گۇناھىدىن ئۆتسىلە، ئاندىن بەندىگە مېھرىبانلىق قىلسىلا.

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، — دىدى پادىشا، — ئەگەر سىزدىن باشقا ھەر قانداق كىشى بۇ سۆزنى ئېغىزىدىن چىقىرىدىغان بولسا، تىلىنى سۇغۇرۇۋالغان بولاتتىم. بۇ كۈنلەردە سىزدىن باشقا مېھرىبان ئادىمىم يوق، بوپتۇ، دىگىنىڭىزدەك قىلايلى.

پادىشا كەردان ئوغلىنىڭ تەلىۋىگە ئاساسەن ھويلىنىڭ گۇناھىدىن ئۆتتى ۋە خىزمەتچىلىرىگە:

— بېرىپ دەرۋازىنى ئېچىپ، سۇ چېچىپ تازىلاپ، ئۆيلەرگە زىلچا — گىلەملەرنى سېلىپ تەييارلاڭلا، — دەپ بۇيرىدى.

پادىشانىڭ ئەمرى بىلەن سودىگەر بەرزەخنىڭ ھويلىسى، ئۆيلىرى چىنىدەك تازىلاندى. مەلىكە پادىشانىڭ رۇخسىتى بىلەن ئۆز ئۆيىگە كەلدى، ھەممە ياقلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى. پەقىر — مىسكىنلەرگە خەير — ساخاۋەت بەردى. بىر ھەپتە ئۆز ئۆيىدە، بىر ھەپتە ھوسنە ئاۋاتتا تۇردى.

ئەندىكى گەپنى پادىشانىڭ قەدىرلىك پىر ئۇستازى ھەققىدە ئاڭلاڭلار:

بىر كۈنى مۇنەۋۋەر شاھ پادىشانىڭ ئالدىدا تازىم قىلىپ تۇردى. پادىشا:

— ئەي كۆز نۇرۇم، مۇنداق تۇرۇشتا نىمە مۇددىئايىڭ بار؟ — دىدى.

مۇنەۋۋەر شاھ:

— ئەي ئاتا، پىرىڭىزگە زىيارەت بېرىپ دۇئاسىنى ئالسام دەيمەن.

ئوغلىنىڭ ئارزۇسىدىن خۇشال بولغان پادىشا قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. مەلىكە بېشى كۆككە يەتكەندەك بولۇپ، ئۆيىگە بېرىپ، ئىلگىرىكىدىن بىر نەچچە ھەسسە ئارتۇق تەي-

يارلىق قىلدى ۋە ساراي خوجىسىنى پادىشانىڭ پىرىنى تەكلىپ قىلىپ كېلىش ئۈچۈن ئەۋەتتى. ئۇ، شەيخكە زىياپەت تەكلىۋىنى يەتكۈزدى. شەيخ ئەتىسى بارىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

كېچە ئۆتۈپ، تاڭ ئاتتى. چاشكا ۋاقتى بولغان ئىدى، شەيخ قىرىق مۇرىدى بىلەن يېتىپ كەلدى.

خىزمەتچىلەر ئۇلارنى مېھمانخانىغا باشلىدى. شەيخ ۋە ئۇنىڭ قىرىق مۇرىدى زىياپەتكە تەييارلانغان نەرسە - كېرەك-لەرنىڭ بۇرۇنقىدىن بىر نەچچە ھەسسە ئارتۇق تۇرغانلىقىنى كوردى.

ئەلقىسسە، بىر كېچە - كۈندۈزلۈك زىياپەت ۋاقتى قىزىغىن سوھبەتلەر بىلەن ئۆتتى، مېھمانلار كوپلىگەن سوۋغا - سالاملار ۋە ئىززەت - ئىكراملار بىلەن ئۇزۇتۇلدى.

مەلىكە ھوسنە بانۇنىڭ كەززاپ شەيخ ۋە ئۇنىڭ قىرىق مۇرىدىنى ئوغۇرلۇق ئۈستىدە تۇتۇپ، پادىشاغا جازالاتقانلىقى

ئەندى مەلىكە بىلەن شەھەرنىڭ قوربېشى ھەققىدە گەپ ئاڭلاڭلار:

مەلىكە يېرىم كېچىدە بىر كىشىنى مەخپىي ئەۋەتىپ، قور بېشىنى چاقىرتقۇزۇپ كەلدى. ئۆزى ئەرەنچە ياسىنىپ ئالدىغا چىقىپ ئامان - ئېسەنلىك سوراشقاندىن كېيىن دېدى:

— ئەي كېچىلەرنىڭ سەردارى، سەن ۋىلايەتنى خاراپ قىلىۋاتقان ئوغرىلارنىڭ كىملىگىنى بىلەمسەن؟

قور بېشى يىغلاپ تۇرۇپ دېدى:

— ئەي شاھزادەم، نەچچە يىللاردىن بۇيان جېنىمدىن جاق تويدۇم. بۇ ئوغرى - خۇمپەرلەر تولىمۇ ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى...

— غەم يېمىگىن، - دېدى مەلىكە مەسلىھەت كورسۈتۈپ ۋە كوڭلىنى تىندۇرۇپ، - ئىنشائاللا، ئوغرىلارمۇ قولغا چۈشۈپ قالار.

— شۇنداق بولارمۇ؟ - دەپ ھەيرانلىقتا سورىدى قور بېشى، - ئوغرىلار تۇتۇلسا، بېشىم كوككە يەتكەن بولاتتى...

— ئىنشائاللا، - دېدى مەلىكە، - قانچە ئەسكىرىڭ بار؟

— ئوتتۇزدىن ئارتۇق.

يەنە ئوتتۇز يىگىت تاپ، ھەممىسىنى تولۇق قوراللاندۇرغىن، ھەر بىرىدە بىردىن ئادەم باغلايدىغان ئارقانمۇ بولسۇن، كېچىدە كېلىپ بىزنىڭ ھويلىغا يوشۇرۇنۇڭلار. ئوغرىلار قىرىقتىن ئارتۇق. ئۆيدىكى ھەممە مال - مۈلۈكلەرنى كۆتىرىپ ماڭمىغىچە قوزغالماڭلار، ئوغرىلارنىڭ قوللىرى مال بىلەن بەنت بولغاندىن كېيىن، بىر ئاۋاز بىلەن تەڭ، تەرەپ - تەرەپتىن چىقىپ ھۇجۇمغا ئۆتۈڭلار. ھەر كىم بىردىن ئوغرىنى باغلىسۇن، ئالغان مالنى دۈمبىسىدىن يەشمەڭلار. شۇ ھالەتتە شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىڭلار ...، - مەلىكە قور بېشىغا يەنە بىر مۇنچە گەپلەرنى تاپىلاپ، كۆپ ئىنئاملار بېرىپ ئۇزاتتى.

قور بېشى مەلىكىنىڭ ئېيتقىنىنى بويىچە تەييارلىق قىلدى.

مەلىكىنىڭ ئادەملىرى بۈگۈن كېچە ئوغرىلار كېلىدىغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر ئېلىپ كەلدى. مەلىكە بۇ خەۋەرنى قور بېشىغا يەتكۈزدى. قور بېشىنىڭ ئەسكەرلىرى ئون - ئونلاپ ھويلىغا كىرىپ مەلىكە بەلگىلىگەن جايلارغا يوشۇرۇندى. مەلىكەمۇ بارلىق خىزمەتچىلىرى بىلەن ئويغاق ئولتۇردى.

يېرىم كېچىدىن ئۆتكەن ئىدى. ئوغرىلارنىڭ بىرى تامدىن ئارتىلىپ ئىچىگە كىرىپ دەرۋازىلارنى ئېچىپ قويدى. ئاندىن ئوغرىلار كىرىپ ماللارنى كۈچلىرىنىڭ يېتىشىچە كۆتىرىپ ھويلىغا چىقىشتى ۋە بىر - بىرلىرىنىڭ دۈمبىلىرىگە مەھكەم تېڭىشتى.

ئۇلار ماللارنى كۆتىرىپ مېڭىش ئالدىدا تۇرغاندا، قور بېشىنىڭ ئاۋازى ياڭرىدى، ئۇنىڭ ئەسكەرلىرىنىڭ ھەر بىرى بىردىن ئوغرىنى بېسىپ باغلىدى. ئوغرىلارنىڭ بىرسىمۇ قاچالمىدى. ئوغرىلار تاڭ ئاتقىچە نازارەت ئاستىدا تۇردى. مەلىكە

تاڭ ئېتىشى بىلەن پادىشانىڭ دەرگاھىغا باردى. دۆلەت خادىملىرىنىڭ ھەممىسى ھازىر بولدى. مۇنەۋۋەر شاھ ئورنىدىن تۇرۇپ دۇئا قىلدى. شاھ سورىدى:

- ئەي كۆز نۇرۇم، يەنە نىمە ئەرزىڭ بار؟

مۇنەۋۋەر شاھ جاۋاپ بەردى:

— بۇ كېچە ئۆيۈمگە ئوغرى كىردى. تەلىيىمگە ھەممىسى تۇتۇلدى. ھازىر ئۇلارنى قور بېشى لەشكەرلىرى بىلەن ساقلاپ قالدى. ئوغرىلار قىرىق ئىكەن، ئەگەر ئالىيلىرى ئەمىر قىلسىلا ھازىر قىلغاي.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان مەجلىس ئەھلى ھەيرانۇ - ھەس بولدى. پادىشانىڭ بۇيرىغى بىلەن قور بېشى ئوغرىلارنى ھەيدەپ كىردى. ئوردا خادىملىرى كۆردىكى، قىرىق ئوغرىنىڭ قوللىرى دۈمبىلىرىدىكى مال بىلەن قوشۇپ چەمبەر - چەس باغلانغان. ھەر بىرسىنى بىردىن ئەسكەر يالاپ كەپتۇ. چوڭ - كىچىك ھەممەيلەن بۇ ئوغرىلارنىڭ باشلىقى شەيخ ئىكەنلىگىنى بىلدى. چۈنكى، تۇتۇلغانلار شەيخنىڭ دائىم بىللە ئېلىپ يۈرۈيدىغان مۇرىتلىرى ئىدى. كەردان شاھ خىجالەت بولغىنىدىن قىزىرىپ، بېشىنى يەرگە سېلىپ، گەدىنىنى قاشلاپ قويدى. كۆڭلىدە: "ۋادەرىخا، بۇ كەززاپ شەيخنى پىرىم دەپ، يۈرەك باغرىم ھوسنە بانۇنى باياۋانلارغا تاشلىدىم..." - دىگەن پۇشايمانىنى كوچۇردى. پادىشانىڭ يۈرەكلىرى كاۋاپ بولۇپ، كۆزلىرى ياشقا تولۇپ، ئۆز نەزەر گاھىدا بۇلارغا لايىق سىياسەت دارى تەييار قىلدۇرۇپ، شەھەر خەلقىگە خەۋەر قىلغۇزدى. ئوغرىلارنىڭ ھەممىسىنى دارغا ئېسىپ، نىجىس بەدەنلىرىنى ئوتتا كۆيدۇرۇپ، ئەلگە ئىبرەت قىلماقچى بولدى. شەيخنىڭ ئۆيىگە بىر نەچچە ئەسكەرلەرنى ئەۋەتىپ مال - مۈلۈكلىرىنى ئەكەلدۈرۈپ ماللارنى ئىگىلىرىگە تارقىتىپ بەردى.

مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ ئۆزىگە كەلگەن ئەلچىلەرگە قويغان يەتتە سوئالى

مۇلەۋۋەر شاھ بۇ كېچە: «چوڭ ئانامنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولىمەن» دەپ پادىشادىن ئىجازەت ئېلىپ يېنىپ چىقتى. چوڭ ئانىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ سالام بەردى. چوڭ ئانىسىنىڭ مەرھۇم پەرزەنتلىرىنى ئەسلەپ، يۈرەكلىرى پارە - پارە بولغىنى تۇرغاندا مەلىكىنىڭمۇ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، ئاھ تارتىپ ئەرچە كىيىملەر ئىچىدىن ئۆزىنى بولۇتلار ئارىسىدىن چىققان كۈنگە ئوخشاش ئاشكارىلىدى. بېشىدىن ئالتۇن تاجىنى ئېلىۋىدى، قاپقارا ئۇزۇن چاچلىرى ئايىغىغا چۈشۈپ يەر سۈيدى، ئۇ ئانىسىنىڭ ئايىغىغا ئۆزىنى تاشلاپ، پۇتلىرىنى يۈز - كۆزىگە سۈرتەتتى. ئانىسىمۇ ئۇنىڭ يۈز - كۆزىدىن سۆيۈپ دەيتتى:

— ئەي پەرىلەر سەرۋىرى، سەن كىمسەن، مۇنداق جادۇ بىلەن مېنى ئالدامسەن؟ كۆيۈۋاتقان يۈرەك ئوتۇمنى ئۇلغايتتىڭ.

مەلىكە دېدى:

— ئەي ئانا، مەن ئەشۇ باياۋانغا تاشلانغان مەلىكە دەۋرانىنىڭ يادىكارى - ھۆسنە بانۇمەن.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ئانا ئۆزىنى تۇتالماي ھۇشىدىن كەتتى. بىر سائەتتىن كېيىن يەنە ھوشىغا كېلىپ ئىككىنچى قېتىم مەلىكىنى قۇچاغلىدى. دەل شۇ چاغدا پادىشامۇ يېتىپ

كەلدى. مەلىكە پادىشانىڭ ئالدىغا ئۆزىنى ئاتتى. پىغان، ھا - ياجان پەلەككە يەتتى. پادىشا مەلىكىنى يۆلەپ باغرىغا باستى، مەلىكە شۇ كېچىسى تاڭ ئاتقىچە بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى ئۇلارغا سۆزلەپ بەردى.

ئەتىسى، پادىشا مەلىكىنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلاپ خىجالەتچىلىك قاينىمىغا چۆكتى.

مەلىكە بۇ يەردە ئۈچ كۈن تۇرغاندىن كېيىن ئاتا - ئانىلىرىدىن تارتىپ ئوردا خادىملىرىغىچە ھۆسنەئاۋاتقا تەكلىپ قىلىپ يولغا راۋان بولدى.

مەلىكە قىرىق كېچە - كۈندۈز زىياپەت بېرىپ ئۇلارنى رازى قىلدى. پادىشانى باشلاپ يەر ئاستىدىكى يەتتە خەزىنىنى زىيارەت قىلدۇردى. كەردان شاھ بۇ يەردە ھەر قانچە چىقىم قىلسىمۇ بىر ئۆمۈردىن ئېشىپ قالغىدەك بايلىقنى كوردى. مەلىكە دېدى:

— ئەي ئاتا، بۇ خەزىنىلەردىن ئېلىڭ!

شاھ قول ئۇزۇتۇۋىدى، دۇنيانىڭ ھەممىسى يىلان - چايان بولۇپ قالدى. پادىشا بۇ خەزىنىلەرنىڭ تىلسىم ئىكەنلىكىنى، مەلىكىدىن باشقا كىشىنىڭ پايدىلىنالمايدىغانلىقىنى بىلدى ۋە ھەممىسىنى مەلىكىگە ئۆتۈندى. ھۆسنە ئاۋات شەھىرىنىمۇ مەلىكىگە ئىنئام قىلدى. يەنە يېڭىدىن پەيدا بولغان بىر قانچە ناھىيىلەرنىمۇ قوشۇپ بەردى ھەمدە بۇنىڭغا خەت يازدۇرۇپ، موھۇرىنى باستى.

قىرىق كۈنلۈك زىياپەت كۆڭۈللۈك ئۆتتى. كەردان شاھ قىزى بىلەن يىغلاپ خوشلۇشۇپ ئۆز مەنزىلىگە قاراپ راۋان بولدى.

شۇندىن كېيىن ئايدا بىرەر قېتىم ئۇلار بىر - بىرنى يوقلاپ باردى - كەلدى قىلىپ تۇرۇشتى .

ئەندى گەپنى باشقا تەرەپتىن ئاڭلاڭلار :

ھوسنە ئاۋات كۈندىن كۈنگە گۈللەندى . مەلىكىنىڭ ھوسنى - جامالى تېخىمۇ گۈزەللىشىپ، شوھرىتى ئەتراپقا پۇركەتتى. ھەر قايسى شەھەرلەردىكى شاھزادىلەر مەلىكىگە خېرىدار بولۇپ ئەلچىلەرنى ئەۋەتەتتى . مەلىكە رازىلىق بەرمەيتتى، نىمە قىلىشنى بىلمەي سىقىلاتتى. مەلىكە بىر كۈنى ئىنىك ئانىسىنى خىلۋەت جايغا چاقىرىپ ئېيتتىكى :

— بۇ زاماننىڭ ئادەملىرىنىڭ ئەھۋالىنى كوردۇم . ئۇلۇغ شەيخ- ئىشانلىرى ئەشۇنداق بولسا، باشقىلىرى قانداق بولغاي؟ ئەلچىلەرنىڭ كوپ كېلىشىدىن بېشىم قاتتى . تۇرمۇشقا چىقىشقا ھەرگىزمۇ رازىلىقىم يوق . بۇنىڭغا سىز بىر چارە قىلىڭ . ھەر كىمەرسە بولسا ، سىز تاپقان چارىنىڭ ھوددىسىدىن چىقالماي، ۋىسال ئارزۇسىدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ ، قوللىرىنى يۇيۇشۇن،

مەلىكە بۇ سوزلەرنى ئېيتىپ ، كوز ياشلىرىنى توكۈپ يىغلىدى،

ئىنىك ئانا مەلىكىنىڭ بۇ ھالىغا ئىچ ئاغرىتتى ۋە مەلىكىگە دىدى :

— ئى قىزىم ، ئازاپلانمىغىن ، بۇ ھەقتە كوڭلۈمگە بىر پىكىر كەلدى .

— ئۇ قانداق پىكىر ؟ - دەپ سورىدى مەلىكە ئالدىراپ،

— مەن ئۇلۇغلاردىن ئاڭلىغان يەتتە سوئال بار ، - دىدى ئىنىك ئانا ، - ئۇنى ئېلان قىلىمىز ؛ ھەر تەرەپتىن كەلگەن ئەلچىلەر بۇ سوئاللارغا جاۋاپ بېرەلمەي سەندىن ئۈمىت ئۈزۈشى مۇمكىن .

مەلىكە بۇ مەسلىھەتكە ماقۇل كەلدى ۋە :

— ئېيتىڭە ئانا ، ئۇ قايسى سوئاللار ، - دەپ سورىدى .

— بىرىنچى سوئال :

بىر كورۇپ دىلبىرىنى پەس قىلغان،
ئىككى كورمەكنى ھەۋەس قىلغان.

ئىككىنچى سوئال :

ياخشىلىقنى دەريالارغا قىل جاندىن،
ئەجرىڭنى ھەق بىرۇر باياۋاندىن.

ئۈچىنچى سوئال :

ھەر كىشىكى يامان ئىشنى قىلسا دىلداش،
ئاخىر بىر كۈن رەسۋا بولۇر، ئۇ بولۇپ پاش.

توتىنچى سوئال :

كىمكى راستلىقنى قىلاركەن ئىزھار،
ئۇنىڭغا ھەمىشە خۇدا ئوزى يار.

بەشىنچى سوئال :

نىمە دىگەن سوز ئىرۇر تاغدىن چىققان بۇندا،
نىمە ئۈچۈن بولغان بۇندا ئۇ پەيدا.

ئالتىنچى سوئال :

ھاممامدىن ئەسلىنى بىلسە كىشى،
داسايىش تاپقاي مۇشكۈل ئىشى.

يەتتىنچى سوئال :

بۇ گوھەردەك يەنە بىرىنى پەيدا قىل،
يەتتە ئىقلىمنى كېزىپ مۇئەييا قىل.

— دىدى ئىنىك ئانا .

مەلىكە بۇ سوئاللارغا قوشۇلدى. شۇندىن كېيىن ھەر تەرەپتىن كەلگەن ئەلچىلەرگە بۇ يەتتە سوئالغا جاۋاپ بېرىش تەلەۋى قويۇلدى. ئەلچىلەر سوئاللارنىڭ قاتتىقلىقىدىن ئالاچ قالدى. ئۈمىتسىزلىنىپ، ۋىسال ئارزۇسىدىن ۋاز كېچىپ، ئۆز مەملىكەتلىرىگە قايتىشتى. بۇ ھىكايە ئۆرگەنچ يۇرتلىرىغا قەدەر تارالدى.

ئۆرگەنچ پادىشاسىنىڭ بىر ئوغلى بولۇپ، ئېتى شاھزادە مۇنىرە خارەزمى ئىدى. ئۇ، ناھايىتى ساھىپجامال بولۇپ، تۇرلۇك پەنلەرنى ئىگەللىگەن ئىدى. ئۇ مەلىكە ھوسنە بانۇنىڭ تەرىپىنى ئاڭلاپ، غايىۋانە ئاشىقى بىقارار بولدى. ھەر قانچە قىلىپمۇ ئۆزىنى تۇتالمىدى. شاھ گاھى شىكار قىلدى. گاھى بەزمە ئويىنىدى. گاھى ناخشىچى، سازەندىلەرنى يىغىپ نەغمە-ناۋا قىلدۇردى. لېكىن ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى ئىشقى ئوتى پەسەيمىش ئۇيياقتا تۇرسۇن، تېخىمۇ كۈچىيىشكە باشلىدى.

شاھزادە بىر سۈرەتچى بۇرادىرىنى چاقىرىپ، ئۇنىڭغا دەردى-ھالىنى ئىزھار قىلىپ، ياردەم بېرىشنى ئىلتىماس قىلدى، يىغلىدى. سۈرەتچى بۇرادىرى دېدى:

— ئەي شاھزادە، ھەر سوزنى راست دېسىمۇ بولماس، يالغان دېسىمۇ بولماس، مەلىكىنىڭ ئەھۋالى سىز ئاڭلىغاندەك بولۇشىمۇ مۇمكىن، بولماسلىقىمۇ مۇمكىن. سەۋرى قىلىڭ، مەن سىز ئۈچۈن سەپەر قىلاي، بۇ سوزلەرنىڭ راست-يالغانلىقىنى ئايرىپ خەۋەر ئېلىپ كېلەي.

ئۇ شاھزادىغا تەسەللى بېرىپ، ئىجازەت بىلەن يولغا راۋان بولدى. مىڭ بىر جاپا-مۇشەققەتلەرنى تارتىپ، ئۇزاق يوللارنى بېسىپ ھوسنە ئاۋاتقا يېتىپ كەلدى. كۈتكۈچىلەر ئۇنى

مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئىززەت-ئىكراملار قىلدى. ئارىدىن تورت-بەش كۈن ئۆتتى. بىر كۈنى مەلىكە:

— "ئەگەر مېھمان ھاجەتمەن بولسا، بۇ پۇللارنى يول خىراجىتىگە ئىشلەتسۇن" دەپ بىر ھەميان پۇل چىقاردى. سۈرەتچى ھوزۇرەيتىپ ئالغىنى ئۇنىمىدى ۋە دېدى:

— خىزمەت مۇددىئاسى بىلەن ئۇزاق يەردىن كەلدىم. ئەگەر باشقىلار قاتارىدا خىزمەتكە لايىق كورۇلسەم، مۇۋاپىق جاي بەرگەي. بولمىسا ئۆز يۇرتۇمغا قايتقايمەن.

كېنىزەك سۈرەتچىنىڭ گېپىنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە:

— ئۇ مېھمان كىشىنىڭ بىرەر ھۈنىرى بار مىكىن؟ - دەپ سورىدى.

كېنىزەك چىقىپ، مېھماندىن ھۈنىرىنىڭ بار-يوقلىقىنى سورىدى. سۈرەتچى: "نەققاشلىق، سۈرەتچىلىك قاتارلىق تۇرلۇك ھۈنەرلەردىن خەۋىرىم بار، ئالەمگە مېنىڭدەك ھۈنەرۋەندىن يەنە بىرسى كەلمىگەن بولسا كېرەك"- دەپ جاۋاپ بەردى.

بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان مەلىكە ناھايىتى خۇرسەن بولدى. چۈنكى، ئۇ، ئۇزۇندىن بۇيان ئۆزىنىڭ سۈرىتىنى ئالدۇرۇشنى ئارزۇ قىلىپ يۈرەتتى. "ئەگەر بۇ سۈرەتچىگە كورۇنسەم، نامەھرەم بولىدۇ،- دېدى مەلىكە ئىنىك ئانىغا مەسلىھەت سېلىپ،- كورۇنمىسەم سۈرىتىمنى قانداق ئالغاي؟"

ئىنىك ئانا يول كورسىتىپ دېدى:

— ئۇنىڭ يولى ئاسان، بىر يوغان داسقا سۇ قۇيۇپ تامنىڭ تۈۋىگە قويىمىز. سەن قەسىرنىڭ تېمىدىن سۇغا قارايسەن، سۈرەتچى سېنىڭ ئەكسىڭنى سۇدا كورۇپ، سۈرىتىڭنى ئالغاي.

بۇ مەسلىھەت سۈرەتچىگىمۇ ماقۇل كەلدى. ئىنىك ئانا

ئىشـنى ئۇزى ئېيتقاندەك ئورۇنلاشتۇردى . سۇرەتچى قەسرنىڭ
ئاستىدا تۇرۇپ ، مەلىكىنىڭ سۈرىتىنى سۇدا كورۇپ ، كوڭلىگە
نەقىش قىلدى . ئاندىن بىر ئويگە كىرىپ ، سۇرەتتىن ئىككە-
نى سىزدى . سۇرەتنىڭ بىرىنى ئىنىك ئانا ئارقىلىق مەلىكىگە
چىقارتىپ بەردى . يەنە بىرىنى يوشۇرۇن ھالداشاھزادە ئۇچۇن
ئېلىپ قالدى .

مەلىكە سۇرىتىنى كورۇپ ھەيران قالدى ۋە ئۇز سۇرىتى-
گە ئۇزى ئاشىقى شەيدا بولدى . سۇرەتچىگە نۇرغۇن پۇل ئىنـ
ئام قىلدى.

ئۇچ - تورتكۇندىن كېيىن سۇرەتچى ئىنىك ئانىغا ئىلـ
تىماس قىلىپ :

— ئەي ئانا ، مەن پۇل - مالغا باي بولدۇم . ئەگەر مە-
لىكەم قۇشۇلسا ، ئۇز يۇرتۇمغا بېرىپ ، خوتۇن باللىرىمنى ئې-
لىپ كېلىپ ، بىرەر ئومۇر مەلىكىنىڭ خىـزمىتـىدە بولسام ،-
دىدى .

ئىنىك ئانا مەلىكىنىڭ ئالدىغا كىرىپ، سۇرەتچىنىڭ ئىلـ
تىماسىنى يەتكۇزدى ۋە جاۋاپ ئېلىپ چىقتى. مەلىكىگە ۋاكا-
لىتەن سۇرەتچىگە يەنە كوپ يول خىراجىتى بىرىــپ ، ھەرخىل
ھەدىيىلەر بىلەن ئۇزاتتى . سۇرەتچى خۇشال - خورامھالدا تا-
زىم بىجا كەلتۇرۇپ يولغا راۋان بولدى. ئۇ يۇرتىغا يېتىپ كې-
لىپ ، شاھزادە مۇنىرنىڭ ئالدىغا كىردى . مەلىكىنىڭ سۇرى-
تىنى بەردى . شاھزادە بۇ سۇرەتنى كورۇش بىلەن ئىشقى ئو-
تى ھەسسىلەپ ئۇلغۇيۇپ كەتتى . ئىشقى سۇلتانىنىڭ ھوكمى بو-
يىچە ئىش قىلىشتىن باشقىغا ئىلاجى قالمىدى .

ئەندى سوزنى شاھزادە مۇنىرنىڭ كېيىنكى ئەھۋالىدىن
ئاڭلاڭلار .

شاھزادە مۇنىرە بىلدىكى ، بۇ ئىشقا ئالتۇن ، كومـۇش ،
لەشكەر . قورال لازىم ئەمەس . ئىشقى سۇلتانىنىڭ يولى بىلەن
بالا دەشتىگە كىرمىگىچە بولماس .

شۇڭا ئۇ سەپەر قىلىش ئۇچۇن تەييارلىق قىلدى ، يەنە
بىر نامە پۇتۇپ، ھال - ئەھۋالىنى ئاتا -ئانىسىغا ئىزھار قىلـ
دى . نامەدە مۇنداق دېيىلگەن ئىدى : « مېنىڭ ئۇچـۇن غـەم
يىمەڭلار ، تاكى ئوزەم كەلمىگىچە ئارقامدىـن كىشـى ئەۋەتـىپ
ئىزدەپ يۇرمەڭلار . كىشى ئەۋەتسەڭلارمۇ يولۇمدىن قايتمـاي -
مەن ... » ئۇ نامىنىڭ ئاخىرىغا ئىسمىنى يېزىپ موھۇرىنى بې-
سىپ ياستۇق ئۇستىدە قويدى - دە، قەلەندەرچە كىيىم كىيىپ ،
يېرىم كېچىدە ھوسنە ئاۋات يولىغا ئاتلاندى .

ئەلقىسسە : شاھزادە مۇنىرە كېچە - كۇندۇز يول يـۇرۇپ،
يول يورگەندىمۇ مول يۇرۇپ ئاخىرى ھوسنە ئاۋاتقا يېتىپكەلـ
دى . ئۇنى مەلىكىنىڭ غۇلاملىرى كورۇپ . مېھمانخانىغا باشـ
لىدى. تۇرلۇك نازۇ - نېمەتلەر بىلەن زىياپەت بەردى. ئۇچىنـ
چى كۇنى مەلىكە ئۇنىڭغا بىـر ھەميان پۇل چىقاردى . خىز -
مـەتچـى :

— يول خىراجەتلىرى بولغاي ، - دىدى .

شاھزادە ئالغىنى ئۇنىماي ، بىر نەچچە لەئەلنى پۇلنىـڭ
ئۇستىگە قويۇپ :

—مەلىكەمگە توھپەم ، - دىدى.

خىزمەتچىھەميان بىلەن لەئەلنـى مەلىكىنىڭ ئالدىـغا

ئېلىپ كىردى . مەلىكە ئۇشبۇ لەئەلدىن مەزكۇر كىشىنىڭ ئار
ئىكەنلىكىنى بىلدى ۋە ئىنىك ئانىنى چاقىرىپ :

— ئەي ئانا، بۇ مۇساپىر ياش يىگىتتىن خەۋەر ئېلىڭ، ئا مۇھەببەت دەۋاسى بولسا . مۇلايىملىق بىلەن جاۋاپ بىرىڭ، دى

ئىنىك ئانا شاھزادىنى ئۆيگە تەكلىپ قىلدى . ئالد دوستىخان سالدى . تائامدىن كېيىن :

— ئەي ئوغلۇم ، يول بولسۇن ، قەيەردىن كەلدىڭ نەگە بارىسىز ، بۇ سەپىرىڭىزدىن مەقسىدىڭىز نىمە ؟ - د سورىدى .

شاھزادە يۈرىگىنىڭ چوڭقۇر قېتىدىن ئاھ ئۇرۇپ ، يا چۇغىدىن بىر نامە چىقىرىپ ئىنىك ئانىغا بەردى ۋە دىدى :

— ئەي ئانا، يۈرەك سوزۇم ئۇشبۇ نامىدا بار . مەلىكەگەب كۆرسىتىڭىز .

ئىنىك ئانا نامەنىڭ مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولۇپ:

— ئەي ئوغلۇم، ئۆزىڭىزنى بالا دامىغا داغلاپسىز ، قۇتۇ ماس ماجراغا قاپسىز، ھېلىھەم بولسىمۇ، ئۇشبۇ دەۋايىڭىزدىن كېچىڭ ئۆز شەھرىڭىزگە قايتىڭ . دۇنيادا ساھىپجامال مەلىكىلەر تولا بىرىنى تاللىۋېلىپ مىرادىڭىزغا يەتىسىز بولىدۇ. ئەگەر بول مىسا پىراق شىددىتى ۋە ھىجران مۇشەققىتى ئاستىدا نام - ن شانسىز يوقۇلۇپ كىتىسىز ، - دىدى .

— مۇشۇ كويىغا قەدەم قويغاندىن بېرى نىشانسىزمەن، دىدى شاھزادە ، - مەيلى پىراق ئۆلتۈرسۇن ، مەيلى ئىشتىياق كويدۇرسۇن . ھەممىسى ماڭا كار قىلالمايدۇ . ھېچقاچان بۇ ئىش تىن ۋاز كەچمەيمەن .

— ئۇنداق بولسا مەلىكىنىڭ يەتتە سوئالى بار . - دىدى ئىنىك ئانا ، - شۇ سوئاللارغا جاۋاپ بىرەلىسىڭىز ھوسنە ئاۋات مەملىكىتىنىڭ پادىشالىغى ۋە مەلىكىنىڭ نىكاھى سىزگە مۇبارەك بولسۇن ، ئەگەر بولمىسا ئۆز يولىڭىزغا مېڭىڭ .

شاھزادە يەتتە سوئالغا جاۋاپ بىرىشكە ۋەدە قىلدى . ئىنىك ئانا مەلىكىگە ۋاكالىتەن « ئەگەر كىمكى بۇ يەتتە سوئالغا جاۋاپ تېپىپ كېلەلىسە ، ئەلۋەتتە ھوسنە ئاۋات ۋە مەلىكە ھوسنە بانۇ شۇ كىشىنىڭ ئىختىيارىدا » دەپ نامە يېزىپ شاھزادىغا بەردى .

ئەلقىسسە ، تاڭ ئاتتى . ئىنىك ئانا مەلىكىدىن بىر سەر ئالتۇن بىلەن بىر نامىنى ئېلىپ چىقىپ شاھزادىغا بەردى.

شاھزادە نامەنى يۈزىگە سۈرتۈپ ، ئېچىپ ئوقۇپ مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولدى . نامەدە : « ئەي بالا دەشتىنىڭ ئاۋارىسى ، ئىشقى ئوتىدا كويگۈچى ، ئۇشبۇ مۇھەببەت سەۋداسىدىن قولۇڭنى يۇغىنىڭ ياخشى ئىدى . ئەندى بولمىدى . ساڭا يەتتە سوئالنىڭ بىرىنچىسىنى يازدىم . بېيتنىڭ مەزمۇنىنى بىلىپ ، ئەسلىنى تولۇق ئاڭلاپ كەلگەيسەن :

« بىر كورۇپ دىلبىرىنى پەس قىلغان،
ئىككى كورمەكنى يەنە ھەۋەس قىلغان »

يەنى ئۇ قانداق ئاشىق بولغايكى، مەشۇقنى بىر كورۇپ، يەنە بىر كورۇشنى ئارزۇ قىپتۇ ؟ بۇ سوزنىڭ ئەسلى مەنىسىنى يېشىپ كەلگەيسەن. «نامە تامام ۋەسسالام» دەپ يېزىلغان ئىدى.

شاھزادە بالا دەشتىدىن جاپا ۋە ئاپەت شارابىنى ئىچىپ، ھىممەت كەمىرىنى بېلىگە باغلاپ ، ھازىرلار بىلەن ئىنىك ئانىدىن دۇئالار ئېلىپ يولغا راۋان بولدى . ئۇ خېلى بىر مەز -

كىملىگىچە سەرسان - سەرگەردان بولۇپ يۈردى. ھېچ ئادەم ئ... نىڭغا سىرىنىڭ خەۋىرىنى بەرمىدى. شەھەرمۇ - شەھەر، يېزا... مۇ - يېزا كېزىپ، چۆل باياۋانلارنى بېسىپ. تاغۇ - داۋان... لاردىن ئاشتى. لېكىن مىرات گوھىرىنىڭ خەۋىرى بولمىدى. شاھزادىنىڭ ھېرىپ - ئېچىپ، قىينىلىپ، مېڭىشقىمۇ مادار... قالمىدى. ئاران دىگەندە يەمەن ۋىلايىتىنىڭ بىر دەشتى... يېتىپ كەلدى. لېكىن نەگە كېلىپ قالغىنىنى ئۆزى بىلمەيتتى...

ئۇ، ھېرىپ چارچىغان ھالدا بىر بۇلاق بويىغا كېلىپ ئ... دى ۋە بۇلاقنىڭ پاكىزە سۈزۈك سۈيىدىن قانغىچە ئىچكەندىن كېيىن ئۇيقۇغا كەتتى.

ھاتەمنىڭ ھۆۋەيدا چۆلىگە بېرىپ، مەلىكە ھوسنى بانۇنىڭ بىرىنچى سوئالىغا جاۋاپ تاپقانلىقى

بۇ بۇلاق بەزى چاغلاردا ھاتەم شىكارغا چىققاندا بۇ يەر... گە كېلىپ قونۇپ، ئاتلىرىنى دەم ئالدۇرۇپ، ئۆزىنى راھە... لەندۈرىدىغان بۇلاق ئىدى. ھاتەم شۇ ئادىتى بويىچە بۇ قېتىم... مۇ ھەمراھلىرى بىلەن شۇ يەرگە كېلىپ چۈشتى. بۇلاق بوي... چېدىر - بارگاھلىرىنى تىكتى. ھاتەم بۇلاق ئەتراپىنى ئايلىنى... بىر كىشىنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كوردى. ئۇنىڭ كىيىملىرى... جۇل - جۇل بولۇپ، بەدىنى دىۋانىغا ئوخشايتتى. ئۇ ئادە... شۇنداق ئورۇق ئىدىكى، تىرىكمىكىن دىسە ئۆلۈكتەك، ئۆلۈك... مىكىن دىسە تىرىكتەك ئىدى. پېشانىسىدىن سائادەت نۇرلىرى پارلاپ، ئەسلىزاتىنىڭ ئۇلۇغلاردىن ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. ھاتەمنىڭ ئۇنىڭغا رەھمى كېلىپ ئاستا ئويغاتتى. شاھزادە كوزى... نى ئېچىپ، ئەتراپىدا بىر جامائە كىشىلەرنىڭ توپلۇشۇپ، ئۇ... زىگە سايە تاشلاپ تۇرغانلىقىنى كوردى - دە، ھاتەمنىڭ ئايىغ...

غا ئۆزىنى تاشلىدى. ھاتەم ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى. دوستىخانغا باشلاپ ئۆز يېنىدا ئولتۇرغۇزدى. تائامدىن كېيىن ئۇنىڭغا كىيىم - كېچەكلەر بېرىپ، ئاتقا مىندۈرۈپ، شەھەرگە ئېلىپ باردى. ئۈچ - تۆرت كۈن مېھمان قىلدى. بىر كېچىسى ئۇنى خىلۋەتتە ئولتۇرغۇزۇپ:

— ئەي، بۇرادىرىم! مۇنداق مەجنۇنلارچە يۈرۈشۈڭنىڭ بائىسى نىمە؟ - دەپ سورىدى.

شاھزادە يۈرەك - باغرىدىن ئۇھ تارتىپ، سەرگۈزەشتىسىنى باشتىن - ئاياق سۆزلەپ بەردى. يېنىدىن مەلىكىنىڭ سۈرىتىنى چىقىرىپ ھاتەمنىڭ ئالدىغا قويدى ۋە باھار يامغۇرىدەك ياشلىرىنى توكتى.

ھاتەم تەسەللى بېرىپ روھلاندۇردى ۋە:

— ئەي بۇرادەر غەم يەمە، ئىنشائاللا، بۇ ئىشىڭنى بىر باشقا چىقارسام ئەجەپ ئەمەس. - دىدى.

ئارىدىن ئۈچ - تۆرت كۈن ئۆتتى. ھاتەم سەپەر تەييارلىقىنى قىلىپ ئاتىسىغا: «ئەي مېھرىبانىم ئاتا، غەمگۇزارىم ئانا ۋە ئۇرۇق - تۇغقان، خولۇم - خوشنىلىرىم، مەن ئىشقى چولىدە غەمناك بولۇپ يۈرگەن بىر يىگىتنىڭ ئىشىنى ئاسان قىلىش ئۈچۈن سەپەرگە ئاتلاندىم. مېنى ئىزدىمەڭلار، دىلىڭلاردا ياد ئېتىپ، دۇئا قىلىڭلار» - دەپ نامە يېزىپ، ئۇنى ياستۇقنىڭ ئۈستىدە قويۇپ، شاھزادە بىلەن بىللە ھوسنى - ئاۋات يولىنى تۇتتى. دەشتۇ - سەھرالارنى ئارىلاپ، ئاخىرى ھوسنە ئاۋاتقا يەتتى.

مېھمانلارنى كورگەن خىزمەتچىلەر ئۇلارنى مېھمانخانىغا باشلىدى، كاتتا زىياپەت بەردى. ئىنىك ئانا بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، شاھزادىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئامان - ئېسەنلىك سورىدى ۋە:

— ئەي يىگىت، مەلىكە بىلەن ۋەدىلەشكەن سوئال مەسىلىسى قانداق بولدى؟ - دىدى.

شاھزادە ئېغىز ئېچىپ ئۈلگۈرگىچە ھاتەم جاۋاپ بەردى:
— ئەي ئانا، بۇ شاھزادە مېنىڭ بۇرادىرىم، بۇ مۇشكۇ
سوئالنى ئۆزۈم بىر تەرەپ قىلسام، ھوسنى-ئاۋات شەھرى بىلە
مەلىكىنى كىمگە بەرسەم ئىختىيار مېنىڭدە بولسا ... ئەگەر
سۆزۈمنىڭ ئەھدىسىدىن چىقالمىسام ئۆز گۇنايىم ئۆزۈمگە.
ئىنىڭ ئانا بۇ سۆزنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە ھاتەمنى
پىكرىگە قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. بىر كېچە ئۆتۈپ تا
ئاتقاندا ئىنىڭ ئانا مەلىكىدىن بىر سەر ئالتۇن بىلەن بىر نا
مە ئېلىپ چىقىپ، بۇ ئىككى شاھزادىنىڭ ئالدىغا قويدى. ھات
نامە مەزمۇنىدىن ئاگاھ بولۇپ بىلدىكى: «بىر كۆرۈپ دىلبىر
نى پەس قىلغان، ئىككى كۆرمەكنى يەنە ھەۋەس قىلغان، ئۇقا
داق ئاشىق بولغايكى، مەشۇقنى كۆرۈپ، يەنە كۆرمەكنىڭ ھەۋ
سىدە قاپتۇ، شۇ سۆزنىڭ ئەسلىنى تېپىپ كەلگەيسىز.»
ئەندى ئىككى كەلىمە سۆزنى ھاتەم تەيدىن ئاڭلاڭلار.
ھاتەم بۇ نامەنى بېلىگە باغلاپ، شاھزادە مۇنىرنى ئ
نىڭ ئانىغا تاپشۇرۇپ، چوڭ - كىچىك جامائەتتىن دۇئا ئېلىپ
غۇربەت يولىغا قەدەم قويدى. سەھرامۇ - سەھرا، شەھەرمۇ - شە
ھەر كەزدى. تاغ - داۋانلار ئېشىپ، چول - جەزىرىلەرنى بېسى
ساياھەت قىلدى. ئۇ بىر كۈنى بىر تاغنىڭ باغرىدا كېتىپ با
راتتى. بىر ئاچ بۆرى بىر چىشى كىيىكنى تۇتىۋاپتۇ. ھاتەم كۆر
دىكى. كىيىكنىڭ ئەمچەكلىرىدىن سۈتلىرى ئېقىپ تۇرۇپتۇ. ئە
لىدە ئۇ كىيىك يېقىندىن تۇققان بولۇپ، باللىرى ئۈچۈن ئوزۇق
ئىزدەپ چىققان ئىدى. ھاتەمنىڭ رەھمى كېلىپ، كىيىكنى قۇتۇل
دۇرۇپ يولىغا سېلىۋەتتى. لېكىن بۆرى:

— ئەي ھاتەم، ئۇ كىيىك مېنىڭ نېسىۋەم ئىدى. قولدىن
كەتتى. ئەندى مەن يەنە ئاچ قالىمەن، قانداق قىلىمەن؟ - دې-
دى. ھاتەم بۆرىدىن:
— سەن مېنىڭ ھاتەم ئىكەنلىكىمنى قانداق بىلدىڭ؟ -
دەپ سورىدى. بۆرى:
— ئىنسانلار ئارىسىدا مۇنداق مۇرۇۋۋەت ھاتەمدىن باش-
قىلاردا كەمرەك، بۇ قىلمىشىڭدىن بىلدىمكى، سەن چوقۇم ھاتەم،-
دەپ جاۋاپ بەردى.
بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھاتەم ئۆز تېنىدىن بىر پارچە گوش-
نى كېسىپ ئېلىپ بۆرىنىڭ ئالدىغا تاشلىدى ۋە:
— ئاچ قالمىغىن، ئاز بولسىمۇ بۇ گوشنى يەپ تۇرغىن، -
دىدى. بۆرى گوشنى يەپ بولۇپ:
— ئەي ھاتەم، بۇ ئەجەل ۋەھىمىسى قاپلاپ تۇرغان دەشتۇر-
باياۋانغا تاجۇ-تەختىڭنى تاشلاپ نىمىشكە كەلدىڭ؟- دەپ سورىدى.
ھاتەم بۆرىگە ئەھۋالنى باشتىن - ئاياق ئىزھار قىلدى ۋە
مەلىكىنىڭ سوئالىغا جاۋاپ ئىزدەپ بۇ چول - جەزىرىلەرنى ئا-
رىلاپ يۈرگەنلىكىنى ئېيتتى.
بۆرى:
— ئېيتقىنا، قانداق سوئال ئۇ، - دەپ سورىدى.
ھاتەم مەلىكىنىڭ سوئالىنى دىگەندىن كېيىن، بۆرى:
— بۇ سوئالنىڭ جاۋابى ھۆۋەيدا چولىدىن تېپىلىدۇ،-
دىدى.
— ھۆۋەيدا چولى قەبەردە؟ - دەپ سورىدى ھاتەم. بۆرى
ھۆۋەيدا چولىنىڭ يولىنى بىر - بىرلەپ چۈشەندۈرۈپ قويدى.

هاتەم يەنە يولغا راۋان بولدى. بىر نەچچە مەنزىللەر
بېسىپ ئۆتتى. ئۇنىڭغا بىر بۇلاق ئۇچرىدى. بۇلاقنىڭ بويى
ئون تۆپ دەرەخ بار ئىدى. ھېرىپ بىر قەدەم يۈرۈشكىمۇ ھال
قالمىغان هاتەم دەرەخنىڭ تۈۋىگە باردى - دە، ي
ئۆتمەي بۇ يەرگە ئىككى شاغال پەيدا بولدى. ئەسلىدە بۇ ي
شاغاللارنىڭ ماكانى ئىدى. شاغاللارنىڭ بىرى:

— شۇ چاققىچە بۇ مەنزىللەرنىڭ كاتتىسىغا بىرەرمۇ ئا
مىزات قەدىمى يەتمىگەن ئىدى. بۇ كىشى قانداق بولۇپ
يەرگە كېلىپ قالدى بولغاي، - دېدى.

ئىككىنچىسى:

— بۇ هاتەم بولغاي. چۈنكى ئۇلۇغلاردىن: «بىر كۈن
بولغايكى، هاتەمنىڭ قەدىمى شۇ يەرگە يەتكەي» - دەپ ئاڭ
غانمەن، مانا ئەندى بىز ئۈچۈن تولىمۇ ياخشى بولۇپتۇ،
دېدى.

— هاتەم كېسەل بولغاندەك كۆرۈنىدۇ، -دېدى بىرىنچىسى
بىزنىڭ ماكانىمىزدا ئۇنىڭ بۇ هالدا يېتىشى خوپ بولمىغاي
بىر ئامال قىلايلى، بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلىش بەكمۇ قىيىن، ما
زاندىران جاڭگىلىدا مۇرغ پەررۇھ دىگەن بىر قۇش بار، تاكى
شۇ قۇشنى قولغا كەلتۈرۈپ يۈرىكىنى ياكى بېشىنى يېرىپ ئ
لىپ بۇ يارىغا قويمىسا، شىپا تاپمىغاي.

شاغاللارنىڭ ئىككىنچىسى دېدى:

— بۇ كىشىگە خىزمەت قىلمىساق مۇرۇۋۋەتلىك بولالمىغاي
مىز. خۇدانىڭ ئالدىدا يۈز كېلەلمەيمىز. سەن مۇشۇ يەردە تۇ
رۇپ هاتەمگە پاسبانلىق قىلغىن، مەن مازاندىران جاڭگىلى
بېرىپ مۇرغ پەررۇھنىڭ بېشىنى ياكى يۈرىكىنى ئېلىپ كېلەي.

ئىككىنچى شاغال يولغا راۋان بولدى، شۇ ماڭغىنىچە ئۇ كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ ئاخىرى مازاندىران جاڭگىلىغا يەتتى - دە، چوڭ بىر تۆپ دەرەخنىڭ ئاستىدا هاردۇق ئالدى.

بۇ يەرگە ئارىلاپ-ئارىلاپ مۇرغ پەررۇھلار كېلىپ ئوينۇشۇپ كېتەتتى. دەل بۈگۈنمۇ ئۇلار كېلىشتى - دە، ئويۇنغا چۈشتى. شاغال چاققانلىق بىلەن بىرىنى بېسىۋالدى ۋە دەرهال بېشىنى ئۈزۈپ، گۆشىنى يەپ تويدى. ماغدىرىغا كەلگەندىن كېيىن مۇرغ پەررۇھنىڭ بېشىنى ئېلىپ، كوپ يول يۈرۈپ، نۇرغۇن مۇشەققەتلەر بىلەن ئۆز ماكانىغا كەلدى. مۇرغ پەررۇھنىڭ بېشىنى يېرىپ، مېڭىسىنى چىقىرىپ ئېلىپ هاتەمنىڭ تېنىگە سۈرتتى. يارىسىغا بېشىنى ياپتى. هاتەمنىڭ ئاغرىقى ساقىيىپ، سالامەتلىگى سەللىمازا ئەسلىگە كەلدى.

— سىلەر مەن ئۈچۈن كوپ خىزمەت قىلدىڭلار، سىلەرنىڭمۇ بىرەر هاجىتىڭلار بولسا كېرەك، ئېيتىڭلار، مەنمۇ بىر خىزمەت قىلىپ، ياخشىلىغىڭلارنى قايتۇراي، -دېدى هاتەم شاغاللارغا.

— بىز ھەر قېتىم بالا چىقارساق، توڭگۇزلار كېلىپ، بالىلىرىمىزنى يەپ، نابۇت قىلىپ كېتىدۇ. ئۇلارغا بىزنىڭ كۈچىمىز يەتمەيدۇ.

— مېنى ئۇلارنىڭ ماكانىغا باشلاڭلار، ئۇلارنىڭ جاجىسىنى بېرەي،

شاغاللار هاتەمگە يول باشلاپ، باشقا بىر بۇلاق بويىغا ئې-

لىپ باردى. بۇ يەر توڭگۇزلارنىڭ ماكانى ئىدى. شاغاللار
تەمنى فويۇپ، ئۆزلىرى قايتىپ كېتىشتى.

توڭگۇزلار ئوزۇق ئىزدەپ، ئوۋغا چىقىپ كېتىشكەن ئى
ھاتەم بۇ يەردە بىر مەھەل ساقلاپ تۇردى. بىر چاغدا توڭگۇز
لار قايتىپ كېلىشتى - دە، ھاتەمگە قاراپ چىقىراپ، تۇمشۇق
رى بىلەن يەرنى تۇرتۇپ ھەيۋە بىلەن دېيىشتى:

— ئەي ئادەمزات، تۇرغىن! يولۇڭنى تاپقىن، بولمىسا
ڭنى پارە - پارە قىلىپ تاشلايمىز!

ھاتەم ئۇلارغا دېدى:

— ئەي مەخلۇقلار! ئەگەر، مۇندىن كېيىن شاغاللارغا ئازا
بەرمىسەڭلار، بۇ يەردىن كېتىمەن، بولمىسا كۈكۈم - تالقان ق
لىۋېتىمەن.

توڭگۇزلار:

— ئالدى بىلەن ئۆز تېنىڭ بىلەن جېنىڭنى بۇ يەردىن
ساق - سالامەت ئېلىپ كېتىشنىڭ كويىدا بولماي، تېخى مۇنداق
گەپلەرنى قىلىۋاتىسىنا! - دېيىشتى - دە، ھاتەمگە ئېتىلدى.

ھاتەم كوردىكى، مۇلايىملىق بىلەن قىلىنغان نەسىھەت توڭ
گۇزلارغا كار قىلمىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ توڭگۇزلارنى بىر
بىرلەپ يەر چىشلەتتى، تىرناقلىرىنى كېسىپ، چىشلىرىنى ئۇ
رۇپ توكۇۋەتتى.

— ئەي ئادەم، - دېدى توڭگۇزلار ھاتەمگە، - بىز چىش
تىرناقلىرىمىز بىلەن تاماق تېپىپ يەيتتۇق، سەن چىش - تىر
ناقلىرىمىزنى چېقىپ تاشلىدىڭ، ئەندى قانداق قىلىمىز؟

شۇ چاغدا شاغاللار پەيدا بولدى. ھاتەم ئۇلارغا:

— مەن ئۇلارنىڭ چىش - تىرناقلىرىنى يوق قىلدىم. ئەندى بۇلارنىڭ يېگۈلىگى سىلەرگە بولغاي، - دېدى ۋە شاغاللار بىلەن توڭگۇزلار ئوتتۇرىسىدا مۇرەسسە - مادارا قىلىپ، ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ھۇۋەيدا چۆلگە قاراپ راۋان بولدى.

ھاتەمگە ھەر خىل مەخلۇقلار ئۇچرىدى. ئۇلار ھەر خىل قىياپەتكە كىرىۋالغان جىن - پەرىلەر ئىدى. ھاتەم بىرقانچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن ئىككى يولنىڭ بېشىغا كېلىپ قالدى. ئۇ تەۋەككۇل قىلىپ سول تەرەپتىكى يولغا ماڭدى. ئۈچ - تۆت كۈن يۈرگەندىن كېيىن ئۇنىڭغا بىر توپ خورازلار ئۇچرىدى. خورازلار قاناتلىرىنى قېقىشىپ، چىللىشىپ ئويناشاتتى. ھاتەم ئۇلارنىڭ خورازلار سىياقىغا كىرىۋالغان پەرىلەر ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدى.

خورازلار ھاتەمنى دەررۇ ئارىغا ئالدى ۋە ئۇنى سورەپ بىر جايغا ئېلىپ باردى. ھاتەم كوردىكى، ئۇ يەردە خورازلار بىھېساپ كۆپ ئىدى. ھەممىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھەيۋەت بىلەن تۇرغان خورازنى كورۇپ ھاتەم: ”ئېھتىمال باشلىقى بولسا كېرەك“، دەپ ئويلاپ، ئالدىغا بېرىپ تازىم قىلدى. ئۇ خوراز ئادەمگە ئوخشاش مۇلايىملىق بىلەن سالامياندۇرۇپ، ھاتەمنى يۇقۇرىغا تەكلىپ قىلدى. دوستىخان سالدۇرۇپ، نازۇ - نېمەتلەر كەلتۈردى.

ھاتەم ئاچقوساق ئىدى، ئۇ، دوستىخاندىكى نازۇ - نېمەتلەردىن تويغىچە يېدى. كەچ كىردى. ھاتەم شۇ يەردە يېتىپ قالدى.

ئەتىسى تاڭ ئاتقاندا، خورازلار ھاتەمنى پادىشاسىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى.

— ئەي ياش يىگىت، قەيەرلىكسەن، نەگە بارىسەن، بۇ خەتەرلىك يەرلەرگە نېمە ئۈچۈن قەدەم قويدۇڭ؟ - دەپ سورىدى خورازلار پادىشاسى.

هاتەم خورازلار پادىشاسىغا:

— ئەي شاھ، پەقىر يەمەن ۋىلايىتىنىڭ پادىشاسى تەيىنلى
ئوغلى هاتەم بولىمەن، — دەپ جاۋاپ بەردى ۋە شاھزادە مۇنىر
بىلەن ھۇسنە بانۇنىڭ ھېكايىسىنى بايان قىلىپ بەردى.

خوراز پادىشاسى مېھرىبانلىق بىلەن دېدى:

— بىز پەرىلەردىن بولىمىز، دائىم خوراز سۈرىتىدە يۈرۈي
مىز. مېنىڭ ئاي پەرى ئىسىملىك بىر قىزىم بار، ھوسنى
جامالىدا ۋە پاساھەتتە ئۇنىڭغا ھېچبىر پەرى تەڭ كېلەلمەيدۇ
ئۇنى ئۆز نىكاھىڭغا ئالساڭ.

— قوبۇل قىلالمايمەن، — دېدى هاتەم ۋە كۆڭلىدە بۇ تو
رۇلۇق ئويلىنىپ قالدى، پادىشا هاتەمنى ئاي پەرىنىڭ قەس
رىگە ئېلىپ بېرىشنى بۇيرىدى.

ئۈچ - تۆرت خوراز هاتەمنى كۆتىرىپ ئۇچتى. تاغنىڭ
ئۇ تەرىپىدە بىر بوستان بار ئىدى، هاتەم ئۇنىڭدىن گۈلىستان
ئېرەمنىڭ بەلگۈ - نىشانلىرىنى كورگەندەك بولدى؛ هاتەم كور
دىكى، ئېرىقلاردا سۈپ - سۈزۈك سۇلار ئېقىپ تۇرۇپتۇ، تۇرلۇك
تۇرلۇك دەرەخلەردە ھەرخىل گۈزەل قۇشلار خۇش سايراپ تۇ
رۇپتۇ، ئوتتۇرىدا بىر كول بولۇپ، كولنىڭ ئالدى تەرىپىدە بىر
ئالى قەسىر قەد كوتىرىپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر تەخ
قويۇلۇپتۇ. ئاي پەرى شۇ تەختتە ئىكەن.

خورازلار هاتەمنى تەختنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. ئاي
پەرىگە شاھنىڭ ھوكۇمىنى يەتكۈزدى، ئاي پەرى يۈزخىل نازۇ
كەرەشمە بىلەن هاتەمنىڭ قولىدىن تۇتۇپ تەختتۇستىگە ئېلىپ
چىقتى ۋە ئۈچ كېچە كۈندۈز نەغمە - ناۋالار بىلەن بەزمە قىلىپ
بەردى. ئاخىرى ئاي پەرىنىڭ گۈزەل جامالى، خۇشخۇي مۇئامە

لىسى هاتەمنى ئۆزىگە بەنت قىلدى. كېيىن خىزمەتكارلار ئىز-
زەت ۋە ئېھتىرام بىلەن هاتەمنى شاھ ھوزۇرىغا قايتۇرۇپ كەل-
دى. شاھنىڭ ئۈمىدى ھەم هاتەمنىڭ ماقۇللىغى بىلەن پەرىلەر
رەسمىدە توي قىلىندى. شۇنداق قىلىپ هاتەم ئاي پەرىنى ئۆز
نىكاھىغا ئالدى. ئىككىسىنىڭ مۇراد - مەقسىدى ھاسىل بولدى.

ئاردىن بىرقانچە كۈنلەر ئۆتتى. بىر كۈنى هاتەمنىڭ
يادىغا شاھزادە مۇنىربىلەن ھوسنە بانۇچۈشتى ۋە ئاي پەرىگە:

— ماڭا رۇخسەت قىلسىڭىز، يەنە سەپەرگە ئاتلانغايمەن، —
دېدى. ئاي پەرى سەۋەبىنى سورىدى، هاتەم بۇنىڭغا شاھزادەبى-
لەن مەلىكە ھوسنەبانۇنىڭ قىسسىسىنى سوزلەپ بەردى. ئاي پەرى
رازىلىق بەردى ۋە ئەھۋالنى ئاتىسىغا ئېيتتى، پادىشامۇ قوشۇل-
دى، ئاي پەرى هاتەمگە بىر مۇھۇر بەردى.

— ئەي هاتەم، — دېدى ئاي پەرى، — بۇ موھۇرنى ئەسلا ئۆزۈڭ-
دىن ئايرىما، سەن بارىدىغان يولدا ئەجدەرھالار بار. يەنە ئە-
گەر تەشنالىق ۋە ئاچلىقتا قالساڭ بۇ موھۇرنى ئاغزىڭغا سال-
غايسەن، قاينىغان ياغ، خۇمدان ۋە دەريالار، تۇرلۇك ئاپەتلەر
ئىچىدە قالساڭ، بۇ موھۇرنىڭ خاسىيىتىدىن ئامان قالغايسەن.

ئاي پەرىمۇ بىرقانچە ھەمرالىرى بىلەن هاتەمگە ھەمدەم
بولۇپ، بىر قانچە مەنزىللەرنى بېسىپ ئوتۇپ ئاخىرى ئۇنى
ھۆۋەيدا چولنىڭ يولىغا سېلىپ قويدى. هاتەم قايتىپ كېلىشكە
ۋەدە بېرىپ، پەرىلەر بىلەن خوشلۇشۇپ يولغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، ئەندى ئىككى ئېغىز سوزنى هاتەمنىڭ ئەجدەر-
ھاغا ئۇچرىغىنىدىن ئاڭلاڭلار:

هاتەم ماڭا - ماڭا ئاخىرى بىر قومۇشلۇق باياۋانغا
چۈشتى، ئۇنىڭ نەبېشىنى، نە ئايىغىنى بىلىپ بولمايتتى. ئۇ-

يەر پايانسىز جاڭگاللىق بولۇپ، سۇدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى
ھىلىقى موھۇرنىڭ خاسىيىتىدىن ئەتتىگەن، كەچ مەزگىللىرى
بىركىشى يۈزىگە نىقاپ تارتقان ھالدا كېلىپ ئىسسىق نان
سۇ يەتكۈزۈپ بېرەتتى. بىر نەچچە كۈندىن كېيىن يىراقتىن
تاغدەك بىر نەرسە كورۇندى، يېقىن بېرىپ قارىسا بىر ئەجدى
ھا ئىكەن.

ئەجدەرھا ھاتەمنى دەم تارتتى، ھاتەم ئۆزىنى تۇتۇ
تۇرالماي ئەجدەرھانىڭ ئالدىغا ئۇچۇپ كەلدى. بىراق موھۇر
نىڭ خاسىيىتىدىن ئەجدەرھا ئۇنى ھەزىم قىلالمىدى.

ھاتەم ھۇشىغا كېلىپ، ئەجدەرھانىڭ ئىچكى ئەزالىرىنى ۋە
ران قىلىشقا باشلىدى. تاقەت قىلالمىغان ئەجدەرھا ناياۋاننىڭ
چېتىگە بېرىپ ھاتەمنى قەي قىلىپ تاشلىدى. ئۆزى يەنە
مۇشلۇققا كەتتى.

ھاتەم يەنە يولغا راۋان بولدى... كۈنلەرنىڭ بىر
ئۇزاقتىن بىر تاغ كورۇندى. ھاتەم كوپ مۇشەققەتلەر بىلە
تاغ باغرىغا يەتتى. قارىسا ئۇ تاغ بۇلۇت سۈيۈپ تۇرۇپتۇ. ھا
تەم تاققا ياماشتى...

ھاتەم تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ كېتىپ باراتتى. ياپ
يېشىل، خوش ھاۋالىق بىر گۈلىستان ئۇچرىدى. بۇ خۇش ھاۋ
يېشىللىق بەزىدە سۇنىڭ ئۈستىدە، بەزىدە سۇنىڭ ئاستىدا كورۇنە
تى. ھاتەم ئىلگىرىلەپ بېرىپ بىر جايغا- ئاجايىپ بىر ھەشەمە
لىك سۇپىغا يەتتى، ئۇ سۇپا ھەرخىل بىساتلار بىلەن زىننە
لەنگەن بولۇپ، ئۇ يەردە ھەرخىل نازۇ-نېمەتلەر ھازىر ئىدى
ھاتەم ئۇ يەردە ئولتۇرۇپ، خىلمۇ - خىل غىزالارنى يەپ، تو
يۇپ ھوزۇرلاندى. بىرۋاقىتتا شىرىن ئۇيقىغا كەتتى. خىيالىدىن

كېيىن ئويغىنىپ قارىغىدەك بولسا، ئالدىدا بىر دەرۋىش تۇر-
غىدەك. ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ دەرۋىشكە تازىم بىلەن سالام
بەردى. دەرۋىش سالامىنى قوبۇل قىلىپ، دوستىخان سالدى
ۋە تۇرلۇك غىزالار بىلەن ھاتەمنى مېھمان قىلدى. دەرۋىش
دۇئادىن كېيىن سورىدى:

— ئەي يىگىت، قەيەردىن كەلدىڭ، قەيەرگە بارىسەن، بۇ
چول جەرىدىگە قەدەم تەشرىپ قىلىشىڭنىڭ سەۋەۋى نىمە؟ تو-
لۇق بايان قىلىپ بەرسەڭ.

ھاتەم پۈتۈن سەرگۈزەشتىسىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى،
ئاندىن ھۇۋەيدا چولىگە بارىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

— ئەي ئوغلۇم، دېدى دەرۋىش نەسىھەت قىلىپ،- بۇ خى-
يالدىن كەچكىن، بۇنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئوتۇش خەتەرلىك، ھەربىر
قەدىمىڭدە ئاپەتكە يۇلىقىسەن، تىلىسماتلار ھەددى - ھىساپسىز،
بۇ يولغا كىرگەنلەر ئەسلا چىقالمايدۇ. ياخشىسى مۇشۇ يەردىن
سالامەت قايتىپ كەتكىن.

— ئەي ئاتا، - دېدى ھاتەم،- دېگەنلىرىڭ ئاقىلانە گەپ
بولدى، بىراق مەن جېنىمنى بەندىلەرنىڭ مۇھتاجلىقى ئۇچۇن
پىدا قىلغان ھاتەم تەي بولىمەن، ھازىرغا قەدەر باشقىلارنىڭ
خىزمىتى ئۇچۇن ھەرقانداق مۇشكۇللۇكلەردىن ئوزۇمنى تارتقى-
نىم يوق. ماڭا ھۇۋەيدا چولىنىڭ يولىنى كورسۇتۇپ قويغىن ،
ئۇدۇنيا، بۇدۇنيا سەندىن خۇشال بولۇپ كېتەي!

دەرۋىش پاك، ھىممەتلىك ھاتەمگە چىندىن قايىل بولۇپ
ئېيتتى :

ئەي كوز نۇرۇم، ئەندى مېنىڭ سوزۇمنى ئاڭلىغىن. ئې-
سىڭدىن چىقارما، ھۇۋەيدا چولىنىڭ يولىدا خەتەرلەر كوپ، ھەر-

گىز ئالدىراڭغۇلۇق قىلما، ھەرخىل سۈرەتلەر ئۇچرىسا (مەيلى ياش، مەيلى قېرى، مەيلى سەت، مەيلى چىرايلىق بولمىسۇن) ئالدىراپ ئىشىنىپ قالما!

دەرۋىش يەنە نۇرغۇن ئالامەتلەرنى ئېيتىپ، نەسىھەتلەر قىلىپ ھاتەمنى يولغا سېلىپ قويدى.

ئەلقىسە، ئەندى سۆزنى ھۆۋەيدا چۆلىدىن ئاڭلاڭلار:

دەرۋىش سۈرەتلىك كىشىدىن ئايرىلغان ھاتەم "رەببىم ئاللا" دەپ مېڭىۋەردى. دەشتى - باياۋانلاردىن ئۆتۈپ، نەچچە-نەچچە كۈنلەردىن كېيىن يەنە بىر دەشتكە كىردى. بۇ دەشت-نىڭ چېكى كۆرۈنمەيتتى. خېلى مەزگىل يۈرۈۋەردى. ئاجايىپ-غارايىپ قورقۇنۇشلۇق ئالامەتلەر كۆرۈنسىمۇ قارىماي كېتىۋەر-دى. بىر چاغدا ناھايىتى چوڭ بىر كۆلگە كەلدى. كۆلنىڭ ئا-خىرى كۆرۈنمەيتتى. سۈيى سۈپ - سۈزۈك ئىدى. ھاتەم تاماشا قىلىش ئۈيى بىلەن كۆلنىڭ بويىدا ئولتۇردى. بىر چاغدا كۆل چايقىلىپ، دولقۇنلار ئارىسىدىن بىر خوتۇن پەيدا بولدى. ھاتەم "نامەرەم بولمىسۇن يەنە" دەپ كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋال-دى. لېكىن ئۇ خوتۇن دەرھال ھاتەمنىڭ قېشىغا كەلدى - دە ئۇنىڭ بېلىدىن تۇتۇپ كۆلنىڭ تېگىگە ئېلىپ كىرىپ كەتتى. ھاتەم كۆزىنى ئېچىپ قارىغان ئىدى، نە كۆل، نە خوتۇن كۆرۈن-مىدى. ئۇنىڭ شۇ تاپتا تۇرغان يېرى بىر بوستان ئىدىكى، بۇن-داق بوستان يەتتە ئىقلىمدا يوق ئىدى. ھەرخىل قۇشلار يې-قىملىق سايرىشىپ، گۈللەر ئارا بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئويناپ يۈرۈشەتتى. ئۇلار ئۆز تىللىرى، قىلىقلىرى بىلەن ھاتەمنى ئۆز يانلىرىغا ئىشارەت قىلىشاتتى. ھاتەم ئۇلارغا كۆز سالما-تىن ئۆتۈپ كېتىۋەردى. ئۇ تا شامغىچە شۇ يەردە تاماشا قىلدى.

كۆن قارايدى، ھاتەمنى بىرتوپ پەرىزاتلار ئۇنىمىغىنىغا قويماي قەسىر ئىچىگە ئېلىپ كىردى. ھاتەم ئىشىكتىن كىرىپلا كۆردىكى قەسىرنىڭ تاملىرى تۇرۇسلىرىغىچە ھەرخىل نازىنىن قىزلارنىڭ سۈرەتلىرى بىلەن بېزەلگەن، قەسىرنىڭ تۆرىگە قۇر-ۇلغان ئالتۇن تەختنىڭ ئۈستىدە بىر پەرى ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ بولسا ھەرخىل ھىلىلەر بىلەن ياسىنىپ ئۆزىنى نىقاپلىغان، نىقاۋىنىڭ ئاستىدىن جامالىنىڭ شولىسى چۈشۈپ تۇراتتى. بۇ شولىدىن قەسىر تېخىمۇ روشەن كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ چاچلىرى پېتىلە - پېتى-لە بولۇپ ئەۋرىشىمدەك نازۇك بېلىگە چۈشۈپ تۇراتتى. ئۇ پەرى تازىم بىجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ئىما - ئىشارەتلەر بى-لەن ھاتەمنى تەختكە تەكلىپ قىلدى. ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ، تەختنىڭ بىرىنچى پايىسىگە قەدەم قويۇشى بىلەن بىر نەد ھەي-ۋەت ئاۋاز كۆتۈرۈلدىكى؛ گويا قەسىر ئۆرۈلگەندەك بولۇپ كەت-تى. ئەمما ھاتەم قاراپ كۆردىكى، ھەممە نەرسىلەر ئۆز ئورنىدا تۇرۇپتۇ. ئۇ تەختنىڭ ئىككىنچى پايىسىگە قەدەم قويۇۋىدى، ئىلگىركىدىنمۇ قاتتىق ئاراقلىغان ئاۋاز ئاڭلاندى!...

ھاتەم ئۇ مەككار جادۇنىڭ يېنىغا چىقىپ ئولتۇرۇۋىدى، تامدىكى سۈرەتلەر يەرگە ئۈزۈلۈپ چۈشۈپ ناز قىلىشقا باشلى-دى. دوستىخان ئېچىلىپ تۈرلۈك تائام ۋە مېۋە - چىۋىلەر ھازىر بولدى. ھەممىلەن تائاملارغا قول ئۇزاتتى. ھاتەم ھەرقانچە يەپمۇ تويغاندەك بولمىدى. ئۇلار يەپ - ئىچىشتىن توختاپ، دوستىخان يىغىلدى، پەرىلەر چاقچاق بىلەن ھاتەمگە يېقىنلىشىپ، ئىشقۋازلىق قىلىشقىلى تۇرۇشتى، ھاتەم ئۇلارغا پىسەنت قىلمىدى. قول ئۇزاتمىدى. سۈبھى ۋاقتى بولغان-دا ئۇلارنىڭ ھەممىسى تاملارغا چىقىشىپ، ئەسلىدىكى سۈرەت-

ھالىتىگە ئايلىنىشتى. قەسىر خالى قالدى. ھاتەم بىر بۇلۇڭغا ئۆيىشىغا كەتتى. ئۇ قانغىچە ئۇخلاپ، بىر چاغدا ئويغاندى. ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتراپنى تاماشا قىلىپ كۈننى كەچ قىلدى.

ھاتەم نىقابلىق پەرىنىڭ يۈزىنى ئېچىپ بىر كۆرۈشنى خىيال قىلاتتى. ئەمما دەرۋىشنىڭ نەسىھىتىنى ئېسىگە چۈشۈرۈپ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بېرەتتى. ئۇ ئۆز - ئۆزىگە: «ئەي ھاتەم، سەن بۇ يەردە ئەيشى - ئىشرەت بىلەن تاماشادا، ئۇ ئىككى ئاشىق يولۇڭغا ئىنتىزار بولۇپ قايغۇدا... ئەندى ئۇ تىلسىماتتىن قۇتۇلۇشنىڭ يولىنى قىلغىن...» - دەيتتى.

كۆردىكى، يەنە سۇبھى ۋاقتى يېقىنلاپ قالغان ئىدى. ھاتەم نىقابلىق پەرىنىڭ نىقاۋىنى ئېلىپ تاشلاپ، يۈزىنى كۆرگىچە، تەختنىڭ بىر بۇلۇڭىدىن نىقابلىق پەرى يەنە پەيدا بولۇپ، يۈز خىل ھىلە - نازلار بىلەن ھاتەمنىڭ قولىدىن تۇتۇپ، يۈزىگە بىر كاچات سالدى، ھاتەم ھۇشىدىن كەتتى. بىر ۋاقىتلاردا ھۇشىغا كېلىپ كۆزىنى ئاچسا نە قەسىر ۋە نە كۆل ياكى بوستان كۆرۈنمەيتتى. ئۇ، ئۆزىنى بىر دەشتتە كۆردى. كېتىۋېتىپ ئۇنىڭ قۇلىقىغا بىر ئاۋاز ئاڭلاندى، ئۇ ئاۋاز كەلگەن تەرەپكە قاراپ - تۆرت - بەش كۈن يول يۈرۈپ، بىر بۇلاقنىڭ قېشىغا يەتتى، بۇلاقنىڭ قېشىدا بىر ئادەم بېشىغا پەردە ئوراپ، يۈزىنى يەرگە قويۇپ، زار - زار يىغلاپ مۇنداق بېيىت ئوقۇماقتا ئىدى.

بىر كۆرۈپ دىلبىرىمنى پەس قىلدىم،
ئىككى كۆرمەكنى يەنە ھەۋەس قىلدىم.

ھاتەم: «ھۆۋەيدا چۆلى شۇ بولسا كېرەك»، دەپ ئويلاپ شۈكرىلەر قىلدى ۋە ئۇ ئادەمگە سالام قىلدى، ئۇ ئادەم ھەم جاۋاپ سالام بىجا كەلتۈردى.

— ئەي ياش يىگىت، - دەپ سورىدى ھاتەم ئۇنىڭدىن: بۇ دەشتى - باياۋاندا تۇرۇشۇڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟

يىگىت بۇ سۆزنى ئاڭلاپ دېدى:

ئەي ئازات ئادەم، مېنىڭ سەرگۈزەشتەم ھەددى ھېساپسىز، ئەگەر دەيدىغان بولسام ساڭا مالامەتلەر يېتىدۇ.

— ئېيتىۋەرگىن، - دېدى، ھاتەم، - ئىنشائاللا، دەردىڭگە داۋا تاپقايمەن.

ياش يىگىت سۆزلىدى:

— مەن كۈن پېتىش تەرەپتىكى شەھەردىن بولۇپ، سودىگەر كىشى ئىدىم. بىر قانچە كارۋانلار بىلەن بىرگە بىر ۋىلايەتكە ماڭماققا ئىرادە قىلدۇق. بىر دەشتكە يەتكەندە، ھاۋا ئىنتايىن قىزىپ كەتتى. مەن ئۇسساپ كەتتىم، سۇ ئارتىلغان تۆگىلەرنى توختۇتۇپ سۇ ئېلىپ ئىچىشكە ھېچبىر پۇرسەت تاپالمىدىم. يولنىڭ بىر يېقىدا ئېگىز بىر يەر كۆرۈندى. كارۋاندىن ئايرىلىپ ئېگىزلىك ئۈستىگە چىقىپ قارىسام بىر كۆلدە لىق سۇ تۇرۇپتۇ. مەن ئۇ كۆلنىڭ بويىغا بېرىپ. سۇدىن بىر جام ئېلىپ ئىچەي دەپ تۇرۇشۇمغا نېمە بولدى، بىلمەيمەن، كۆل ئۇشتۇمتۇت تۈركەشلەپ مەۋج ئۇرغىلى تۇردى. ئاندىن ئۇنىڭ ئىچىدىن بىر يالىڭاچ خوتۇن چىقىپ، مېنى مەھكەم تۇتىۋېلىپ سۇغا باستى. كۆزۈمنى ئاچسام كۆل يوق بىر بوستاندا تۇرۇپتىمەن، ئۇ بوستاننىڭ تەرىپىگە سۆز يەتمەس، بوستانلىقتا پەرىزاتلار سەپ - سەپ بولۇپ سەيلە قىلىشىپ يۈرەتتى، بىر چاغدا كۈنمۇ كەچ بولدى، پەرىزاتلار مېنى بىر قەسىرگە يەتكۈزدى. قەسىرنىڭ ھەممە تاملىرىغا گۈزەل، نازىنىن سەنەملەرنىڭ سۈرىتى نەقىشلەنگەن ئىدى. ئالدىدا بىر تەختنى

ياساپ قويۇپتۇ، ئۇلار مېنى تەخت ئۈستىگە چىقارغان ئىدى، تامدىكى پەرىزاتلارنىڭ سۈرىتىگە جان كىرىپ، يەرگە چۈشۈپ بەزمە قۇرۇشتى، بىردىن ھېچكىم كورمىگەن بىر نىقاپلىق خوتۇن يېنىمدا پەيدا بولدى، ئۇنىڭ يۈزىدىن پەردىنى ئېلىپ، جامالىنى كورمەككە قول ئۇزۇتۇشۇمغا يەنە بىر سۈرەت جىلۋە قىلدى، ئۇ سۈرەت شىرچاقىنچە ئىسىمدىن كەتمەيدۇ. تەختنىڭ يەنە بىر بىلىكىدىن باشقا بىر نىقاپلىق خوتۇن پەيدا بولدى-دە، قولۇمدىن تۇتۇۋېلىپ بىر كاچات ئۇردى. بىھوش بولۇپ تەختتىن يىقىلدىم. ھوشۇمغا كېلىپ قارىسام ئۇشبۇ دەشتتۇ - بالادا تۇرىمەن، كېتەي دەيمەن، لېكىن ئۇ پەرىنىڭ گۈزەل چىرايى بىر نەپەسمۇ كوز ئالدىمدىن كەتمەي، نائىلاج نەچچە زاماندىن بېرى بۇ ماكاندا تۇرىۋاتىمەن، دائىم بۇ بېيىتنى ئوقۇيمەن:

بىر كورۇپ دىلبىرىمنى پەس قىلدىم،
ئىككى كورمەكنى يەنە ھەۋەس قىلدىم.
مانا كۈنلۈك تۇرمۇشۇم شۇ ھالدا .

سودىگەر يىغلاپ يەنە ھوشىدىن كەتتى. كېيىن يەنە ھوشىغا كەلدى ۋە يىغلاشقا باشلىدى.

— ئەي ياش يىگىت، - دىدى ھاتەم، - ئورنىڭدىن تۇرغىن، مېنىڭ بىلەن ھەمرا بولغىن، سېنى مەھبۇبىڭغا يەتكۈزگەيمەن .

بۇ سوزنى ئاڭلىغان يىگىت ھاتەمنىڭ ئايىغىغا ئوزىنى تاشلىدى. ھاتەم يىگىتنىڭ بېشىنى يولەپ، سىلاپ تۇرۇپ تەسەللى بەردى . كېيىن ئوزىگە ھەمرا قىلىپ يولغا راۋان بولدى .

- ھەي بۇرادىرىم، - دىدى ھاتەم، - قۇلاق سالغىن، بۇ ئىشقا قەدەم قويمىساڭ ياخشى بولاتتى. ئەندى ئۇ قەسىرگە يەنە بارىسەن، ئۇ نىقاپلىق خوتۇننىڭ قولىنى تۇتمىساڭ ئومۇرۋايەت ئۇ يەردە قالىسەن، قاچانكى تىلسىماتتىن قۇتۇلۇشنى ئارزۇ قىلساڭ، ئۇنىڭ قولىنى تۇتقىن، ئۇ چاغدا ئوزۈڭنى بۇ ھۇۋەيدا چولدە كورىسەن، ئەي بۇرادەر، ئەلۋەتتە يەنە بىر كورۇپ ئوزۈڭنى قۇتقۇزۇپ ئالغايسەن، لېكىن، بۇ تىلسىمات، ئەسلى يوق .

كېتىۋېتىپ ئۇلار بىر كولگە ئۇچراشتى ، يىگىت ھاتەم كورسەتكەن يول بىلەن مېڭىپ كول لېۋىگە يېقىنلاشتى. كولدە بىردىن دولقۇن كوتىرىلدى-دە، يالىڭاچ بىر خوتۇن چىقىپ، يىگىتنىڭ بېلىدىن قاماپ كول ئاستىغا ئېلىپ كىرىپ كەتتى . ھاتەم خاتىرجەم يولغا راۋان بولدى. ھېلىقى دەرۋىشنىڭ بوستانىغا يەتتى . زىيارەت قىلىپ كورگەنلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى. دەرۋىش ھاتەمنىڭ ھىممىتىگە تەھسىنلەر ئېيتىپ، بىر كېچە مېھمان قىلدى. ھاتەم دەرۋىش بىلەن خوشلۇشۇپ يەنە ئوز يولىغا راۋان بولدى. ماڭا- ماڭا بېلىقىسمان ئادەملەر ماكانىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ يەردىكى پەرىزاتلار بىلەنمۇ كوڭۇللۇك تاماشا قىلىپ يەنە يولغا راۋان بولدى. بىر نەچچە كۈنلەردىن كېيىن خۇرازشا مەملىكىتىگە يېتىپ كەلدى. شاھ بىلەن كورۇشۇپ ئاندىن كېيىن ئاي پەرىنىڭ ھەرىمىگە كىرىپ، خوشال ھالدا ئەھۋالنى ئىزھار قىلدى ۋە بىر - ئىككى ئاي ئۇ يەردە بولدى .

ھاتەم سەپەر ھاردۇغىنى چىقىرىپ، خوشلۇشۇپ يەنە يولىغا راۋان بولدى. شاغال، بورى ۋە توڭگۇزلار تۇرۇشلۇق جايلارغا

يەتتى. ئۇلار بىلەن بىر كېچە سوھبەتلىشىپ يەنە يولغا
چۈشتى.

ئازغىنا ۋاقىتتىن كېيىن ھوسنە ئاۋاتقا يېتىپ شاھزا
مۇنىرنىڭ سوھبىتىگە داخىل بولدى. ئىككى ئاكا - ئۇكا شا
زادىلار بۇ كېچىنى خۇشال-خۇرام ئۆتكۈزدى. ھاتەم ئاڭلىغا
كۆرگەنلىرىنى يېزىپ مەلىكىگە كىرگۈزدى. مەلىكە باشتىن
ئاخىر ئوقۇپ خۇرسەن بولۇپ ئىنىك ئانىغا:

— مېنىڭ نامىمدا ئەھۋال سورىغىن، بىر سەر ئالتۇن بى
لەن دوستىخانىدا زىياپەت ئېلىپ چىققىن—دېدى.

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھوسنە بانۇنىڭ ئىككىنچى سوئالىغا جاۋاپ ئېپىش يولىدا بېشىدىن كەچۈرگەنلىرى

ئىنىك ئانا چىقىپ ھاتەم بىلەن شاھزادىنى مېھمان قى
لىپ كىرگىچە، مەلىكە ئىككىنچى سوئالنى يېزىپ تەييار قى
لىپ قويدى.

ئىنىك ئانا قايتىپ مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرىۋىدى، ھوسنە
بانۇ يېزىپ قويغان خېتىنى بەردى. ئىنىك ئانا ئۇنى ئېلىپ
چىقىپ ھاتەمگە يەتكۈزدى. ھاتەم مەلىكىنىڭ خېتىنى ئېچىپ
ئوقىدى. خەتتە مۇنداق يېزىلغان ئىدى:

" سوگرە سوزۇم شۇكى، بىرىنچى سوئال جايىغا يېتىپتۇ.
بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇرسەن بولدۇم. ئەندى ئۈچ - تۆرت كۈن
دەم ئېلىپ، ئىككىنچى سوئالىغا قەدەم قويغايسىز، سىزگە ھەلال
ئەمەس، پۈتۈن جاھان ئاپىرىن ئېيتقاي. ئىككىنچى سوئال
بۇدۇر .

ياخشىلىقنى دەريالارغا قىل جانىدىن،
ئەجرىڭنى ھەق بىرۇر باياۋاندىن .

ئۇ كىشى نىمە ئۈچۈن دەريالارغا ياخشىلىق قىلىپ، ئەجرى-
نى باياۋاندىن تاپتى؟ بۇ سوزنىڭ ئەسلى قانداق ئىكەنلىگى-
نى بىلىپ كەلگەيسىز . نامە تامام ۋەسسالام."

ئەلقىسسە، ئەندى سوزنى ھاتەمنىڭ ئىككىنچى سوئالىغا
جاۋاپ ئېپىش ئۈچۈن قەدەم قويغانلىغىدىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم بىر - ئىككى كۈن ھاردۇغىنى چىقىرىپ بولغاندىن
كېيىن ھازىرلاردىن دۇئا ئېلىپ يولغا راۋان بولدى . دەشتۇ-
سەھرالارنى كېزىپ، بىر خۇش ھاۋالىق يەرگە يەتتى. ئۇ يەردە
ئارام ئېلىپ تائام يىدى، كوكلى- شىمال ۋە شەرق تەرەپنى
تارتتى - دە، تەۋەككۇل قىلىپ شىمال تەرەپكە ماڭدى. تاغۇ -
دەشت، دەريالارنى سەيلە قىلىپ كېتىۋاتقىنىدا قۇلىقىغا بىر-
نالە ئاڭلاندى. بىر ھازادىن كېيىن ھاتەم ئۇ جايغا باردى. قا-
رىسا چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرغان بىر يىگىت تۇپراققا بېشى-
نى قويۇپ. يىغلاپ تۇرۇپ مۇنداق بىر بېيىت ئوقۇۋاتاتتى.

قايانغا بارارمەن دىگىلى ھالۇ - زارىمنى،
يېتىپ كوي ھادىسە، ھىچ تاپمىدىم بارارىمنى .

ھاتام يىگىتنىڭ قېشىغا بېرىپ سالام بەردى. يىگىتمۇ جا-
ۋاپ سالام قايتۇردى. كېيىن ھاتەم:

— ئەي بۇرادەر، ھالىڭىز نىچۇك؟- دەپ سورىدى. يىگىت
سوز باشلىدى:

ئېيتسام تىلىم كويىدۇ، ئېيتمىسام دىلىم. ئېيتىم نەئىم سودى-
گەر، شەھرىم ياخشى بىر يەر. بىر كارۋان بىلەن سەپەر قىلغان
ئىدۇق. بىر شەھەرگە كىرىپ ماللارنى سېتىپ بولۇپ، يۇرتىمىز-
غا ياپ خەرىتىلەرنى ئېلىپ قايتىشنىڭ تەييارلىغىنى قىلىۋاتات-
تۇق، كوزۇم بىر كوچىغا چۈشتى، يېقىنراق بارغان ئىدىم، ئال-

دىمدا بىر چوڭ دەرۋازا پەيدا بولدى. ئۇنىڭ ئۈستىدە تۆ... تەرىپىدە دىرىزىسى بار بىر قەسىر بار ئىكەن. بىر دىرىز... كوچا تەرەپتە بولۇپ ئەينەگلىك ئىكەن. ئۇ قەسىردە بىر گۈز... سەنەم پەيدا بولۇپ مېنى كۆرۈپ نەپس تەبەسسۇم قىلدى. د... غايىپ بولدى. مەن بىتاقەت بولۇپ ئۇ يەردىكى كىشىلەردىن "بۇ كىمنىڭ ئۆيى، ئۇ مەنزىرىدىن كۆرۈنگىنى قانداق ئاپەت؟" دې... سورۇدۇم. ئادەملەر:

— ئەي سودىگەر كىشى، بۇ ئىشنى ھەرگىز سورىما. ئ... جېنىڭغا جەۋرى قىلما، تېزدىن ئۆز يولۇڭغا ماڭغىن، — دېدى. مەن ھىجران ئوتى ئىچىدە قالغان ئىدىم. سورىماسلىققا تاقى... يوق ئىدى. بىر كىشى ماڭا: "ئۆز ئۆۋالىڭ ئۆزۈڭگە، ماقۇل... مەن ئېيتىپ بېرەي، بۇ ئۆينىڭ ئىگىسى خوجا ھارىس دېگ... سودىگەر بولىدۇ. ساڭا ھىلۋە قىلىپ غايىپ بولغىنى شۇن... قىزى. تېخى ياتلىق بولمىدى. ئۇنىڭ ئۇرغۇن شەرتلىرى بار... كىمكى شۇنىڭغا جاۋاپ بېرەلىسە تەلىپى ئوڭ، بولمىسا مال... رىنى پۈتۈنلەي ئېلىۋېلىپ، ئۆزىنى شەھەردىن قوغلاپ چىقىرىدۇ. ئەي يىگىت، ياخشىسى ئۆز يولۇڭغا ماڭغىن "- دېدى. مەن سا... رايىغا باردىم. خوجى ھارىسقا ئەلچى كىرگۈزدۈم. خوجى ھارىس مېنى ئۆيىگە چاقىرىپ مېھمان قىلدى ۋە:

— ئەي نەئىم، بۇ سودىدىن قولۇڭنى تارتقىن، بىكاردىن - بىكار "ئۆزۈڭنى بالاغا تۇتۇپ بەرمىگىن "- دېدى.

بۇ نەسىھەتلەرنى قوبۇل قىلغىم كەلمىدى. ئۇ باشقا سو... دېگەنلىرىمۇ يىغىپ، مېنى ئولتۇرغۇزۇپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— ئەي لەئىم، بۇ يولۇڭدىن قايتساڭ ياخشى بولاتتى؛ بۇ يەردە ئۈچ شەرت بار. ئۇنىڭ ئەھدىسىدىن چىقالماي قالار-سەنمىكىن، ئەگەر ئۇ شەرتلەرنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالىساڭ،

مەلىكە تامام مۈلكى بىلەن سېنىڭ بولىدۇ. ئەگەر چىقالمىساڭ مال - مۈلكۈڭ قولۇڭدىن كېتەر.

مەن:

— مەيلى رازىمەن، - دېدىم ۋە تىلىمدىن ھۆججەت بېرىپ موھۇرۇمنى باستىم.

خوجا ھارىس قىزىنى چاقىردى، مەلىكە كىرىپلا:

— ئەي سودىگەر، ھېلىھەم بولسىمۇ، ھۇشۇڭنى تېپىپ ئۆز يولۇڭغا ماڭ، - دېدى.

بۇ خىيالىمدىن ھەرگىزمۇ قايتمايمەن دېدىم مەن جاۋاپ بېرىپ.

— ئەمىسە ئۆز گۇناھىڭ ئۆزۈڭگە، - دېدى مەلىكە، - ئالدىنقى شەرت: بۇ شەھەردىن ئۈچ - تۆرت چاقىرىم يىراقلىقتىكى تاغنىڭ يېنىدا بىر دەريا بار. ئۇنىڭ چېتىدە بىر غار بار. ئۇ-نىڭدىن خەۋەر ئېلىپ كەلگىن. لېكىن شۇنى بىلگىنكى، ئۇ يەر-گە بارغان ئادەم قايتىپ كېلەلمەيدۇ. ئىككىنچى شەرت: ھەر جۈمە كېچىسى بىر ئاۋاز كېلىدۇ. مۇنداق بېيىت ئوقۇلىدۇ.

قىلمىدىم ياخشى ئىشنى مەن، بارىمەن پۇشمان بۇ كېچە،
ئاتەش ئىچرە زەپمۇ كۆيدى ئورتىنىپ، جان بۇ كېچە.

بۇ ئىشلارنى قىلمىغانلىغا نېمە ئۈچۈن پۇشايمان قىلىدۇ؟ بۇنىڭ سىررىنى بىلىپ كېلىپ جاۋابىنى بەرگىن. ئۈچىنچى شەرت: پادىشالىق موھۇرى شاھ پەرىنىڭ قولىدا، ئۇنى ئېلىپ كەلگىن.

بۇ شەرتلەرنىڭ قىيىنلىغىدىن نېمە دېيىشىمنى بىلەلمىدىم. "بۇ ئىشنى ئاخىرىغا چىقىرالماسمەنمىكىن" دەپ ئويلىدۇم. ئۇلار مېنى شەھەردىن ھەيدەپ چىقاردى. مال - مۈلكۈمـ

دىن ئايرىلغىنىم سىر سىرى، ئىشقى مۇھەببەتنىڭ ئاپىتىدىن
جىنىم ئاتەشتە قالدى. مانا ئاغىينە، مىنىڭ ھالىم شۇدۇر،
ئۇ ئەھۋالنى ئىزھار قىلىپ بولۇپ يىغلاشقا باشلىدى.
ھاتەمنىڭ ئۇنىڭغا رەھمى كەلدى بولغاي، دىدى:
— ئەي بۇرادەر، غەم يىمە، سىنىڭ ئۈچۈن بۇ خىزمەتلەر
نى مەن قىلاي، مىرادىڭنى ھاسىل قىلاي.
ئۇلار بىللە خوجا ھارىسنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ھاتەم تازى
بىلەن مۇنداق دىدى:
— ئەي خوجام، نەئىم ئۈچۈن مەن خىزمەت قىلاي، نەئى
نىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر ئىلىپ تۇرۇڭ.
— بولىدۇ، — دىدى خوجا ھارىس قوشۇلۇپ، — خاتىرجە
كىتىۋىرىڭ.
ھاتام نەئىمگە سارايىدىن جاي تىپىپ بىرىپ، سەپەرگ
تەييارلاندى.
خوجا ھارىسنىڭ ئادەملىرى ھاتەمنى باشلاپ غار يىنىغا
يەتكۈزۈپ قويدى. ئۇ يەر ئاجايىپ قاراڭغۇ ئىدى. ھاتەم تە
ۋەككۇل قىلىپ غارغا كىرمەكچى بولدى ۋە ھىلىقى بىللە كەل
گەنلەرگە:
— قىرق كۈنگىچە مەندىن خەۋەر بولمىسا، مىنىڭ دۇئا
يىمنى بۇرادىرىم نەئىمگە ۋە خوجا ھارىسقا يەتكۈزۈپ قويۇڭ
لار، — دىدى.
ئەندىكى گەپنى بارساڭ كەلمەس يولدىن ئاڭلاڭلار:
بۇ غار ئەرنىڭ كوزىدىن پىنھان، خەتەرلىك تىلسىمات
بولۇپ، ئۇ تەرىپى كويىقاپقا تۇتىشاتتى.
ھاتەم كوزىنى يۇمۇپ، بۇ تىلسىماتقا قەدەم قويۇپ بىر

چاقىرىمدىن كۆپرەك يول يۈرگەندە بىر دۆشمەنلىك زاھىر بولدى.
ئەلقىسسە، ھاتەم ئۇ يەرگە يىتىپ بىرىپ كوردىكى: ئۇ يەر
ئاجايىپ بىر ئالەمدۇر. ھەممە يەر ياپ - يىشىللىق، سۇلار شا-
قىراپ شوخ ئىقىپ تۇرغان، رەڭگا - رەڭ گۇللەر ئىچىلغان، ئىند-
تايىن خوشھاۋالىق ئىدى. قارىغاندا ھىچبىر ئادەم قەدىمى يەتكەن-
دەك ئەمەس. باشقا خىلدىكى ھايۋانلارمۇ كورۇنمەيتتى. ئۇ، بۇ
مەنزىلدە بىر نەچچە كۈن تۇردى. بىر كۈنلەردە ئۇزاقتا بىر
قورغان كورۇندى. ھاتەم ئۇ قورغانغا قاراپ ماڭدى. ناھايىتى
تەسلىكتە قورغانغا يىقىنلاشتى. ئۇ، دىۋىلەر ماكانى ئىكەن. ھا-
تەمگە نەچچە - نەچچە گورۇ دىۋىلەر ئۇچرىدى، لىكىن پادىشا -
لىرىدىن قورقۇپ زىيان يەتكۈزمىدى. يەنە بىر خىل دىۋىلەر
پەيدا بولۇپ ھاتەمنى باشلىقلىرىنىڭ ئالدىغا ئىلىپ باردى.
زەبەر دەستبىر دىۋە پەرىشانھالدا يىغلاپ ئولتۇراتتى. ھاتەم:
— سىنىڭ پەرىشانلىغىڭنىڭ سەۋەۋى نىمە؟ — دەپ سورىدى.
— خوتۇنۇمنىڭ كوز ئاغرىغى ئىغىرلىشىپ، قارىغۇ بولۇپ
يىتىپ قالدى. قانداق قىلىشنى بىلمىدىم. شۇڭا پەرىشانمەن، —
دەپ جاۋاپ بەردى ھىلىقى دىۋە.
— مەن ھوكۇما كىشىمەن، — دىدى ھاتەم، — مەلىكىڭنىڭ كو-
زىنى مەن كورۇپ داۋالاپ باقاي.
دىۋە خۇرسەن بولۇپ، ھاتەمنى قولىدىن تۇتۇپ ئويىگە
باشلاپ كىردى. بىر ئالى مەيدان، ئۇنىڭ ئىچىدە نورغۇنلىغان
ئىمارەتلەر قەد كوتۇرۇپ تۇرۇپتۇ. دىۋە ھاتەمنى بىر ئايۋانغا
ئىلىپ كىردى. ئايۋاندا تەخت بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە مەلىكە-
سى نالە - زار قىلىۋاتاتتى. ھاتەم مەلىكىنىڭ كوزىدە ئىششىق
بارلىغىنى كوردى - دە:

— بىر قاچا پاكىزە سۈت ئېلىپ كېلىڭلار، - دېدى.
دىۋە دەرھال بىر قاچا پاكىزە سۈت ئېلىپ كەلدى، داۋ
پېرىنىڭ ئاي پەرى بەرگەن موھۇرنى سۈتتە ئۈچ قېتىم چاپ
قاپ، مەلىكىنىڭ كوزىگە سۈركىدى. قالغىنىنى ئىچۈردى،
ئازدىن كېيىن مەلىكە تەرلىدى. كوز ئاغرىقى بېسىلغاندەك بول
دى. ئۈچ كۈنگىچە ئۈچ قاچا سۈتكە بۇ ئەمەلنى قىلىپ ئىچۈر
دى. ئاخىرى كېسەل شىپا تېپىپ سەللىمازا ساقايدى.
شۇندىن كېيىن دىۋىلەر كاتتىسى قاتارلىق ھەممە دىۋى
لەرنىڭ ھاتەمگە بولغان ئىخلاسى ئېشىپ باردى. بىر كۈنى
ھاتەم:
— مېنى پادىشانىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارغىن، پادىشا بىلەن
كورۇشەي، بىر زىيارەت قىلاي، - دەپ دىۋىگە تەلەپ قويدى.
ھېلىقى دىۋە ماقۇل بولدى.
ھاتەمنى دىۋىلەر كوتۈرۈپ شاھ دەرگاھىغا ئېلىپ باردى.
ئاۋۋال سەرمىكا كېلىپ پادىشاغا سالام قىلدى. كېيىن شاھ
سورىدى:
— يول بولسۇن ئەي سەرمىكا،
— ئەي پادىشاھى ئالەم، - دېدى سەرمىكا ئەدەپ بىلەن
جاۋاپ بېرىپ، - نەچچە كۈندىن بىرى ئادىمىزاتتىن بىرى ئوز ئايىغى
بىلەن كېلىپ، بىزنىڭ ئويىمىزدە مېھمان بولدى. دانىشمەن
ھوكۇما ئىكەن، مەلىكەم نەچچە ۋاقىتتىن بىرى كوز ئاغرىقى
بىلەن يېتىقلىق بولۇپ، ھېچبىر نەرسە ئۇنىڭ دەردىگە
دەرمان بولالمىغان ئىدى. ئۇ ئىنساننىڭ داۋالىشى بىلەن مەلى
كەم شىپا تاپتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ كىشىنى جانابلىرىنىڭ ھو

زۇرىغا باشلاپ كەلدىم. ئوزلىرىنىڭ ئەمىرلىرى قانداق بولغايكى؟
پادىشا باشلاپ كىرىشكە رۇخسەت قىلدى. سەرمىكا دەرھال
چىقىپ ھاتەمنى باشلاپ كىردى، ھاتەم دىۋىلەر رەسمىدە دۇئالار
قىلدى، پادىشاغا سالام بەردى.
پادىشانىڭمۇ ھاتەمگە زوقى كەلدى ۋە سورىدى:
— ئەي ئازات ئىنسان، بۇ يەرلەرگە قەيەردىن، نېمە مەق
سەتتە كەلدىڭىز؟ ئىسمىڭىز نېمە؟ ئەسلى - نەسەبىڭىزچۇ؟ ھەممى
سىنى بىر - بىرلەپ سوزلەڭ.
ھاتەم:
— ئالدىلىرىدا تۇرغان كەمىنە مۇساپىر - يەمەن شەھىرى
دىن بولۇرمەن، ئىسمىم ھاتەم، ئاتام تەي يەمەننىڭ پادىشاسى.
مەن بەندىلەرنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن جېنىمنى پىدا قىلغانمەن، -
دېدى - دە، سەرگۈزەشتىلىرىنى باشتىن - ئاياق تەپسىلى سوزلى
دى، پادىشا خۇشال بولدى ۋە:
— ئەي ھاتەم، ئۇزۇندىن بۇيان يۈرەك ئاغرىقىمەن، دىۋى
لىرىمنىڭ ھوكۇمالىرى بۇنىڭغا ئامال قىلالمىدى. ئادىمىزات
تىنمۇ ھوكۇمالارنى ئالدۇرۇپ كەلدىم، ئۇلارمۇ ئىلاج قىلالمىدى.
ئۇلار ھازىر زىنداندا، بۇ توغرۇلۇق سىز نېمە دەيسىز؟ - دەپ
سورىدى.
شۇ ئەسنادا خىزمەتچى دىۋىلەر ئىككى قاچا تاماق، كەل
تۈرۈپ، بىر قاچىسىنى شاھنىڭ ئالدىغا، يەنە بىر قاچىسى
ھاتەمنىڭ ئالدىغا قويدى. پادىشا ھايسىزلىق قىلىپ، باشقا
دىۋىلەرنى قارىتىپ قويۇپ، قاچىنى قولىغا ئېلىپ تاماقنى يې
يىشكە باشلىدى. بۇنىڭدىن ھاتەم بىلدىكى، پادىشانىڭ يۈرەك
ئاغرىقى نەزەردىن چۈشكەنلىكتىن بولغان ئىكەن. ھاتەم بىر

ئىش كۆرسەتتى دەپ، ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئېلىپ ئاتا... ئاستا چايقىدى، ئۈستىنى ئېچىپ، ئەتىراپتىكىلەرگە كۆرسىتى... يەنە ئاغزىنى ياپتى. بىر ئاز ۋاقىت ئۆتتى. يەنە ئاغزىنى ئاچتى، ئۇ تاماق قورۇتتەك بىر نەرسىلەرگە ئايلىنىپ قاپتۇ. ھەممە دىۋىلەر ھەيران قالدى. پادىشا:

— بۇ قانداق ھادىسە؟ — دەپ سورىدى.

— پادىشا تائامنى خالايىق ئالدىدا يېمىسۇن، ئەگەر يېسە ھەممە تائام مۇشۇ قورۇتتەك بولۇپ، شاھنىڭ يۈرىگىنى ئېجىپ يەيدۇ، — دىدى ھاتەم جاۋاپ بېرىپ.

پادىشا بۇ سۆزگە قايىل بولدى ۋە ئىككىنچىلەپ ئۇندا... قىلماسلىققا ۋەدە بەردى. شۇندىن كېيىن ئاستا-ئاستا پادىشانىڭ يۈرەك ئاغرىقى ساقايدى.

— ئەي ھاتەم، — دىدى پادىشا، — ئاللاتائالا ماڭا بىر قىز پەرزەنت بەرگەن ئىدى. نەچچە ۋاقىتتىلار بولدى، قىزىم كېسەل... ماڭالمايدۇ. بۇنىڭغا بىر ئامال بارمۇ؟

— ئۇنى مەن بىر كۆرەي، ئاندىن بىر نەرسە دەي، — دىدى ھاتەم.

پادىشا ھاتەمنى قىزىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كىردى. ھاتەم قىزنى كۆردى. قىزنىڭ رەڭگى سېرىق بولۇپ، كۆزلىرى نۇرسىز ئىدى. ھاتەم شەرۋەت كەلتۈرۈشنى بۇيرىدى. پادىشانىڭ خىزمەتچىلىرى ھاتەمنىڭ تەلىۋىنى دەرھال ئورۇنلىدى. ھاتەم بۇ شەرۋەتكە ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئۈچ قېتىم چايقاپ، كېسەلگە ئىچكۈزدى. ئاغرىق پەسەيدى. ئۈچ كۈنگىچە ئۈچ جام شەرۋەت ئىچكۈزۈلدى. تۆتىنچى كۈنى قىزنىڭ ئىشتىھاسى ئېچىلىپ، بەھوزۇر تاماق يېيىشكە باشلىدى. قىز بىر ھەپتىدە سەللىمازا ساقىيىپ، ئانىسىنىڭ قېشىغا چىقتى ۋە ھاتەمنىڭ قول-

پۇتلىرىنى سۆيۈپ، كۆپ دۇئالار قىلىپ مىننەتدارلىق بىلدۈردى.

ھاتەم بىر كۈنى:

— ئەي شاھ، بېشىمدا بىر مۇشكۈل ئىشىم دار ئىدى. ئەگەر ئۆزلىرىدىن رۇخسەت بولسا، ئۇ ئىشىمغا قەدەم قويسام، — دىدى.

پادىشا خۇرسەندىچىلىك بىلەن رازى بولۇپ كۆپلىگەن سوۋغاتلارنى بېرىپ ھاتەمنى غارنىڭ بېشىغا يەتكۈزۈپ قويۇشقا دىۋىلەرنى بۇيرىدى. ھاتەم دىۋىلەر پادىشاسى بىلەن خەيرلىشىپ يولغا راۋان بولدى. غارنىڭ بېشىغا كەلدى. خوجا ھارىسنىڭ خىزمەتچىلىرى ئۇ يەردە ھازىر ئىدى. بېرىپ نەئىمگە خەۋەر قىلدى. نەئىم يېتىپ كېلىپ ھاتەمنىڭ ئاياغلىرىغا ئۆزىنى تاشلاپ يىغلاپ مىننەتدارلىقىنى بىلدۈردى. ھاتەم جاۋاھىراتلارنى نەئىمگە بەردى.

ئەتىسى خوجا ھارىس بىلەن مەلىكە ھەر ئىككىيلەننى مېھمانخانىغا چاقىرىپ زىياپەت بەردى. مەلىكە پەردە ئارقىسىدا تۇرۇپ:

— غاردا قانداق ئالامەتلەر بار ئىكەن؟ — دەپ سورىدى. ھاتەم كۆرگەن-ئاڭلىغانلىرىنى باشتىن-ئاياق سۆزلەپ بەردى. مەلىكىگە لەئەل سوۋغا قىلدى. مەلىكە بىلەن خوجا ھارىس زىيادە خۇرسەن بولدى.

— ئىككىنچى شەرت قايسىدۇر؟ — دەپ سورىدى ھاتەم مەلىكىدىن، — ئۇنىڭغا قەدەم قويسام.

— بىر-ئىككى كۈن ئارام ئېلىڭ، ئاندىن ئېيتىمەن، — دىدى مەلىكە.

ھاتەم نەئىم بىلەن ئۈچ - تورت كۈن بىللە يۈرۈپ كۆ-
ئېچىپ يەنە مەلىكىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ مېھمان بولسىدى، سال-
پەردە ئىچىدە تۇرۇپ سۆزلىدى:
— ئەي ھاتەم، ھەر جۈمە كېچىسى قۇلۇغۇمغا مۇنداق ب-
بېيىت ئاڭلىنىدۇ:

قىلمىدىم ياخشى ئىشنى، بارىمەن پۇشمان بۇ كېچە،
ئاتەش ئىچرە زەپمۇ كويدى ئورتىنىپ جان بۇ كېچە.

بۇ ئىشنى قىلمايدۇ، قانداق ياخشى ئىش ئىكەن، ئۇ-
پۇشمان قىلىپ بۇنداق ئاۋازلار بىلەن پىغان چېكىدۇ. بۇ سۆز-
نىڭ ھەقىقىتىنى بىلىپ كەلگەيسىز.
ئەلقىسسە. ھاتەم بۇ سۆزنى ئاڭلاپ نەئىم بىلەن سارا-
قايتتى. نەئىمنىڭ كوڭلىنى تىنىدۇرۇپ، يەنە دەشتۇ - سەھرا-
لارنى كەزەكچى بولدى - دە، باياۋان تەرەپكە راۋان بولدى.
بىر - ئىككى مەنزىل يول يۈردى، بىر چەشمىگە يەتتى.
بۇ يەردە ھەر رەڭدىكى دەرەخلەر كوپ ئىدى. ھاتەم ئۇ يەرنى
ماكان قىلىپ ئۈچ - تورت كۈن تۇردى. جۈمە كېچىسى كەلدى،
ھاتەمگە بىر نالە - پىغان ئاڭلاندى:

قىلمىدىم ياخشى ئىشنى، بارىمەن پۇشمان بۇ كېچە،
ئاتەش ئىچرە زەپمۇ كويدى ئورتىنىپ جان بۇ كېچە.

ھاتەم شۈكرى - سانا ئېيتىپ، ئاۋاز كېلىۋاتقان جايغا
يۈگۈردى ... نەچچە - نەچچە كۈنلەر ئۆتتى. ھەر جۈمە كېچە-
سى يەنە شۇ ئاۋاز - ئاڭلىنىپ تۇردى. يەنە بىر نەچچە كۈنلەر
ئۆتتى، بىر كۈنى ھاتەم ئۇ يەردە قارا كىيىم كىيىشكەن، كورۇ-
نىشىدە ماتەمدارلارغا ئوخشاش ھازا تۇتۇشقان بىر بولۇك خالا-

يىقلى كوردى. بىراق ئۇلارنىڭ ئارىسىدا مۇردا يوق ئىدى. ھا-
تەم ھەيران بولۇپ، يېقىن بېرىپ ئۇلارنىڭ بىرسىدىن سورىدى:
— ئەي بۇرادىرىم، بۇ كىشىلەرنىڭ ماتەم تۇتىشىدا قان-
داق سەۋەپ بار؟
ئۇ ئادەم دېدى:
— شەھرىمىزگە بىر بالايى - قازا چۈشكەن، بۇ بالا - ئا-
پەت ھەر كۈنى كېلىپ بىر ئادەمنى نابۇت قىلىپ كېتىدۇ. ئەگەر
بىر ئادەم بېرىلمىسە، كوپلىگەن ئادەملەرنى ھالاك قىلىدۇ. بۇ-
گۈن ھاكىمنىڭ ئوغلىغا نوۋەت كەلدى. قارا كىيىپ ماتەم
تۇتۇشنىڭ سەۋەبى شۇ.
ھاتەم ھاكىمنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى ۋە ئۇلاردىن
سورىدى:
— ئۇ بالانىڭ سۈرىتى قانداق؟
ئۇلار يەرگە بىر خىل شەكىلنى سىزىپ كورسەتتى.
— ئۇ جانىۋارنى «خەلۇقە» دەيدۇ، — دېدى ھاتەم، — ئۇ-
نىڭغا ھېچقانداق قورال كار قىلمايدۇ. ئەگەر بىر ئەينەكچى
بولغىنىدا ئىدى، ئۇ بىر چوڭ ئەينەك تەييار قىلسا، بۇ جانى-
ۋارنى ھالاك قىلغىلى بولغاي.
ھاكىمنىڭ ھوكۈمى بىلەن چوڭ ئەينەك تەييار قىلىندى.
ئەينەكنىڭ تورت ئەتراپىغا پەردە يېپىپ، جانىۋارنىڭ كېلىش
يولىغا قويۇپ قويدى.
— ئەندى تاماشا كورىدىغان كىشىلەر بولسا كەلسۇن، —
دېدى ھاتەم، — ھەرگىز قورقماڭلار.
ھاتەم ئوزى تورت چاسا ئەينەكنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇردى.
ھىلىقى گېپى بولغان جانىۋار پەيدا بولدى. ئوگويا ئىس-تۈتەك ئىچىدە

كېلەتتى. بېشىنىلا كورگىلى بولاتتى، پۈتىنى كورگىلى بولمايـتتى. ئاغزى بېلىدە، كوزلىرى چاقماق چېقىلمىۋاتقاندەك، بۇرنىـ ھەدەپ ئىس چىقىپ تۇراتتى. ئاۋازى ھەيۋەتلىك ئىدى. ئۇ پېـ دىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ھاتەم پەردىنى كوتەردى. ئۇ جانـ ئوز سۈرىتىنى ئەينەكتە كوردى، قورققىنىدىن نەپسىنى ئىچىـ تارتتى. بىر ئاز ۋاقىت ئوتتى. گويا بىر تاغدەك بولۇپ، ئـ نەپسىنىڭ زورى بىلەن قارنى يېرىلىپ، ئىچ-باغىرلىرى ئـ تەرەپكە چېچىلىپ كەتتى. قارنى يېرىلغان چاغدا بىر ئاۋاز پەيـ دا بولدىكى، تاغۇ-دەشتلەر لەرزىگە كەلدى. شەھەرگە ئاۋ ماڭدۇرۇلدى. شەھەر كىشىلىرى كېلىپ ئوز كوزى بىلەن ئۇنىـ كوردى. ئۇنىڭ ئولۈكىنى كويدۇرۇپ كوڭۇللەر خاتىرجەم بولدى.

كىشىلەر ھاتەمنى «ئەزىزىمىز» دەپ بىلىپ، ھورمەتلەپ، ھىساپسىز مال-مۈلۈكلەر ئىنئام قىلدى. ھاتەم بولسا بۇ نەر سىلەرنى غېرىپ-بىچارىلارغا بېرىۋەتتى. ئاندىن ئۇ يەنە ئا ۋاز چىققان تەرەپكە راۋان بولدى. بىر نەچچە كۈن سەيلى-تاماشا قىلىپ ئاخىرى بىر يەرگە كەلدى. ئۇ يەر گويا گۈرۈسـ تانغا ئوخشايتتى. ھاتەم بۇ كېچە شۇ يەردە يېتىشنى نىيەت قىـ لىپ ئولتۇردى. گۈگۈم چۈشۈپ، چىراقلار پەيدا بولدى. ھەمـ يەردە چېدىرلا تىكىگلىك ئىدى. بىر چېدىردا بىر خوجا گوھەرى ئولتۇرۇپتۇ. دوستىخان سېلىنغلىق، تۈرلۈك-تۈرلۈك تائاملار قويۇلغان،

چېدىرلاردىن بىر ئىككى قەدەم نېرىدا بىر ئادەم ئىس، تۇتۇنلەر ئارىسىدا ئازاپلىنىپ، پىغان چېكىپ مۇنۇ بېيىتنى ئېيتىۋاتاتتى:

قىلمىدىم ياخشى ئىشنى، بارىمەن پۇشمان بۇ كېچە.
ئاتەش ئىچرە زەپمۇ كويدى ئورتىنىپ جان بۇ كېچە.

ئۇ بېيىتنى ئېيتىۋېتىپ توختىماي ھەسرەت-نادامەت چېكەتتى. ھاتەم كوڭلىدە، بۇ باغرى قان بىچارىدىن خەۋەر ئېـلىپ، ئاھۇ-زار قىلىشىنىڭ سەۋەبىنى سورىماقچى بولۇپ، ئۇـنىڭ ئالدىغا باردى ۋە سالام قىلدى. ئوت ئىچىدىكى ئادەم:

— ئەي پاكىزە ئادەم، بۇ گۇناھلىق ھالىتىمنى كورگىچە ئاۋۇ چېدىردا مېھمان بولغىن. ئوتنىڭ ئىس-تۇتەكلىرىدىن باشقا مەندە راھەتلىك ھېچنەرسە يوق، — دېدى.

— مەن بۇ يەرگە راھەت-پاراغەت ئۈچۈن كەلمىدىم، — دېدى ھاتەم، — ماڭا ئەندى ئوز سەرگۈزەشتىلىرىڭنى سوزلەپ بەرـگىن.

ئۇ كىشى تۇتۇننىڭ ئىچىدە تۇرۇپ سوزلەيتتى:

خەير، سوزۈمگە كىرمىدىڭ. بېشىمغا چۈشكەن قىسمەتلەرنى سوزلەپ بېرەي، سەن يېزىپ قويغىن.

ھاتەم يېنىدىن قەغەز، قەلەم ئالدى.

— بىز بىرھاما ئەۋلاتلارمىز، — دېدى ئۇ ئادەم سوز باشـلاپ، — مېنى "يۈسۈپ سودىگەر" دەيدۇ. مەن چىن مەملىكىتىدىن بولۇپ خامچىلار مەھەللىسىدە تۇراتتىم، ناھايىتى باي ئادەم ئىدىم. ئوز خىزمەتچىلىرىم بىلەن بىر كارۋان بولۇپ يۈرۈيدىغان، لېكىن بېخىل ئىدىم. ئوزۈم ئەمەس، باشقا بىرسى بىر پۇلىنى خەير-ئېھسان قىلسا، مەن ئوز نەزىرىمدە ئوتتا پۇچۇلۇنۇپ كەتكەندەك بولاتتىم. ئەشۇ راھەتلىك، بەختىيار ئادەملەر مېنىڭ خىزمەتكارلىرىمدۇر. ئۇلار مەندىن يوشۇرۇن خەير-ئېھسان ۋە زاكات بەرگەن ئىكەن.

بىز تىجارەت ئۈچۈن بۇ مەنزىلگە يەتكەندە، قاراقچىلار كېـلىپ ھەممىمىزنى ئولتۇرۇپ، ماللىرىمىزنى بۇلاپ كەتتى. ئارـ

قىمىزدىن كەلگەن باشقا سودىگەرلەر بىزلەرنى كۆمۈپ قويۇ
ئاۋۇ كىشىلەر سېخىلىقىدىن راھەتتە ياشاۋاتىدۇ. ئۇلار مۇنى
شەھىدلەردۇر. مەن بولسام بېخىل بولغانلىقىم ئۈچۈن داۋاملى
ئازاپتا ئۆرتەنمەكتىمەن، يەتمىش يىلدىن بۇيان ھەر جۈمە
چىسى پىغانلار بىلەن ھىلىقى بېيىتنى ئوقۇپ خۇدادىن: «بىر
ئەر كىشىنى يەتكۈزگىن» - دەپ تىلەيمەن، «بىر ئارمىنىم
ئىدىكى، ئۇنىڭ بەركاتىدىن راھەت ۋۇجۇتقا كەلگەي» دەپ
لايتتىم، بۇ كېچە ئاللا سېنى بۇ يەرگە يەتكۈزدى. خۇداغا
شۈكرى.

ھاتەم سورىدى:
—ئۇ قانداق ئارمان؟
ئۇ كىشى يىغلاپ، ياش تۆكۈپ تۇرۇپ مۇنداق
دىدى:
—ئارمىنىم شۇكى، چىن شەھىرىدە ئۆيۈم، ئوغلۇم ۋە بىر
زىنەم بار. ئۇ خەزىنىدىن ئوغلۇم دىخەۋەر، باشقىلار بىلمەيدۇ.
ئەي يىگىت، سەن ئۇشبۇ يىخشى ئىشقا قەدەم قو
يۇپ، ئۇ خەزىنىدىكى مال - مۈلۈكلەرنى ئېلىپ ئۈچ ھەسسە
لىپ، بىر ھەسسىسىنى ئوغلۇمغا بەرگىن، ئىككى ھەسسىسىنى
نىڭ ئۈچۈن پىقىر - مىسكىنلەرگە بېرىۋەتسەڭ، سەندىن ئاللارازى
بولغاي، سېنىڭ قەدىمىڭ بەركاتىدىن ماڭا ئارام نەسىپ بولغاي
سودىگەر خەزىنىنىڭ ئورنىدىن تارتىپ ئىچىدە
كى نەرسىلەرگىچە ھەممىسىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بەردى
ھاتەم تولۇق، ئېنىق قىلىپ خاتىرىلىۋالدى.
يېرىم كېچە بولدى. ئۇ ئادەم: «ئەندى سېنى خۇداغا تاپ
شۇردۇم» - دىدى - دە، غايىپ بولدى. ھاتەم قارىسا چېدىرلار مۇ
قىسقىسى، ھەممە نەرسىلەر غايىپ بولغان ئىدى.

ھاتەم ئازراق ئۇخلىۋالدى. بۇ كېچە ئۆتتى. سەھەر تۇ-
رۇپ چىن يولىغا راۋان بولدى. تاغۇ - دەشتلەرنى كېزىپ بىر
ۋىلايەتكە يېتىپ باردى. ئۇ كېلىپ بولغىچە دەرۋازىۋەنلەر ھاتەم-
نى تۇتۇپ پادىشانىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. ھاتەم ئەدەپ بى-
لەن پادىشاغا سالام بەرگەندىن كېيىن، دىدى:
—ھېچبىر ئىقلىمدا مۇساپىرلارغا ئازار بېرىلمەيدۇ. ۋاھا-
لەنكى، بۇ قانداق ھادىسە، كېلىپ بىر يۇتۇم سۇ ئىچمەستىن،
يا بىر توغرام نان يېمەستىن مۇنچە ئازار - ئەلەم قىلىدۇ؟
پادىشا كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ دىدى:
—ئەي يىگىت، بۇ ۋىلايەتنىڭ ئەسلى ئېتى - «ئەدلى ئا-
ۋات» ئىدى. بۇ كۈنلەردە زۇلمەت ئاۋاتقا ئايلاندى. سەۋەبى شۇ-
كى، بىر ئوغۇل، بىر قىزىم بار ئىدى. قاچانلا بىر مۇساپىر بۇ
شەھەرگە قەدەم تەشرىپ قىلسا، ئۇلار ئۇ مۇساپىرنى قەتل قىل-
ماي قويمايدۇ. نەچچە زاماندىن بۇيان شۇنداق بولۇپ كەلمەكتە.
ھاتەم دىدى:
—ئۇ زالىمنى يوقاتسا بولمامدۇ؟
شاھ جاۋاپ بەردى:
—كىممۇ يوق قىلالايدۇ؟
ھاتەم ئېيتتى:
—راست، ھەر ئىش ۋاقتى سائىتىگە باغلىق...
ھاتەمنىڭ سۆزى تۈگۈمەستىنلا، خىزمەتچىلەر ئۇنى ھەي-
دەپ مەلىكىنىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ باردى. ھاتەم كىرىپلا سالام
قىلدى. مەلىكە ھاتەمگە سەندەل قويۇپ بەردى.
ھاتەم قاراپ كۆردىكى، ئالدىدا زامانىنىڭ بىر شوخ رەنا-
سى تۇراتتى... نە ئىنسان، نە پەرىلەر ئىچىدە ئۇنىڭ ھۆسنى-
جامالىغا تەڭ يەنە بىرسى بولمىغاي.

مەلىكە ھاتەمگە ئىززەت - ئىكراملار بىلەن ھىساپسىز لا-زۇ - نىمەت، سۈت، شەرۋەت، تائاملار كەلتۈرۈلدى. كىيىن تائاملار يىيىلىپ، دوستىخان يىغىلدى.

كۈن كەچ بولدى. دەرۋازىلار بىكىتىلدى، ھەممە ئۆز جاي-لىرىغا كەتتى، مەلىكە ئورنىدىن تۇرۇپ ھاتەمنى ناز بىلەن ئۆز تەختىگە ئېلىپ چىقتى ۋە شوخلۇق قىلىشقا باشلىدى. يىرىم كې-چە بولغاندا ئۇ ھاتەمگە قاراپ دىدى:

—ئەي نامەرەم، ساڭاكىم يول بەردى. سىنىڭ مىنىڭ بىلەن بىللە ئولتۇرۇشقا نىمە ھەددىڭ بار؟

ھادەم جاۋاپ بەردى:

—مەن بىر مۇساپىر، ئۆزۈڭ كىچىدە ئېلىپ كەلمىدىڭمۇ؟

بۇ سوزنى ئاڭلاپ ئۇ بىردەم خامۇش بولۇپ قالدى، كې-يىن يەنە ناز بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ دىدى:

—سەندىن ئۈچ سوئال سورايمەن، جاۋاپ بەرسەڭ خوپ، جاۋاپ بىرەلمىسەڭ دارغا ئاسىمەن، تەييار بول!

ھاتەم سورىدى:

—قانداق سوئاللار ئۇ؟

مەلىكە:

—بىرىنچى سوئال: ئۇ دەريائى قەترىلەردىن نىمە ئۈچۈن جانلىق نەرسىلەر پەيدا بولىدۇ؟ - دەپ سورىدى.

ھاتەم جاۋاپ بەردى:

—ئۇ بارلىق ھاياتلىقنىڭ بىشىدۇر. ئۇ قەترە - ئابى مە-نىدۇر. ئەر كىشى بىلەن ئايال كىشى بىر يەردە بولسا، پەرزەنت ۋۇجۇتقا كەلگەي، ئالەمنى يارىتىپ پەرۋىش قىلغۇچى خەللا-قى ئالەم بەزىسىنى ئەركەك، بەزىسىنى چىشى قىلىپ يارىتىدۇ.

مەلىكە:

—ئىككىنچى سوئال: ئۇل مىۋە قايسىدۇركى، بارلىق جان-لىقلارغا ئۇنىڭدىن شىرىن، لەززەتلىكرەك يەنە بىر نەرسە بولمى-غاي، - دىدى.

ھاتەم جاۋاپ بەردى:

—ئۇ مىۋە پەرزەنتتۇر. ئالەم ئەھلىگە ئۇنىڭدىن ياخشىراق، ئەزىزراق يەنە بىر نەرسە بولمىغاي.

مەلىكە:

—ئۈچىنچى سوئال: ئۇل تائام قايسىدۇركى، تەمى زەھەر، ئەمما ئۇنى يىمەي بولمىغاي، - دىدى.

ھاتەم جاۋاپ بەردى:

—ئۇ تائام - ئۆلۈمدۇر، بارلىق ھاياتلىق ئۇنى يىمەي مۇمكىن ئەمەس، ئۇنى ئادەتتە «ئەجەل شەربىتى» دەپمۇ ئاتايدۇ.

بۇ جاۋاپلارنى ئاڭلىغاندىن كىيىن مەلىكىنىڭ تىنىگە تىتى-رەك ئولاشتى. ياپراقتەك تىتىرەپ، تەختتىن يىقىلىپ بىخوت بولدى.

مەلىكىنىڭ ئاغزىدىن ئەجدەرھادەك بىر قارا يىلان پەيدا بولدى. ئۇ ئاغزىدىن ئوتلار چىچىپ ھاتەمگە قاراپ ھۇجۇم قىل-دى. ئۇنىڭغا ئالدىن تاقابىل تۇرۇلمىسا، زەھەر چىچىپ ھاتەم-نى ھالاك قىلىش ئىھتىمالى بار ئىدى. ھاتەم ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئېلىپ، ئاغزىغا سالدى - دە، يىلاننى تۇتىۋالدى. مە-لىكىنىڭ ئالدىدا يۈز شىشە بار ئىدى. قارا يىلاننى بىر شىشى-نىڭ ئىچىگە سېلىپ ئاغزىنى بىكىتتى، ئاندىن موھۇرنى سۇدا چايقاپ، شىشىنىڭ ھەممە يىرىگە سۈرتتى. تىزغىنچە يەرنى كولاپ شىشىنى كومدى، يەنە بىر قاچىغا سۇ قۇيۇپ، موھۇرنى چايقاپ

تۇپراق ئۈستىگە چاچتى. " بۇ ئەندى قىيامەت كۈنى باش كوتەرگەي " دىگەن پىكىرنى ئويلاپ كۆڭلى خاتىرجەم بولۇپ ئولتۇردى.

مەلىكە ھوشىغا كېلىپ ھاتەمگە قاراپ دىدى:

— ئەي يىگانە كىشى، بۇ يەردە نىمە ئىش قىلىسەن؟ ئۇ شۇنداق دەپلا ئۆزىنى چېدىر ئىچىگە ئالدى. ھاتەم:

— كېچىكى مۇساپىرمەن، — دىدى.

مەلىكە پەريات قىلىپ ئىنىك ئانىسى بىلەن خىزمەتچىلەرنى چاقىردى. ھەممەيلەن ھازىر بولدى. ئۇلار كوردىكى: مەلىكە ھوشىغا كېلىپ، نامەرەمدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، يۈزىنى يېپىۋاپتۇ. ئەمما مۇساپىر كىشى بولسا سالامەت تۇرۇپتۇ.

ئۇلار دەرھال چىقىپ مەلىكىنىڭ ئاتىسىغا خەۋەر قىلدى. ئاتا - ئانا ۋە ھەممىسى كەلدى. ئۇلار مەلىكىنى ھوشىغا كەلگەن ھالدا كوردى. مۇساپىرنىڭمۇ ھايات تۇرغانلىغىنى كوردى. پادىشا ھاتەمدىن سورىدى:

— ئەي بەختىيار كىشى، بۇ سىرلاردىن بىزنى خەۋەردار قىلغىن، قانداق ۋەقە بولدى؟

ھاتەم:

— بىر جىن مەلىكىگە ئاشىق بولغان ئىكەن. شۇ سەۋەپ بىلەن يىلان سۈرىتىدە بولۇپ، ئادىمىزاتقا زىيان يەتكۈزىدىكەن. ئۇ جىننى ئاللا تائالانىڭ ئىنايىتى بىلەن بەنت قىلدىم، يوقاتتىم، دىدى. شاھ ھاتەمگە دىدى:

— ئەندى مەن سېنى پەرزەنتلىككە قوبۇل قىلدىم، بۇ يۈرەك پارەمنى ساڭا بەردىم. چۈنكى ھەركىم بۇ كوز نۇرۇمنىڭ

شىپا تېپىشىنىڭ ئىلاجىنى قىلسا، ئۇنىڭغا نىكاھلاپ بېرىمەن، دەپ ئەھدى قىلغان ئىدىم.

— ئۇنداق بولسا، — دىدى ھاتەم، — شۇ شەرت بىلەنكى، مېنىڭ بېشىمدا ياخشى - يامان ئىشلار كوپ، مەن قەيەرگە بارىدىغان بولسام، شۇ يەرگە يول قويۇلۇشى لازىم.

شاھ بۇ شەرتنى قوبۇل قىلدى. مەلىكىمۇ رازى بولدى. ياخشى سائەتتە توي قىلىپ، مەلىكىنى ھاتەمگە نىكاھلاپ بەردى.

ئەلقىسسە، ھاتەم بىلەن مەلىكە بىر - بىرلىرىدىن مۇراتلىرىنى ھاسىل قىلىشتى. كۈنلەر ئۆتتى. ھاتەم شاھ بىلەن مەلىكىدىن رۇخسەت ئېلىپ يەنە چىن يولىغا راۋان بولدى.

ھاتەم قانچە - قانچە تاغۇ - دەشتلەرنى كېزىپ، بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدى - دە، شەھەر كوچىلىرىنى ئايلىنىپ تاماشا قىلدى. ئاخىرى خامچىلار مەھەللىسىنى تېپىپ، كىشىلەردىن خوجا يۈسۈپنىڭ ئويىنى سورىدى. ياش كىشىلەر بىلمىگەچ دەپ بېرەلمىدى. بەزى مويسىپىت كىشىلەر: «بۇ مەھەللىدە خوجا يۈسۈپ دىگەن كىشى يوق، ئىلگىرى بولىدىغان. ئۇ، بۇندىن يەتمىش يىل بۇرۇن بىر چولدە قاراقچىلارنىڭ قولىدا ئولگەن، ئۇنىڭ ئوغلى بار» - دەپ ئوغلىنىڭ ئويىنى، بارىدىغان يولى ۋە بەلگۈلىرىنى ئېيتىپ بەردى.

ھاتەم كېلىپ، ئۇنىڭ دەرۋازىسىنى قاقتى. بىر مويسىپىت كىشى چىقىپ دەرۋازىنى ئاچتى. ئۇنىڭ كورىنىشىدىن يۈزياشلارغا كىرگەنلىگى چىقىپ تۇراتتى. ئۇ، بوش ئاۋازدا سورىدى:

— يىگىت، كىمنى ئىزدەيسىز؟

ھاتەم دىدى:

— مۇساپىرمەن، بىر - ئىككى كۈن تۈرۈپ ئۆتەي دېۋىدىم،

— خوپ بولىدۇ، كېلىڭ، - دېدى بوۋاي ئوچۇق كۆڭۈللۈك بىلەن، - مۇساپىرلارغا ئىشىكىمىز ھەر قاچان ئوچۇق.

ھاتەم بوۋاينىڭ تەكلىۋى بىلەن مېھمانخانىغا كىرىپ ئولتۇردى. بوۋاي تاماق كەلتۈردى... ئۇ كېچە ئۆتتى. ئەتىسى ناشتىدا ھاتەم بوۋايدىن:

— ئەي، خوجام، ئېتىڭىز نېمە؟ دادىڭىزنىڭ شەرىپىچۇ؟ - دەپ سورىدى.

— ئاتامنىڭ ئېتى خوجا يۈسۈپ سودىگەر، - دېدى ئۇ كىشى جاۋاپ بېرىپ، - مېنىڭ ئېتىم خوجا دەپلا ئاتىلىدۇ.

ھاتەم:

— بىر دەشتتە ئاتىڭىزنىڭ روھىنى ئۆز ئادەملىرى بىلەن بىللە كۆردۈم، جۈمە كېچىسى ئىدى. ھەممىسى شىھىت بولۇشقان ئىكەن. خىزمەتچىلىرى سېخىلىقتىن راھەتتە ئىكەن، ئاتىڭىز خوجا يۈسۈپ ناھايىتى بېخىل كىشى بولغانلىقى ئۈچۈن ئازاپتا قالغان ئىكەن. ماڭا ۋەسىيەتنامە يېزىپ بەردى. ۋەسىيىتىدە: "ئۆيۈمدە بىر خەزىنە بار. ئۇنىڭدىن ئوغلۇممۇ، مەنمۇ پايدىلىنالمىدۇق. سىز بېرىپ، ئۇ خەزىنىنى ئېچىپ ئۈچ ھەسسىگە بۆلۈپ، بىر ھەسسىسىنى ئوغلۇمغا، ئىككى ھەسسىسىنى غېرىپ - غۇرۋالارغا خەيرى - ساخاۋەت قىلىپ بېرىڭ» - دەپتۇ. تۆرت ئاي بولدى. بۇ پايانسىز چۆلنى كېزىپ كەلدىم. ئەگەر شۇ ئاتىڭىزنىڭ ۋەسىيىتىگە رازى بولسىڭىز، شۇ بويىچە قىلىپ كېتەمەن، ئۇنداق قىلمىغاندا ئاتىڭىز خوجا يۈسۈپ ئازاپتا قالىدۇ. ئۇ خەزىنىدىن سىزمۇ بەھرىمەن بولالمايسىز، - دېدى،

بۇنى ئاڭلىغان خوجا زاھىدە كۆڭلىدە: "راستىمىكىن دېسەم تېخى، يالغانمىكىن دېسەم تېخى، ئۆمرۈمدە ئۆلگەنلەر ھەققىدە بۇنداق ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى كۆرگەن ياكى ئاڭلىغان ئەمەسمەن. جاۋاب بېرەي دېسەم، ۋەقە شۇنداق بولسىغۇ مەيلى، بولمىسا خالايىق ئالدىدا شەرمەندە بولۇپ قالمامدىمەن»- دەپ ئويلىدى.

بوۋاينىڭ نەپسى بايلىغىنىڭ ئۈچتىن بىرىنى ئېلىشقا كۆنمىدى. شۇنداقتىمۇ ئىلاجىسىز رازىلىق بىلدۈردى. ھاتەم يېنىدىن بىر ئۇچۇم ئالتۇن چىقىرىپ ئۇنىڭغا ئۇزاتتى ۋە مەھەللىدىكىلەرنى غىزاغا تەكلىپ قىلىشنى ئېيتتى. مەھەللىدىكىلەر كەلدى. غىزادىن كېيىن ھاتەم كۆپچىلىكتىن دۇئا ئالدى. ئاندىن خوجا زاھىدىن خەزىنە ئېچىلغاندىن كېيىن يېنىۋالماسلىق توغرىسىدا ھۆججەت ئېلىۋالدى. بۇ ئەھۋالنى ئاڭلىغان خولۇم-خوشنىلار ھەيران قېلىشتى.

ئەلقىسسە، ھاتەم مەھەللىنىڭ يىگىتلىرىدىن يەتتە - سەككىزنى مەدىكارلىققا ئالدى، - دە، جامائەت بىلەن بىللە خوجا زاھىدىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ كۆرسۈتۈپ بەرگىنى بويىچە بىر يەرنى كولاشقا بۇيرىدى. كولىۋىدى، خەزىنىنىڭ يولى ئېچىلدى. ئۇلار شۇ يول بىلەن خەزىنىنىڭ ئىچىگە كىردى، كۆردىكى، ھېساپسىز دىبى - دۇنيالار - ئالتۇن - كۈمۈش، ئۈنچە - مەرۋايىت، ياقۇت - لەئەللەر كۆز چاقنىتىپ تۇراتتى...

بىر ساندۇقنى ئېچىۋىدى، بىر دەپتەر چىقتى، ئۇ خەزىنىدىكى بايلىقنىڭ تىزىملىكى ئىدى. ئۇ، دەپتەردىكى تىزىملىك بىلەن ھاتەمنىڭ قولىدىكى تىزىملىك ئوخشاش چىقتى. ئۇلار خەزىنىدىكى بارلىق نەرسىلەرنى سەھنىگە ئېلىپ چىقىشتى ۋە ئۈچ

كه بولدى. بىر ھەسسىسىنى خوجا زاھىدىگە بەردى. ئىككى ھەسسە-
سىنى قايتا خەزىنىگە كىرگۈزدى. ھاتەم ھەر كۈنى غېرىپ - غۇ-
ۋالار كەلسە ئۇلارغا شۇنىڭدىن بېرەتتى. خوجا يۇسۇپ ئۈچۈن
دۇئالار قىلىناتتى.

ھاتەم بۇ نەرسىلەرنى پۈتۈنلەي تارقىتىپ تۈگەتتى. بۇ
ئىش داستان بولۇپ، شەھەرگە تارقىلىپ ھاتەم تېخىمۇ شۆھ-
رەت قازاندى. كىشىلەر ھاتەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىلتىجا قى-
لىپ دېدى:

— ئەي بەختىيار كىشى، شەھىرىمىزدە تۇرۇپ قېلىڭ، سىز-
نىڭ بەركاتىڭىزدىن بىز ئۆز نەسىۋىمىزنى تاپقايمىز.

ھاتەم:

— ئەي ئاغىنىلەر، مەن يەمەنلىك مۇساپىرمەن، مېنى تەي
پادىشاسىنىڭ ئوغلى ھاتەم دېيىشىدۇ. جېنىمنى، مال - مۈل-
كىمنى خۇدا يولىدا بەندىلەرگە ئاتىغانمەن. مېنىڭ بېشىمدا
ياخشى - يامان ئىشلار كۆپ، ماڭا ئەندى ئىجازەت بەرسەڭلار،
ئۆز يولۇمغا مېڭىۋالسام، - دېدى.

خوجا زاھىدى بىلەن بىر نەچچە كىشى ھاتەمگە بىر - ئىككى
مەنزىل ھەمرا بولدى. كېيىن ھاتەم ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ،
ئۆزى يالغۇز يولغا راۋان بولدى.

يەنە ئۈچ - تۆرت ئايدا ھېلىقى گۆرۈستانلىققا يەتتى.
جۈمە كېچىسى كەلدى. يەنە ئىلگىرىكىگە ئوخشاش چېدىردا
چىراقلار پەيدا بولدى. ھەممە ئۆز راھەتلىرى بىلەن جاي- جاي-
لىرىدا تۇرۇپتۇ. خوجا يۇسۇپنىڭ ماكانى بۇرۇن ئىس - تۈتەك
ئىچىدە بولغان بولسا، ئەلدى ئۇنىڭ ئۈچۈن باشقىچە چېدىرلار
تىكىلىپتۇ. ئۇ، بىر بوستانلىق ئىچىدە، بىر تەخت ئۈستىدە را-
ھەتتە ئولتۇرۇپتۇ.

ھاتەم يىغىلىپ باردى. خوجا يۇسۇپ ئۇنى كۆرۈپ دەر-
ھال تەختىدىن چۈشتى- دە، ئالدىغا كېلىپ قول- پۇتلىرىنى
سۆيدى ھەم ئۆزۈنىڭچە دۇئا قىلىپ، ئۇنىڭغا ئۇزۇن ئۆمۈر، كاتتا
دۆلەت - پاراغەت تىلىدى.

— ئەي بەختىيار كىشى، دېدى ئۇ سۆيۈنۈپ، - سىزنىڭ ھىم-
مىتىڭىز، مەدەتىڭىز بىلەن ئاللا تائالا ماڭا بۇ دۆلەت ۋە سائا-
دەتنى ئاتا قىلدى. ماڭا قىلغان ھەر بىر ياخشىلىقىڭىز ئۈچۈن،
ئاللا تائالا سىزگە يۈز مىڭ ياخشىلىق ئاتا قىلغاي.

ئۇ، ھاتەمنى يېنىدا - تەختتە ئولتۇرغۇزدى. يېرىم كېچە
بولدى. ئۇلار ھاتەم بىلەن خوشلىشىپ كۆزدىن غايىپ بولدى.

كېچە ئۆتتى. ھاتەم سەھەر يولغا چۈشتى. نەچچە كۈندە
ئەدلە - ئاۋات ۋىلايىتىگە بېرىپ ئۆز ئۆيىگە چۈشتى. مەلىكە
بىلەن شاھ غايەت خۇرسەن بولۇشتى. مەلىكە ھامىلدار ئىدى.
ئاللا تائالانىڭ ھىدايىتى بىلەن بىر ئوغۇل دۇنياغا كۆز ئاچتى.
پادىشا خۇشال بولۇپ، تا بىر ئايغىچە شەھەر خەلقىگە توي تا-
ماشا قىلىپ بەردى. ئوغۇلنىڭ ئېتىنى شاھزادە سالىمبىن ھا-
تەم قويدى. ئوغۇل گويا ھاتەمنىڭ ئۆزىگىلا ئوخشايتتى.

ئۈچ - تۆرت كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ھاتەم شاھ ۋە مەلى-
كىدىن رۇخسەت ئېلىپ، خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى. ئۇ بىر
باياۋانغا يەتكەندە ئۇسساپ كېتىپ، ئۇيان - بۇياندىن سۇ
ئىزدىدى.

ئەندىكى گەپنى ھاتەمنىڭ تىلسىماتقا ئۇچرىغانلىقىدىن
ئاڭلاڭلار:

ھاتەم سۇ ئىزدەپ بىر بۇلاققا يېتىپ كېلىپ كۆردىكى: بىر
ئادەم ئۇ بۇلاقتىن سۇ ئېلىۋاتاتتى. ھاتەم: "مۇشۇ كىشىدىن بىر

قاچا سۇ ئېلىپ ئىچەي»- دىگەن مەقسەتتە ئۇنىڭغا يېقىنلاپ ئۇن
قەدەم مېڭىۋىدى، بۇلاقتىن يىلانغا ئوخشاش بىر نەرسە چىقىپ
ھېلىقى ئادەمنى يوگۇۋېلىپ بۇلاقنىڭ ئىچىگە تارتىپ ئېلىپ
كىرىپ كەتتى.

ھاتەم بۇلاقنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ھەيرانلىقتا قارىغان ئى
دى، ھېلىقى ئادەم كورۇنمىدى. ھاتەم: «ئۇ سىچ ارنى ئۇلۇشتىن
بۇرۇن قۇتقۇزۇۋالمىسام بولماس» دەپ ئويلىدى - دە، كوزنى
يۇمۇپ تىزروپ ئوزىنى بۇلاققا تاشلىدى. شۇڭغىپ بۇلاقنىڭ تې
گىگە يېتىپ كوزىنى ئاچتى. قارىسا نە بۇلاق، نە ئادەم كورۇن
مىدى. باشقىچە بىر بوستانلىق تۇراتتى. بوستانلىقنىڭ چەت
چېتىگە كوز يەتمەيتتى. ھەممە يەردە سەرۋى قاتارلىق ھەر خىل
دەل - دەرەخلەر قەد كوتەرگەن بولۇپ، ئېرىقلاردا زىلال سۇلار
شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇراتتى.

ھاتەم بۇ تىلسىم ئىچىدىن ھېلىقى ئادەمنى ئىزدەيتتى.
ئاخىر بوستانلىقنىڭ بىر تەرىپىدە بىر ئالى ئىمارەت كورۇندى.
ئۇ تاماشا قىلىش نىيىتى بىلەن ئۇنىڭ ئىچىگە كىردى. توردە
بىر تەخت بولۇپ، تەخت ئۇستىدە بىر ئادەم ئۇخلاپ ئولتۇرۇپ
تۇ. ھاتەم ئوز ئىچىدە: «بۇ ئادەمنى ئويغىتىپ، ھېلىقى يىلان
ئېلىپ كىرىپ كەتكەن كىشىنى سوراپ باقاي»- دىگەن ئوي بى
لەن بەنت بولىۋاتقاندا، تويۇقسىز ئەجدەرھادەك بىر يىلان ھې
لىقى ئادەمنى ئېلىپ شۇ جايغا كىرىپ كەلدى.

ئۇ ئادەم تېخى تىرىك ئىدى. يىلان ھاتەمنى كورۇپ ھەم
لە قىلدى، ھاتەم دەرھال يېنىدىن ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئېلىپ،
يىلاننىڭ ئاغزىغا سېلىپ، بىلىدىن تۇتۇۋېلىپ يەرگە ئۇردى،
يىلان نالە - پەرياد قىلىپ چىقىرىۋىدى، تەختتىكى ھەيۋەت

لىك كىشى ئويغاندى ۋە ھاتەمگە قاراپ خىتاپ قىلدى:

- ئەي ئادەم، يىلاننى قويۇپ بەر!

- ئاۋۋال مېنىڭ ئىنىمنى قويۇپ بەرسۇن! - دىدى ھا-
تەم يىلاننى يەرگە يەنە بىر ئۇرۇپ.

- ئەي يىلان، - دىدى ھېلىقى ئادەم ئاگاھلاندۇرۇپ،-
ھۇشيار بول، بۇ يىگىت ئاغزىڭغا كىرمىگەي. ئەگەر ئاغزىڭغا
كىرسە بۇ تىلسىمات بۇزۇلىدۇ.

ھاتەم بۇ سوزنى ئاڭلاپ، يىلاننىڭ ئىككى كالپۇكىدىن
چىڭ تۇتۇپ، بىر كۇچ بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى ئاچتى ۋە كوزنى
يۇمۇپ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ھاتەم يىلاننىڭ ئىچىگە كىرىپ
بولۇپ، كوزىنى ئېچىپ قاراپ، بىر چوڭ گۇمبەزنى كوردى. ھا-
تەمنىڭ قۇلىقىغا: «كوزۇڭگە ھەر قانداق نەرسە كورۇنسە، ئۇنى
ئىككى پارچە قىلىۋەت، بولمىسا بۇ تىلسىماتتىن قۇتۇلالماي-
سەن»-دىگەن ئاۋاز ئاڭلانغاندەك بولدى.

ھاتەمنىڭ ئالدىغا ئوكوزگە ئوخشاش بىر ھايۋان كەلدى.
ھاتەم ئۇنى پارە - پارە قىلىپ تاشلىدى. ئاندىن ھەر خىل ئا-
ۋازلار پەيدا بولۇپ ئەتراپنى سۇ بېسىپ كەتتى. ھاتەم سۇغا
غەرق بولۇپ كەتتى، كېيىن قانداقتۇر بىر كۇچ ئۇنى سۇ ئاس-
تىغا تارتتى. بىر ھازادىن كېيىن ئۇنىڭ پۇتى بېرىپ يەرگە
تەگدى. ھاتەم كوزىنى ئېچىپ كوردىكى، ئالدىدا تىرىك ۋە ئو-
لۇك ئادەملەر بىلەن تولغان پايانسىز بىر چول - باياۋان سو-
زۇلۇپ ياتاتتى. ھاتەم بىر ئادەمنىڭ ئالدىغا بېرىپ سورىدى:

- ئەي ئادەم، ئەھۋالىڭ قانداق؟

- يىلان مېنى بۇلاق لېۋىدە تۇتۇۋالغان ئىدى، كېيىن
نىمە ئۇچۇندۇر شۇ زامان مېنى تاشلاپ كەتتى، خۇداغا شۇكرى.

ساق قالدىم، - دېدى ئۇ ئادەم جاۋاپ بېرىپ.

هاتەم بارلىق ئادەملەرگە قاراپ:

- ئەي خالايىق، ئەندى بىلىڭلاركى، تىلىسىمات دالاسىدىن قۇتۇلدۇڭلار، خاتىرجەم بولۇڭلار، - دېدى ۋە ئۇ كىشىلەرنى قويۇپ بېرىپ، تەنها ئۆزى يولغا راۋان بولدى.

ئەندى هاتەمنىڭ ئوغرىغا ئۇچرىغانلىغى هەققىدە سۆز ئاڭلايلى:

هاتەم بىر قانچە كېچە - كۈندۈز يول يۈردى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە يول ئۈستىدە بىر قېرى ئايال هاتەمگە قاراپ يىلىنىپ دۇئا قىلدى. هاتەم ئۇ ئايالغا خۇدا يولىدا قىممەت باهالىق بىر ئۈزۈك بەردى. ئايال قاتتىق بىر ۋاقىرىۋىدى، تەرەپ - تەرەپتىن يەتتە - سەككىز كىشى پەيدا بولدى. ئۇلار ئايالنىڭ ئىشارىتى بىلەن هاتەمنى بېسىپ، يالىڭاچلاپ، قول - پۇتلىرىنى باغلاپ، ئۇرۇپ هوشسىزلاندۇرۇپ، سۇسىز قۇدۇققا تاشلىۋېتىپ كېتىشتى. بىر ۋاقىتلاردىن كېيىن هاتەم هوشىغا كېلىپ ئۆزىنى قۇدۇقنىڭ تېگىدە كۆردى. لېكىن كۆلاسى بېشىدا تۇرۇپتۇ. خۇداغا شۈكرى قىلىپ، كۆلاسىدىن ئاي پەرىنىڭ موهۇرىنى ئېلىپ ئاغزىغا سېلىپ تۈپرۈگى بىلەن يارىلىرىغا سۈرتتى. ئاللاهىزەل ئۈچ - تۆرت سائەتتەك ۋاقىتلاردىن كېيىن زەخمىلىرى سەللىمازا ساقايدى. ئاندىن ئاي پەرىنىڭ موهۇرىنىڭ خاسىيىتى بىلەن ئاچلىق، ئۇسسۇزلۇقتىن قۇتۇلۇپ كۆزى ئۇيقىغا كەتتى. چۈشىدە ئىككى ئېگىز كىشى ئۇچراپ:

- ئەي هاتەم، غەم يېمىگىن، بۇ يەردە سېنىڭ نامىڭغا تىلسىم قىلىنغان خەزىنە بار. ئۇنى ئېلىپ ئېهسان قىلغىن،

ئىككى ئادەم كېلىپ، سېنى قۇدۇقتىن تارتىۋالىدۇ، - دېدى-دە، غايىپ بولدى.

هاتەم ئويغىنىپ، ئورنىدىن تۇرۇشىغا، قۇدۇق بېشىدا ئىككى ئادەم پەيدا بولدى ۋە قۇدۇق ئىچىگە ئارغامچا تاشلىدى.

- ئەي خۇدانىڭ بەندىسى، - دېدى ئۇلار هاتەمگە، - تىرىك بولساڭ بۇ ئارغامچىغا ئېسىلىپ بۇ ياققا چىققىن.

هاتەم خۇشال بولۇپ ئارغامچىنى مەهكەم تۇتتى، ئۇلار هاتەمنى تارتىۋالدى، ئۆزلىرى بولسا قۇدۇققا چۈشۈپ، تىلسىم قىلىنغان خەزىنىلەرنى ئېلىپ چىقىپ هاتەمگە دۆۋىلەپ بەردى-دە، نەگىدۇر غايىپ بولدى. ئۇ نەرسىلەر گويا بىر خامان بولدى.

هاتەم ئاخىرى هېلىقى ئوغرىلارنى ئىزدەپ تاپتى ۋە ئۇلارغا:

- ئەي ياش يىگىتلەر، قىلىۋاتقان يامان ئىشىڭلارغا تەۋبە قىلىپ، هېچ كىشىگە ئازار بەرمىسەڭلار، بىر ئۆمۈر يېتىپ ئىچىپ قالغىدەك دۇنيا بېرىمەن، - دېدى.

ئوغرىلار تەۋبە قىلىپ ۋەدە بەردى. هاتەم ئۇلارنى قۇدۇق بېشىغا باشلاپ كېلىپ خەزىنىلەرنىڭ هەممىسىنى بېرىۋەتتى-دە:

- شۇنچە مال - دۇنياغا ئىگە بولۇپ تۇرۇپ، يەنە بىرەر كىشىگە ئازار بەرسەڭلار، قالغىنىنى خۇدادىن كۆرۈڭلار، خەير، ۋەدىگە ۋاپا قىلغايسىلەر...، - دەپ جىكىلىدى.

هاتەم ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى.

بىر قانچە كۈنلەردىن كېيىن هاتەم سارايغا - نەئىمنىڭ هۇجرىسىغا كەلدى. خوجا هارىس ئۇنىڭغا زىياپەت بەردى. هاتەم زىياپەتتىن كېيىن مەلىكە ئىشىكىنىڭ كەينىگە كەلدى.

بېشىدىن كوچۇرگەن ئاجايىپ - غارايىپ ۋەقەلەرنى، ئۆزىنىڭ
قىلغان - ئەتكەنلىرىنى مەلىكىگە بىر - بىرلەپ ئىزهار قىلدى.
مەلىكە ئۇنىڭغا تەھسىن - ئاپىرىنلار ئېيتتى ۋە:
— ئىككى شەرت ئورۇنلاندى. ئەندى ئۈچىنچى سوئال
شاھ پەرىنىڭ مۆھۈرى، - دېدى.
ھاتەم مەلىكىنىڭ ئالدىدىن چىقىپ، ئۆز ھوجرىسىغا كىرىپ،
بۇ كېچىنى ئۆتكۈزدى. ئۇ يەنە يولغا راۋان بولدى.
ھاتەم بىر مەنزىل يول يۈرگەندىن كېيىن بىر يەردە ئول-
تۇرۇپ خىيال سۈردى:
«ۋايا ۋايا بارارمەن، بۇ مۈشكۈل ئىشنىڭ تۈگۈنىنى قە-
يەردە يېشەرمەن ...» ئۇ ئويلا - ئويلا پىكرى ھېلىقى دىۋىلەر
پادىشاسى ئالدىغا بېرىپ مەسلىھەت سوراشقا قارار تاپتى.
ئۇ، ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، تەۋەككۇل قىلىپ ھېلىقى
غارنى نىشانلاپ ماڭدى.
غار يوللىرى بىلەن دىۋە ماكانلىرىنى سەيلە قىلىپ، تونۇش
دىۋىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ، مۇڭدىشىپ سەرمىكانىڭ ئوردىسىغا يېتىپ
كەلدى. سەرمىكا ھاتەمنى كۆرۈپ شاتلاندى. بىر كېچە مېھمان
قىلىپ، ئەتىسى پادىشانىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى.
ھاتەمنى كۆرۈپ پادىشامۇ خۇرسەن بولدى ۋە كېلىشىنىڭ
سەۋەبىنى سورىدى.
ھاتەم شاھ پەرىنىڭ مۆھۈرىنى قولغا كەلتۈرۈش نىيىتىدە
يولغا چىققانلىقىنى ئېيتتى.
— ئەي ھاتەم، - دېدى بۇنى ئاڭلىغان شاھ ھەيرانلىق
ھىس قىلىپ، - بۇ نىيەتتىن كەچسىڭىز ياخشى بولاتتى. دۇنيادا
ياخشى ئىشلار كۆپتۇر، شۇ ئىشلارنى قىلسىڭىزمۇ بولاتتىغۇ؟

ھاتەم چۈشەندۈردى:
— ئەي شاھ، ھازىرغا قەدەر ھېچبىر ئىشنى مۈشكۈل دەپ
قاراپ يولۇمدىن قايتمىدىم، ھېلىمۇ بۇ نىيىتىمدىن يانمايمەن.
— ئىرادىڭىزگە ئاپىرىن، - دېدى قارىقاش شاھ. - شاھ
پەرىنىڭ ئوردىسى كوھىقاپتا تەئەللۇق بىر بەردە. ئۇ يەرگە بار-
غىلى بولمايدۇ. بارغىلى بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ قولىدىن
مۆھۈرنى ئالغىلى بولمايدۇ.
قارا قاش شاھ كىچىك دىۋىلەردىن بەشىنى چاقىرىپ،
ھاتەمنى تەختىراۋانغا سېلىپ كۆتىرىپ شاھ پەرىنىڭ
ئوردىسىغا يەتكۈزۈپ قويۇشقا بۇيرىدى ۋە تاپىلىدىكى. تاكى
ھاتەمدىن خەۋەر بولغىچە شۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇڭلار!
دىۋىلەر ھاتەمنى تەختىراۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ كۆتىرىپ
ئۇزاق ئۆتمەي شاھ پەرىنىڭ ئوردىسىغا يېقىن بىر يەرگە ئېلىپ
كەلدى ۋە:
— بىز ئەندى مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرىمىز، بۇنىڭدىن
يېقىن بېرىشقا ئامالىمىز يوق ... - دېيىشتى.
ھاتەم دىۋىلەر بىلەن خوشلىشىپ يولغا چۈشتى، بىر نەچچە
كۈن دەشتۇ - سەھرالارنى كېزىپ، بىر چوڭ تاققا يەتتى، ئۇ
تاغنىڭ تۆۋىدە ئورغۇنلىغان پەرىلەر سەپ - سەپ بولۇپ سەيلە
قىلىپ يۈرۈشۈپتۇ. ئۇلار ھاتەمنى كۆرۈپ ئالدىغا ئېلىشتى،
ئەھۋال سوراشتى، كۆتىرىپ تاغ ئۈستىگە ئېلىپ چىقىشتى.
— بۇ يەرگە يالغۇز قانداق كەلدىڭ؟ - دەپ سورايتتى ئۇلار.
ھاتەم جىم تۇرۇۋېلىپ، زۇۋان سۈرمەيتتى. بۇنىڭدىن
پەرىلەر غەزەپلەندى - دە، ئوت يېقىپ، ھاتەمنى ئوتقا تاشلىدى.

ئۇز لىرىچە : " بۇ ئىنسان ئەندى كويۇپ تۈگەشتى " دەپ ئويلاپ
شۇپ ماكانلىرىغا قايتىشتى .

ھاتەم ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئاغزىغا سېلىپ، ئىر
ئىچىدە ئاللانى ياد ئېتىپ ئولتۇردى. پەرىلەر كەتكەندىن كېيىن
ئوت ئىچىدىن چىقتى . ئاللاغا شۈكرانىلار ئېيتىپ يەنە يولغا
راۋان بولدى .

ئالدىراپ كېتىۋاتقاندا يەنە بىر توپ پەرىلەر ئۇچرىدى،
ئۇلارمۇ ھاتەمنى تۇتۇۋېلىپ ئوتقا تاشلىدى. ھاتەم ئۇ ئوتتىن
ساق - سالامەت قۇتۇلۇپ چىقتى . يەنە بىر توپ پەرىلەر ئۇچ
ردى . ئۇلار ھاتەمنى كوتىرىپ دەريائى قۇلزەمگە تاشلىۋەت
تى . ھاتەم سۇغا چوكىشى ھامان ئۇنى لەھەڭ يۇتىۋەتتى .

ھاتەم بىر ئاز ھوشىغا كېلىپ ، ئۆزىنى لەھەڭنىڭ قارنىدا
كوردى . كۈچلۈك بىر ھەركەت قىلىپ ، لەھەڭنىڭ ئىچكى ئەزا
لىرىنى پارچە - پارچە قىلىپ تاشلىدى . لەھەڭ ئاغرىققا بەر
داشلىق بېرەلمەي دەريانىڭ لېۋىگە كېلىپ ، بېشىنى چىقىرىپ
تۇرۇپ ، ھاتەمنى قۇرۇغلۇققا پۈركىۋەتتى .

ھاتەم قايتا ھوشىغا كېلىپ، قاياققا بېرىشىنى ئويلاپ ئول
تۇراتتى . دەريائى قۇلزەمنىڭ گۈزەتچى پەرىلىرى كېلىپ
قالدى ، ھاتەم پەرىلەر رەسمىدە سالام بەردى . ھاتەمنىڭ
سالامى ئۇلارغا يېقىپ قالدى ۋە مۇلايىم جاۋاپ قايتۇرۇشتى،
ئۇلار ھاتەمگە ھەر خىل تائاملارنى كەلتۈردى .

ئۇلار ھاتەمنى ئۆز مەنزىللىرىگە ئېلىپ باردى . بەزى
پەرىلەر ھاتەمنى ئولتۇرۇۋەتمەكچى بولۇشتى ، يەنە بەزىلىرى
قويۇپ بەرمەكچى بولۇشتى . پەرىلەرنىڭ باشلىقى :

— قويۇپ بېرىشكىمۇ بولمايدۇ ، ئولتۇرۇشكىمۇ بولمايدۇ .
ياخشىسى شۇكى ، شاھ پەرىگە خەۋەر قىلايلى، شاھ پەرىنىڭ
بۇلىيۇرۇقىغا قاراپ ئىش تۇتقايمىز ، - دېدى .

ئۇلار بىر نامە يېزىپ ، ئەلچىدىن شاھ پەرىگە ئەۋەتتى،
كاتىپ نامەنى ئېچىپ ئوقىدى :

" شاھىمىزنىڭ ئومۇرلىرى ئۇزۇن، دولەتلىرى زىيادە بول
غايكى ، بىز قۇلزەم گۈزەتچىلىرىمىز ، بىر ئادىمىزات قولىمىزغا
چۈشتى . ناھايىتى دەنا ، بىلىملىك كورۇنىدۇ. ھەركەتلىرى ،
خۇي - پەيلى، سىرتقى كورۇنىشى بىر پادىشاھزادىغا ئوخشايدۇ.
بۇ ھەقتە جاناپلىرىنىڭ ئەمرىگە ئىنتىزارمىز ."

شاھ پەرى دەرھال بىر نامە يېزىپ ئەلچىگە بەردى ۋە :
— دەرھال مۇشۇ نامەنىڭ مەزمۇنى بويىچە ئىش قىلىن
سۇن ! - دېدى .

ئەلچى خەتنى ئېلىپ كەلدى ، ئۇلار خەتنى ئېچىپ ، ئال
دىراپ ئوقۇشتى. خەتتە: " قولغا چۈشكەن كىشىنى تېزدىن بۇ
يەرگە كەلتۈرۈڭلار"- دەپ يېزىلغان ئىدى .

قۇلزەم گۈزەتچى پەرىلىرى ھاتەمنى كوتىرىپ، ئەسكەر-
لىرىنىڭ ھەمرالىقىدا پادىشانىڭ ئالدىغا ئېلىپ ماڭدى .
ئەندى يولدا يۈز بەرگەن ئىشلارنى ئاڭلاڭلار .

ئۇلار ماڭىدىغان يولدا شاھ پەرىنىڭ بىر ۋالىيسىنىڭ لەش
كەرلىرى بولۇپ ، بۇ ۋالىنىڭ ئىسمى مۇنشا پەرى ئىدى .
ئۇنىڭ ھوسنە ئاي پەرى دىگەن بىر قىزى بولۇپ، شاھ پەرىنىڭ
تەۋەسىدە ئۇنىڭدىن گۈزەلرەك پەرىزات يوق ئىدى .

ھوسنە ئاي پەرى " دەريائى قۇلزەم گۈزەتچىلىرىنىڭ قو
لىغا بىر ئادىمىزات چۈشۈپتۇ . شاھ ئالدىغا ئېلىپ بارارمىش "

دەپ ئاڭلىدى. ئۇ ھاتەمنى دەريائى قۇلزەمگە تاشلىغانلى...
كوزى بىلەن كورگەن ۋە ئۇنىڭغا ئىيۋانە ئاشىق - بىقارار
لۇپ قالغان ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئاتا - ئانىسىدىن رۇخسەت...
ئۆز بېشىدىكى قەسىرنى بەزمە - تاماشا ئۈچۈن تەييار...
ئۆزى ياسىنىپ، جابدۇنۇپ ئولتۇردى. بەش - ئالتە پەري...
ئۇ ئادىمىزاتنى دەريائى قۇلزەم گۈزەتچىلىرىدىن يوشۇرۇن ئېلى...
كېلىشكە بۇيرىدى.

بۇ ئەۋەتىلگەن بەش - ئالتە پەرى يولغا چىقىپ دەريائى قۇلزەم
گۈزەتچىلىرى چۈشكەن جايغا يېتىپ كەلدى، قارىسا ئۇلار قا...
تىق ئۇخلاپ قاپتۇ. ئۇلار ھاتەمنى تويدۇرماستىن تەخىرلا...
سىلىپ كۆتىرىپ ئېلىپ قاچتى.

ئۇلار شۇ ئۇچقانلىرىچە ھاتەمنى مەلىكە ھوسنەپەرىنىڭ...
ھوزۇرىغا ئېلىپ كەلدى. ھاتەم كۆزلىرىنى ئېچىپ قارى...
قەسىرلەر خۇددى بىر تويغا راسلانغاندەك بېزىتىلگەن...
تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغان مەلىكە ھوسنە پەرى ھاتەمنى كۆر...
بىلەن ئۆزىنى ئېتىۋەتكىلى تاسلا قالدى. ھاتەم دەرھال ئور...
دىن تۇرۇپ، پەرىلەر ئادىتى بويىچە سالام قىلدى. ھوس...
پەرى جاۋاپ سالامنى بەردى ۋە ھاتەمنى، ئۆزى ئولتۇرۇۋاتقان...
ئېسىل توشەكلەر ئۈستىدە ئولتۇرغۇزدى.

— قايىقتىن كېلىشىڭىز؟ - دەپ سورىدى ئۇ يېقىملىق...
ئاھاڭدا، - نەگە بارماقچىسىز؟ ئىسمىڭىز نىمە؟ نىمە مەقسەت
بىلەن بۇ سەپەرگە ئاتلاندىڭىز؟

— كەمىنە مۇساپىرمەن. يەمەن شەھرىدىن بولىمەن، -
دىدى ھاتەم كەمتەرلىك بىلەن جاۋاپ بېرىپ، - مېنىڭ ئىسمىم...
ئوغلى ھاتەم دەيدۇ. دادام يەمەننىڭ پادىشاسى، جېنىم...

خۇدا يولىدا بەندىلەرنىڭ مۇھتاجلىقى ئۈچۈن بېغىشلىغانمەن...

ئۇ، ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى قىسقىچە بايان قىلىپ بەردى.

ھاتەمنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلىغان ھوسنە ئاي پەرىنىڭ
ئىشقى ئوتى قايتىدىن ئۇلغايدى. شېرىن سوز ۋە نازلار بىلەن
كېچە - كۈندۈز زىياپەت قىلىپ، كوڭۈل ئاچتى. ھاتەممۇ ئۇنىڭغا
ئىختىيارسىزلا رام بولۇپ قالدى.

ئەندىكى گەپنى گۈزەتچىلەردىن ئاڭلايلى.

گۈزەتچىلەر ئويغۇنۇپ قارىسا، ھاتەم يوق. ئۇلار ھەيران
بولۇپ، ئالاقىزادە بولۇشۇپ، ھەر تەرەپنى ئاختۇرۇشتى.
لېكىن دېرىگىنى ئالالمىدى.

ئاردىن بىر ئاي ئوتتى...

شاھ، قۇلزەم گۈزەتچىلىرىنىڭ قولغا چۈشكەن ئادىمىزاتنى
ئېلىپ كېلىشمىگىنىگە ھەر خىل ئويلاردا بولىدى. ئاخىرى بىر
نەچچە پەرىلەرنى چاقىرىپ، گۈزەتچىلەر ئەھۋالىنى بىلىپ كې-
لىشكە ئەۋەتتى. بۇ پەرىلەر گۈزەتچىلەر قېشىغا كەلدى. ئۇلارمۇ
سەرسان - سەرگەردان بولۇپ يۈرۈشۈپتۇ.

كەلگەن ياساۋۇل پەرىلەر سورىدى:

— ئىمىشقا پادىشانىڭ ئەمرىنى ئورۇندىمايسىلەر؟

— ئىلاجىمىز يوق، - دىدى گۈزەتچىلەر ۋە قونغان كېچە-
سى يۈز بەرگەن ئەھۋالنى ۋە شۇندىن بىرى كوپ ئىزدەپ
ئۇ ئادىمىزاتنى تاپالماي يۈرۈشكەنلىكلىرىنى ئىزھار قىلىشتى.

گۈزەتچى ۋە ياساۋۇللار پادىشانىڭ دەرگاھىغا كېلىپ،
ھاتەمنىڭ بىر كېچىدىلا يوقالغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. پادىشا
بىلەن ئوردىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى بۇ خەۋەردىن ھەيران قېلىشتى.

گۈزەتچىلەردىن بىرى ھوسنە ئاي پەرىنى ئويلاپ يۈرۈتتى
كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ كوزى ھوسنە ئاي پەرىنىڭ بېغى
چۈشتى- دە، ھاتەمنى كورۇپ قالدى . ئۇ ئاستا بېرىپ ئەھۋال
نى باشلىقىغا ئېيتتى ، باشلىقى شاھقا خەۋەر قىلدى. پادى
دەرغەزەپ بولۇپ مۇنىشاغا تۇۋلىدى :

— ئەي لەقۋا-قاپاقباش ! ئادەم بىلەن قىزىمنى سىر بى
دە قويۇپ ، نېمىشكە بىزنى سەرسان قىلىسەن؟ مەقسىدىڭ نې

مۇنىشا ھەر نېمىلەرنى دەپ باقتى ، لېكىن ئۇزىنى ئاق
لىيالمىدى . غەزىۋى تاشقان پادىشا ياساۋۇللىرىغا بۇيرۇپ
ھوسنە ئاي پەرى بىلەن ھاتەمنى ئالدۇرۇپ كەلدى ۋە مۇنى
بىلەن قوشۇپ شاھ پەرىنىڭ ئالدىغا ئەۋەتتى .

شاھ ھاتەمنى كورۇپ خۇشاللىقىدىن تېرىسىگە سىغماي
قالدى. ھاتەم شاھ پەرىگە ئەدەپ بىلەن تازىم بىجا كەلتۈرۈ
سالام بەردى . ھاتەم شاھنىڭ كوڭلىگە ياقتى. " ھوسنە ئاينىڭ
ئاشىق - شەيدا بولىشى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەسكەن ، ئەجەب
يىگىتكەن بۇ " دەپ ئويلىدى - دە، ئۇلارنىڭ گۇناھىنى ئەپۇ
قىلدى . شاھ پەرى ھاتەمگە سەندەل قويدۇرۇپ بەردى ۋە ئا
خىل نازۇ - نېمەتلەر بىلەن مېھمان قىلغاندىن كېيىن :

— ئەي يىگىت ، قەيەردىن كەلدىڭىز ، نەگە بارسىز
مۇنداق يەككە - يىگانە سەپەر قىلىشىڭىزدىكى سەۋەپ نېمە؟
دەپ سورىدى .

— شاھ پەرى، -دېدى ھاتەم ھورمەت بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ
— كەمىنە يەمەن شەھرىدىن بولىمەن ، ئېيتسام ھاتەم
پادىشا تەيىنىڭ ئوغلى، خۇدانىڭ يولىدا بەندىلەرنىڭ مۇھتاج
لىقىغى ئۇچۇن جېنىمنى پىدا قىلغانىمەن .

ئۇ ، پادىشانىڭ تەلىۋى بىلەن بېشىدىن ئوتكەن سەرگۈ-
زەشتىلىرىنى بىرمۇ - بىر سوزلەپ بەردى. ئۇنىڭ سوزلىرى شاھ
پەرىنىڭ كوڭلىگە بەكمۇ ياقتى. ھاتەم گېپىنى تۈگۈتۈپ قوشۇپ
قويدى.

— قاراقاش شاھ دىگەن دىۋىدىن ئالىلىرىنىڭ ئادالەتپەر-
ۋەرلىك سۈپەتلىرىنى ئاڭلىغان ئىدىم . كوپ مۇشەققەتلەر تارتقان
بولساممۇ ، ئەلھەمدۇلىللا شۈكرى ، ھەر ھالدا بىر كورۇشكە
ئىنتىزار بولغان ھوسنى - جامالىرىغا مۇشەررەپ بولدۇم، شۇ
تاپتا ئۇزۇمنى تولىمۇ بەختلىك ھىس قىلماقتىمەن .

شاھ پەرىگە بۇ كېيىنكى سوز تېخىمۇ ياراپ كەتتى . ئۇمۇ
ھاتەمنىڭ مەرتلىك ، سېخىلىق ، دەنالىق سۈپەتلىرىنى كوپ
ئاڭلىغان ئىدى . شۇڭا ئۇ ھاياجانلىنىپ ، يۈرەكلىرى سۇيۇنگە-
ندىن قېنىغا سىغماي قالدى- دە، ئىختىيارسىز ھالدا تەختتىن
چۈشۈپ ، ھاتەمنى باغرىغا چىڭ بېسىپ ، پېشانىسىگە سۇيۇپ
قويدى . ئۇ ھاتەمنىڭ بۇ يەرگە ئۇزلىگىدىن كېلىشىدىن چوڭقۇر
پەخىرلەندى. ھەددىدىن ئارتۇق ھورمەت - ئېھتىراملار بىلدۇردى.
نەچچە كۈنلەرگىچە قانماي سوھبەتلەشتى .

ئۇ بىر كۈنى ھاتەمدىن سورىدى :

— سىلەرنىڭ يەمەن تەرەپتە مەشھۇر ھوكۇما - تېۋىپلار
بارمۇ ؟ كىشى ئەۋەتىپ ئەككەلدۇرسەم .

ھاتەم :

— ھوكۇما - تېۋىپلار كىمگە لازىم بولۇپ قالدى ؟ - دەپ
سورىدى .

— بىر ئوغلۇم بار ئىدى ، - دېدى شاھ پەرى، - ئۇ كو-
زۇمنىڭ نۇرى ئىدى . ئۇزۇندىن بۇيان كوزى ئاغرىق ، ھېچبىر

ھوكۇما ، تېۋىپلارمۇ ساقايتالمىدى .
— بۇ ئىلىمدىن پەقىرنىڭ خەۋىرى بار ، — دېدى ۋەزىر كەمتەرلىك بىلەن ، — شاھزادىنىڭ كۆزىنى بىر كۆرسەم، ئاندىن ئىلاجىنى قىلسام ...

شاھ پەرى ھاتەمنى ئوغلىنىڭ قېشىغا ئېلىپ كىردى. ھاتەم شاھزادىنىڭ كۆزلىرىنى تەكشۈرۈپ بولغاندىن كېيىن قاچىدا سۇ ئەكەلدۈرۈپ ، ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئۈچ قېتىم چايقاپ، بىر رومالنى شۇ سۇدا ھۆل قىلىپ، شاھزادىنىڭ كۆزىنى تېڭىپ قويدى .

بىر سائەت ئۆتكەندىن كېيىن شاھزادە ئويغاندى. كۆزىنىڭ ئاغرىقى پەسەيدى. ئۇ ، ئويغانغاندىن كېيىن كۆزىنىڭ ساقىيىپ قالغىنىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بولدى . شاھ پەرى تېخىمۇ خوش بولۇپ كەتتى .

— شاھزادىنىڭ كۆزى ساقايدى ، — دېدى پادىشا ھاتەمگە مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ ، — لېكىن نۇرى كەم ، كۆرۈش قۇۋۋىتى ئاجىز ، بۇنىڭ ئامالىنى قىلسىڭىز تېخىمۇ ياخشى بولاتتى.

— ئەي پادىشا، — دېدى ھاتەم، — زۇلمەت ئىچىدە ھايات بۇلىقىدىن سۇ ئىچكەن بىر دەرەخ بار ، ئۇنى « شەمشاد نۇررىز » دەيدۇ . ئۇنىڭ تېنىدىن دائىم سۈتتەك ئاق سۈزۈك سۇ تېمىپ تۇرىدۇ. ئەگەر شۇ نۇررىز دەرىخىنىڭ سۈيىدىن ئىككى تامچە بولسا ، شاھزادە كۆزىنىڭ رۇشەنلىگى ئىلگىرىكىدىن نەچچە ھەسسە زىيادە بولغان بولاتتى .

بۇ خەۋەر ھەممەيلەننىڭ كۆڭلىنى ئۆزىگە تارتتى ، لېكىن ئۇنى تېپىپ كېلىش بەكمۇ مۇشكۈل، خەتەرلىك ئىش ئىدى. چۈن

كى بىر جامائە قاۋان دىۋىلەر ھەمىشە ئۇ دەرەخنى قوغدايتتى.

پادىشا تۇرغانلارغا قاراپ :

— كىمدە كىم بۇ خىزمەتنى بىجا كەلتۈرسە ، پادىشالىقتا ھازىر بولغىنى ھەر نىمەرسە بولسا بىرگە بولغاي .

ھېچ كىشى ئۈن چىقارمىدى ، خىجىللىقتىن باشلار تۆۋەن چۈشۈشتى، پەقەت ھۆسنە ئاي پەرىلا ئۆزىنى مەلۇم قىلدى:

— بۇ خىزمەتنى مەن ئۈستۈمگە ئالاي ، — دېدى ئورنىدىن تۇرۇپ ، — ئىنشائاللا شاھنىڭ ئۈمىدىنى يەردە قويمىغايمەن .

ئۇ ، پادىشا ۋە تۇرغانلاردىن دۇئا ئېلىپ خوشلاشتى، ئۆز تەۋەلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ زۇلمەت يولىغا قاراپ راۋان بولدى.

ئۇلار قۇش بولۇپ ، ئۇچا — ئۇچا ئاخىرى مەنزىلگە يېقىنلاشتى . باشقا پەرىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇچۇشتىن قالدى. ھۆسنە ئاي پەرى ئۇچۇپ — ئۇچۇپ ھاياتلىق بۇلىقىغا قەدەم قويدى. بۇ چاغدا بۇلاققا كۆزەتچىلىك قىلىۋاتقان دىۋىلەر قاتتىق ئۇيقىدا ياتقان ئىدى .

ھۆسنە ئاي پەرى ئىزدەپ يۈرۈپ نۇررىز دەرىخىنى تاپتى. شەربەتتىن بىر شىشە ئېلىپ ئاغزىنى مەھكەم ياپتى، شۇ ھالدا دىۋىلەردىن بىرى ئويغىنىپ قالدى ۋە يات بىر پەرىنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردى ، نەرە تارتىپ ھۆسنە ئاي پەرىگە ھۇجۇم قىلدى . ئۇنىڭ نەرە ئاۋازى باشقا دىۋىلەرنىمۇ ئويغىتىۋەتتى. ھەممىسى ئۇشمۇ — تۇشتىن ھەملە قىلىشتى. لېكىن ھۆسنە ئاي پەرى « ئاللاھۇ ئەكبەر » دېدى — دە، بارلىق كۈچىنى يىغىپ شۇنداق تېز ئۇچتىكى دىۋىلەر يېتىشەلمەي ھاڭ تاڭلىقتا ھەسرەتكە يەم بولۇپ قېلىشتى .

ھۆسنە ئاي پەرى بىر مەھەل ئۇچقاندىن كېيىن بىر ياپ

يېشىل ھاۋالىق يەرگە چۈشۈپ ئازراق ھاردۇق ئېلىۋالدى، ئاز
دىن يەنە پەرۋاز قىلدى ، بۇ چاغدا شاھ پەرى دەرگاھىغا ...
قويۇپ ، شىشىنى ھەدىيە قىلدى . شاھنىڭ خۇشاللىقى ئېشى...
بېشى كۆككە تاقاشقاندەك بولدى ۋە مۇنىشا پەرىنى ئۆزىگە ۋەزىر...
قىلدى. ھۆسنە ئاي پەرىنى بولسا خاسلار قاتارىغا قوشتى.

ھاتەم دەرھال شىشىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، بىر قاچىغا ئىككى قەترە تامدۇرۇپ ، ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئۇنىڭغا چى... لاپ سىلىدى ، ئاندىن كېيىن ئۇنى شاھزادىنىڭ كۆزىگە سۈر... قىلىپ تارتىپ تېڭىپ قويدى . ئارىدىن ئىككى سائەتچە ۋاق... ئۆتكەندىن كېيىن ئېچىۋىدى، شاھزادىنىڭ كۆزى ئەسلىدىكى... نەچچە ھەسسە روشەن كۆرىدىغان بولدى.

شاھزادە ناھايىتى خۇشال بولۇپ ، ھاتەمنىڭ ئايىغى... ئۆزىنى تاشلىدى . ھاتەم ئۇنى قۇچىغىغا ئېلىپ يۈزلىرىگە سۆ... يۈپ قويدى . بۇ يەردە ھازىر بولغانلارنىڭ ھەممىسى شاھزادى... نى مۇبارەكلەشتى . شاھزادە ۋە شاھ پەرىلەر ھاتەمگە تۈرغۇ... لىغان ئالتۇن ، كۆمۈش ، ئۈنچە - مارجان ، مەرۋايىت ، با... قۇتلارنى ئىنئام قىلدى.

— ئەي پادىشا ، دېدى ھاتەم،— ماڭا دۇنيا كېرەك ئەمەس، ئەگەر كەمىنە قۇللىرىنى خۇشال بولسۇن دېسىلە قوللىرىدىكى ئۈزۈكنى ئاتا قىلسىلا ئىكەن .

— ئەي ھاتەم، — دېدى شاھ پەرى، — سىزگە بۇ ئىنكا... ئەلا نەرسە بولسىمۇ بەرسەم ئارتۇغلۇق قىلمايدۇ، بەرسەم بىرەي... مۇل ئىككى ئاشىق نەئىم بىلەن خوجا ھارىسنىڭ قىزى بىر-بى... لىرى بىلەن تېپىشقاندىن كېيىن پەرىلەرگە ئەمىر قىلدۇرۇپ... ئەپكەلدۈرۈمەن .

ئۇ قولىدىكى ئۈزۈكنى چىقىرىپ ھاتەمنىڭ قولىغا سېلىپ قويدى . بۇ شۇنداق ئۈزۈك ئىدىكى ، ئۇنىڭ خاسىيىتىدىن ھەر قانداق يوشۇرۇن خەزىنىلەر ، تۈرلۈك جاۋاھىراتلار قەيەردە بول-سا بىلىنىۋالغىلى بولاتتى .

ھاتەم شاھ پەرىدىن ئىجازەت سورىدى . شاھ بىر نەچچە ۋا-قىت تۇرۇشنى سوراپ چىڭ تۇرىۋالغان بولسىمۇ، ئاخىرى قايتىشقا رۇخ-سەت بەردى ۋە ھاتەمگە ئىنئام قىلغان نەرسىلەرنى پەرىلەرگە كۆتەرگۈزۈپ ماڭدۇردى . ئوغلى بىلەن ئۆزىمۇ خېلى يېراقلار-غىچە ئۇزۇتۇپ باردى.

ھاتەم شاھ پەرى بىلەن خوشلۇشۇپ ، شاھ پەرى قوشقان پەرىلەرنىڭ ھىمايىسىدە يولغا راۋان بولدى. ئۇزاق يوللارنى بېسىپ ھۆسنە ئاي پەرىنىڭ بېغىغا يېتىپ كەلدى . ھۆسنە ئاي پەرىمۇ ئىنتايىن ئىللىق كۈتىۋالدى . ھاتەم بىر ھەپتىدىن كې-يىن ھۆسنە ئاي پەرى بىلەن ۋىدالىشىپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى ۋە چاقماق تېزلىكىدە غارىقاش شاھ تەۋەسىگە يېتىپ كەلدى . ھاتەمگە ھىمايىچى بولۇپ كەلگەن پەرىلەر ھاتەمنى مال- دۇنيالىرى بىلەن قوشۇپ دىۋىلەرگە ئۆتكۈزۈپ بەردى ۋە خوشلۇشۇپ شاھ پەرى قېشىغا كېتىشتى .

دىۋىلەر ھاتەمنى شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كىردى ، شاھ ناھايىتى خۇرسەن بولۇپ ئۈچ كۈنگىچە زىياپەت بېرىپ ، ئې-سىل سوۋغاتلار تەقدىم قىلدى ۋە دىۋىلەرگە غار بېشىغا ئېلىپ بېرىپ قويۇشنى بۇيرىدى . دىۋىلەر پادىشانىڭ ئەمرىنى بىجا كەلتۈردى.

ھاتەم سارايغا بېرىپ نەئىم بىلەن كۆرۈشتى ۋە مال-دۇن-يالىرىنى سارايغا ئەپكەلدۈردى . ئەتىسى ئۇ نەئىم بىلەن بىللە-

له خوجا ھارىسنىڭ ئۆيىگە بېرىپ مېھمان بولدى. شۇ چاغدا مەلىكە ئىشىك ئارقىسىدا تۇرۇپ ھاتەمدىن سورىدى:

— سەپەر ئەھۋالىڭىز قانداق؟

— ئىنشائاللا مۇۋەپپەقىيەتلىك بولدى، - دېدى ھاتەم ۋە سەپەر سەرگۈزەشتىلىرىنى مەلىكىگە بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بەردى. كېيىن شاھ پەرىنىڭ ئۈزۈكىنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى.

خاسىيەتلىك ئۈزۈكنى ھاتەمنىڭ قولىدىن ئېلىپ ئۆز قولىغا سالغان مەلىكە يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا خەزىنىلەرنى ئېنىق كۆرۈپ ناھايىتى خۇرسەن بولدى.

— يەنە قانداق خىزمەتلىرى بار؟ - دەپ سورىدى ھاتەم مەلىكىدىن، - بىجا كەلتۈرۈشكە تەييارمەن.

— شەرتلەر تامام بولدى، - دېدى مەلىكە، - ئىختىيار ئۆزلىرىدە، مەن كىنىزەكلىرى بولدۇم.

— مەن سىلىنى بۇرادىرىم نەئىمگە بېغىشلىدىم، - دېدى ھاتەم.

بۇ پىكىرگە خوجا ھارىس بىلەن مەلىكىمۇ قوشۇلدى، ئۇلار توي تەييارلىقىنى قىلىپ، ئۆز رەسمى- قائىدىلىرى بويىچە توي- تاماشا بىلەن مەلىكىنى نەئىمگە نىكاھ قىلىپ بەردى. ئىككى ئاشىق ئىنتىزارلىقى ۋىسال تاپتى. ئۇلار ھاتەمگە كۆپتىن - كۆپ دۇئالار قىلىپ نىجاتلىق تىلىدى.

ھاتەم بۇ ئىشلاردىن خاتىرجەم بولۇپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى.

ئەندىكى گەپنى ھوسنە بانۇنىڭ سوئالىدىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم ھوسنە بانۇنىڭ سوئالىنى خۇدايى تائالادىن تىلەپ دەشتى - سەھرا، يېزا-قىشلاق، تاغۇ - دەريالارنى كېزىپ يۈ-

رەتتى. ئۇ بىر دەرياغا دۇچ كېلىپ، ئۇنىڭ بويىدا تاماشا قىلىپ كېتىۋاتاتتى، يېقىنلا يەردە بىر قورغاننى كۆردى. ئۇ قورغاننىڭ ئىچىگە كىردى، ناھايىتى زىننەتلىك ئىشلەنگەن چوڭ دەرۋازىغا يولۇقتى، دەرۋازىنىڭ ئۈستىگە بىر بېيىت يېزىلغان ئىدى.

ياخشىلىقنى دەريالارغا قىل جانىدىن،
ئەجرىڭنى ھەق بىرۇر باياۋاندىن.

بۇنى كۆرگەن ھاتەم خۇشاللىقىدىن خۇداغا شۈكۈرلەر قىلىپ سەجدىگە باش قويدى. كېيىن سەجدىدىن باش كۆتىرىپ ئاستا كېلىپ ئىشىكنى قاقتى.

بىر ھازا ئۆتۈپ، دەرۋازا ئېچىلىپ، ئۇنىڭ ئىچىدىن بېلىگە ئالتۇن كەمەر باغلىغان بىر غۇلام چىقتى. غۇلام ھاتەمنى كۆرۈپ قىزغىن قارشى ئالدى ۋە مېھمانخانىغا باشلاپ تۈرلۈك نازۇ - نېمەتلەر بىلەن مېھمان قىلدى. شۇ چاغدا ئۆيگە بىر مويسىپىت كىشى كىرىپ كەلدى. ئۇ ھاتەمگە سالام بېرىپ بولغاندىن كېيىن ئېغىز ئاچتى:

— ئەي يىگىت، قەيەردىن كەلدىڭىز؟ نەگە بارىسىز، مۇنداق پىيادە سەپەر قىلىشتىكى مەقسىدىڭىز نېمە؟

ھاتەم ھوسنە بانۇنىڭ يەتتە سوئالىغا جاۋاپ تېپىش مەقسىدە ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتىلىرىنى باشتىن- ئاياق سۆزلەپ بەردى.

— ئىككىنچى سوئالنىڭ جاۋابىنى ئىزدەپ كېلىشىم ئىدى، - دېدى ھاتەم، - بۇ سوئالنى سىزنىڭ دەرۋازىڭىزدا كۆردۈم، بۇ سوئالنىڭ ئەسلىنى ماڭا سۆزلەپ بەرسىڭىز ئىكەن.

— ئىسمىڭىز كىم ؟
— ھاتەم، ئاتامنىڭ ئىسمى تەي، ئۇ يەمەننىڭ پادشاھى

مەن جېنىمنى خۇدانىڭ يولىدا ، مۇھتاجلارغا بېغىشلىغانمەن
— مەن ئۇ چاغلاردا قاراقچىلاردىن ئىدىم،-دەپ سوز باش
لىدى مۇيسىپىت كىشى ، - ئىشىم دائىم ئوغۇرلۇق قىلىش ئىدى
يەنە بەزى كەسىپلەر بىلەنمۇ شۇغۇللىناتتىم . تاپقان پۇلۇمنى
ئىككى نان ئېلىپ دەرياغا تاشلايتتىم. " ئۇنى دەريادىكى جان
دارلار يېسە ماڭا دۇئا قىلغاي" دەپ ئويلايتتىم. ئومرۇم شۇنداق
ئوتەتتى. بىر چاغدا بىر كېسەلگە مۇپتىلا بولۇپ ئولگىنى ئازلا قال
غان ئىدىم . بىخۇتلىزقتا ئىككى ياش يىگىتنى كوردۇم . ئۇلار
ماڭا سالام قىلدى، ۋە :
— بىزلەرنى تونىدىڭىزمۇ ؟ - دەپ سورىدى .
— ياق ، سىلەر كىم بولىسىلەر ، - دېدىم مەن جاۋاب
بېرىپ .

—بىز سىز دەرياغا تاشلىغان نانلاردۇرمىز ، - دېدى ئۇ.
لار ئوزىنى تونۇشتۇرۇپ ، - ئەندى سىزگە ياردەم قىلغىلى
كەلدۇق ...

ئۇلار كوزۇمگە ئاجايىپ - غارايىباتلارنى كورسەتتى ۋە ما
ڭا نەسىھەت قىلىپ مۇنداق دېدى :
— يامان ئىشلىرىڭىزغا تووۋە قىلىڭ، ئاللانىڭ دىدارىنى سې
غىنىپ ئەمرىنى تۇتۇڭ ، رىزالىقىنى ئىزدەڭ .
ئۇلار شۇنداق دېدى- دە، كوزۇمدىن غايىپ بولدى، مەن
ئورنۇمدىن تۇرۇپ، يۇيۇنۇپ، تاھارەت ئېلىپ...

دىلىمدىن تووۋە قىلىپ يىغلىدىم . مۇندىن كېيىن گۇناسادىر
قىلماسلىققا ۋەدە بەردىم .
يەنە بىر كۇنى ئىككى ناننى دەرياغا تاشلىغىلى باردىم. دەر-
يانىڭ مەنبار قىرغىقىدا بىر مۇنچە تىللا تۇراتتى. بۇنى كورۇپ
ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدىم . " ئېھتىمال دەريادا بىرەر كېمە
غەرق بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ئالتۇن - كۇمۇشلىرى چېچىلىپ چۇ-
شۇپ قالغان بولسا كېرەك، ئىگىسى ئۇچراپ قالسا تاپشۇرۇپ
بىرەرمەن".
مەن تىللالارنى ئالدىم. ئەتىسى يەنە نان ئېلىپ باردىم. ھې-
لىقى يەردە يەنە بىرمۇنچە تىللا تۇزۇپتۇ. ئۇنىمۇ ئالدىم. بۇ ئىش
ئون كۇنگىچە شۇنداق بولىۋەردى. مەن كوپ ھەيران بولدۇم.
بىر كېچىسى چۇشۇمدە، ھېلىقى نادىر يىگىتلەر پەيدا بولۇپ دې-
دىكى: "ئۇ دۇنيالار غايىپ خەزىنە بولۇپ، سىزنىڭ نېسىۋىڭىز.
ھالالدۇر. تاكى سىز ئەجەل شەربىتىنى ئىچكىچە شۇنداق بولىدۇ".
مانا بۇ ئىمارەتلەرنى شۇ پوللارغا ياساتقان، بۇ زىلچە-
گىلەم، مال - مۇلۇكلەرنىمۇ شۇ پۇللارغا ئالغان. بۇ نەرسىلەر-
نىڭ ھەممىسى خۇدا يولىغا ئاتا قىلىنغان بولۇپ، ھەقنىڭ بەن-
دىلىرىگە خىزمەت قىلىدۇ. خۇدا يولىدا خەير - ئېھسان قىلىشقا
ھەر قاچان دەرۋازام ئوچۇق.
— ھازىرمۇ دەرياغا نان تاشلاپ تۇرامسىز؟- دېدى ھاتەم.
— ئەلۋەتتە،- دېدى مويسىپىت كىشى جاۋاپ بېرىپ،-ئوم-
رۇم ئاخىرىغىچە شۇنداق قىلىمەن. خەير - ئېھسانىنى ھەرگىزمۇ
ئۇزۇپ قويمايمەن.
مويسىپىت كىشى سوزىنى شۇيەردە توختۇتۇپ، خۇداغا ھەم-
دۇ - سانا ئېيتىپ دۇئا قىلدى ۋە:

— دەرۋازىنىڭ ئۈستىگە ئەشۇ سەۋەپتىن پۈتۈلۈپ قويۇلغان:
"ياخشىلىقنى دەريالارغا قىل جانىدىن،
ئەجرىڭنى ھەق بېرۇر باياۋاندىن"

ھاتەم مويسىپىت كىشىگە كوپتىن- كوپ رەھمەتلەر ئېيتىپ، خوشلۇشۇپ ھۆسنە ئاۋات يولىغا راۋان بولدى.

ئۇ كوپ جاپا - مۇشەققەتلەر تارتىپ، ھوسنە ئاۋاتقا يېتىپ كەلدى. سارايغا كىرىپ شاھزادە مۇنىرىنى كوردى. ھال-ئەھ[...]ۋال سوراشتى.

مەلىكە ھاتەمنىڭ كەلگىنىنى ئاڭلاپ، ئىنىك ئانا ھاتەمنى مۇبارەكلەپ، ئىنىك ئالىنى ئە[...] تەكلىپ قىلدى. ھاتەم شاھزادە مۇنىرە بىلەن بىللە مەلىكىنىڭ ئالدى[...] مېھمانخانىسىغا باردى. بىر كېچە - كۈندۈز كوڭۈللۈك مېھمان[...] بولدى.

ھاتەم كورگەن-ئاڭلىغان ۋە كوچۈرگەنلىرىنى يېزىپ ئىنىك[...] ئانىغا بەردى. ئىنىك ئانا مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە خاتىر[...]نى ئوقۇپ كورۇپ، تەھسىن - ئاپىرىنلار ئېيتتى.

— ئەي ئوغلۇم،- دېدى ئىنىك ئانا مەلىكىنىڭ قېشىدىن چىقىپ،- ئەندى ئۈچىنچى سوئالغا تەييار بولۇڭ. مەلىكەم ئۈ[...]چىرىنى بەرگەندە خەۋەر قىلىمەن.

ھاتەم بىلەن شاھزادە ئىنىك ئانا بىلەن خوشلۇشۇپ، سا[...]رايغا قايتتى. بۇ كېچە ئۆتتى.

ئەتىسى بىر دوستىنىخانىدا غىزا ئېلىپ كەلگەن ئىنىك ئانا[...] ھاتەمگە بىر ھەميان پۇل، بىر قىممەت باھالىق زۇمرەت ۋە بىر[...] نامەنى سۇندى.

— مەلىكە بۇ پۇللارنى يول خىراجىتى قىلسۇن دەپ ئە[...]ۋەتتى،- دېدى ئىنىك ئانا مەلىكىنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ،- ئۈچىنچى سوئال خەتتە ئايان.

ئىنىك ئانا ھاتەم بىلەن خوشلۇشۇپ چىقىپ كەتتى، ھا[...]

ھاتەم خەتنى ئېچىپ مۇلاھىزە قىلدى. خەتتە: "بىر كىشى سەھرا-يى-باياۋاندا كوپ زامانلاردىن بىرى دائىم مۇنۇ بېيىتنى ئېيتىپ يىغلايدۇ:

ھەر كىشىكى يامان ئىشنى قىلسا دىلداش،
ئاخىر بىر كۈن رەسۋا بولۇر، ئۇ بولۇپ پاش.

ئۇ ئادەم قانداق يامان ئىشنى دىلداش قىپتۇ. ئۇزىگە قانداق رەسۋاچىلىقلارنى كەلتۇرۇپتۇ" دەپ يېزىلغان ئىدى.

ھاتەمنىڭ دەشتۇ - باياۋانلارنى كېزىپ، مەلىكە ھوسنە بانۇنىڭ ئۈچىنچى سوئالىغا جاۋاپ تاپقانلىقى

ئەندى گەپنى ھاتەمنىڭ ئۈچىنچى سوئال ئۈچۈن قىلغان ساياھىتىدىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم تۇرغانلار بىلەن خوشلۇشۇپ، شاھزادە مۇنىرىنى خۇداغا تاپشۇرۇپ سەپەر يولىنى تۇتتى. ئۇ، گاھى شەھەر، گاھى قىشلاقلارنى كېزىپ سەيلە قىلىپ يۈرەتتى.

بىر كۈنى ئۇ يىراقتىن كېلىۋېتىپ بىر تاغنى كوردى. ئۇ تاغ كوككە باش سوزۇپ تۇراتتى. ھاتەم تاغنى تاماشا قىلىش ھەۋىسىدە كوپ مۇشەققەتلەر چېكىپ تاغنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقتى، ئۈچ - تورت كۈن تاغنى سەيلە قىلىپ ئاخىرى خوش ھاۋالىق بىر يەرنى تېپىپ ئارام ئېلىپ ئولتۇردى. قۇلىقىغا ئاھۇ - نالە قىلغان بىر پەرياد ئاۋازى ئاڭلاندى. ئاھۇ - زارە ئارىسىدا مۇنۇ بېيىت تەكرارلىناتتى:

كەلسەكچۇ قالىمىدى مەندە ھېچ تاقەت،
سورەيدۇ ئولۇمگە ئىشقىڭ ھەر سائەت.
لوتفى ئەيلەپ بىر ئىلاج قىلغىن ئۆزۈڭ،
يۈزۈڭنى ياپمىغىن، ئەيلە ساخاۋەت.
ھاتەم بۇ بېيىتلارنى ئاڭلاپ يۈرەك باغرى سۇ بولدى.
— بۇ ئاۋازنى ئاڭلىدىم، — دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە، — ئەندى راز
بۇ ئاۋاز ئىگىسىدىن خەۋەر ئېلىش لازىم بولدى. بولمىسا، خۇدا
ئالدىدا نېمە دەپ جاۋاپ بېرىمەن.
ھاتەم ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ ماڭدى، ماڭا - ماڭا
سۇلار ئېقىپ تۇرغان خۇش ھاۋالىق بىر جايغا باردى.
ئۇ يەردە بىر تۈپ چوڭ دەرەخ تۇرۇپتۇ. ئۇ دەرەخنىڭ تۈ
ۋىدە بىر ساھىپجامال ياش ئولتۇراتتى، ئۇ كۆزلىرىنى يۇ
مۇپ ئاھ ئۇراتتى، بەزىدە يۇقۇرقى بېيىتنى ئوقۇپ ھۇشىدىن كې
تەتتى. ھۇشىغا كېلىپ يەنە ئاھۇ - پەريات چېكىپ ئەشۇ بېيىتنى تەكرارلايتتى، يەنە ھۇشىدىن كېتەتتى. بۇ ئىش شۇ يوسۇندا
تەكرارلىنىۋېرەتتى.
ھاتەم يىگىتنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەردى، يىگىت كۆ
زىنى ئاچمىدى، ئىككىنچى قېتىم سالام بەردى، يەنە كۆزىنى
ئاچمىدى. ئۈچىنچى قېتىم ئاۋازنى قاتتىق چىقىرىپ سالام قى
لىۋىدى، يىگىت كۆزىنى ئېچىپ جاۋاپ سالام بەردى ۋە دېدى:
— ئەي بۇرادەر، ھەر كىم بولساڭ، مېنىڭ قېشىمغا كەل
گۈچى بولما. ئۆز يولۇڭغا ماڭ، بولمىسا ماڭا ئازار بەرگەن بولىسەن.
— ئەي يىگىت، — دېدى ھاتەم يېقىملىق ئاھاڭدا، — بېشىڭغا
چۈشكەن كۈننى ئېيتىپ باققىن، بىر ئىلاج قىلالىسام ئەجەپ ئەمەس.
— يولۇڭغا ماڭ دېدىم يولۇڭغا ماڭ! — دېدى يىگىت ئاچ
چىغلىنىپ، — مېنىڭ مۇشكۈلۈمنى ھەل قىلىشقا سەندە نېمە ئا
مال بولسۇن؟
— ئەي يىگىت، — دېدى ھاتەم يېقىنراق كېلىپ، — ئال
دى بىلەن ھالىڭنى بايان قىلغىن، مەن بىر ئاڭلاپ باقاي،

— سەن كىم بولسەن، قەيەردىن كەلدىڭ؟
— مەن، — دېدى ھاتەم ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ، — يەمەن
پادىشاسى تەيىنىڭ ئوغلى بولىمەن. بارلىقىمنى خۇدا يولىدا
ھاجەتمەنلەرگە بېغىشلىغان كىشىمەن، سەن ئۈچۈنمۇ جاپا چې
كىشكە ھەر قاچان جېنىم پىدا!...
بۇ سوز يىگىتنى بىر ئاز بوشاتتى، ئۇ سىرىنى ئېيتماس -
تىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى پەملەپ، نائىلاج ئېغىز ئاچتى:
— قېنى قۇلاق سالغىن، — دېدى يىگىت، — مېنى ھەم
مىسى تەممىم سودىگەر دېيىشىدۇ. ناھايىتى باي ئادەم ئىدىم. كار-
ۋانلار بىلەن سەپەر قىلىۋېتىپ مۇشۇ تاغ ئېتىكىگە كەلگەندە،
كەچ بولۇپ كېتىپ، قونۇشقا توغرا كەلدى.
كوكلۇمدە، تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ سەيلە قىلىش ھەۋىسى
قوزغالدى. تاققا يامىشىپ چىقىپ، بۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە كې
لىپ، ئېقىۋاتقان سۇدا پۇت - قولۇم بىلەن يۈزۈمنى يۇدۇم.
ئاندىن كارۋانلار قېشىغا باراي دەپ تۇراتتىم، دەرەخنىڭ
ئۇ يېقىدىن:
— ئەي يىگىت، ھۇشۇڭ بىلەن بۇ تەرەپكە قارىغىن، —
دىگەن مۇلايىم بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. قارىسام، ئۈستىگە ئېسىل
كىيىملەرنى كەيگەن، بوينىغا قىممەت باھالىق لەئەل- مارجان-
لارنى ئاسقان، ناز - كەرەشمە بىلەن ئىللىق كۈلۈمسىرەپ تۇر-
غان بىر پەرىزات كورۈندى. ئۇ مېنىڭ قارىغىنىمنى كورۇپ
ئورنىدىن تۇردى - دە، ئېگىلىپ سالام قىلدى.
— بۇ يەرگە كېلىپ ئارام ئالغىن، شۇندا سېنى ۋىسا -
لىمغا يەتكۈزۈپ، دىلىڭنى خوش قىلغايمەن...، — دېدى.
ئۇ ئەنە شۇنداق كوڭۇلنى ئالدايدىغان شىرىن سوزلەرنى

قىلىپ، مېنى ئۆز دامىغا چۈشۈرۈۋالدى. ئىختىيارسىز ھالدا ئور-نۇمدىن قوزغىلىپ ئۇنىڭ يېنىغا باردىم. ئۇ قولۇمنى تۇتۇپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى. كۆڭلۈمنى ئېلىشقا تىرىشتى. مەشۇقلۇق رەسمى بىلەن لوتپى قىلىپ مېنى ئۆزىگە بەنت قىلىۋالدى. ئۇ-نىڭ بىلەن مەن مال-مۈلۈك ۋە كارۋانلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنۇتتۇم.

شۇ تەرىقىدە بىر نەچچە كېچە - كۈندۈز ئۆتتى، بىر كۈنى ئۇنىڭغا دېدىم:

— ئەي مەھبۇبلار سۇلتانى، ئەندى پەقىرنىڭ مەنزىلگا-ھىمغا بېرىپ ھايات ئۆتكۈزسەڭ قانداق؟

— خوش بولغاي، — دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، — ئەمما ماڭا بىر ھەپتىلىك رۇخسەت بەرگەيسەن، ئانامنىڭ رازىلىقىنى ئېلىۋېلىپ يەنە بۇ يەرگە ھازىر بولىمەن، سەن بۇ يەردىن ھېچ ياققا بارمىغىن.

— بولىدۇ، — دېدىم مەن ئۇنىڭ مەسلىھەتىگە قوشۇلۇپ، — ھەر ھالدا ئۇزاق ھايال بولمىغىن.

ئۇ مەن بىلەن خوشلىشىپ كۆزۈمدىن غايىپ بولدى. كۆپ ۋاقىتلار ئۆتتى، ھېلىغىچە ئۇنىڭدىن خەۋەر يوق، كېلىپ قالسا مەندىن رەنجىپ قالمىسۇن، دەپ ھېچياققا بارالمىدىم. مەن پە-قىرنىڭ ھالى شۇدۇر.

— ئەي يىگىت، غەم يېمىگىن، — دېدى ھاتەم، ئۇنىڭغا ئۈ-مىت بېغىشلاپ، — مەن سېنىڭ بۇ ھاجىتىڭنى چىقارمىغىچە باش-قا ئىشقا قەدەم قويمايمەن، ئۇ پەرىنىڭ ئات ۋە ماكانىدىن خە-ۋىرىڭ بارمۇ؟

— ئىسمى ئەلكەن پەرى، ماكانى كوۋلىقادا، ئەمما كوۋ-لىقانىڭ قاياقتا ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ، — تاكى مەن كوۋلىقاغا بېرىپ كەلمىگۈنچە ھېچيەرگە بارمىغىن.

ئۇ تەختىدىن رۇخسەت ئېلىپ باياۋان يولىغا قەدەم قوي-دى. بىر قانچە مەزگىل يول يۈرۈپ بىر ئېگىز تاغقا يولۇقتى. بىسيار مۈشكۈللۈكتە تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ بىر تەرەپكە نە-زەر تاشلىدى. ئۇ ياقتىن يەنە بىر تاغ كۆرۈندى. ئۇنىڭ ئۇ تاغ-نى تاماشا قىلىش ئارزۇسى كۆڭلىنى تەقەززا قىلدى-دە، تاق-قا قاراپ بىر نەچچە كۈن ماڭدى. ئاخىرى كۆپ مۇشەققەتتە تاققا يەتتى. ياماشىپ، قىيىنىلىپ يۈرۈپ ئۈستىگە چىقتى. بىر مەزگىل ھەر تەرەپلەرنى سەيلە قىلىپ، بىر يەرگە كەلدى، ئۇ يەرنىڭ سۇلىرى راۋان، دەل - دەرەخلىرى باراخسان، قۇشلىرى خۇش ناۋالىق ئىدى. ئۇ يەردە بىر شاھ سۇپا پەيدا بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە رەڭگا - رەڭ تۆشەكلەر ۋە دوستىخانلار سېلىن-غان ئىدى.

ئۇ يەردە يەنە بىر چوڭ كۆل تۇراتتى، ئۇنىڭ ئەتراپى تولىمۇ خوش ھاۋالىق ئىدى. ھاتەم دوستىخانلاردىكى نازۇ-نېمەتلەردىن تويغىچە يەپ، ئۇسسۇزلۇقلاردىن قانغىچە ئىچىپ ھوزۇرلاندى ۋە سۇپىدا، تۆشەكلەر ئۈستىدە يېتىپ ئۇخلاپ قال-دى. ۋاقىت ناماز شام بولدى. ئۇ، ئويغىنىپ كۆردىكى، بىر نەچچە پەرىزاتلار ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھالقا بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

ھاتەم خىجىل بولغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ، پەرىلەر-گە ئادىتىچە سالام بەردى.

— ئەي ئازات كىشى، — دېدى پەرىلەر جاۋاپ سالام بې-رىپ، — بۇ يەرگە پىيادە كېلىشتىكى مەقسىدىڭ نېمە؟ قەيەرگە

قىلىپ، مېنى ئۆز دامىغا چۈشۈرۈۋالدى. ئىختىيارسىز ھالدا ئورنۇمدىن قوزغىلىپ ئۇنىڭ يېنىغا باردىم. ئۇ قولۇمنى تۇتۇپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى. كۆڭلۈمنى ئېلىشقا تىرىشتى. مەشۇ قىلىق ۋە رەسمىي بىلەن لوتپى قىلىپ مېنى ئۆزىگە بەنت قىلىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن مەن مال-مۈلۈك ۋە كارۋانلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنۇتتۇم.

شۇ تەرىقىدە بىر نەچچە كېچە - كۈندۈز ئۆتتى، بىر كۈنى ئۇنىڭغا دېدىم:

— ئەي مەھبۇبلار سۇلتانى، ئەندى پەقىرنىڭ مەنزىلگا ھېنغا بېرىپ ھايات ئۆتكۈزسەڭ قانداق؟

— خوش بولغاي، - دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، - ئەمما ماڭا بىر ھەپتىلىك رۇخسەت بەرگەيسەن، ئانامنىڭ رازىلىقىنى ئېلىۋېلىپ يەنە بۇ يەرگە ھازىر بولىمەن، سەن بۇ يەردىن ھېچ ياققا بارمىغىن.

— بولىدۇ، - دېدىم مەن ئۇنىڭ مەسلىھەتىگە قوشۇلۇپ، - ھەر ھالدا ئۇزاق ھايال بولمىغىن.

ئۇ مەن بىلەن خوشلۇشۇپ كۆزۈمدىن غايىپ بولدى. كۆپ ۋاقىتلار ئۆتتى، ھېلىغىچە ئۇنىڭدىن خەۋەر يوق، كېلىپ قالسا مەندىن رەنجىپ قالمىسۇن، دەپ ھېچياققا بارالمىدىم. مەن پەقىرنىڭ ھالى شۇدۇر.

— ئەي يىگىت، غەم يېمىگىن، - دېدى ھاتەم، ئۇنىڭغا ئۈمىت بېغىشلاپ، - مەن سېنىڭ بۇ ھاجىتىڭنى چىقارمىغىچە باشقا ئىشقا قەدەم قويمايمەن، ئۇ پەرىنىڭ ئات ۋە ماكانىدىن خەۋىرىڭ بارمۇ؟

— ئىسمى ئەلكەن پەرى، ماكانى كوۋلىقادا، ئەمما كوۋلىقانىڭ قاياقتا ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن.

— ئۇلداق بولسا، - دېدى ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ، - ئاكى مەن كوۋلىقاغا بېرىپ كەلمىگۈنچە ھېچيەرگە بارمىغىن.

ئۇ تەمىمدىن رۇخسەت ئېلىپ باياۋان يولىغا قەدەم قويدى، نىر قانچە مەزگىل يول يۈرۈپ بىر ئېگىز تاققا يېقىنلىقتى. بسيار مۈشكۈللۈكتە تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ بىر تەرەپكە نەزەر تاشلىدى. ئۇيا قتىن يەنە بىر تاغ كۆرۈندى. ئۇنىڭ ئۇ تاغنى تاماشا قىلىش ئارزۇسى كۆڭلىنى تەقەززا قىلدى- دە، تاققا قاراپ بىر نەچچە كۈن ماڭدى. ئاخىرى كۆپ مۇشەققەتتە تاققا يەتتى. يامىشىپ، ئۆمىلەپ يۈرۈپ ئۈستىگە چىقتى. بىر مەزگىل ھەر تەرەپلەرنى سەيلە قىلىپ، بىر يەرگە كەلدى، ئۇ يەرنىڭ سۇلىرى راۋان، دەل - دەرەخلىرى باراخسان، قۇشلىرى خۇش ئاۋازلىق ئىدى. ئۇ يەردە بىر شاھ سۇپا پەيدا بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە رەڭگا - رەڭ تۆشەكلەر ۋە دوستىخانلار سېلىنغان ئىدى.

ئۇ يەردە يەنە بىر چوڭ كۆل تۇراتتى، ئۇنىڭ ئەتراپى تولىمۇ خوش ھاۋالىق ئىدى. ھاتەم دوستىخانلاردىكى نازۇ - نېمەتلەردىن تويغىچە يەپ، ئۇسسۇزلۇقلاردىن قانغىچە ئىچىپ ھوزۇرلاندى ۋە سۇپىدا، تۆشەكلەر ئۈستىدە يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. ۋاقىت ئاماز شام بولدى. ئۇ، ئويغۇنۇپ كۆردىكى، بىر نەچچە پەرىزاتلار ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھالقا بولۇپ ئولتۇرۇپتۇ.

ھاتەم خىجىل بولغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ، پەرىلەر ئادىتىچە سالام بەردى.

— ئەي ئازات كىشى، - دېدى پەرىلەر جاۋاپ سالام بېرىپ، - بۇ يەرگە پىيادە كېلىشتىكى مەقسىدىڭ نېمە؟ قەيەرگە بارماقچىسەن؟

ھاتەم پۈتۈن سەرگۈزەشتىلىرىنى ۋە تەمىم سودىگەر بىلەن
ئەلكەن پەرى قىسسىسىنى ، خۇدا يولىدا بۇ ئىشقا قەدەم قوي-
غانلىقىنى سۆزلىدى.

— ئۈچ-تۆرت كۈن بۇ يەردە تۇرۇپ مېھمان بولغىن، كوۋلىقاغا
بىز يەتكۈزۈپ قويايلى، — دېدى پەرىلەر.

ھاتەم ئۇلارنىڭ مەسلىھەتىگە قوشۇلدى. پەرىلەر ھاتەم
نى بىر ھەپتە مېھمان قىلىپ ، كۆڭلىنى ئېلىپ ، ئاندىن يول
باشلاپ كوۋلىقاغا يەتكۈزۈپ قويدى — دە، قايتتى.

ئەندىكى گەپنى ھاتەمگە ئۇچرىغان يىگىتتىن ئاڭ-
لاڭلار:

بىر قانچە ۋاقىتتىن كېيىن ھاتەم بىر تاغ ئېتىكىدە ئارام
ئالدى. كېچە ئۆزاپ، سەھەر ۋاقتى بولۇۋىدى، بىر تەرەپتىن بىر
نالە ئاۋازى ئاڭلاندى. ھاتەم بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ، تاقەت قىلالماي،
شۇ تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۇ، ئۆزىگە خىتاب قىلىپ دېدىكى، بۇ
«ئاۋازنى ئاڭلىغان ئىكەنسەن، خەۋەر ئالمىساڭ بولمايدۇ...»
ئۇ، شۇ پىكىر بىلەن نالە ئاۋازى چىققان يەرگە يېتىپ باردى.
قارىسا بىر قىران يىگىت يەرگە بېشىنى قويۇپ، نالە قىلىپ، تو-
پىغا مىلىنىپ يېتىپتۇ.

ھاتەم بېرىپ، يىگىتكە سالام بەردى. ئەھۋال سورىدى. يى-
گىت: «ياخشى كىشى بولسا كېرەك، ئۇنىڭغا دەردىمنى ئېيتسام،
مۇھتىمال ئىلاجىنى قىلالىشى مۇمكىن» — دەپ ئويلىدى.

— مېنى كامىل يىگىت دەيدۇ، — دېدى ئۇ يىگىت، — مەن
بىر پادىشانىڭ نەۋكىرى بولۇپ، ئىشىم سىپاھگەرلىك ئىدى. گا-
ھى سەھرالاردا شىكار قىلاتتىم، بىر قېتىم شىكارغا قىزىقىپ كې-

تىپ كەچ قېلىپ يولدىن ئادىشىپ، باشقا بىر يەرلەرگە بېرىپ
قاپتىمەن، مېڭىۋېرىپ نەچچە كۈنلەردىن كېيىن بىر جايغا يەت-
تىم ۋە بىر كىشىدىن:

— بۇ شەھەرنىڭ ئىسمى نىمە؟ قايسى پادىشاغا قارايدۇ؟ —
دەپ سورىدۇم.

ئۇ كىشى:

— كېپىڭگە قارىغاندا مۇساپىر ئوخشايسەن، بۇ شەھەر مۇ-
سەففەر جادۇگەرنىڭ بولۇپ، پەرىنىڭ پەرمانىدا ... ئەتىلا يو-
لۇڭنى تاپ، بولمىسا ھالىڭغا ۋاي بولىدۇ، — دەپ جاۋاپ بەر-
دى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ مەن باياۋان تەرەپكە قاراپ قاچتىم. مۇسەف-
فەر جادۇگەرنىڭ بىر قىزى بار ئىكەن، ئىسمىنى مەلىكە كەلكۈنە
دېيىشىدىكەن، ئاتىسى ئۇنىڭ ئۈچۈن شەھەرنىڭ سىرتىغا بوستان-
لىق ئەھيا قىلىپ، ئازادە ئۆي سالدۇرۇپ، بىر نەچچە قىزلارنى
ھەمرا قىلىپ قويغان ئىكەن. ئۇ بوستانلىق مېنىڭ ماڭار يولۇم-
دا ئىكەن، مەلىكە «جامى جاھاننامە» ئەينىكىدىن ماڭا كۆزى
چۈشۈپ، ئۆزىگە ھەمرا بولۇپ تۇرغان قىزلاردىن ئۈچ - تۆرتىنى
مەن تەرەپكە ئەۋەتىپتۇ. ئۇ قىزلار ئالدىمدا پەيدا بولۇپ، سا-
لام بېرىپ، قولۇمدىن تۇتۇپ، ئىززەت - ئىكراملار بىلەن بوس-
تانلىققا - مەلىكە كەلكۈنەنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كىرىشتى، مەلىكە
گويا يىگانە بىر گوھەر ئىدى. مەن ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئول-
تۇردۇم، دۇئا قىلدىم، ئۇ:

— مەرھابا، — دېگىنىچە ماڭا بىر پىيالە چاي تۇتتى. پە-
كاغا چۈشۈپ ئىچمەكچى بولۇۋىدىم، مەلىكە قولۇمدىن تۇتۇۋې-
لىپ، ئۆز يېنىدىن ئورۇن بەردى ھەم مېھرىبانلىق قىلىپ دېدىكى:

— ئەي يىگىت، ۋاقىت غەنىيمەت، پۇرسەت قەدىرلىك، ئاز-
راق تۇرۇۋالغىن...

مەن بەزمىگە بېرىلىپ كېتىپ، باشقا ئىشلاردىن خەۋەرسىز
ئولتۇرغان ئىكەنمەن، بىر چاغدا بۇ يەرگە مۇسەففەر جادۇگەرنىڭ قە-
دەمنى كورۇش. ئۇچۇن كېلىپ قالدى، مەن ئۇزۇمنى يۇشۇرۇشقا
ئۇلگۇرەلمىدىم. مۇسەففەر جادۇگەر مېنى مەلىكە بىلەن بىر يەردە
كورۇپ خەنجىرىنى دەرھال قېنىدىن سۇغاردى. ئۇيلۇدۇمكى: «مە-
لىكە بىلەن مېنى پارە - پارە قىلغاي! ...

— ئەي شاھ، بىر ئاز سەۋرى قىلىڭ، - دىدى مەلىكىنىڭ
ئىنىڭ ئانىسى ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ، - مې-
نىڭ ئىككى كەلىمە ئەرزىم بار، ئەگەر قوبۇل قىلسىڭىز ياخشى،
بولمىسا ئۇزىڭىز بىلەرسىز.

مۇسەففەر جادۇگەر بۇ سوزنى ئاڭلاپ توختىدى، ئىنىڭ ئا-
نا سوزگە ئېغىز ئېچىپ مۇنداق دىدى:

— بۇ ئالەمدە تۇرلۇك جاندارلار بار، ئۇلار جۇپ بولۇش
ئارقىلىق نەسىل قالدۇرىدۇ ۋە ئەۋلاتلارنى بارلىققا كەلتۇرىدۇ،
مانا قارايدىغان بولساق مەلىكە بالاغەتكە يېتىپتۇ. ئېيىدە بې-
رەر لايىق يىگىت بولسا، مەلىكىمىزنى ياتلىق قىلىۋەتسەك ياخ-
شى بولاتتى. بۇ يىگىتمۇ ئۇلۇغزادىدەك كورۇنىدۇ.

— سېنىڭ كېپىڭ بارمۇ؟ - دىدى پادىشا قىزىغا قاراپ.

— مېنىڭ باشقا كېپىم يوق، - دىدى مەلىكە قىزىرىپ، -
بۇ يىگىت بىلەن توييۇم بولسا رازى بولغان بولاتتىم.

— ھەركىم خېرىدارلىق داۋاسى قىلسا، - دىدى مۇسەففەر
جادۇگەر ئىنىڭ ئانىغا قاراپ، -مۇنداق ئۇچ شەرت بار، بىرىنچىسى
بىر جۇپ مۇرغ پەررۇ ئېلىپ كەلسۇن، ئىككىنچى، قىزىل يىلان

موھۇرىنى ھازىر قىلسۇن، ئۇچىنچى، قايناۋاتقان ياققا كىرىپ
چىقسۇن، بۇ شەرتلەرنى ئورۇنلىغان يىگىتكە مەلىكە ۋە مۇنا-
سىپ تاجۇ - تەخت تەسەددۇق بولغاي، بولمىسا ھەركىشى ئۇز-
يولىدا ماڭسۇن!

پادىشا مەندە بۇ خىل شەرتلەر ئىمكانىيىتىنىڭ يوقلىغىنى
كورۇپ شەھەردىن قوغلاپ چىقىرىۋەتتى. ئىشقى - مۇھەببەت لەش-
كىرى بىلەن ئۇشبۇ بالا دەشتىلىرىدە سەرگەردان بولۇپ، ئاھ ئۇ-
رۇپ يىغلاپ يۇرۇشۇمنىڭ سەۋەبى مانا شۇدۇر.

يىگىت سوزىنى دەپ بولۇپ، يەنە ئاھ ئۇرۇپ، ئۇن سېلىپ
يىغلاشقا باشلىدى. ھاتەمنىڭ ئۇنىڭغا رەھىمى كەلدى.

— ئەي كامىل يىگىت، - دىدى ھاتەم ئۇنىڭغا، - غەم قىلمى-
غىن. سەن ئۇچۇن خىزمەت قىلىپ، ئارزۇيۇڭنى ھاسىلىغا يەتكۇ-
زۇپ قويسام ئەجەپ ئەمەس، ماڭا دۇئا قىل، خەير ئەمىسە.

ئەندى گەپنى مازاندىران جاڭگىلىدىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم يىگىت بىلەن خوشلىشىپ يولغا ئاتلاندى. ئۇ كې-
تىۋېتىپ: «مازاندىران جاڭگىلىغا بارمىسام مۇرغ پەررۇ باشقا
يەرلەردىن تېپىپ بولماس» دەپ ئويلايتتى.

ئۇ، شۇ خىيال بىلەن مازاندىران جاڭگىلىغا قاراپ راۋان
بولدى. چول - باياۋانلارنى كېزىپ، تاغ - داۋانلاردىن ئېشىپ
ئوتۇپ سەيلە - تاماشا بىلەن كېتىپ باراتتى. بىر چاغدا سې-
پىللىرى ھەددىدىن زىيادە ئېگىز بىر ۋىلايەتكە يېتىپ كەلدى.
قورغانىنىڭ ئالدىدا ئوتۇن تېرىۋاتقان بىر توپ كىشىلەر يۇرەت-
تى. ھاتەم بىرسىدىن سورىدى:

— ئوتۇن تىرىشىڭلارنىڭ سەۋەبى نىمە؟

— ئۇزۇن بولدى، - دەپ جاۋاپ بەردى ئۇ كىشى، - بۇ يەردە

بىر ئاپەت پەيدا بولۇپ، ئۇ ئاپەت ھەر كېچىسى كېلىپ ئادەملەرنى نابۇت قىلىپ كېتەتتى. بۇ ئۇتتۇنلارنى دوۋۇلەپ قويىشىمىز- ئەگەر ئۇ ئاپەت كېلىپ قالسا، بۇ ئۇتتۇنلارغا ئوت يېقىپ، ئوتتۇن چىقىرىمىز، ئۇ، ئوت بىلەن تۇتتۇنىدىن قورقۇپ بۇ يەرگە يېقىن كېلەلمەيدۇ.

— ئۇ نەرسىنىڭ سۇرىتى قانداق ئىكەن؟ - سورىدى ھاتەم.

— ئۇنىنىڭ يورۇغىدا قورغان كۆڭگىرىسىدىن قاراپ مۇلاھىزە قىلدۇقكى،- دەپ جاۋاپ بەردى يەنە بىر كىشى،- يەتتە بېشى بار. باشلىرىنىڭ ئالتىسى شىرنىڭ بېشىغا، بىرى پىلنىڭ بېشىغا ئوخشايدۇ. يەنە تۇمشۇغى ۋە سەككىز پۇتى بار.

— چۈشەندىم،- دېدى ھاتەم،- ئۇ نەرسىنىڭ ئىسىمىنى سەھەمناك دەيدۇ. كىشىلەرگە دەڭ، ماڭا بىر ياچاق بىلەن ئوق بەرسۇن، ئۇنى يوقىتاي.

بۇ سوز خالايىققا ئايان بولدى. خالايىق ئوبدان بىر ياچاق بىلەن ئۈچ - تورت تال ئوق ئېلىپ كېلىپ ھاتەمگە بەردى ۋە ئۇتتۇنلارغا ئوت ياقتى. ھاتەم جاما ئەتتىن دۇئالار ئېلىپ، قورغاندىن چىقىپ، سەھەمناك كېلىدىغان يولغا بېرىپ ئولتۇردى، يېرىم كېچە بولغاندا سەھەمناكنىڭ كېلىۋاتقانلىقىدىن بىشارەت بولدى. ئۇ ھەر بېشىدىن باشقا - باشقا ھەيۋەتلىك ئاۋازلارنى چىقىرىپ قەلئەنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، ئوت، تۇتتۇنلەرنى كورۇپ، قورقۇپ بىردەم تۇرۇپ قالدى. ھاتەم ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ، ئوقيانى مەھكەم تۇتۇپ، پىل سۇرەتلىك بېشىدىكى كوزىنىڭ ئوتتۇرىدىكىسىنى نىشانغا ئېلىپ: « ئاللاھۇئەكبەر » دەپ ئوق ئۈزگەن ئىدى، ئوق بىر ياقتىن كىرىپ، ئىككىنچى ياقتىن چىقىپ كەتتى ۋە يەر جاھاننى زىل - زىلىگە كەلتۈرگەن

ھەيۋەتلىك بىر ئاۋاز كوتىرىلىش بىلەن سەھەمناك يەرگە يىقىلدى. بىر ئازدىن كېيىن يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ، باياۋان تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

ھاتەم سەجدىگە باش قويۇپ، ئاللاغا شۈكرىلەر ئېيتىپ، ھەمدۇ - سانالار ئوقىدى. بۇ كېچە ئوتتى. كىشىلەر ھاتەمنى كورۇپ ئۇنىڭدىن ئامانلىق سورىدى. ھاتەم بولغان ۋەقەنى بايان قىلدى.

كىشىلەر ھاتەمنىڭ ئۇدۇمغىنىغا قويماي زىياپەت بېرىپ، كوپتىن - كوپ مىننەتدارلىق بىلدۈردى ۋە يەنە ئوتتۇن توپلاشقا باشلىدى.

— ئەي ئەزىزلىرىم،- دېدى ھاتەم،- ئۇ ئاپەت بۇ دىياردىن كوتىرىلىپ كەتتى. ئەندى خاتىرجەم بولۇڭلار.

بۇ كېچە تېچ ئوتتى، ھاتەم دىگەندەك، ئۇ ئاپەتتىن ھېچبىر دېرەك بولمىدى. ۋىلايەت ئەھلى ھاتەمگە ئىخلاس قىلىپ كوپسوۋغا - سالاملار قىلىشتى. ھاتەم يىغىلغان سوۋغىلارنىڭ ھەممىسىنى غېرىپ - غۇرۋالارغا تەقسىم قىلىپ بېردۈەتتى.

ئەندى گەپنى ھاتەمنىڭ جىن جاماسىگە ئۇچرىغىنىدىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم ھىلىقى ۋىلايەت خەلقى بىلەن خەيرلىشىپ، مازاندىران تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۇ ئېچكىرىلىگەنسېرى ئاجايىپ قىزىق ئالامەتلەرنى كورۇپ تاماششا قىلىپ باراتتى.

بىر كۈنى بىر جايدا ئەجدەرھاغا ئوخشايدىغان مىككى يىلان بىر - بىرى بىلەن جەدەل قىلىشماقتا ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى ئاق، بىرى قارا بولۇپ شۇنداق قاتتىق ئۇرۇشاتتىكى، ئەلپازىدىن بىر - بىرىنى پارە - پارە قىلىۋەتكىدەك ھەيۋەت چىقىپ تۇراتتى.

— ئەي ئاللانىڭ بەندىلىرى، — دېدى ھاتەم ئۇلارنىڭ ئال-
دىغا بېرىپ، — سىلەر نېمە تالىشىپ مۇنچىلا جېدەل قىلىشىسىلەر؟
بۇنى ئاڭلاپ ئۇلار بىر - بىرىدىن ئايرىلدى.
— ئەي ئادەم، — دېدى قارىسى رەنجىپ، — مەن بۇ رەقىبىمنى
يېمەكچى ئىدىم. سەن مېنىڭ نېسىۋەمنى تارتىۋالدىڭ...
— ئەگەر گوش يېمەكچى بولساڭ، — دېدى ھاتەم ئۇيىلانغا، —
مانا مەن ئالدىڭدا تۇرۇپتىمەن. قېنى مەرھەمەت.
— ئۇنداق بولسا دېدى يىلان، — يۈزۈڭنىڭ گوشىدىن كې-
سىپ بەرگىن.

ھاتەم:

— بولىدۇ دېدى - دە، خەنجىرىنى ئالدى.

يىلان:

بىر دەم سەۋرى قىلغىن، - دېدى.
ھاتەم تۇرۇپ قالدى يىلانلار بىر يۇمۇلاندى - دە، ساھىپجامال
ئىككى يىگىت بولۇپ ئورنىدىن تۇردى ۋە ھاتەمگە سالام بەردى؛
ھاتەم ئۇلارغا:
— ئەي يىگىتلەر، سىرىڭلارنى ئاشكارىلاڭلار، — دېدى.
— بىز جىنلارجامائىتىدىن بولىمىز، — دېدى ئۇلارنىڭ بىرى، —
مېنىڭ ئاتامنى بۇ يىگىتنىڭ ئاتىسى بىگۇنا ئۆلتۈردى. ئاتا-
مىنىڭ قىساسىنى بۇنىڭدىن ئالماقچى ئىدىم.
— ئەي يىگىت دېدى ھاتەم ئىككىنچىسىگە، — ئاللادىن
قورقماي نېمىشكە ناھەق قان توكىسىلەر؟
— ماڭا قىزىنى بەرمىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆلتۈردۇق، —
دېدى ئىككىنچى يىگىت.
ھاتەم بىرىنچى يىگىتتىن سورىدى:
— سىڭلىڭنى نېمىشكە بەرمىگەن.
— بۇ ھەمشىرىسىنى ماڭا بەرمىگەن، ئەگەر ئۇنى ماڭا بەرسە،

ئارىمىزدىكى ئىزا كوتۇرۇلىدۇ، — دېدى بىرىنچى يىگىت.
— مېنىڭ ئاتام، — دېدى يەنە بىرى، — بۇنىڭغا قوشۇلمايدۇ.
— ئۇنداق بولسا مېنى ئاتاڭنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارغىن، —
دېدى ھاتەم، — مەن ئاتاڭنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ بېرەي، ھەر-
ئىككىڭلار مۇرادىڭلارغا يېتىڭلار.
شاھزادىلەر ھاتەمنى ئۆز شەھەرلىرىگە ئېلىپ بېرىپ شاھ
ھورجىننىڭ ئالدىغا باشلاپ كىردى. ھاتەم ئۇلارنىڭ قائىدىسى
بويىچە سالام بەردى. پادىشا كوز ئالدىدا ئەدەپلىك بىر ئادى-
مىزاتنىڭ تۇرغانلىقىنى كورۇپ زوقلىنىپ، تەختتىن ئورۇن
بەردى.
— ئەي يىگىت، — سورىدى پادىشا ھورجىن، — قەيەردىن كەل-
دىڭىز، نەگە بارىسىز، بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كېلىپ قالدىڭىز؟
ھاتەمبارلىق سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى.
جىنلار شاھى تەھسىن - ئاپىرىنلار ئېيتتى.
— ئەي شاھ، — دېدى ھاتەم، — پەرزەنتىڭىزنىڭ ھاياتلىقىنى
خالامسىز؟
— يۈرەك پارىمنى نېمىشكە خالىمايمەن؟ — دېدى شاھ ھورجىن.
— ئۇنداق بولسا، سىزگە مەسلىھەتىمشۇكى، — دېدى ھاتەم، —
قىزىڭىزنى ئاتىسى ئولگەن يىگىتكە بېرىڭ، ئۇنىڭ ھەمشىرىسىنى
ئوغلىڭىزغا ئېلىپ بېرىڭ، ئاداۋەتنى يوق قىلىپ، ئوز ئارا ئۇ-
رۇق - تۇققان، قېرىنداش بولۇڭلار.
بۇ مەسلىھەتكە شاھ قوشۇلدى ۋە ئەتىسىلا
تويتەرەددۇتىنى قىلىپ پۈتتۈردى. ئوز ئادەت-
لىرى بويىچە تاماششىلار قىلىپ بېرىپ، ئىككى جۈپ يىگىت-
قىزنىڭ نىكاھىنى بىر كۈندىلا ئادا قىلدى. ئۇلار مۇرادلىرىغا

يېتىپ، ھاتەمدىن كۆپ مىننەتدار بولدى. نۇرغۇن نەرسىلەرنى ھەدىيە قىلدى. شاھ ھورجىنمۇ ھاتەمگە نۇرغۇن سوۋغىلارنى ئىنئام قىلدى.

ھاتەم ئۇلار بەرگەن سوۋغىلارنى جىنلارنىڭ پەقىرلىرىغا ئۈلەشتۈرۈپ بېرىپ، پادىشادىن جاۋاپ ئېلىپ يەنە مازانداۋان يولىغا راۋان بولدى.

شاھ ھورجىن خېلى يەرگىچە بىللە ھەمرا بولۇپ باردى ۋە ئۇزۇتۇش ئالدىدا ھاتەمگە ئىككى يالدامە بەردى. ئىككى يالدامىنىڭ بىرسى ھاسا، يەنە بىرى موھۇر ئىدى.

— بۇ نەرسىلەر سىزنىڭ ھەر قانداق مۇشكۇلىڭىزنى ئاسان قىلىشتا ئەسقاتقۇسى، — دىدى شاھ ھورجىن، — ناھايىتى ھوشيارلىق بىلەن ساقلاڭ، ھەر قاچان قولدىن چىقىرىپ قويماڭ.

ھاتەم يەنە يولنى داۋام قىلىۋېتىپ بىر دەرياغا دۇچ كەلدى. بۇ ئەتراپتا نە قېيىق، نە كېمە كۆرۈنمەيتتى. ھاتەم: «بىسمىللا، شاھ ھورجىن بەرگەن ھاسا، چوڭ قېيىق ياكى كېمە بولۇپ مېنى ئۇ تەرەپكە سالامەت ئۆتكەزگەي» دەپ نىيەت قىلدى.

ھاسا ئۇنى سۇدا بىمالال ئېلىپ كېتىۋاتقاندا بىر لەھەڭ پەيدا بولۇپ ھاتەمگە سېھىرگەرلىك قىلدى.

— ئەي ئەزىزىم، — دىدى ئۇ ئادەملەرنىڭ تىلىدا سۆزلەپ، — ئاللاتائالا سىزنى بۇ يەرگە يەتكۈزۈپتۇ، ئاتا - بوۋامدىن قالغان ماكانىمنى سەرتان دىگەن تۇققۇنۇم زورلۇق قىلىپ تارتىۋالدى. سەرتاندىن ئۆز ماكانىمنى تارتىپ ئېلىپ بەرسىڭىز ئىكەن.

— خوپ، ئىنشائاللا، — دىدى ھاتەم، — قېنى باشلاڭ!

ھاتەم لەھەڭگە ئەگىشىپ ماڭدى، قىرغاققا يېقىن بارغاندا، ھاتەم ئالدىدا ماڭدى، سەرتان لەھەڭنىڭ بىر ئادەمنى باشلاپ كەلگەن-

لىكىنى كۆردى - دە، دەر غەزەپ بولۇپ دەريا يۈزىگە چىقىپ چۇقان سالدى. ھاتەم قاراپ كۆردىكى، ئالدىدا تاغدەك چوڭ، يۇمۇلاق، چىشلىرى خەنجەردەك بىر جانىۋار تۇراتتى. ئۇ ھاتەمگە يېقىنلاشتى.

ھاتەم كۆڭلىدە: «ئەي بەندىسىگە كۆيۈملۈك مېھرىبان ئاللا، بۇ مەخلۇقنىڭ ئۈستىدىن غالىپ كېلىشىمگە مەدەت بەرگەيسەن» دىدى.

— ئەي ئادەم، — دىدى سەرتان ئادەم تىلىدا سۆزلەپ، — بىزنىڭ ئارىمىزدا ھېچقانداق ئاداۋەت يوق. سەن بىر لەھەڭگە ھىمايىچى بولما، چۈنكى ئۇنىڭ بىلەن بىز بىر جىنس. ئۆز يولۇڭغا ماڭ!

— ئەي سەرتان، — دىدى ھاتەم ئاۋازىنى ياڭرىتىپ، — خا دەريا، خا تۇپراق، خا ئاتەش، خا شامال، خا ئىنسان، خا جىن بولسۇن — ھەممىسى ئاللانىڭ مەخلۇقاتلىرى، خۇدا ئۆز مەخلۇقاتلىرىنى نىمە قىلسا قىلىۋېرىدۇ. سەن ئاللانىڭ قەھرىدىن قورققىن، لەھەڭ بىچارىنىڭ ماكانىنى بەرگىن.

— ئەي ئىنسان، — دەپ ۋاقىرىدى سەرتان قەھرى بىلەن، — ئەقىلسىز ئىكەنسەن، ئەندى ئۆز ئۆۋالىڭ ئۆزەڭگە. — ئۇ ھاتەمگە قاراپ ئېتىلىشقا باشلىدى. دەريا شىددەتلىك چايقالدى. ھاتەم، سەرتاننىڭ غەزىۋىنىڭ چېكىدىن ئېشىپ تېشىۋاتقىنىنى كۆردى - دە، خەنجىرىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ھۈرۈۋىدى، سەرتاننىڭ چىشلىرىدىن بىر قانچىسى توكۇلۇپ كەتتى. شۇ چاغدا سەرتاننىڭ ئاجىزلىشىپ كۈچى كەتكەنلىكىنى كۆرگەن لەھەڭ دەرھال كېلىپ سەرتاننى يەۋەتمەكچى بولدى.

— توختا، پەيلىڭدىن يان، — دىدى ھاتەم لەھەڭگە، — ئەندى

ماكانىڭنى قولۇڭغا ئال، بۇ بىچارە بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، بەلكى ئىناق ئۆتۈڭلار.

ھاتەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئاداۋەتنى يۇيۇپ، كېلىشتۈرۈپ قويۇپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى. لەھەڭ يول باشلاپ مازانداران جاڭگىلىغا يېقىن يەرگىچە بىللە باردى.

× ×

لەھەڭ بىلەن خوشلاشقان ھاتەم دەريادىن چىقىپ مازانداران جاڭگىلىغا قەدەم قويدى. ئاجايىپ - غارايىپ نۇرغۇن نەرسىلەرنى كۆرۈپ تاماشالار قىلدى. ئاندىن چوڭ بىر دەرەخنىڭ تۈۋىدە توختاپ ئارام ئېلىشقا ئولتۇردى. كېچىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزدى. تاڭ ئاتقاندا ھەر تەرەپتىن مۇرغ پەررۇھلار كېلىشكە باشلىدى. ئۇلار ھەر ئايدا بىر قېتىم مۇشۇ دەرەخ تۈۋىگە يىغىلىپ كەچ بولغىچە مەجلىس قىلىشاتتى. قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە بۇ يەرگە نۇرغۇنلىغان مۇرغ پەررۇھلار يىغىلىپ كەتتى. ياشلىرى قېرىلىرىدىن سورىدى:

— ھېچقاچان بۇ يەرگە ئادىمىزاتنىڭ قەدىمى يەتمىگەن ئىدى، بۈگۈن قانداق بولۇپ بۇ ئادەم كېلىپ قالغاندۇ، بىلدىڭلارمۇ؟

— ئىززىلىرىمىزدىن ئاڭلىغانىمىزكى، — دەپ جاۋاپ بەردى دانىشمەنلىرى، — بىر كۈنلىرى بولغاي، تەيىنىڭ ئوغلى ھاتەمنىڭ قەدىمى بۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە يېتىپ، بىزدىن بىر جۈپ مۇرغ پەررۇھنى تەلەپ قىلغاي، شۇنچە يول ئازاۋىنى تارتىپ بۇ يەرگە كەلگەن بۇ ئادەمگە بىز ياردەم قولىمىزنى سۇنمىساق بولماس. چۈنكى مۇنداق قىلىش-ياخشىلىقنىڭ جۈملىسىدىندۇر.

— ئۇنداق بولسا ياردەم قىلارمىز، — دېيىشتى ھەممە قۇشلار.

ئۇلار ئۆز باللىرىنىڭ ئەركەك - چىشىدىن بىر جۈپ بېرىشتى. ھاتەم ئۇلارغا كۆپ دۇئالار قىلىپ بۇ بىر جۈپ قۇش باللىرىنى قوينىغا سېلىپ، قۇشلار جامائەسى بىلەن خوشلۇشۇپ، ئۆز يولىنى داۋام ئەتتى. كۆپلىگەن دەشتلەرنى، تاغ ۋە سەھرالارنى بېسىپ، سەيلى - تاماشا قىلىپ كامىل يىگىتنىڭ ئالدىغا قەدەم قويدى. ئىككىسى كېچىنى بىللە ئۆتكۈزدى. ئەتىسى كامىل يىگىت مۇسەففەر جادۇگەرنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ بۇ بىر جۈپ قۇش باللىرىنى ئۇنىڭغا ئۇزاتتى. جادۇگەر ناھايىتى خۇشال بولۇپ:

— ئەي كامىل يىگىت، بۇ ئىشنى سەن قىلمىدىڭ، — دېدى ۋە كامىل يىگىتتىن سەپەر ئەھۋاللىنى، يول ئالامەتلىرىنى سورىدى.

كامىل يىگىت ھاتەمنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە جاۋاپ بەردى. يىگىتنىڭ جاۋابى جادۇگەرگە ماقۇل كەلدى.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى جادۇگەر ئىككىنچى ۋەزىپىگە بۇيرۇپ، — قىزىل يىلان موھۇرىنى ھازىر قىلغىن.

كامىل يىگىت جادۇگەرنىڭ ئالدىدىن قايتىپ چىقىپ، سارايغا كېلىپ ئارام ئالدى. ئەتىسى ئىنىڭ ئاتا مەلىكىدىن بىر پارچە خەت ئېلىپ كېلىپ، باشقىلارغا كۆرسەتمەستىن ئۇنىڭغا بېرىپ كەتتى.

كامىل يىگىت خەتنى ئېچىپ مۇلاھىزە قىلىپ كۆردى. خەتتە ماۋۇلار يېزىلغان ئىدى: « ئەي ئازات كىشى، مەن ئۈچۈن كۆپ جاپالارنى چەكتىڭ، كېيىنكى سوزۇم شۇكى، قىزىل يىلان موھۇرىنى كويىقاپقا تەئەللۇق بىر قىزىل سەھرادىن ئىزلىسەڭ

ئېھتىمال قولۇڭغا كەلگەي، ئىنشائاللا ساق بېرىپ، سالامەت كەلگەيسەن، نامە تامام ۋەسسالام.»

كامىل يىگىت بۇ نامەنىڭ مەزمۇنىدىن ھاتەمنى خەۋەرلەندۇردى. ھاتەم قىزىل يىلان موھۇرىنى ئىزدەپ يولغا راۋان بولدى.

ئەندىكى رىۋايەتنى قىزىل دەشتتىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم ئۆز ئادىتى بويىچە ساياھەت قىلىپ باراتتى. خۇدايى تائالانىڭ سەنئىتىنى مۇلاھىزە قىلىپ ھوزۇرلىناتتى ۋە قۇدرىتىگە مەدھىيىلەر ئوقۇيتتى.

ئۇ بىر سەھراغا قاراپ كېتىۋاتقاندا، ئالدىدا شىرغا ئوخشايدىغان بىر ھايۋان پەيدا بولدى - دە، ھاتەمگە پەرۋامۇ قىلماستىن بىر گەمە تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

ھاتەم ئۇنىڭ كەينىدىن كېلەتتى. ھېلىقى ھايۋان بىر يەرگە كەلگەندە بىر چىقىراپلا گۈزەل بىر قىزغا ئايلاندى ۋە بىر بۇلاق لېۋىگە بېرىپ ئولتۇردى. ئۇزاق ئۆتمەي بۇ يەرگە ئاتلىق ئىككى يىگىت پەيدا بولدى ۋە بۇ ساھىبجامال قىزنىڭ بۇلاق يېنىدا ئولتۇرغانلىقىنى كوردى ھەم ئالدىغا كېلىپ سورىدى:

— نازىنىن قىز، كىم بولسەن، بۇ دەشتتە نىمە ئۈچۈن يالغۇز ئولتۇرسەن؟

— مەن، - دەپ جاۋاپ بەردى قىز، - بىر سودىگەرنىڭ قىزى ئىدىم. دادام مېنى ھەمرا قىلىپ بىللە ئېلىپ چىققان ئىدى. بىز بارىدىغان مەنزىلنىڭ يۇقۇرىسىدا بىر توپ قاراقچىلار ئۇشتۇمتۇتلا كارۋانلارنى بۇلاشقا باشلىدى. مەن قاچقىنىمچە بۇ يەرگە كېلىۋالدىم. شۇندىن بۇيان بۇ بۇلاق بويىدا ھايات كوچىرىۋاتىمەن.

يىگىتلەر ئاكا - ئۇكا ئىدى.

— بىزنىڭ بىرىمىزنى ئەرلىككە قوبۇل قىلغىن، سېنى ئۆزىمىز بىلەن بىللە شەھەرگە ئېلىپ كېتەيلى، - دېدى ئۇلار.

قىز ئۆزىگە چوڭىنى قوبۇل كوردى - دە، ئاتىنىڭ كەينىگە سىڭىشىۋالدى. ئۇلار ئۈچ - تورتچاقىرىم يول يۈرگەندىن كېيىن قىز بالاۋۇرۇپ:

— بەكمۇ ئۇسساپ كەتتىم، - دېدى.

ئىككى يىگىت بىر - بىرىگە قاراشتى.

— سىز بۇ قىز بىلەن تۇرۇپ تۇرۇڭ، - دېدى ئاكىسى قىزنى ئاتتىن چۈشۈرۈپ قويۇپ ئۇكىسىغا، - مەن بېرىپ سۇ تېپىپ كېلەي.

ئۇ ئېتىغا مىنىپ سۇ ئىزدەپ كەتتى.

— ئەسلى مەن سېنى تاللىماقچى ئىدىم، - دېدى قىز يىگىتكە كىرە سېلىپ، - لېكىن ئاكاڭدىن قورقۇپ، سېنى ئولتۇرۇۋەتمىسۇن دەپ، ئاغزىمنىڭ ئۇچىدىلا شۇنداق دەپ قويغان ئىدىم. بۇ - باختى پۇرسەت بولدى. كوڭۇل ئېچىپ مۇرادىمىزغا يېتىۋالايلى.

— قولىڭىزنى تارتىڭ، - دېدى يىگىت ئۆزىنى قاچۇرۇپ، - سىز ماڭا ئانا بولۇپ قالدىڭىز...

قىز بۇ سوزدىن قاتتىق رەنجىگەن ئىدى. شۇڭا ئۇ چاچلىرىنى چۇۋۇپ، ئۇستىدىكى كىيىملىرىنى سېلىۋەتتى. دەل شۇنىڭ ئۇستىگە ئېرى كېلىپ قالدى.

— ۋاي ئېسىت ئۇسسۇغۇنۇمغا، زەھەر ئىچسەممۇ بولغان ئىكەن، - دېدى قىز يىغلاپ تۇرۇپ، - سىز كەتكەندىن كېيىن بۇ لائىنساپ نىيىتىنى بۇزۇپ ماڭا قول ئۇزاتتى. مەن نومۇسۇمنى بۇلغاشتىن ئولۇمنى ئەلا بىلىپ قەتئىي قارشىلىق قىلدىم. بۇمېنى مەجبۇرلاپ، كىيىملىرىمنى يىرتىپ، چاچلىرىمنى چۇۋۇۋەتتى...

— ئەي نومۇسسىز!— دېدى يىگىت ئىنىسىگە غەزەپ بىلەن قادىلىپ، — بۇنداق يۈزسىزلىكنى قىلىشقا بېتىڭ قانداق كوتۈردى، قايسى ۋىجدانىڭ بىلەن جۈرئەت قىلدىڭ؟

— ماڭا ئىشىنىڭ،— دېدى ئىنىسى،— بۇ خوتۇنىڭىزنىڭ ئېيتقانلىرى پۈتۈنلەي يالغان، ھەرگىز مۇئۇنداق قىلمىدىم.

ئۇ، ئىنىسىنىڭ سۆزىگە ئىشەنمىدى. شەمشىرىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ ئىنىسىنىڭ بېشىغا زەرپ بىلەن ئۇردى. ئىنىسىمۇ قارشىلىق قىلىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇلار بىرھازا شەمشەرۋازلىق قىلىشتى. ئاخىرى ھەر ئىككىسى ھاياتىدىن ئايرىلدى.

ھېلىقى قىز بىر يۇمۇلاپلا مۈڭگۈزلۈك كالىغا ئايلاندى ۋە گەمە تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ھاتەم يىراقتىن قارا — كورە كەلەدمى، ئۇ كالا گەمىگە بېرىپ ئازراق ئارام ئېلىۋالغاندىن كېيىن، يەنە بىر باياۋانغا قاراپ يول سالدى. كېيىن بىر يۇمۇلىنىۋېلىپلا ئىككى خىش ئالتۇنغا ئايلىنىپ، يولنىڭ چېتىدە تۇردى.

ھاتەم بۇ ئىشلارغا ھەيران بولۇپ، يىراقتىن ئىنچىكىلەپ كۆزىتەتتى. ئۇزاق ئۆتمەي بۇ يەردە ئۈچ ئاتلىق كىشى پەيدا بولۇپ، يول ئۈستىدىكى ئالتۇننى كورۇپ، ئاتتىن چۈشۈشتى. ئاندىن ئالتۇننى قوللىرىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ جىق ئالتۇن ئىكەنلىكىنى بىلىشتى ۋە: «ئەگەر بۇ ئالتۇن خىش ئۈچ پارچە بولغان بولسا، ئۈلەشمىگىمىز ئوڭاي ئىدى. ئەمما ئالتۇن خىش ئىككى، بۇنى قانداق قىلىمىز؟»— دېيىشتى.

— ئاۋۋەل بىر ناشتا قىلىۋالايلى،— دېدى چوڭى.

ئەلقىسسە، ئۇلار شۇنداق ۋەدىلىشىپ، بىرنى تاماق ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن شەھەرگە ئەۋەتتى. تاماققا كەتكەن كىشىنىڭ تاماقنى ئېلىپ كەلگىچە نىيىتى بۇزۇلدى— دە: «تاماققا زەھەر سې-

لىپ بېرەي. ئۇلار ئۆلسە ئالتۇن ماڭا قالغاي»،— دەپ ئويلىدى.

قالغان ئىككى كىشىمۇ تاماق ئېلىپ كەلگۈچىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئالتۇننى ئۈلەشتۈرۈشنى مەسلىھەت قىلىشتى ۋە ئۇ كىشى كەلگەندە شەمشەر بىلەن كاللىسىنى ئېلىپ، ئۆلۈكىنى كۆمۈۋېتىپ خاتىرجەملىك بىلەن تاماق يېيىشكە ئولتۇرۇشتى. تاماقنى يەپ بولۇپ، ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلارمۇ ئۆلدى.

ھېلىقى ئىككى ئالتۇن خىش ئۆز ئارا قوشۇلۇپ بىر بوۋايغا ئايلاندى — دە، ھاسا تايىنىپ يەنە يولغا چۈشتى.

ھاتەم ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، سالام بەردى. بوۋاي ھاسىرىغان قىياپەتتە جاۋاپ سالام قايتۇردى.

— ئەي بوۋا،— دېدى ھاتەم،— نەچچە كۈن بولدى. مەن سىز بىلەن بىللە يۈرۈپ، سىزدە ئاجايىپ سىرلارنى كوردۇم. ماڭا بۇ سىرلارنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز.

— ئول خۇدا ئون سەككىز مىڭ ئالەمنى ياراتقۇچىدۇر،— دېدى بوۋاي مېڭىشقا ئالدىراپ،— مېنى توسۇپ ئاۋارە قىلما، سىرلىرىم ناھايىتى كوپ، قايسىبىرىنى ئېيتىپ بولاي؟

— ئازغىنا بولسىمۇ سۆزلەپ بېرىڭ،— دەپ يالۋۇردى ھاتەم بوۋاينىڭ ئالدىنى توسۇپ،— مېنى نارازى قىلماڭ، مېنىڭ سىزگە پايدام تېگىپ قالار...

— ئەي ھاتەم،— دېدى بوۋاي سۆزلەشكە مەجبۇر بولۇپ،— بۇ دۇنيادىكى رىزقى ئاخىرلاشقان ھەر قانداق بىر مەخلۇقنىڭ بۇ دۇنيادىن قايتىشىغا بىر ئىش سەۋەپ بولىدۇ. لېكىن ئۇنى پاش قىلغىلى بولماس. سۆزۈم شۇ، ھازىر بۇنىڭدىن ئارتۇق سۆزلەشكە پۇرسەت يوق.

— ئېيتقىن بوۋا، — دېدى ھاتەم، — مېنىڭ ئۆمرۈم قاچان ئاخىرلىشار؟

— تېخى ئۆمرۈڭ بار، — دېدى بوۋاي، — خۇدانىڭ يولىدا ئىش قىلىشتىن ھەرگىزمۇ يۈز ئۆرۈگۈچى بولما، ئاخىرى بىر - ئىككى پەللىدىن يىقىلىپ، بۇ دۇنيا بىلەن خوشلىشىسەن. — بوۋاي شۇنداق دېدى - دە، ھاتەمنىڭ كۆزىدىن غايىپ بولدى.

ھاتەم شۈكرى ئېيتىپ، سەجدىگە باش قويدى. كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ، قىزىل دەشت تەرەپكە قاراپ راۋان بولدى.

تاغ - دەشتلەرنى بېسىپ، ئاۋۋەل قارا تۇپراققا، ئاندىن ئاق تۇپراققا، ئاخىرىدا يېشىل تۇپراققا قەدەم قويدى. تاكى يەتتە رەڭلىك تۇپراق ۋە زىيانداشلاردىن شاھ ھورجىننىڭ ھاسىسى ۋە باشقا خاسىيەتلىك نەرسىلەرنىڭ ياردىمى بىلەن سالامەت ئۆتتى.

قىزىل يەرگە يەتكەندە، گويا ئالەمگە ئوت كەتكەندەك ھەممە يەر قىزىرىپ كەتتى. بۇ يەر قىزىل يىلاننىڭ ماكانى ئىدى. قىزىل يىلاننىڭ مۆھۈرىنىڭ خاسىيىتىدىنمۇ شۇنداق ئىسسىق بولاتتى. ھاتەم ئاي پەرىنىڭ مۆھۈرىنى ئاغزىغا سېلىپ، شاھ ھورجىننىڭ ھاسىسىنى يەرگە قاداپ قويۇپ، ئاللاتائالانى ياد ئېتىپ ئولتۇردى.

قىزىل يىلان ئادەمنىڭ ھىدىنى ئېلىپ، يىراقتىنلا قەددىنى تاغدەك كۆتۈرۈپ تىكلەندى. ئۇنىڭ بۇرۇنلىرىدىن چىقىۋاتقان نەپەس گويا بوراندەك، ئاغزى خۇددى غاردەك، بېشى يوغان گۈمبەزدەك ئىدى. كۆزىدىن لاۋۇلداپ ئوت يېنىپ تۇراتتى.

ئۇ، ھاتەمگە ھۇجۇم قىلدى. لېكىن، يېقىن كېلەلمىدى. ھاتەم ھاسىسى بىلەن ئۇنىڭ بېشىغا بىرنى ئۇرۇۋىدى، بۇزەر-

بىگە بەرداشلىق بېرەلمىگەن قىزىل يىلاننىڭ يۈرىكى چىدىغۇسىز دەرىجىدە ئاغرىپ قاتتىق قەي قىلدى. قەي قىلىش بىلەن تەڭ مۆھۈر يەرگە چۈشتى. قىزىل يىلان بىر ئاز ھوشىغا كەلدى.

— ئەي خۇدانىڭ بەندىسى، — دېدى ھاتەم ئۇنىڭغا خىتاپ قىلىپ، — ئاللاتائالانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ئەندى ئۆز يولۇڭغا ماڭغىن.

قىزىل يىلان ئوت چىقارماي ئارقىسىغا ئۆرۈلدى - دە، يۈرۈپ كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن مۆھۈرنىڭ ئىسسىقلىقى پەسىيىپ، ئەتراپ سوۋۇپ ئەسلىگە كەلدى.

ھاتەم مۆھۈرنى ئېلىپ يولغا چۈشتى.

ئەلقىسسە، ھاتەم يەنە سەھرالارنى ئارىلاپ، دەشتۇ - باياۋانلارنى كېزىپ، كامىل يىگىتنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. ئۇلار بىر كېچىنى بىللە ئۆتكۈزۈپ، ئەتىسى مۇسەففەر جادۇگەرنىڭ قېشىغا بېرىپ، مۆھۈرنى ئۇنىڭغا تەقدىم قىلدى.

— ئەندى چۈچۈتۈلگەن ياققا كىرىپ چىقسۇن، — دېدى جادۇگەر، — قېنى خىزمەتكارلىرىم، تەييارلىق قىلىڭلار.

جادۇگەرنىڭ خادىملىرى بىر چوڭ داشتا ياغنى قىزىتىپ داغلىدى. كامىل يىگىت قايناۋاتقان ياغنى كۆرۈپ، قورققىنىدىن تىترىگىلى تۇردى. ھاتەم ئۇنىڭ ئاغزىغا شاھ ھورجىننىڭ مۆھۈرىنى سېلىپ قويدى ۋە تەسەللى بېرىپ:

— قورقماستىن ئىشق قازىنىغا كىرىپ چىققىن، — دېدى ھاتەم ۋە كامىل يىگىتنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئۇنىڭغا مەدەت بېرەتتى.

كامىل يىگىت ئۆزىنى قازانغا تاشلىماقچى بولغاندا، شاھ دەرھال كېلىپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى.

ــ بەس ،ـ دىدى ئۇ،ـ شەرتلىرىمنى تولۇق ئورۇنلىغۇدەك
ماڭا كۆيۈغۈل، مەلىكىگە دىلبەندى بولدۇڭ.
توي تەييارلىغى پۈتۈپ، مەلىكىنى كامىل يىگىتكە نىكاھ
لاپ بەردى. ھاتەم بۇيەردىن خوشلۇشۇپ كوۋلىقاغا راۋان بول
دى. گاھ دەشت ـ باياۋانلارنى، گاھ دەريالارنى كېزىپ، بىر ئې
گىز تاغنىڭ قېشىغا يەتتى. ئۇ تاغنىڭ چوققىلىرى بۇلۇتلاردىن
ھالقىغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىشنىڭ ئىمكانىيىتى يوق
ئىدى. ھاتەم بۇتاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، سەيلە قىلىشنى ھەۋەس
قىلىپ ئويلاپ تۇراتتى. شۇدەم بىرجاماتەت پەرىلەر كوزىگە
كورۇنۇپ، يەنە دەرھال غايىپ بولدى.
ھاتەم پەرىلەر غايىپ بولغان يەرگە قاراپ ماڭدى. كوپ
رەنجۇ ـ مۇشەققەتلەر تارتىپ، ئۇيەرگە يېتىپ باردى. ئۇ يەر-
دە بىر غار كورۇندى. ئۇنىڭ ئىچى قاپ ـ قاراڭغۇ بولۇپ، ھۇ
پەرىلەر ماكانى ئىكەن.
ھاتەم «ئاللاھۇ ئەكبەر» دىگىنىچە ئۇيەرگە قەدەم قويدى.
بىر ـ ئىككى قەدەمچە ماڭغاندىن كېيىن كوز ئالدىدا بىر كاتتا
بوستانلىق پەيدا بولدى. بۇ بوستانلىق كوركەم ۋە گۈزەل بو-
لۇپ، يوللىرىدا ھەر خىل دەرەخلەر قەد كوتىرىپ، ئۇنىڭ شاخ
لىرىدا تۈرلۈك ـ تۈرلۈك قۇشلار بەس ـ بەس بىلەن سايرىشىپ
تۇراتتى. بوستانلىقنىڭ ئالدىدىلا بىر چوڭ ئايۋان بولۇپ،
ھەر ـ تەرىپىگە شاھ سۇپىلار ياسىلىپ، زىلچا ـ گىلەملەر سې-
لىنغان ئىدى. بوستانلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولسا، ئەتراپى قىم-
مەت باھالىق تاشلار بىلەن زىننەتلەنگەن بىر كول تۇراتتى.
كولنىڭ سۈيىنىڭ سۈزۈكلىگىدىن ئاستىدىكى بېلىقلار ئېنىق
كورۇنۇپ تۇراتتى.

تەرەپ ـ تەرەپتە بەزمە تەييارلىغى كېتىۋاتقان بولۇپ،
ھەر ـ خىل مىۋىلەر، تۈرلۈك لەززەتلىك تائاملار، قەن ـ گې-
زەكلەر ھازىرلاپ قويۇلغان ئىدى.
ھاتەم مىۋە ـ تائام ۋە قەن ـ گېزەكلەردىن يەپ قوسىغى-
نى تويغازدى، ئۇنىڭ ئاچلىق، ئۇسسۇزلىغى تەسكىن تاپتى.
شۇ چاغدا بىر جاماەت ئەر پەرىزاتلار پەيدا بولدى. ھاتەم
ئورنىدىن تۇرۇپ سالام قىلىۋىدى، ئۇلار جاۋاپ سالام بېرىپ:
ـ دەرھال ئوزىڭىزنى بىر ياققا ئېلىڭ، بۇ باغ پەرىلەر
شاھىنىڭ يۈرەك پارىسى، كوز نۇرى مەلىكە ئەلكەن پەرىنىڭ خاس
بېغىدۇر. بىز ئۇنىڭ ياغۋەنلىرىمىز. بىزگە ۋابالىڭىز قالمىسۇن،
ئۇ سىزنى كورسە ھالاك قىلىدۇ، ـ دىدى.
ـ ئەي ئەزىزلىرىم،ـ دىدى ھاتەم،ـ قارىغۇنىڭ تىلىگى ئىككى
كوز. مېنىڭ ئەشۇ پەرىلەر شاھزادىسىغا ئەرزىم بار. شۇنىڭ ئۇ-
چۇن كەلگەنمەن.
گەپ شۇ يەرگە يەتكەندە، ھاۋا گۈلدۈرلەپ، ئەتراپ قا-
راڭغۇلۇشۇپ، مەلىكە ئەلكەن پەرىنىڭ كېلىۋاتقانلىغى مەلۇم
بولدى.
ـ بىر بۇلۇڭغا يوشۇرۇنۇۋېلىڭ، ـ دىدى باغۋەنلەر يالۋۇ-
رۇپ، ـ بىز ئەرزىڭىزنى يەتكۈزۈپ، ئاندىن سىزنى كورسۈتىمىز.
ھاتەم بىر پىنھاندا ئولتۇرۇپ تۇردى. ئوڭكۇردىكى بۇ
يەرگە تۈرغۇنلىغان قۇشلار ئۇچۇپ كېلىپ، بىر يۇمۇلۇنۇپلا پە-
رىزاتقا ئايلاندى. بەزىسى تەختتە، بەزىلىرى سەندەلدە ئولتۇ-
رۇپ ئارام ئېلىپ، لەززەتلىك تائاملارنى يەپ ھوزۇر لىنىشتى.
ئورنىدىكى تىللا تەختتە ئايدەك گۈزەل، قەلەم قاشلىق
بىر نازىنىن سەنەم ئولتۇراتتى. ھاتەم ئۇنى بىر كورۇپلا ھەم-

ـمنى ئۇنتۇپ، ئۇلىنىڭغا ئاشىقى - شەيدا بولۇپ قالدى. ئۇمرىدە ئۇ مۇنداق پەرىنى كورمىگەن ئىدى.

— ئەي هاتەم، ئەگەر سەندە مۇنداق مۇددىئا بولىدىغان بولسا، ھەممە ئىشلىرىڭ خاراپ بولىدۇ - دە، ساڭا پايدا يوق - دىگەن سادا ئاڭلاندى.

هاتەم بۇ سادادىن هوشىغا كەلدى. ئاللاتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتتى ۋە باغۋەن پەرىلەرنىڭ كېلىشىنى كۈتتى.

باغۋەن پەرىلەر مەلىكىگە ئەرز قىلدى:

— ئەي مەلىكە، ئىككى كۈننىڭ ئالدىدا بۇ يەرگە بىر ئادىمىزات كەلدى. ئۇزلىرىنىڭ پەرمانلىرى قانداق بولغاي؟

— ئەلۋەتتە ئۇ ۋىسالىمغا ئاشىق بولغاي، - دىدى مەلىكە ئەلكەن، - بۇ يەرگە هازىر قىلىڭلار!

باغۋەنلەر هاتەمنى مەلىكە ئەلكەننىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. مەلىكە ئۇنىڭ تەمىم ئەمەس، بەلكى هاتەم ئىكەنلىگىنى كوردى - دە، جان دىلىدىن ئۇنىڭغا ئاشىقى - شەيدا بولدى.

هاتەم مەلىكە ئەلكەن پەرىگە پەرىلەرنىڭ رەسمى - قائىدىسى بويىچە ئىگىلىپ سالام بەردى. هاتەمگە يۇقۇرىدىن جاي كورسۇتۇلۇپ، دوستىخان سېلىنغاندىن كېيىن:

— ئەي ئەركىن يىگىت، - دىدى مەلىكە هاتەمگە قاراپ، - سىز كىمنىڭ ئوغلى بولىسىز. قەيەردىن كەلدىڭىز؟ نەگە بارماقچى. مۇنداق پىيادە، يىگانە سەپەر قىلىشتىكى مەقسىدىڭىز نىمە؟

هاتەم دەرهال ئورنىدىن تۇرۇپ دۇئا قىلدى - دە، مۇلايىملىق بىلەن:

— ئالدىڭىزدا تۇرغان پەقىر مۇساپىر يەمەن زىمىنىدىن بولۇپ، يەمەن پادىشاسى تەيىنىڭ ئوغلى هاتەمدۇرمەن، مەن بەندىلەرنىڭ مۇهتاجلىغى ئۈچۈن هاياتىمنى بېغىشلىغانمەن، - دەپ جاۋاپ بەردى.

— خۇدا رەهمەت قىلسۇن سىزگە، - دىدى مەلىكە ناهايىتى خۇرسەن بولۇپ، - نامىڭىزنى ئاڭلىغانمەن. بۇ يەرگە كېلىشىڭىزنى ۋە مۇنداق ئۇچرۇشۇپ قېلىشىمىزنى هەرگىز ئويلىمىغان ئىكەنمەن. سىزگە رەخمەت.

— ئەي مەلىكە، - دىدى هاتەم، - مېنىڭ بېشىمدا نۇرغۇن ساۋدالار بار. ئۇنى سىزگە سوزلەپ بەرسەم مالال بولۇپ قالىسىز ...

— يوقسۇن، دىدى مەلىكە ئالدىراپ، - شۇ ئىشلار هەققىدە بىر - بىرلەپ سوزلەپ بېرىڭ، مېنىڭ سىزدىن تەلەپ قىلىدىغىنىمۇ شۇ.

هاتەم ئوتكەن ئىشلار هەققىدە سوزلەپ بولۇپ ئېيتتى.

— ئەي مەلىكە، ئاشىق بىچارە تەمىمنى ئېلىپ كەلسىڭىز، ئۇشبۇ بەزمىلەردە بىز بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ، كوڭۇل ئېچىپ، خۇشاللىقتىن بەهرىمەن بولسا...

مەلىكە هاتەمنىڭ باشقا كىشىلەرنىڭ ئېهتىياجى ئۈچۈن ئۆزىنى بېغىشلىغان كىشى ئىكەنلىگىنى چۈشەندى ۋە ئاپىرىنلار ئېيتىپ دىدى:

— خەير ، سىزنىڭ يۈز خاتىرىڭىز...

مەلىكە بىر قانچە ئادەملىرىنى تەمىمنى تەختىراۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ ئېلىپ كېلىشكە بۇيرىدى.

بىر - ئىككى سائەتچە ۋاقىت ئوتكەن ئىدى. ئۇلار تەمىمنى ئېلىپ كېلىشتى. تەمىم مەلىكىنى كورۇپلا بىر نەچچە قېتىم هوشىدىن كەتتى. مەلىكىنىڭ ئادەملىرى ئۇنىڭ يۈزلىرىگە

گۇلاپ چېچەپ ھۇشىغا كەلتۇردى. ئۇ، ھۇشىغا كېلىپ كوردىكى، ھاتەم تەخت ئالدىدىكى سەندەلدە ئولتۇراتتى. ئاي يۈزلۈك مەلىكە بولسا، تەخت ئۈستىدە نۇر چېچىپ تۇراتتى. تەمىم ئورنىدىن تۇرۇپ، مەلىكىگە سالام قىلىپ يەر سۆيدى. مەلىكە تەمىمگىمۇ ھاتەمنىڭ قېشىدىغا، سەندەل قويدۇرۇپ بەردى ۋە ئۇلارغا كاتتا زىياپەت بېرىپ كۈتۈۋالدى.

ھاتەم بىلەن تەمىم مەخسۇس ئۆيدە كېچىلىرى بەزمە، كۈندۈزلىرى ئۇيقا بىلەن ئۆتتى.

— ئەي مەلىكە، — دېدى ھاتەم بىر كۈنى، — ئەندى تەمىم بىلەن ئىككىمىزلارنىڭ توينى كورسەك ياخشى بولاتتى. بۇ پىكىرىمنى ئويلۇنۇپ كورسىڭىز...

— تەمىمگە ئادەتتىكى قىزلارمۇ كۆپايە قىلىدۇ، — دېدى مەلىكە ئونى ئۆزىگە مۇناسىپ كورمەي.

مەلىكىنىڭ سوز - ھەركەتلىرىدىن ئۇنىڭ ھاتەمنى ياخ-تۇرىدىغانلىغى بىلىنىپ تۇراتتى. ھاتەم قانداق قىلىشنى ئويلىدى ۋە بىر قاچا سۇغا ئاي پەرىنىڭ مۇھۇرىنى ئۈچ قېتىم چايقاپ، يېرىمىنى تەمىمگە ئىچكۇردى. يېرىمىنى ئەلكەن پەرىنىڭ خاس شەربىتىگە قوشۇپ قويدى.

ئەتراپنى تۇن پەردىسى ئوز ئىلكىگە ئېلىپ، بەزمە باشلانغاندا، مەلىكە ھېلىقى شەربەتنى ئىچتى - دە، ئۇزاق ئوتمەي قەلبىدە تەمىمگە نىسبەتەن تاقەت قىلىپ بولمايدىغان دەرىجىدە ئىشقى ئوتى ياندى. ئۇ ئوت بارغانسېرى ئۇلغۇيۇپ، مەلىكىنىڭ ئەقىل-ھۇشىنى يوقاتقىلى تۇردى.

— ئەي مەلىكەم، — دېدى ھاتەم پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، — تەمىم بىچارىنى ۋىسالىڭىزدىن مەھرۇم قىلماي، ئۇنىڭ نىكاھىغا ئوتسىڭىز ياخشى بولاتتى.

— سىز خۇشال بولىدىغان بولسىڭىز مەيلى، — دېدى مەلىكە جاۋاپ بېرىپ، — ئالدى بىلەن ئاتامغا مەلۇم قىلايلى.

مەلىكە ئىنىڭ ئانىسىغا:

— ئاتام شاھى پەرى بىلەن ئانام ماھى پەرىگە، «مەلىكە ھاتەمنىڭ بالىسى تەمىم بىلەن توي قىلماقچى، مېنى سىلەرنىڭ رازىلىقىڭلارنى ئېلىشقا ئەۋەتتى، دېگىن»، — دېدى.

ئىنىڭ ئانا شاھ پەرىگە مەلىكىنىڭ سوزىنى بايان قىلدى.

— پاھايىتى ئوبدان بولۇپتۇ، — دېدى شاھ رازىلىق بېرىپ، — ھاتەمنىڭ بىزگە نەسىپ بولۇشى زور سائادەتتۇر.

ئەتىسىدىن باشلاپ توي ھازىرلىغىنى قىلىشقا باشلىدى ۋە ئوردا كاتتىلىرىنىڭ ھەمرالىغىدا مەلىكىنىڭ بېغىغا بېرىپ ھاتەم بىلەن تەمىمنى زىيارەت قىلىپ ئېيتتىكى:

— سىزنىڭ مۇبارەك قەدىمىڭىزگە بىر ئەمەس، مىڭ قىزىم بولسىمۇ بەرسەم ئازلىق قىلىدۇ. قىيامەتلىك تۇققان - قېرىنداشلاردىن بولغايمىز.

ماھى پەرىمۇ ئوردا خوتۇن - قىزلىرىنىڭ ھەمرالىغىدا كىرىپ كەلدى ۋە ھاتەم بىلەن تەمىمنى كورۇپ، قىزىنىڭ تەلىيى كەلگەنلىكىدىن خۇرسەن بولدى.

ئەتىسىدىن باشلاپ بىر قانچە كۈن، توي - تاماشالار ئوتكۇزۇلدى. مەلىكىنى تەمىمگە نىكاھ قىلىپ قويدى. ئىككى ئاشىق ۋىسال تېپىپ، مۇرادىغا يەتتى. ئۇلار ۋىسال كۈچى بىرلەشكەن قۇۋۋەت بىلەن ھاتەمگە كوپ دۇئالار قىلىشتى. بىر ھەپتە ئوتكەندىن كېيىن ھاتەم ھەممەيلەننى يىغدى.

— ئەي قېرىنداشلىرىم، - دېدى ئۇ يىغىن ئەھلىگە، - ئەدى ماڭا ئىجازەت بەرگەيسىلەر. تەشنا ۋىسالىلار يەنە باردۇر، ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى بېجىرگەيمەن.

شاھ پەرى بۇ پىكرىگە قوشۇلماي، يەنە بىر نەچچە ۋاقىت شۇ يەردە تۇرۇپ، ئارام ئېلىپ، تاماشا قىلىشىنى تەلەپ قىلدى. ھاتەم يەنە ئۆز مەقسىدىنى ئىزھار قىلىپ رۇخسەت سوراۋەردى. شاھ پەرى ئىلاجىسىز ھالدا ئىجازەت بېرىپ، بىر قانچە ئادەمگە ھاتەمنى تەختىراۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ، تاغۇ - سەھرالارغا ئاپىرىپ قويۇشنى بۇيرىدى.

شۇنداق قىلىپ، ھاتەم پەرىلەر بىلەن خوشلۇشۇپ ئۆز يولىغا راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، ھاتەم دەشتۇ - سەھرالارنى كېزىپ، سەيلە قىلىپ كېتىپ باراتتى. بىر چاغدا ئۇنىڭ قۇلىقىغا دىلىنى ئۆرتەيدىغان نالە ئاۋازى ئاڭلاندى. بۇ نالە ئاۋازدا بىر نەزمە تەكرارناۋا قىلىناتتى. ھاتەم دەرھال توختاپ قۇلاق سېلىپ تىڭشىدى:

ھەر كىشىكى يامان ئىشنى قىلسا دىلداش،
ئاخىر بىر كۈن رەسۋا بولۇر، ئۇ بولۇپ پاش.

ھاتەم ئاۋاز چىققان تەرەپكە باردى. چوڭ بىر تۈپ دەرەخنىڭ شېخىغا بىر تومۇر قەپەز ئېسىغلىق تۇراتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە بىر ئادەم ئولتۇراتتى. ئۇ ئادەم يىغلاپ تۇرۇپ ئەنە شۇ بېيىتنى ئوقۇيتتى. ھاتەم يېقىن بېرىپ ئۇنىڭغا سالام بەردى ۋە:

— نىمە ئۈچۈن بۇنچىۋالا ئاھۇ - زار قىلىسىز، بېشىڭىز-

[illegible]ا قانداق مۈشكۈل ئىش چۈشتى. نېمىشقا تومۇر قەپەزگە سو[illegible]لىنىپ قالدىڭىز؟

— ئەي ئەركىن كىشى، - دېدى ئۇ ئادەم، بىر ئاز نالە قىلىۋالغاندىن كېيىن، - سوزۇمگە قۇلاق سېلىڭ. ئەھۋالىمنى بايان قىلاي. مۇشۇ يېقىن ئەتراپتا بىر شەھەر بار. مەن ئەشۇ شەھەرلىكمەن. ئىسمىم ھەمرا باي بولۇپ، ئاتامنىڭ ئىسمى ئەخمەت باي ئىدى. ئاتام مال - دۇنياسى كوپ ئادەم بولۇپ، ھەممىشە سودىگەرچىلىك قىلاتتى. مەن: «دادامنىڭ مال - دۇنياسى ھەرگىز تۈگىمەيدۇ» - دەپ ئويلايتتىم. بىر كۈنى ئاتام ئاخىرەت يۈزىنى ئارتىپ ساراي باقىدىن ساراي باقىغا راۋان بولدى. مەن دېپى - دۇنيالارنى ئاز كۈن ئىچىدىلا بۇزۇپ، چېچىپ، تۈگىتىپ بولدۇم، ھەممە دېپى-دۇنياسى ماڭا قالدى. مەن دېپى - دۇنياھالىم خاراپلىشىپ، گادايلىققا دۇچار بولدۇم. ھەتتا كۈنلۈك روزىغارىمنى ئاران - ئاران تېپىپ يېدىم. بىر كۈنى بازاردا كېتىپ بارسام، بىر موللا كىتاپ ئېچىپ ئولتۇرۇپ: «ھەر كىمنىڭ ئۆيىدە كومۇلگەن دۇنيا بولسا، مەن تېپىپ بېرىمەن. ئەمما شەرتى شۇكى بەشتىن بىر قىسمىنى ماڭا بېرىشى لازىم» - دەۋاتىدۇ. كوڭلۈمدە: «ئاتام كومۈپ قويغان دۇنيا بولۇپ قېلىپ، تېپىلىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس» - دەپ ئويلاپ، موللىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئولتۇردۇم. ئاندىن موللام بىلەن توختاملىشىپ، تېپىلغان مال-دۇنيانىڭ بەشتىن بىرىنى بېرىشكە رازى بولدۇم - دە، موللىنى ئۆيگە باشلاپ كەلدىم. ئۇ نەچچە كېچە ئۆزخلىماي تۇرلۈك ئامالىلارنى قىلىپ ھىساپسىز مال - دۇنيا تاپتى. مەن بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشال بولدۇم.

— ئەي باي ئوغۇل، - دېدى موللا ماڭا، - ئەندى ۋە-

دىگە ۋاپا قىلىپ بۇ دۇنيالارنىڭ ھەشتىن بىرىنى ماڭا بەرگەن.

مەن موللىنىڭ بىر ئاجىز مۇساپىر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، نىيىتىم بۇزۇلدى. تېپىلغان مال-دۇنيانىڭ ھەشتىن بىرىنى ئەمەس، ئۇنىڭدىن بىرىنىمۇ بەرگىلى ئۇنىماي، ئۇنى ئۇرۇپ، ئۆيىدىن ئىشتىرىپ قوغلاپ چىقاردىم. ئۇ ئاجىز بىچارە ئىلاجىنىڭ يوقلىقىدىن يىغلاپ نارازى بولۇپ كېتىپ قالدى.

مەن بۇ ماللارنىمۇ ئازغىنا ۋاقىت ئىچىدە تۈگىتىپ، يەنە گادايلىققا مۇپتىلا بولدۇم.

بىر كېچىسى كېتىۋېتىپ ھېلىقى موللىنى يەنە كۆرۈپ قالدىم. ئۇ ماڭا مېھرىبانلىق بىلەن:

— ئەي ھەمرا باي، ساڭا بىر ئىلىم ئۆگىتەي، ئۇنى بىلىمەن قەيەردە خەزىنە بولسا، تېپىپ ئىشلىتىۋېرەرسەن، — دېدى.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ شۇ ئىلىمنى تېزراق ئۆگىنىۋېلىشقا ئالدىرىدىم. موللامغا كۆپ ۋەدىلەر بەردىم.

— بۇ ئىلىمنى كىشىلەر بار يەردە ئۆگىنىشكە بولمايدۇ، — دېدى ئۇ، — شەھەردىن سىرتقا چىقىپ پىنھان يەردە ئۆگىتىپ قوياي.

مەن ماقۇل بولدۇم. ئۇ موللا مېنى شۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە باشلاپ كەلدى.

— ئاۋۋەل كۆزۈڭگە سۈرمە تارتاي، روشەن بولسۇن، — دېدى موللا.

مەن ماقۇل بولدۇم. ئۇ دېگىنىدەك كۆزلىرىمگە سۈرمە تارتتى. شۇئان كۆزلىرىمدىن سۇ كېلىپ، ھېچنەرسىنى كۆرەلمىدىم. قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالدىم.

— ئەي موللا، — دېدىم ۋارقىراپ، — بۇ قانداق بولغىنى؟ ھېچ يەرنى كۆرەلمەي قالدىم. كۆزۈم قارىغۇ بولۇپ قالدى...

— بۇ قەپەزگە كىرگىن، — دېدى ئۇ يەنە ئۆگىتىپ، — ۋە مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپ ئاھ-نالە قىلىپ يىغلىغىن. بىر كۈنلىرى سېنىڭ ئوغلى ھاتەمنىڭ بۇ يەرگە قەدىمى يېتىدۇ. بىر گىيابار، ئۇ گىيانى ئېلىپ كېلىپ كۆزۈڭگە تاڭسا، كۆزۈڭ ئېچىلىدۇ. بۇ قىلغىنىڭ يالغانچىغا بېرىلگەن جازادۇر.

موللا شۇنداق دەپ قېشىمدىن غايىپ بولدى، شۇندىن بۇيان ھالىم مۇشۇنداق.

ئۇ يەنە نالە قىلغىلى تۇردى. ھاتەمنىڭ ئۇنىڭغا رەھمى كەلدى.

— ئەي ھەمرا، — دېدى ھاتەم تەسەللى بېرىپ، — غەم يېمىگىن. مەن ھاتەم بولىمەن، ئەمدى خۇدانىڭ رىزالىقى ئۈچۈن سەن دېگەن گىيانى تېپىپ كېلەي.

ھاتەم ھەمرا بايدىن دۇئا ئالدى. ئۇ ھېلىقى گىيانى ئىزدەپ دەشتۇ-دەشت، يېزىمۇ-يېزا ئايلىنىپ بىر يەرگە يەتتى. ئۇ يەرنىڭ ئادەملىرى ھاتەمنى مېھمان قىلدى.

— ئەي ئەزىز مېھمان، — دەپ سورىدى ئۇلار، — قەيەردىن كېلىۋاتىسىز، قاياققا بارىسىز؟

ھاتەم ھەمرا باينىڭ سەرگۈزەشتىسىنى سۆزلەپ بەردى.

— ئەي ياش يىگىت، — دېدى خالايىق مەسلىھەت كۆرسۈتۈپ، يولدىن توسۇپ، — پەيلىڭىزدىن يېنىڭ، ئۇ گىيانىڭ بەھرىدىن كېچىڭ، ئۇنىڭدىن باشقا ياخشى ئىشلارمۇ كۆپ، شۇنى قىلسىڭىزمۇ بولىدۇ.

ھاتەم بۇ سوزگە كونمەي ئۆز يولىغا چوقۇم ماڭىدىغانلى-
قىنى بىلدۈردى. ئۇلار ئىلتىجا بىلەن دېدىكى:
— مېڭىشقا ھەرگىز بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ يەردە يىلان-
چايان، ئەجدەرھا قاتارلىق زىياندىش نەرسىلەر كوپ.
ھاتەم سوزىدە چىڭ تۇردى.
— ئەي مېھرىبان تۇققانلىرىم، — دېدى ئۇ، — مېنى يول-
دىن توسماڭلار، ھەرقانداق نەرسىدىن ھەرگىز قورقماڭلار،
ھەممىمىزنىڭ ياراتقۇچى ۋە ھەركەتلەندۈرگۈچىمىز بىر. ئۇ
بىلسىمۇ خۇدا يىتائالا، شۇڭا خاتىرجەم بولۇپ ماڭا دۇئا قىلىڭلار!
ھاتەم ئۇلاردىن دۇئا ئېلىپ، يەنە يولغا راۋان بولدى.
ماڭا - ماڭا ئاخىرى نۇر دەشتىگە يەتتى. بۇ يەردە ھىلىقى خا-
لايىق ئېيتقاندىنمۇ كوپرەك زىيانداشلار بار ئىدى. ھاتەم ئاي-
پەرىنىڭ موھۇرىنى ئاغزىغا سېلىپ، شاھ ھورىن ھاسىنى
قولىغا ئالدى. «بىسمىللا» دەپ قەدىمىنى يوتكىدى، شۇندا ئۇ
يەرنىڭ زىيانداشلىرىنىڭ قەھرىلىك ھوجۇملىرى ھاتەمنىڭ
ئالدىدا كارغا كەلمىدى.
ھاتەم خۇداغا مىڭ شۈكرىلەر ئېيتىپ، ھىلىقى گىيادىن
گۈل دەستە تۈزۈپ ئارقىسىغا ياندى.
يەنە چول دەشتلەر، تاغ - دەريالارنى كېزىپ ھەمرا باينىڭ
قېشىغا كەلدى ۋە ئۇنى قەپەزدىن چىقىرىپ، گىيادىن ئازغىنا ئېلىپ
كوزىگە تاڭدى. بىر - ئىككى سائەتتىن كېيىن كوزىنى ئاچقان
ھەمرا باي ئالەمنى روشەن كوردى. ھاتەمنىڭ قول - ئاياقلى-
رىنى سۈيۈپ دۇئا قىلىپ ياخشىلىق قىلدى. ھاتەم ئۇنىڭغا پۇل
ۋە جاۋاھىراتلارنى بېرىپ:

— ئەي بۇرادەرىم، ئەندى ئۆز ۋەتىنىڭگە بارغىن، بۇندىن
كېيىن يالغانچىلىق قىلمىغىن، — دەپ جېكىلىدى.
ھاتەم ھەمرا باينى ئۆز شەھرىگە ماڭدۇرۇۋەتكەندىن كې-
يىن، ئۆزى كېچە - كۈندۈزلەپ يول يۈرۈپ، يۈرگەندىمۇ يول
يۈرۈپ، ھوسنە ئاۋاتقا يەتتى.
سارايغا كىرىپ شاھزادە مۇنىرنىڭ ھوجرىسىغا قەدەم
قويدى. ئىككىسى بىر كېچىنى ھال-ئەھۋال سورۇشۇپ ئوتكۈزدى.
تاڭ ئاتتى، ئىنىڭ ئانا يېتىپ كېلىپ، ھال سوراپ، مە-
لىكىنىڭ مېھمانخانىسىغا باشلاپ كەلدى. ھاتەم ساياھەت خا-
تىرىلىرىنى يېزىپ، ئېنىڭ ئانىغا بەردى. ئىنىڭ ئانا مەلىكىگە
يەتكۈزۈپ بەردى.
مەلىكە ھوسنەبانۇ ساياھەت خاتىرىلىرىنى بىر - بىرلەپ
كورۇپ ھاتەمگە ئاپىرىنلار ئېيتتى. بىر مۇنچە پۇل، جاۋاھى-
راتلار بىلەن بىللە بىر نامە تەييارلاپ ئىنىڭ ئانىدىن چىقار-
دى. ھاتەم مەلىكىنىڭ نامەسىنى ئېچىپ كورۇپ مۇلاھىزە قىل-
دى، خەتتە مۇنداق يېزىلغان ئىدى:
«... ئۈچىنچى سوئالىمىزغا جاۋاپ بەردىڭىز. ئەندى تو-
تىنچى سوئالنى بىجا كەلتۈرگەيسىز: توتىنچى سوئال: بىركىشى
دەرۋازىسىغا مۇنۇ بېيىتنى يېزىپتۇ:

كىمكى راستلىقنى قىلاركەن ئىزھار،
ئۇنىڭغا ھەمىشە خۇدا ئۆزى يار.

ئۇ ئادەم قانداق راستسوزلىدى، قانداق راھەتنى كور-
دى؟ - بۇ سوزلەرنىڭ ھەقىقى مەنىسىدىن بىزلەرنى خەۋەردار
قىلسىڭىز، نامە تامام ۋەسسالام.»

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۇسنە بانۇنىڭ تورتىنچى سوئالىغا جاۋاپ تېپىش يولىدا كورگەن ۋە ئاڭلىغانلىرى

ئەلقىسسە، ئەندى سوزنى ھاتەمنىڭ تورتىنچى قېتىملىق سەپىرىدىن ئاڭلاڭلار :

ھاتەم شاھزادە مۇنىرە بىلەن خوشلۇشۇپ يولغا راۋان بولدى. ئۇ دەشت - سەھرالارنى كېزىپ، كىم ئۇچرىسا شۇنىڭ مۇرادىنى سوراپ ماڭاتتى. لېكىن ئارزۇ ۋىسالى ئۇنىڭغا ئۇز جامالىنى كورسەتمەيتتى. ئۇ، بىر نەچچە ۋاقىت يۇرگەندىن كېيىن بىر دەشتى - باياۋانغا يەتتى. بۇ دەشتنىڭ ئوتتۇرىسىدا ناھايىتى چوڭ بىر كول، ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھەر خىل دەرەخلەر بار ئىدى. بۇ دەرەخلەرنىڭ ئارىسىدىكى ئىنتايىن چوڭ بىر تۇپ دەرەخنىڭ شاخلىرىغا بىر مۇنچە كېسىلگەن باشلار ئېسىغلىق تۇراتتى. ئۇ باشلارنىڭ ھەممىسى ياش قىزلارنىڭ باشلىرى بولۇپ، تېخى ئىسسىقدانلىرى كىتلى ئاز قالغان ئىدى. ئۇ ئاققان قانلار كولنىڭ سۇيىنى ئۇزگەرتىۋەتقا ئېسىغلىق تۇرغان بىر باشقا چۈشتى، ئۇ مۇنداق باشنى كوزى ئېچىلغاندىن بىرى كورۇپ باققان ئەمەس ئىدى. بۇ باش باشقا قىزلارنىڭ بېشىدىن ئىككى ھەسسە دىگىدەك يوغان ئىدى. ھاتەم ھەممە مۇددىئاسىنى كوڭلىدىن چىقىرىپ، ئۇ باشقا ئاشىقى شەيدا بولۇپ ھۇشىنى يوقاتتى.

شۇ چاغدا باشقا باشلار ھاتەمنى كورۇپ قاقاخلاپ كۈلۈ-لۈشۈپ كەتتى. ھاتەم بىھوش بولۇپ يىقىلدى. بىر چاغدا ھوۇ-شىغا كېلىپ قارىسا، شام ۋاقتى بولۇپ قالغان ئىدى. ھەممە باشلار دەرەخ شاخلىرىدىن ئۈزۈلۈپ چۈشۈپ غايىپ بولۇشتى. بىر چاغدا كولنىڭ ئىككىنچى تەرىپىدە چېدىر - بارگاھلار پەيـدا بولدى. مەشئەللەر ياندۇرۇلۇپ، بەزمە تەييارلىقى ھازىر-لاندى.

شۇ چاغ كولدىن بىر جامە پەرىزاتلار چىقىپ ئوينۇشۇپ، كۈلۈشۈپ، ھەر قايسىسى جاي - جايلىرىغا بېرىشىپ ئولتۇرۇشـتى. ھاتەم بۇلارنىڭ بايىقى شاخلارغا ئېسىپ قويۇلغان باشلار ئىكەنلىكىنى بىلدى.

ھېلىقى چوڭ باش ھەممىدىن يۇقۇرىدا، تەخت ئۈستىدە نازۇ كەرەشمە بىلەن ئولتۇراتتى.

پەرىلەردىن بىرى ھاتەمنىڭ ئالدىغا دوستىخان سېلىپ، شۇە - چىۋە ۋە ھەر خىل تائاملار ئېلىپ كەلدى ھەم:

— ئەي مېھمان، ئۇشبۇ نازۇ - نېمەتلەردىن تاناۋۇل قىـلىڭ، - دىدى.

— ئاۋۇ تەختتە ئولتۇرغان نازىنىنىڭ ئىسمى نىمە؟ - دەپ سورىدى ھاتەم تاماققا قارىماي، - بۇ يەرنىڭ ئېتىنى نىمە دەيدۇ، ئاۋۋال سوئاللىرىمغا جاۋاپ بېرىڭ.

— كېچىنى مۇشۇ يەردە ئوتكۈزسىڭىز بىلىسىز، - دىدى پەرى.

ئەلقىسسە، بىر نەچچە كۈن ئۆتتى، كېسەك باشلار كېچە-
سى بەزمەسوھبەتتە، كۈندۈزى شاختا بولدى. ھاتەم ئۇ يەردىن يە-
كېتىشنى، يە تۇرۇشنى بىلمىدى. ئاخىرى ئويلىنىپ، "بۇ سىر-
لاردىن بىخەۋەر كەتمەي" دەپ سەۋرى قىلدى.

بىر كۈنى شام ۋاقتى بولۇش بىلەن كېسەك باشلار كول-
گە ئۆزىنى تاشلىغاندا، ھاتەممۇ كۆزىنى يۇمۇپ ئۇلار بىلەن
تەڭلا ئۆزىنى كولگە تاشلىدى. كېيىن كۆزىنى ئېچىپ قارىغىدەك
بولسا، بىر دەشتە تۇراتتى.

ھاتەم ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇق ئازاۋىغا قالدى، ھېچ ياققا
يېتەلمەي ھالسىزلىنىپ يىقىلدى. شۇ چاغدا ئۇنىڭ قېشىدا خى-
زىر سۈپەت بىر كىشى پەيدا بولۇپ:

— ئەندى ئەي ئوغلۇم، مۇددىئايىڭدىن ۋاز كەچكىن، ئۆز
ئىشىڭغا ماڭغىن. بولمىسا ئەجىلىڭ يەتكىچە مۇشۇ دەرەخنىڭ
تېگىدە قالىسەن، بۇ يەرنى "چەرۇنۇمىس دەشتى" دەيدۇ. قولۇڭ-
نى ماڭا بېرىپ، كۆزلىرىڭنى يۇمغىن.

ھاتەم ئۇ كىشىگە قولىنى بېرىپ كۆزىنى يۇمدى، بىر
ھازا ئۆتكەندىن كېيىن:

— ئەندى كۆزۈڭنى ئاچ! — دېگەن بىر خىتاب ئاڭلاندى.

ھاتەم كۆزىنى ئېچىپ، ئۆزىنى كول بويىدا كۆردى. لې-
كىن ھېلىقى كىشى يوق ئىدى. ھاتەم ئەشۇ باشنى دەرەخ شېخى-
دىن ئېلىپ چۈشمىگىچە بىر نەتىجە چىقمايدىغانلىقىنى بىلىپ،
دەرەخ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىشقا باشلىۋىدى، دەرەختىن ھەي-
ۋەتلىك بىر ئاۋاز ياڭراپ، ھاتەمنى ئەجدىرھادەك دەم تارت-
تى، ئىسكەنجىگە ئېلىنغاندەك قىسىلىپ ھالسىزلاندى.

يەنە شام ۋاقتى بولدى. كېسەك باشلار ئۆزىنى سوغا-
تاشلىدى. ھاتەممۇ شۇنداق قىلدى. شۇندىن باشلاپ ئۇ كې-
چىك باشلارغا ئوخشاش كۈندۈزى دەرەخكە ئېسىلىپ، كېچىسى
بەزمىدە بولدى.

ئارىدىن بىر نەچچە كۈن ئۆتتى. ھېلىقى ئېزىز كىشى يېتىپ
كېلىپ ھاتەمگە ھاسا بىلەن ئىشارەت قىلدى. ھاتەم دەرەختىن
چۈشۈپ ئەسلىگە كەلدى، ئېزىزنىڭ ئاياقلىرىغا يىقىلدى ۋە
يىغلىدى. ئېزىز كىشى ھاتەمگە بىر ئىسمى ئەزەمنى ئۆگەتتى
ۋە دېدى:

— ئەي ئوغلۇم، بۇ ئىسمى ئەزەمنى ئاغزىڭدىن چۈشۈر-
مەي ئېيتىپ يۈر. ساڭا ياردەم قىلىدۇ. ئەگەر يادىڭدىن
چىقارساڭ، ئىككىنچى قولۇڭغا كەلمەيدۇ، تۈگىمەس پۇشايمانغا
قالىسەن.

ئەندى سۆزنى ھېلىقى يوغان كېسەك باشنىڭ سېھرىدىن
ئاڭلاڭلار:

— بۇ مەلىكىنىڭ ئېتى زەردىن پوش، — دېدى ئېزىز كى-
شى ئىزاھلاپ، — سام دېگەن جادۇگەرنىڭ قىزى. ئۇ جادۇگەرنى
يوقاتمىساڭ مۇددىئايىڭ ئىشقا ئاشمايدۇ. مۇشۇ يول بىلەن ماڭ-
ساڭ بىر تاغ ئۇچرايدۇ. ئۇنى "ئەھمەر تاغ" دەيدۇ. ئۇ سام جا-
دۇگەرنىڭ تۇرىدىغان جايى، خەير خوش، مەن ئۆگەتكەن ئىسمى
ئەزەمنى ھەرگىز ئۇنتۇپ قالما...

ئېزىز كىشى شۇنداق دېدى — دە، غايىپ بولدى.

ھاتەم كۆرسۈتۈلگەن يولغا چۈشۈپ، ئالدىغا قاراپ راۋان
بولدى. دېگەندەك بىر تاققا يەتتى. ئۇ تاغ بەك ئېگىز ھەم
چوڭ ئىدى. ھاتەم تاغنىڭ يۇقۇرىسىغا قاراپ قەدەم باسقان

ئىدى، پۇتلىرى تىزىغىچە تاشلارغا بەنت بولدى. ئۇ ئىسمى ئە-
زەمنى ئوقۇپ پۇتلىرىغا دەم سېلىۋىدى، پۇتلىرى بوشىدى. ئۇ
ناھايىتى قىينىلىپ ئاخىرى ئەھمەر تېغىنىڭ توپىسىگە چىقتى.
ئايلىنىپ يۈرۈپ بىر بۇلاققا يەتتى. ئۇ يەردە ئولتۇرۇپ بىردەم
ئارام ئالغاندىن كېيىن غۇسلى قىلىپ، تاھارەت ئېلىپ، يەنە
ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇشقا باشلىدى. سام جادۇگەرنىڭ بۇ تاغدا
پەيدا قىلغان سېھىرلىرىنىڭ ھەممىسى بۇزۇلدى. بۇ ئەھۋال
سام جادۇگەرگە مەلۇم بولدى. ئۇ ھەيران بولۇپ كىتاپ ئېچىپ
بىلدىكى، ھاتەم كەپتۇ. ھەممە سېھىرلەرنى يوققا چىقىرىپتۇ.
ئۇنىڭ كېلىشىگە مەلىكە زەردىن پۇش سەۋەپ بولۇپتۇ. ھاتەم
مەلىكىگە ئاشىقى - ئىنتىزار ئىكەن. سام جادۇگەر ئويلىدىكى،
بۇنىڭ ئالدىنى ئالمىسام بولمايدۇ، ئەگەر بىخۇتلۇق قىلسام
ھاتەم ئالەمنى ئاستىن - ئۈستۈن قىلغىدەك.

سام جادۇگەر دەرھال بىر سىقىم تۇپراققا ھۈرۈپ، ئەتراپ-
قا چاچتى. ھاتەم بىر جامە پەرىزاتلار بىلەن مەلىكە زەردىن-
پۇشنىڭ خۇشال - خۇراملىق بىلەن ئۆزىگە سالام بېرىۋاتقان-
لىغىنى كۆرۈپ بىھۇش بولغىلى ئازلا قالدى - دە، تىلى ئىسمى
ئەزەمنى ئوقۇشتىن سەل توختاپ قالدى. شۇ ھامان بىر تۇ-
تۇن پەيدا بولۇپ، ھاتەمنى ئورىۋېلىپ بىر قاراڭغۇلۇق ئىچىگە
ئېلىپ كىرىپ كەتتى. بىر ئازدىن كېيىن ھاتەم ئۆزىنى پۇت-
قوللىرى باغلانغان ھالدا سام جادۇگەرنىڭ ئالدىدا كۆردى.

- ئەي ھاتەم! - دېدى جادۇگەر، - ئاي پەرىنىڭ موھۇ-
رىنى ماڭا بەرگىن، مەن سېنى بۇ تۇتقۇنلۇقتىن ئازات قى-
لىۋېتەي.

- ئاي پەرىنىڭ موھۇرى جىنىمنىڭ ئىچىدە، ھېچكىم
ئالالمايدۇ، ئۆزەممۇ ئالالمايمەن، - دېدى ھاتەم.

بۇ جاۋاپقا سام جادۇگەرنىڭ قاتتىق غەزىۋى كەلدى.

- ئاتەشكە تاشلاڭلا! - دېدى ئۇ بۇيرۇق قىلىپ، - ئادەم
بولغىنىغا تويسۇن!...

ھاتەمنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ بېرىپ ئاتەشكە تاشلىدى. بۇ
ئاتەش تامامەن سېھىر بىلەن پۈتكەن ئىدى.

ھاتەم ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئاغزىغا سېلىۋېلىپ، ئوت-
لارنىڭ ئىچىدە خۇدانى ياداپ ئولتۇرۇۋەردى.

سام جادۇگەر كىتاپقا قاراپ كۆردىكى، ھاتەم كويمەي ئا-
تەش ئىچىدە راھەتتە ئولتۇراتتى، سام جادۇگەر ھاتەمنى ئا-
تەش ئىچىدىن ئېلىپ ئازات قىلىپ قويىۋەتتى.

ھاتەم خۇداغا شۈكرىلەر بىجا كەلتۈرۈپ، بۇلاق بويىغا
كەلدى ۋە پۈتۈن بەدىنىنى پاكىزە يۇيۇپ ئولتۇردى. ئۇزاق
ئۆتمەي سام جادۇگەر يەنە بىر سېھىر قىلدى.

بىر گۇرۇھ پەرىلەر بىلەن مەلىكە زەردىن پۇش زاھىر
بولدى. ئۇ ئۆزىنى ناھايىتى چىرايلىق ياساپ زىننەتلىۋالغان
بولۇپ، خۇش تەبەسسۇم بىلەن ھاتەمنىڭ ئالدىغا كەلدى.

- تۈنۈگۈن ئاتام ئالدامچىلىق قىلدى، - دېدى مەلىكە،-
ئەندى سېنى ئۆزۈم كۆرگىلى كەلدىم. ماڭا راستىنلا ئاشىق بول-
غان بولساڭ، ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى بىر كۆرۈۋالاي، ئۇنىڭ
قانداق بولىدىغانلىغىنى بىلىپ قالاي...

ھاتەم موھۇرنى كۆرسەتمەكچى بولغان ئىدى. شۇئان قۇ-
لىقىغا ناھايىتى قاتتىق بىر نىدا كەلدى:

- يەنە ئالدىنامسەن؟ ھەرگىز كۆرسەتمە!

بۇ ئاۋازدىن ھاتەم ئەقلىگە كەلدى. قارىسا ھېچنەرسە كۆرۈنمەيتتى.

سام جادۇگەر ئىشنىڭ قاملاشمىغانلىقىنى كۆرۈپ، سېھرى ئەمەلى بىلەن شەيتاننى چاقىرىپ:

— ھاتەم دېگەن بۇ بالا - قازادىن مېنى قۇتقۇزۇپ قويغىن، - دەپ ئەرز قىلدى.

— ئۇنىڭغا مېنىڭمۇ كۈچۈم يەتمەيدۇ، - دىدى شەيتان ئاجىزلىقىنى بىلدۈرۈپ، - چۈنكى ئۇنىڭ ئاغزىدا ئىسمى ئەزەم ۋە ئاي پەرىنىڭ موھۇرى بار، ئەگەر بىرەر ۋەسۋەسە بىلەن ئۇنى ئېھتىلام قىلسام، ئۇ جۇنۇپ بولسا، سەن شۇ پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي، ئۇنىڭدىكى موھۇرنى ئېلىۋالساڭ مەقسىدىڭ ئىشقا ئاشىدۇ.

بۇ مەسلىھەت سام جادۇگەرگىمۇ ماقۇل كەلدى، ھاتەم ئۇخلاۋاتقاندا، شەيتان ئۇنىڭ چۈشىگە كىردى ۋە ئۇنى ئېھتىلام قىلدۇردى. سام جادۇگەر كىتاپ كۆرۈپ ھاتەمنىڭ جۇنۇپ بولغانلىقىنى بىلدى - دە، دەرھال بىر سېھرى ئۇچۇن دەم ئۇرۇۋىدى، شامال پەيدا بولۇپ ھاتەمنى قورشىۋالدى. شۇندا ھاتەم قول - پۇتلىرى باغلانغان ھالدا ئۆزىنى سام جادۇگەرنىڭ ئالدىدا كۆردى.

جادۇگەر: «ھاتەمنى ئۆلتۈرۈشكىمۇ بولمايدۇ، قويۇپ بېرىشكىمۇ بولمايدۇ، ئۇنىڭغا باشقىچە بىر ئەمەل قىلىش لازىم»، - دەپ ئويلىدى. ئۇ سېھرى ئىشلىتىپ، بىر تاغ ياساپ، ھاتەمنى ئۇنىڭ ئاستىغا باسۇرۇپ قويدى، ھاتەمنىڭ تېنىسى تاغ ئاستىدا، بېشى سىرتىدا قالدى. ئۇنىڭغا ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇق يۈزلەندى. جادۇگەر ئۇنى تاشلار بىلەن ئۇرسىمۇ كار قىلمايتتى.

— ھەركىم مېنى بۇ بەندىن قۇتقۇزالىدۇرسا، - دەيتتى ھاتەم نىدا قىلىپ، - ئۇنىڭغا سام جادۇگەرنىڭ پايتەختى ۋە ئەھمەر تاغنى بېرىمەن.

گۆزەتچىلەردىن بىرى سەرتەك جادۇگەر ئىدى. ئۇ ھاتەمنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ: «بۇ ئىشنى مەن قىلاي»، - دەپ ئىشارەت قىلدى.

ئەتىسى، كېچە بولدى، ھەممە ئۇخلىدى، سەرتەك جادۇگەر ئاستا كېلىپ، سامنىڭ سېھرىنى رەت قىلىپ، ھاتەمنى قۇتقۇزۇپ، ھىلىقى بۇلاق بويىغا يەتكۈزدى. ھاتەم دەرھال غۇسلى تاھارەت قىلىپ پاك بولدى. سەرتەك جادۇگەر ھېچ ئىشنى بىلمىگەن قىياپەتتە ئۆز جايىغا بېرىپ ياتتى ۋە تاڭ ئاتقاندا سامنىڭ ئالدىغا دات - پەريات سېلىپ كىرىپ كەلدى.

سام كىتاپ كۆرۈپ ئولتۇرۇپ، بۇ ئىشنى سەرتەك جادۇگەرنىڭ ئەمەل تاماسىدا قىلغانلىقىنى پەملىدى.

— بۇ ئىشنى ئۆزەڭ قىلىپسەن، - دىدى ئۇ سەرتەك جادۇگەرگە قاراپ غەزەپلىنىپ، - ئەندى سېنىڭ جازايىڭنى بەرمىسەم ئېتىمنى يوتكىۋەتكەيمەن.

سەرتەك جادۇگەر قېچىپ ھاتەمنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى ۋە بولغان ۋەقەنى ھاتەمگە قىسقىچە بايان قىلدى.

سام جادۇگەر سەرتەك جادۇگەر تەرىپىگە قاراپ دەم ئۇرۇۋىدى، سەرتەك جادۇگەرنىڭ ۋۇجۇدىنى ئوت قورشىۋالدى. ھاتەممۇ ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ دەم سېلىۋىدى، ئوت غايىپ بولدى. سام جادۇگەر بارلىق جادۇگەرلەرنى يىغىپ بىر چوڭ جادۇگەرلەر قوشۇنىنى تەشكىل قىلدى. ئۇلار ھەرخىل سېھىرلەرنى قىلىش

ئۈچۈن ھازىرلىنىشتى. بۇنىڭدىن قورققان سەرتەك جادۇگەر ئەنسىرەپ، نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالدى.

— ئەي ھاتەم، — دېدى ئۇ تىترەپ، — سام ئەندى ئاجايىپ سېھىرلەرنى پەيدا قىلىدۇ. ئاگاھ بولۇڭ،

سام جادۇگەر سېھىر قىلىشقا كىرىشتى. دەھشەتلىك قارا بورانلار پەيدا بولدى، ھاۋا گۈلدۈرلەپ چاقماق چېقىپ، مولدۇر، قارلار يېغىشقا باشلىدى.

— بىلدىڭىزمۇ؟ — دەپ سورىدى سەرتەك جادۇگەر ھاتەمدىن، — بۇلارنىڭ ھەممىسى سېھىرنىڭ بەلگۈلىرى.

— خاتىرجەم بول، — دېدى ھاتەم، — قېنى سام قىلىدىغىنىنى قىلىپ باقسۇن.

ھاتەم ئىسمىياتنى ئوقۇپ دەم ئۇردى. سام جادۇگەرمۇ لەشكەرلىرىنى ئىشقا سالدى. ھاتەم رەت قىلدى. جادۇگەرلەر بىرلىشىپ يەنە سېھىر قىلدى ھەممە يەرنى ئوت قاپلىدى.

— بۇمۇ جادۇگەرنىڭ سېھىرلىرىنىڭ ئالامىتى، — دەپ خەۋەر بەردى سەرتەك.

ھاتەم ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ دەم ئۇردى. ئوتلار ئارقىغا قايتىپ جادۇگەرلەرنى كۆيدۈردى. سام جادۇگەرمۇ رەت قىلىپ، يەنە باشقىچە سېھىرلەرنى ئىشلەتتى. ھاتەممۇ ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ قىلىنغان سېھىرلەرنى ئۆزىگە قايتۇرۇۋەتتى. سام جادۇگەر يەنە بىر سېھىر پەيدا قىلدى. ئەھمەر تېغىنىڭ بىر تەرىپى ئۈزۈلۈپ ھاۋاغا چىقتى. ھاتەم دەرھال ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ئۇنىڭغا قارىتىپ ھۈرىۋىدى، ئۇ غا قىراپ كېلىپ جادۇگەرنىڭ لەشكەرلىرىنىڭ ئۈستىگە چۈشتى!...

ئەلقىسسە، سام جادۇگەر ھاتەمگە تەڭ كېلەلمىگەندىن كېيىن قالغان لەشكەرلىرى بىلەن بىللە ھاۋاغا ئۇچۇپ چىقىپ غايىپ بولدى.

— بۇلار نەگە قاچتى؟ — دەپ سورىدى ھاتەم سەرتەكتىن.

— قۇملاق تېغىغا، ئۇستازى ئەملاق جادۇگەرنىڭ ئالدىغا، — دېدى سەرتەك.

ھاتەم:

— مېنى باشلىغىن، قۇملاق تېغىغا بېرىپ ئۇ نىمەلەرنى يوقاتمىسام بولمايدۇ، — دېدى.

ئۇلار يولغا راۋان بولدى ۋە بىر بوستانلىققا يەتتى. بوستانلىقتا ھېساپسىز دەرەخلەر بولۇپ، خىلمۇ-خىل ئۇچار-قۇشلار ئۇچۇشۇپ يۈرۈشەتتى. سەرتەك جادۇگەر ھاتەمگە:

— بۇ كۆرۈنگەن دەرەخلەر بىلەن قۇشلارنىڭ ھەممىسى ئادەملەر، بۇ ئەملاق جادۇگەرنىڭ سېھىرلىرىنىڭ بەلگۈلىرىدۇر، — دېدى.

ھاتەم بىر كېچە-كۈندۈز ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ، ئەتراپىغا ھۈرۈپ: «خۇدايا، ئۆز كەرىمىڭ بىلەن بۇ ئادەملەرنى ئەسلىگە ياندۇرغىن» — دەپ تىلىدى.

ئەملاق جادۇگەرنىڭ سېھىرلىرى بۇزۇلدى. ئادەملەر ئەسلىگە كېلىپ، ھاتەمگە ئەگەشتى. ئۇلار بىھېساپ لەشكەر بولۇپ، قۇملاق تېغىغا قاراپ يۈرۈش قىلدى. ئۇلارغا يولدا بىر دەريا ئۇچرىدى. ئۇلار دەريا بويىدا قونۇپ ئارام ئالدى.

ھاتەم سەرتەكتىن:

— بۇ نىمە دەريا؟ — دەپ سورىدى.

سەرتەك:

— بۇمۇ سېھىر، — دەپ جاۋاپ بەردى.

ھاتەم ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ دەم سالىۋىدى، بۇ سېھىرمۇ بۇزۇلدى. ئۇ سۇنى ئىچىپ ھەرخىل كېسەللەرگە گىرىپتار بولغانلار ساقىيىپ ئەسلىگە كەلدى.

ئۇلار بۇ يەردىن قوزغىلىپ، قۇملاق تېغىغا باردى. ھاتەم ئۇ تاغ ئەتراپىدىكى سېھىرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىسمى ئەزەم بىلەن يوقاتتى.

ئەندىكى گەپنى ئەملاق جادۇگەردىن ئاڭلاڭلار:

سام جادۇگەر قالغان جادۇگەرلىرى بىلەن قېچىپ، ئۇستازى ئەملاقنىڭ قېشىغا ھال ئېيتىپ كەلدى.

— ھاتەم دېگەن ئادەمدىن كەلگەن بالايى - ئاپەت ماڭا كۈن بەرمىدى. ئولتۇرۇشتىن باشقا ئامالىم قالمىدى، — دېدى ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ، — بېشىمغا كەلگەن بۇ مۈشكۈللىنى تېزرەك بىر تەرەپ قىلغىن.

— ھەي سام، — دېدى ئەملاق جادۇگەر تەسەللى بېرىپ، — غەم يېمىگىن، ھاتەمنىڭ ئىشى چاغلىق، بەنت قىلىپ تۇتۇۋالىمىز.

ئۇ كىتاۋىنى ئېچىپ قارىسا، ھاتەم يولدىكى سېھىرلەرنىڭ ھەممىسىنى يوقىتىپ قۇملاق تېغىغا كېلىپ قاپتۇ. بۇنىڭ ئالدى ئېلىنمىسا، ئەھۋال بەكمۇ خەتەرلىك بولغۇي.

ئەلقىسسە، ئەملاق ھەممە جادۇگەرلەرنى يىغىپ، مەسلىھەت قىلدى. مەسلىھەت بويىچە بەزىلىرى شىرلارغا، بەزىلىرى ئەجدىھالارغا، يەنە بەزىلىرى ھەر خىل قورقۇنۇشلۇق ھايۋانلارغا مىنىپ قۇملاق تېغىنىڭ گىرداۋىغا ئورۇنلاشتى. شۇ چاغ ئەملاق پادىشا بىر سېھىر قىلىۋىدى، ھېسابسىز شىرلار پەيدا بولۇپ ھا-

تەمنىڭ لەشكەرلىرىگە قاراپ ھۇجۇم قىلدى. ھاتەم ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ دەم سالدى، شىرلار ئەملاق جادۇگەر تەرەپكە ئۆزلىرىنى ئۇرۇپ كۆپلىگەن جادۇگەرلەرنى ھالاك قىلدى. ئەملاق جادۇگەرمۇ سېھىر قىلىۋەردى. ئالەمگە ئوت كەتتى. ئىسمى ئەزەمنىڭ قۇدرىتىدىن ئۇ ئوت ئارقىغا يېنىپ ئەملاقنىڭ لەشكەرلىرىنى باستى. ئەملاق ئۇنى قايتۇرۇپ يەنە بىر سېھىر قىلىۋىدى، ئالەمنى سۇ بېسىپ كەتتى. ئىسمى ئەزەم شاراپىتىدىن سۇ كەينىگە ئەملاق تەرەپكە يۈزلەندى.

ئەلقىسسە، ئەملاق جادۇگەرنىڭ قىلمىغان سېھىرى، ئەپسۇنلىرى قالمىدى. ھەممىسى ھاتەم تەرەپتىن رەت قىلىندى. جادۇگەرلەر ھاتەمگە تەڭ كېلەلمەي، قۇشلاردەك ئۇچۇپ، ھاۋاغا قاراپ بەدەر قاچتى. ھاتەم بولسا، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ھۆرگەن ئىدى، ھەممىسىنىڭ قاناتلىرى كۆيۈپ يېتىلدى.

ئەملاق جادۇگەر بىلەن سام جادۇگەر قاچتى. ھاتەم ئۇلارنىڭ كەينىدىنمۇ ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ھۆردۈۋىدى، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا بىر ئوت پەيدا بولۇپ ئۇلارمۇ شۇ ئوت ئىچىدە كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتتى.

ئەھمەر تېغى بىلەن قۇملاق تاغلىرى بۇ جادۇگەرلەردىن قۇتۇلۇپ ئامان تاپتى. ھاتەم سەرتەككە:

— جادۇگەرلىك كىتابلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىر يەرگە يىغ، — دېدى.

بۇ ئىككى پايتەختتىكى جادۇگەرلىك كىتابلىرى يىغىلدى. ھاتەم ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ دەم سېلىپ بۇ كىتابلارنى كۆيدۈرۈۋەتتى.

ھاتەم يەنە ئۈچ كۈن ئىسمىيات ئوقۇپ، ئۆزىگە تەسلىم بولۇپ قالغان جادۇگەرلەرگە قارىتىپ ھۆردى ۋە بۇلارنىڭ جادۇگەر-

لىك ئىلىملىرىنىڭ ھەممىسىنى خاتىرىسىدىن كۆتىرىۋەتتى.

بۇ ئىشلار تاماملانغاندىن كېيىن ھاتەم ئەھمەر تىبىي مەلەن قوملاق تېغىدىكى خەلقلەرنى يىغىپ ئۇلارغا سەرتەكنى يادىشا قىلىپ بەلگۈلىدى. ھەممە كىشى جان - دىل بىلەن بۇنى قوبۇل قىلىشتى.

ھاتەم بۇ يەردە يەنە ئۈچ - تۆرت كۈن تۇرۇپ، خەلق بىلەن خوشلۇشۇپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى-دە، ھېلىقى كېسەك باشلار بار يەرگە يەتتى. قارىسا نە كول، نە دەرەخ ۋە نە ئۇ باشلار كورۈنمەيتتى. ھاتەم بۇ ھالدىن ھەيران بولدى. ئەندى سوزنى مەلىكە زەردىن پۇشتىن ئاڭلاڭلار:

ئەلقىسسە، ھاتەم بىر قورغانغا باردى. ئۇ يەردە ئاسمان پەلەك بىر قەسىر كورۈندى. ئۇنىڭغا بىر دەرۋازا بېكىتىلگەن بولۇپ دەرۋازىۋەنلەر ھېلىقى كېسەك باش پەرى قىزلار ئىدى. ھاتەم ئۇلار بىلەن تونۇشۇپ، ھال - ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن مەلىكە زەردىن پۇشنىڭ نەدىلىگىنى سورىدى.

- مەلىكىنىڭ دولىتى چوڭ،- دىدى پەرى قىزلار،- بىز ھەممىمىز تىلسىمات بالاسىدىن قۇتۇلدۇق.

ئۇلار ھاتەمنىڭ كەلگەنلىك خەۋىرىنى مەلىكىگە يەتكۈزۈشتى. مەلىكە خۇشال بولۇپ باشلاپ كېلىشكە بۇيرىدى. پەرى قىزلار ھاتەمنى باشلاپ مەلىكىنىڭ خانىسىغا كىرىشتى. مەلىكە ھاتەمگە سەندەل قويۇپ، ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. دوستىخان سېلىنىپ غىزا تارتىلدى. ئاندىن مەلىكە ھاتەمدىن ئۆز ئاتىسىنىڭ ئەھۋالىنى سورىدى.

- ئاتىڭىز ئۇستازى ئەملاق بىلەن دوزاققا - ئازاپ بەزمىسىگە ئەۋەتىلدى،- دىدى ھاتەم جاۋاپ بېرىپ.

بۇ خەۋەر مەلىكىنىڭ كوڭلىنى ئازاپلىدى. ئۇ، ئۇنى سېغىنىپ يىغلىۋەتتى. باشقىلار ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ ياشلىرىنى سۈرتۈپ قويدى.

ئاردىن بىر ھازا ئوتتى. مەلىكىنىڭ مۇسىبىتى تۈگىدى. ئاندىن مەلىكە ھاتەمگە بولغان مەشۇقلىغىنى ئىپادىلەپ بىر پىيالە شاراپ تۇتتى.

- ئەي مېھمان يىگىت،- دىدى ئۇ لەۋلىرىدە كۈلكە گۈللىرىنى ئېچىلدۇرۇپ،- بىزگە سەرگۈزەشتىلىرىڭىزنى سوزلەپ بەرسىڭىز، مۇنداق رىيازەت چېكىپ ئاۋارە بولۇشتىكى مەقسىدىڭىز نىمە؟

ھاتەم مەلىكىنىڭ قولىدىن پىيالىنى ئېلىپ شاراپنى ئىچۋەتتى ۋە مەلىكىگە ئاشىقانە تازىم قىلىۋېتىپ، كورگەن- ئاڭلىغانلىرىنى بىر- بىرلەپ ھېكايە قىلىپ سوزلەپ بەردى. ئۇ ھوسنىبانۇنىڭ يەتتە سوئالىغا جاۋاپ تېپىش ئۈچۈن سەرسان بولغان جەريانىنى ئىزھار قىلىپ ئاخىرىدا مۇنداق دىدى:

- مەن يەمەن پادىشاسى تەينىڭ ئوغلى ھاتەم بولىمەن. بەندىلەرنىڭ مۇھتاجلىغىنى يېڭىلىتىش ئۈچۈن جېنىمنى پىدا قىلغان كىشىمەن. باشقىلار ئۈچۈن قانچە قاتتىقچىلىق - مۇشەققەت چەكسەممۇ ئۆزۈمنى شۇنچە بەختلىك ھىس قىلىمەن.

بۇ سوزلەرنى ئاڭلىغان پەردىلەر ھاتەمگە تەھسىن- ئاپىرىنلار ئېيتتى.

كۈنلەر ئوتتى...

بىر كۈنى ھاتەم يېرىم كېچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، مەلىكىنىڭ بىر نەچچە خاس كېنىزەكلىرىنى خىلۋەت جايغا چاقىرىپ، ئىككى دانە لەئەل ئۈزۈك بىلەن جاۋاھىراتنى ئۇلارغا ئىنئام

قىلىپ ئۆزى ئۈچۈن ئەلچى بولۇشنى ئىلتىماس قىلدى. كېنىزەكلەر ھاتەمنىڭ ئىلتىماسىنى سۆزسىز قوبۇل قىلىشتى ۋە مەلىكىنىڭ ئالدىغا كىرىپ مەقسەتنى بايان قىلدى:

— بۇ يىگىتنى ئاللاتائالا بۇ يەرگە يەتكۈزۈپتۇ، — دېدى ئۇلار سۆزنى يىراقتىن باشلاپ، — ئاتىسى يەمەن ۋىلايىتىنىڭ پادىشاسى ئىكەن. ئۆزى سېخى، ھوشيار، ئەقىللىق، زىبا يىگىت ئىكەن، ئۆزلىرىنىڭ خىلى ئىكەن...

مەلىكە ئۇلارنىڭ مەسلىھەتىگە رازىلىق بىلدۈردى. ئەلچى كېنىزەكلەر خۇشال بولۇپ، بۇ خۇشخەۋەرنى ھاتەمگە يەتكۈزدى. ھاتەم بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئەلچىلەرگە يەنە كۆپ ئىنئاملار ھەدىيە قىلدى.

ئەلقىسسە، ئۇلار ئۆز قائىدە-يوسۇنلىرىغا مۇۋاپىق توي ھازىرلىقىنى قىلغاندىن كېيىن، بىر قانچە كۈن توي - تاماششىلار ئۆتكۈزۈلۈپ، مەلىكە ھاتەمگە نىكاھ قىلىندى. ئۇلارنىڭ ئارزۇلىرى ۋىسال تېپىپ تۈگىمەس شاتلىق ھېسسىياتىغا چۆمدى. بىرنەچچە كۈن ئۆتتى. بىر كۈنى ھاتەم مەلىكىگە:

— ئەي دىل جانانىمنىڭ ھوزۇرى. ئەندى ماڭا رۇخسەت بېرىڭ، خۇدانىڭ يولىغا قەدەم قويۇپ، ئۇ ئاشىقلار ئىشىنى ۋۇجۇتقا چىقىراي. ئۇلارمۇ ئىنتىزارلىق ئىلكىدىن قۇتۇلۇپ، ۋىسال بېغىدا شاتلىق ناۋاسى قىلسۇن، — دېدى.

— ئۇنداق بولسا، — دېدى مەلىكە، — ئاۋۋەل مېنى ئاتىڭىز پادىشا تەيىنىڭ يېنىغا ئېلىپ بېرىپ، ئاندىن ئىشلىرىڭىزغا قەدەم قويۇڭ.

ھاتەم مەلىكىنىڭ سۆزىنى ماقۇل كۆردى. ئۇلار پادىشا تەي ۋە باشقا قەدىردانلىرىغا سوۋغات قىلىش ئۈچۈن لەئەل، جا-

ۋاھىراتلارنى ھازىرلاپ، سەپەر تەييارلىقىنى پۈتتۈردى. پەرىزلەرنىڭ ئىختىيارلىقىنى ئۆزلىرىگە قويدى. قالغانلىرىغا قەلئەنى تاپشۇرۇپ، يەمەن يولىغا قاراپ ئاتلاندى. ھاتەم بىر قانچە مەنزىلنى مەلىكە بىلەن بىللە ماڭغاندىن كېيىن، مەلىكىنى خۇداغا تاپشۇرۇپ، يەمەن ۋىلايىتىگە ئۇزۇتۇپ قويدى. ئاندىن كۆڭلىنى خاتىرجەم قىلىپ، يەنە ئۆز مۇددىئاسى بويىچە يولغا چۈشتى.

مەلىكە زەردىن پۈش ئېگىز - پەسلەرنى بېسىپ، كۆرمىگەن جايلارنى كېزىپ، تاغ - داۋانلاردىن ئېشىپ، كۆپلىگەن رەنجۇمۇشەققەتلەرنى چېكىپ، يەمەن شەھىرىگە يېتىپ كەلدى. بۇ خەۋەر يەمەن پادىشاسى تەيىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. پادىشا خاس ئۇلۇقلىرى بىلەن مەلىكىنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ئۇنى خاس جايىغا چۈشۈردى ۋە ھاتەمنىڭ نامە، سوۋغاتلىرىنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ، ئوغلىغا ياخشىلىق تىلەپ دۇئالار قىلدى.

ئەندى سۆزنى ھاتەمدىن ئاڭلاڭلار:

ھاتەم مەلىكە بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن، تاغۇ - دەشتلەرنى كېزىپ مېڭىۋەردى. بىر كۈنى قەرىم دېگەن ۋىلايەتكە يېتىپ كەلدى. بۇ يەر - ئادەملىرى كۆپ، زېمىنى كۆركەم، ھاۋالىق، ئاۋات ماكان ئىكەن. ھاتەم بۇ يەردىمۇ ھەمىشەم ئۆز مۇددىئايىنىڭ كويىدا بولدى. بىر كۈنى بۇ يەردىكى ئادەملەردىن بىرى:

— ئەي يىگىت، بۇ يەرگە يېقىن بىر جايدا، بىر ۋىلايەت بار. ئادەملىرى ناھايىتى ئوبدان، شۇ شەھەردە ياش جەھەتتە چوڭ بىر ئاقساقال كىشى بار. سىزنىڭ سوئالىڭىزنىڭ جاۋابىنى ئېھتىمال شۇ كىشى بىلىشى مۇمكىن، — دەپ يول كۆرسەتتى.

هاتەم خۇرسەن بولۇپ، شۇ ۋىلايەتكە قاراپ يول تۇتتى.
توختىماي مېڭىپ، ئۇ ۋىلايەتكە بېرىپ، شەھەرنىڭ ئىچىگە كىر-
دى. شەھەرنىڭ ئىچى چىرايلىق بولۇپ، كوچىلىرىغا تاش يات-
قۇزۇلغان، ئۆي- تاملىرى كوركەم نەقىشلىق ئىدى. ئادەملىرى
بولسا، ئازادە كىيىنىشكەن، بازارلىرى ئاۋات ئىدى.

هاتەم كىشىلەردىن سوراپ، سۈرۈشتۈرۈپ يۈرۈپ، ئاخىرى
ھېلىقى مويسىپىت كىشىنىڭ ئۆيىنى تاپتى. كوردىكى، بىر چوڭ
دەرۋازا، ئوڭ - سولدا ئازادە سەندەللەردە قاۋۇل غۇلاملار ئول-
تۇرۇپتۇ. دەرۋازىغا مۇنۇ بېيىت ھوسنىخەت بىلەن چىرايلىق يې-
زىلىپ قويۇلۇپتۇ:

«راستلىقنى كىمكى قىلاركەن ئىزھار،
ئۇنىڭغا ھەمىشە خۇدا ئۆزى يار»

هاتەم شۈكرى قىلىپ، شادىمان بولدى. ئۇ دەرۋازىنىڭ ئال-
دىغا كېلىش بىلەن تەڭ ئىككى خىزمەتچى يېتىپ كېلىپ، ئۇ-
نىڭ قوللىرىنى سۈيۈپ، ئىززەت- ئىكراملار بىلەن مېھمانخانىغا
باشلاپ كىردى. تاۋار كورپىلەر ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ، دوستى-
خان سېلىپ، مېزىلىك تائاملار كەلتۈردى. هاتەم تائاملارنى
يەپ، شىرىن شاراپلارنى ئىچتى... نۇرغۇن خىزمەتكارلار ئۆز ئىش-
لىرى بىلەن ئاياق - بېشى قىقا چېپىشىپ يۈرۈشەتتى. ئىچكىرى-
دىن ساقىلىنىڭ يېرىمى ئاقارغان بىر كىشى چىقىپ هاتەمگە:

- مەرھابا،- دېدى- دە، يۇقۇرىغا ئوتۇپ ئولتۇردى، بۇ
كىشى هاتەم ئىزدىگەن مويسىپىتنىڭ دەل ئۆزى ئىدى.

- ئەي ئوغلۇم دېدى،- ئۇ كىشى، - قەيەردىن كەل-
دىڭ؟ قەيەرگە بارىسەن؟ مۇنداق دىۋانە سۈپەت يۈرۈشۈڭنىڭ

سەۋەبى نېمە؟
هاتەم ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى سوزلەپ ھوسنە بانۇنىڭ
بەتتە سوئاللىغا جاۋاپ ئىزدەپ كېتىۋاتقانلىغىنى ئېيتتى.
- خۇداغا شۈكرى، - دېدى هاتەم شاتلىغىنى بىلدۈرۈپ، -
بۇ دەرۋازىڭىزنىڭ ئۈستىدە مەن ئىزدەۋاتقان سوئاللاردىن بىرى-
نىڭ پۈتۈكلىگىنى كوردۈم. مەن يەمەن پادىشاسى تەيىنىڭ ئوغ-
لى هاتەمدۇرمەن. مەن بارلىغىمنى كىشىلەرنىڭ مۇھتاجلىغى-
ئۈچۈن پىدا قىلغانمەن. مالاللىق ھىس قىلماي ئەشۇ بېيىتنىڭ
ئەسرارىنى پەقىر مۇساپىرغا يېشىپ بەرسىڭىز.
ئەلقىسسە، ئەندى مويسىپىت كىشىنىڭ نىمىلەرنى سوزلەپ
بەرگەنلىگى ھەققىدە گەپ ئاڭلايلى:
قېرى كىشى هاتەمنىڭ تەلىۋىنى قوبۇل قىلىپ سوز
باشلىدى:
- مەن بۇرۇن داۋاملىق ئوغۇرلۇق قىلاتتىم ۋە تاپقان
پۇلۇمنى قىمارغىلا ئىشلىتەتتىم، كۈنلەر شۇ تەرىقىدە ئوتۈپ،
ھەممە پۇللىرىمنى ئۇتتۇرۇپ خاراپلىشىپ كەتتىم ۋە ئوز - ئو-
زۇمگە: «ئەندى پادىشانىڭ خەزىنىسىگە تىگەي، كېيىن بۇ
قىلمىشىمغا توۋە قىلاي» - دېدىم. بىر كېچىسى مەن تەييارلى-
نىپ پادىشانىڭ قەلئەسىگە بېرىپ ھەلقە كەمەندى بىلەن خە-
زىنە تېمىغا چىقتىم. قارىسام ھەممە ئۇخلاۋېتىپتۇ. خەزىنىنىڭ
ئىچىگە كىرىپ كوتۈرەلىگىنىمچە پۇل ۋە بىر گوھەر ئېلىپ، كەل-
گەن يولۇم بىلەن قايتىپ چىقتىم. قايتىپ كېلىۋېتىپ يولدا بىر
نەچچە ئوغرىلار يىغىلىپ تۇرغان بىر يەرگە دۈچ كېلىپ قالدىم.
ئۇلار ئوغۇرلىغان پۇل، ماللىرىنى بولۇشۇپ ئولتۇرۇشقان ئى-
كەن. مەن ئېھتىياتسىزلىقتىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ قاپتى-

مەن . ئىلاجسىزلىقتىن ئوغرىلاپ كەلگەن پۇل ۋە گوھەرنى ئوغ-
رىغا تاشلىدىم . ئوغرىلاردىن بىرى :
— بۇ پۇللارنى نەدىن ئالدىڭ ؟ — دەپ سورىدى .
— پادىشانىڭ خەزىنىسىدىن، — دېدىم مەن يوشۇرماستىن. ئۇ-
لار مېنىڭ ئوغرى ئىكەنلىكىمنى بىلىپ پۇل - ماللارنى قاي-
تىدىن تەقسىملەشكە باشلىدى. گوھەرنى كۆرۈپ ھەممىنىڭ كۆز-
لىرى قىزاردى بولغاي ، ئۆز ئارا باشقا بىر تىلدا سۆزلۈشۈش-
كە باشلىدى . مەن ئۇ تىلنىمۇ بىلەتتىم .
— بۇنى يوقاتساق ، — دېدى ئوغرىلارنىڭ كاتتىسى ، —
ھەممە پۇل - ماللار بىزنىڭ بولىدۇ.
— شۇنداق ، ئەڭ مۇھىمى گوھەرمۇ بىزگە قالىدۇ... —
دېيىشتى باشقىلىرىمۇ .
ئۇلار مېنى ئۆلتۈرۈش پىلانىنى تۈزۈپ ، قول سالماقچى
بولۇپ تۇرغىنىدا، يولدا بىر قارا كۆلەڭگۈ پەيدا بولۇپ قال-
دى. بۇ كۆلەڭگۈ بىزگە يېقىنلاشقاندا، ئۇنىڭ بىر ئادەم ئىكەنلىكى
ئايان بولدى .
— ئەي مەلئۇنلار ! — دەپ ئاسمان - زېمىننى لەرزىگە كەل-
تۈرۈپ ۋاقىرىدى ئۇ ئادەم ، — توختاش !...
ئوغرىلار قورققىنىدىن مال - پۇللارنى تاشلاپ ھەر ياق-
قا قېچىشتى. ھېلىقى ئادەم مېنىڭ قېشىمغا كېلىپ خىتاپ قى-
لىپ دېدى :
— سەن راستلىق بىلەن جاۋاپ بەر ، ئەگەر يالغان سۆز-
لىسەڭ بوينۇڭنى ئۈزۈپ تاشلايمەن .
مەن ئەھۋالىمنى قىلچە يالغاننى قوشماي سۆزلەپ بەر-
دىم. ئۇ، زەڭ قويۇپ ئاڭلاپ سۆزلىرىمنىڭ راستلىقىغا ئىشەندى ۋە:

— راست ئېيتتىڭ . شۇ راستلىقىڭ ئۈچۈن بۇ پۇل - مال-
لارنىڭ ھەممىسى سېنىڭ ، ساڭا ھەممىسى ھالال . ئالدىنقى
شەرت شۇكى ، ھازىرغىچە قىلغان يامان ئىشلىرىڭغا چىن دىلىڭدىن
تۆۋە قىلىپ ، بۇ پۇللارنى خۇدا يولىدا سەرپ قىلساڭ ، سەندە
نېرىلىق بەلگىلىرى بولمىغاي . ئەگەر يەنە يامان ئىشلارغا قە-
دەم قويساڭ ، ئۇشبۇ شەمشەرنى بېشىڭدا كۆرۈسەن .
ئۇ كىشى شۇنداق دەپ غايىپ بولدى. مەن بارلىق پۇل-
ماللارنى ئۆيۈمگە ئېلىپ كەلدىم . قورغان ، ئايۋان - ساراي
قەسىرلەرنى ياساتتىم . غۇلاملارنى ئالدىم . ئاچلارغا ، مېيىپ،
خارۇ - زارلارغا كىيىم قىلىپ بەردىم . قىسقىسى ھېلىقى ئېزىز
كىشىنىڭ ئېيتقانلىرىغا ئەمەل قىلدىم .
بۇ ئىش پادىشانىڭ قۇلىقىغىمۇ يېتىپتۇ . پادىشا مېنى
ھۇزۇرىغا چاقىرتتى ۋە مەندىن قانداق قىلىپ باي بولغانلىقىم-
نى سۆزلەپ بېرىشىمنى سورىدى .
— ئۇقلىسام ، — دېدى پادىشا ، — كۆپ خىراجەت قىلى-
دىكەنسەن، مۇنچە مال، دۇنيانى نەدىن ئالدىڭ ؟
مەن پادىشاغا بېشىمدىن كەچۈرگەنلىرىمنى راستى بىلەن
بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بېرىپ گوھەرنى ئالدىغا قويدۇم .
پادىشا ۋە دۆلەت كاتتىلىرى مېنىڭ راست سۆزلىگەنلى-
كىمگە ئاپىرىنلار ئېيتىپ ، ھېلىقى گوھەرنى ، يەنە ھېساپسىز
پۇل - ماللارنى قوشۇپ ماڭا ئىنئام قىلدى .
— ئەي يىگىت، — دېدى ئۇلار، — تۆۋەڭنى سۇندۇرما، ياخشى
ئىش قىلىشنى توختاتما ، بۇ پۇل ، دۇنيالىرىڭ تۈگەپ
كەتسە بىزگە خەۋەر قىل. بىز يەنە يەتكۈزۈپ بېرىمىز.
مەن ئۇلار بەرگەن پۇل - مال دۇنيالارنى ئېلىپ قايتىپ

كەلدىم. 800 يىل ياشاپتىمەن. يەنە قانچىلىك ئۆمرۈم قالغانلىقىنى بىلمەيمەن. خۇدا بۇيرىسا، ئۆمرۈمنىڭ ئاخىرىغىچە ياخشى يولدا ماڭىمەن.

هاتەم قايتىشقا ئىجازەت سورىدى. ئۇ كىشى هاتەمنى بىر نەچچە كۈن مېھمان قىلىپ، ئاندىن ئىجازەت بەردى ۋە دېدى:

— بېھىشتنى دەرۋازامنىڭ بېشىغا يېزىپ قويۇشۇمنىڭ سەۋەبى مانا شۇ.

ئەلقىسسە، هاتەم قېرى كىشى بىلەن خوشلىشىپ ھۆسنەئاۋات يولىغا راۋان بولدى. كېچە - كۈندۈز باياۋانلارنى بېسىپ هارغىنىغا قارىماي مېڭىپ، بىر بۇلاق بېشىغا كېلىپ توختىدى.

ئۇ يەردە بىر ئاز دەم ئېلىۋېتىپ، كۆڭلىگە مەلىكە زەردىن پۇش كەلدى ۋە: «ئاۋۋال يەمەنگە باراي، ئاتا - ئانامنى زىيارەت قىلىپ، مەلىكە زەردىن پۇش بىلەن كۆرۈشۈپ، ئاندىن ھۆسنەئاۋاتقا بارسام بولغاي...» دەپ ئويلىدى. شۇ خىيال بىلەن ئولتۇرۇپ كوردىكى، بۇلاق ئىچىدە بىر جۈپ ئۆردەك خۇددى ئادەمدەك سۆزلىشىپ، ئۈزۈپ يۈرەتتى. هاتەم ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالدى.

چىشى ئۆردەك:

— ئەي دادىسى، مېنى تاشلاپ نەگە بارىسەن ؟ - دەپ سورىدى.

ئەركىكى:

— خۇدانىڭ رىزالىقى ئۈچۈن ياخشى ئىشلارنى قىلغىلى بارىمەن. ئۆلمىسەم يەنە كېلىمەن، - دېدى.

چىشى ئۆردەك:

— ئاۋۇ ئادەم كىم بولىدۇ؟ ئۇيغا پېتىپ ماڭالماي قاپتۇ، - دەپ سورىدى.

ئەركىكى:

— ئۇ كىشى هاتەمدۇر. هازىر ئۇنىڭ گۈزەل خوتۇنى ئېسىگە كېلىپ، ياخشى ئىشنى تاشلىماقچى بولۇپ تۇرۇپتۇ. ئۇ پادىشا زاكاتچىسىنىڭ مەلىكىسى توغرىسىدىكى ھېكايىسىنى ئاڭلىماپتىكەن.

ئەلقىسسە، ئەمدىكى گەپنى ئۆردەكلەردىن ئاڭلاڭلار:

چىشى ئۆردەك سورىدى:

— ئۇ ھېكايە قانداق ئىدى؟

ئەركىكى مۇنداق ھېكايە قىلدى:

— قەدىمقى زاماندا، بىر شەھەردە بىر پادىشا ئۆتكەن ئىكەن. ئۇ ناھايىتى شانۇ - شەۋكەتلىك ۋە دۆلەتمەن ئىدى. ئۇ مەملىكىتى ۋە بارلىق خەزىنىسىنى بىر زاكاتچىغا تاپشۇرغان ئىدى. پادىشانىڭ پۈتۈن كىرىم - چىقىملىرىنى ئەشۇ زاكاتچى قىلاتتى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ شەھەرگە بىر سودىگەر كېلىپ زاكاتچى بىلەن تونۇشۇپ قالدى. بىر كۈنى ئۇ سودىگەر زاكاتچىغا بىر ساھىبجامال قىزنىڭ تەرىپىنى قىلىپ بەردى. زاكاتچى ئۇنىڭغا غايىۋانە ئاشىق بولۇپ، سودىگەرنى ئەلچى قىلىپ يۈرۈپ ئاخىرى پۈتۈشتى. ئىككى تارازا ئالتۇن بېرىپ ھېلىقى قىزنى نىكاھىغا ئالدى. قارىسا ئۇ قىز سودىگەر ئېيتقاندىنمۇ زىيادە گۈزەل قىز ئىكەن. شۇڭا ئۇنىڭ ئىشقى - مۇھەببىتى تېخىمۇ ئۇلغايدى. ئۇ قىزنى خالى ساقلاش ئۈچۈن شەھەردىن بىر ئىككى چاقىرىم يىراقتىكى بىر مەنزىرىلىك گۈزەل جايغا ئۈستەڭلارنى باشلاپ بېرىپ ئىمارەت قىلدۇردى. ئەتراپىغا كول چېپىپ

سۇ قويۇۋەتتى. كېيىن بولمىسا قەسىرگە كىرىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇستىلار ھۈنەر ئىشلىتىپ بىر مۇنچە مەخپىي يول ياساپ قويغان ئىدى. ئۇنى پەقەت زاكاتچىلا بىلەتتى.

بۇ باغ - ھويلىلىق قەسىر پادىشالارنىڭ ھەرەمباغلىرىدىنمۇ ئالىي بولۇپ پۈتتى. باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا تاشتىن بىر كۆل ياساتتى. ئىچىرگە سۇ كىرەلمەيدىغان بىر چوڭ ساندۇق ئەتتۈردى. تىللادىن زەنجىر قىلىپ، بىر ئۇچىنى ساندۇققا، بىر ئۇچىنى تاشقا بېكىتتى. ئىمارەت، گۈللەر بىلەن زىننەتلەندى.

زاكاتچى ئاندىن تورت كېنىزەك بىلەن مەلىكىنى بۇ باققا ئېلىپ كەلدى. ئۇ ساھىپجامال كېنىزەكلەرنىڭ ئىككىسى سازەندە، ئىككىسى ئۇسۇلچى، مەلىكىنىڭ ئۆزى بولسا چاكچى ئىدى.

زاكاتچى ھەر كېچىسى مۇشۇ ئىمارەتتە بۇلار بىلەن بىللە بەزمە قىلىپ، سۈبھى سوزۇلغاندا مەلىكىنى ھېلىقى ساندۇققا سېلىپ قويۇپ، كۆلگە تاشلاپ دەرۋازىغا ئات كالىسىدەك يوغان بىر قۇلۇپنى سېلىپ قويۇپ كېتەتتى. ئۇنىڭ كۈنلىرى ئەنە شۇنداق - كۈندۈزلىرى پادىشانىڭ خىزمىتىدە، كېچىلىرى گۈزەل مەلىكە بىلەن ئەيشى - ئىشرەتتە ئۆتەتتى...

بىر كۈنى پادىشا ئۆز يېقىنلىرى بىلەن بىللە شىكارغا چىقتى ۋە ھېلىقى مەنزىرىلىك جايغا كېلىپ قالدى. ئۇ، ئوۋغا قۇش سالدى. قۇش ئايلىنىپ بىر ياققا ئۇچتى، شاھ قۇشنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ باردى. قۇش زاكاتچىنىڭ بېغىنىڭ تېمىغا قونۇپ ئولتۇردى. شاھ تېخى بۇ باغنى كۆرمىگەن ئىدى.

پادىشا ھەرقانچە قىلىپ چاقىرسىمۇ، قۇش كەلمىدى. قۇشنى تاشلاپ كېتىشكە كۆزى قىيمىغان پادىشا نائىلاج ھالدا كۆلگە قاراپ ئات سالدى-دە، بىر ئامال قىلىپ دەرۋازىنىڭ ئالدىغا يېتىپ باردى ۋە قۇلۇپنى شەمشەرنىڭ ئۇچى بىلەن ئېچىپ، ئىچكىرىگە كىردى. ئۇ، ئۆزىنى ناھايىتى ئازادە ياسالغان ئاجايىپ بىر ماكانغا كىرىپ قالغاندەك ھېس قىلدى ۋە بۇ يەردىكى تاشتىن ياسالغان كۆلنى كۆردى. ئۇنىڭ تورت تەرىپىگە تورتچېدىر تىكىلىپتۇ، بۇ يەردە ھەممە نەرسە تەييار ئىدى، لېكىن بىرمۇ تىرىك جان كۆرۈنمەيتتى. پادىشا ئۇسسىغان ھەم قورسىقى ئاچقان ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئوۋلىغان تاغ قۇشىنى بۇ يەردە كاۋاپ قىلدى.

پادىشا كۆلنىڭ بويىغا كېلىپ، قولىنى يۇيۇۋېتىپ، ئالتۇن زەنجىرنى كۆرۈپ قالدى. ئۇنى تارتىپ ئالماقچى بولدىۋىدى، ئۇ زەنجىرنىڭ بىر ئۇچى تاشقا بىر ئۇچى كۆلنىڭ ئاستىغا بەنت قىلىنغانلىقى بىلىندى. ئۇ زەنجىرنى كۈچەپ تارتقان ئىدى، بىر ساندۇق چىقتى. زەنجىر ئەنە شۇ ساندۇققا چېتىلغان ئىكەن. پادىشا ساندۇقنى ئېلىپ، تاش ئۈستىدە قويۇپ ھەيران قالدى. ئۇ، شۇنداق ئويلىدى: «بۇ ساندۇقتا نېمە بولغىيدى؟» ئۇ يەنە بىر تەرەپتىن خاۋاتىرلەندى «بىرەر بالايى - ئاپەت بولمىسۇن يەنە؟»

ئۇ كاۋاپنى ئاز-تولا يەپ يەنە ساندۇقنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ قارىسا، ئاچقۇچى تۇرغىدەك. پادىشا ساندۇقنى ئاچتى. ساندۇقنىڭ يېرىمىغا قىممەت باھالىق توشەكلەر سېلىنغان بولۇپ ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر گۈزەل سەنەم ياتاتتى. ساندۇقنىڭ ئېچىلىش شەپىسى مەلىكىنى ئويغىتىۋەتتى. كوردىكى ساندۇق ئال-

دىدا بىر شاھ سۈرەت كىشى قاراپ تۇرۇپتۇ. مەلىكە ئورنىدىن
تۇرۇپ ساندۇقتىن چىقتى- دە، ئىززەت - ئىكراملار بىلەن شاھ-
نى چىدىر ئىچىگە باشلاپ كىرىپ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى ۋە
خۇش تەبەسسۇم بىلەن پادىشادىن ھال سوراپ، كەلگىنىگە مىن-
نەتدارلىق بىلدۈردى. شاھ ئورنىدىن تۇرۇپ، ھېلىقى كاۋاپنىڭ
قالغىنىنى ئېلىپ كىرمەكچى بولىۋىدى، مەلىكە ئالدىنى توسۇپ،
كاۋاپنىڭ ھازىر ئۆزى كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. مەلىكە بىر تە-
رەپكە قاراپ، كىمنىدۇر چاقىردى، دەرھەل ئېچىلىپ ئىككى پەرى
چىراي قىز پەيدا بولدى. بىرى دوستىخان، يەنە بىرى ھەر تۈر-
لۈك تائاملار ئېلىپ كەلگەن ئىدى. مەلىكە يەنە بىر تەرەپكە
قاراپ چاقىردى. يەنە ئىككى قىز شىشىلەردە شاراپلارنى كۆتۈ-
رۈپ كەلدى، تا كۈن يېرىمىغىچە بەزمە بولدى. شاراپ كۈچى-
دىن ھەممەيلەننىڭ يۈزلىرى قىزىرىپ كەتتى. شۇچاغدا پادىشا كوردى-
كى، ئۇ پەرى چېھرى قىزلار ئاستا-ئاستا بىر- بىرلەپ غايىپ بولدى.
مەلىكە چىدىرنىڭ ئېتەكلىرىنى چۈشۈردى-دە، شاھنىڭ بوينىغا
گىرە سېلىپ، ئاجايىپ شوخلۇقلارنى قىلدى.

ۋاقىت ناماز ئەسىرگە يەتتى.

— ئەي مەلىكەم، - دېدى شاھ، - ماڭا ئىجازەت قىلىڭ،
مەن لەشكەرلىرىمنى يولغا سېلىۋېتىپ كېلەي، ئاندىن قانغىچە
تاماشا قىلايلى.

— ئۇنداق بولسا، - دېدى مەلىكە ئىلتىجا قىلىپ، - بىر
يادىكار بېرىڭىز. خاتىرە ئۈچۈن ساقلىسام.

پادىشا يېنىدىن قىممەت باھالىق بىر ئۈزۈكنى ئېلىپ بەر-
دى. مەلىكە ساندۇقتىن بىر قۇتىنى ئالدى- دە، ئۇنىڭ ئاغزىنى

ئاچتى. قۇتا ئىچىدە ناھايىتى كۆپ ئۈزۈكلەر تۇراتتى. ھەممە-
سى پادىشا بەرگەن ئۈزۈككە ئوپمۇ - ئوخشاش ئىدى. پادىشا بۇ
ھالغا ھەيران بولدى.

— مېنىڭ ئېرىم ناھايىتى غەيۇر كىشى، - دېدى مەلىكە، -
ئەمما مېنىڭ يېنىمغا سىزدەك شاھلار كېلىپ - كېتىپ تۇرىدۇ.
بۇ ئۈزۈكلەر شۇلار قالدۇرغان يادنامە، ئۇ پادىشالار قايتا كې-
لىشكە ۋەدە قىلىپ كېتىشكەن بولسىمۇ، ۋاپاسىزلىق قىلىپ كەل-
مىدى. سىزمۇ كېلەلمەيمەن دېگىنىڭىز بىلەن كېلەلمەي قالارسىزمىكەن،
مېنىڭ سىزگە ئىلتىماسىم شۇكى، مېنى ئۇشبۇ ساندۇققا سېلىپ،
ئەۋۋەلقىدەك كۆلگە تاشلاڭ. دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ
قايتىڭ، ئېرىم بۇ ئىشلارنى سەزمىسۇن.

پادىشا مەلىكىنىڭ ئېيتقىنىدەك قىلدى. ئىشىككە قۇلۇپ
سېلىپ كۆلدىن ئوتتۇپ، ئۆز پايتەختىگە قاراپ راۋان بولدى.

— خوتۇن دېگەننىڭ ئاخىرقى ئىشى ئەشۇنداق، - دېدى
ئەركەك ئوردەك سوزىنىڭ ئاخىرىدا، - مەن ساڭا خىزمەت قىلدىم.
ئەندى خۇدا رىزاسى ئۈچۈن يۈگرەي، مېنى ھاتەمگە ئوخشۇتاما-
سەن؟ - ئۇ شۇنداق دېدى- دە، يولغا راۋان بولدى.

ھاتەم بۇ نەسىھەتلەرنى ئاڭلاپ، ھۇشىنى يىغىپ، شۈكرىلەر
قىلدى. ئورنىدىن تۇرۇپ ھوسنە ئاۋات يولىغا ئاتلاندى. چول-
جەزىرىلەرنى كېزىپ ھوسنە ئاۋاتقا يېتىپ كەلدى. شاھزادە
مونىرە بىلەن كۆرۈشتى.

ئەتىسى مەلىكە ھاتەمنىڭ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ،
ئىنىڭ ئانىنى ئەۋەتتى. ئىنىك ئانا سارايغا كېلىپ، ھاتەمنى
كۆرۈپ دىلى شاتلىنىپ، مەلىكە نامىدىن كۆپ ھال - ئەھۋال
سورىدى. ئاندىن ھاتەم بىلەن شاھزادىنى مەلىكىنىڭ مېھمانخا-

نىسىغا تەكلىپ قىلدى. ئەتىسى ھاتەم بىلەن شاھزادە مەلىكىنىڭ مېھمانخانىسىغا باردى. تا ئۈچ كۈنگىچە زىيا پەتتە بولدى

تۆتىنچى كۈنى ئىنىڭ ئانا بىر دوستىخان بىلەن پۇل ۋە بىر پارچە نامەنى ئېلىپ كېلىپ، مەلىكىنىڭ سالامىنى يەتكۈزۈپ قايتتى. ھاتەم خەتنى ئېلىپ ئېچىپ ئوقۇپ مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولدى. خەتتە: «ئەي شىرۇ-مەرتلەر سۇلتانى، تۆتىنچى سوئالىمغا جاۋاپ تاپتىڭىز. بۇنىڭدىن ناھايىتى مەمنۇن بولدۇم. ئەندى بەشىنچى سوئالغا قەدەم قويغايسىز. ئۇ سوئال بۇدۇر.

نىمە دېگەن سوز ئىرۇر تاغدىن چىققان بۇندا

نىمە ئۈچۈن بولغان بۇندا ئۇ پەيدا.

ئۇ قانداق تاغ، ئۇنىڭدا نىدا قىلغۇچى كىم، ئۇنىڭ سەۋەۋى نىمە؟ ئۇ تاغ قايسى تەرەپتە؟ بۇ سىرنىڭ ھەقىقى ئەھۋالىنى ماڭا مەلۇم قىلغايسىز، نامە تامام ۋەسسالام.»

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ بەشىنچى سوئالىغا جاۋاپ ئىزدەپ قىلغان سەپىرى

ئەندى سوزنى ھاتەمنىڭ بەشىنچى سوئالىغا جاۋاپ ئىزدىشىدىن ئاڭلاڭلار:

ئەلقىسسە. ھاتەم مەلىكىنىڭ نامەسىدىن خەۋەردار بولۇپ، شاھزادە مۇنىر بىلەن خوشلىشىپ سەپەرگە يول تۇتتى. ئۇ، خۇداغا سېغىنىپ، كىم ئۈچۈن بۇ سوئالنىڭ جاۋابىنى سوراپ، ۋىسال ئىزدەپ كېتىپ باراتتى. ئۇنىڭ ئالدىدا بىر دەشت كورۈندى. ئۇ يەردە كۆپلىگەن ئادەملەر تۇرۇپتۇ. ھاتەم ئۇلارنىڭ ئالدىغا يېقىن باردى. ئۇ ئادەملەر يۈگرەپ كېلىشىپ، ھاتەمنىڭ قولىنى سۆيۈپ، تاۋاپ قىلىشتى. سەندەل ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ،

دوستىخان سېلىپ، ھەرخىل مېزىلىك تائاملار بىلەن مېھمان قىلىشتى.

— ئەي ئەزىز مېھمان، — دېدى ئۇلار، — تائامغا قول سېلىڭ.

ھاتەم تائاملاردىن تويغىچە يېدى. شۇ ئەسنادا بىر توپ كىشىلەر بىر تاۋۇتنى ئېلىپ كېلىشتى ۋە ئۇنىڭ ئىچىدىن بىر ئۆلۈكنى ئېلىپ گورغا قويدى. ھاتەم بۇ ئەھۋالنى كورۇپ كىشىلەردىن سورىدى:

— بۇ قانداق قائىدە - يوسۇن؟

— بۇ شەھەرنىڭ قائىدە - يوسۇنى شۇنداق، — دېدى كىشىلەر جاۋاپ بېرىپ، — ھەركىم ئۆلۈپ كەتسە دەشتكە بىرىپ ئولتۇرىمىز، ناۋادا بىرەر مۇساپىر پەيدا بولۇپ قالغاندا، مۇردىنى يەرگە كومىمىز، ساقلاش ۋاقتىمىز قىرىق كۈن بولىدۇ. ئەگەر قىرىق كۈنگىچە بىرەر مۇساپىرنىڭ قەدىمى يەتمىسە، ئۇ، ئۆلگەن كىشىنىڭ بەتبەختلىكىنىڭ بەلگىسى ھېسابلىنىدۇ. سىز بەتتە كۈندە قەدەم تەشرىپ قىلدىڭىز.

ئۇلار ھاتەمنى شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ، بىر ياخشى جايغا ئولتۇرغۇزۇپ، بىر نەچچە ساھىپجامال قىزلارنى ئۇنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن تەيىن قىلىشتى. ئۇ قىزلارنىڭ ھەممىسى نازىنىن گۈزەللەردىن ئىدى. ھاتەم ئون كۈنگىچە بىرەر قېتىممۇ ئۇلارغا شەھۋەت نەپسىنى قويۇپ بەرمىدى. قىزلار ھاتەمنىڭ بۇ سۈپىتىنى ئاتا- ئانىلىرىغا تەرىپلەپ ئېيتىپ بېرىشتى.

كىشىلەر ھاتەمنى بىر ياخشى يەردىن ئولەپ قويۇشنى مەقسەت قىلىپ ھاتەمگە تەكلىپ بېرىشتى. ئەمما ھاتەم ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى ھىكايە قىلىپ:

— ئەي ئەزىزلىرىم، — دېدى كىشىلەرگە قاراپ، — ھەركىمنىڭ تاغدىكى ئاۋازدىن خەۋىرى بولسا، ماڭا يەتكۈزسۇن، مېنىڭ ئۇلەنگىنىمدىن مۇشۇ سوئالنىڭ جاۋابىنى ئاڭلىغىنىم ئەۋزەل.

كىشلەر ئارىسىدا بىر مويسىپىت كىشى بار ئىدى. ئۇ سۆز-
گە كىرىشىپ دىدى:

— مەن موللىلاردىن، جاھان كورگەنلەردىن ئاڭلىغان ئى-
دىم. تاغ ئاۋازى جەنۇپ تەرەپتىن بولغاي. ناھايىتى يىراق-
تۇر. يوللاردا ئاپەتلەر كوپ، ھەرقانداق ئادەم ئۇ يەرگە قەدەم
باسالماس. ئاۋاز چىقىدىغان تاغنىڭ ئاستىدا بىر چوڭ شەھەر
بار. ئۇ شەھەر ناھايىتى ئاۋات. ئادەملىرىمۇ ئوبدان، ئۇ يەر-
نىڭ ھېچبىر ئادىمى كېسەل بولمايدۇ، ئولمەيدۇ.

— مېنى بۇ يەرگە يەتكۈزگەن خۇدا، ئېھتىمال ئۇ شەھەر-
گىمۇ يەتكۈزۈپ قالار، — دەپ ئويلىدى ھاتەم ۋە بۇ يەردىكى
كىشلەردىن ئىجازەت ئېلىپ ئۇز يولىغا راۋان بولدى. بىر نەچ-
چە ۋاقىتتىن كېيىن بىر ۋىلايەتكە يەتتى. بۇ يەر ئىنتايىن چوڭ
ھەم ئاۋات ئىدى.

بۇ شەھەرنىڭ ئادەملىرى ھاتەمنى كورۇپ:

— ئەي يىگىت، قەيەردىن كەلدىڭىز، نەگە بارىسىز؟ — دەپ
سورىدى.

— ئاۋاز چىقىدىغان تاققا بارىمەن، — دىدى ھاتەم جاۋاپ
بىرىپ، — يەمەندىن كەلدىم. ئىسمىم ھاتەم.

— بۇ نىيىتىڭىزدىن يېنىڭ، — دىدى ئۇ كىشلەر نەسىھەت
قىلىپ، — ئۇ يەرگە بېرىشقا بولمايدۇ. بارغان كىشى قايتىپ
كېلەلمەيدۇ.

— ئاللاتائالا ھەممە ئىشىمغا كېپىل، — دىدى ھاتەم، — ھە-
لىغىچە شۇنداق بولۇپ كەلدى، بۇ يولدا ھەم كېپىل بولغاي:...

ئۇ، شۇنداق دەپ ئورنىدىن تۇردى-دە، بۇ شەھەردىن چىقىپ،
دەشتۇ - سەھرا يولىغا قەدەم قويدى. ماڭا - ماڭا ئۇنىڭغا ھار-
دۇق ۋە تەشنالىق يەتتى. شۇڭا ئۇ بىر ئېگىز يەرگە چىقىپ ئەت-
راپقا نەزەر سالدى. بىر يەردە قۇشلار كورۇندى. ھاتەم «ئېھتى-
مال ئەشۇ يەردە سۇ بولسا كېرەك» دەپ ئۇ يەرگە باردى. دىگەن-

دەك ئۇ يەردە بىر كول بار ئىكەن. ئۇ قانغىچە سۇ ئىچىۋېلىپ،
خۇداغا شۈكرى قىلىپ يەنە يولىغا راۋان بولدى.

ھاتەمگە يولدا بىر توپ سودىگەرلەر ئۇچرىدى. ئۇ، سودى-
گەرلەر بىلەن بىر كېچە ھەمسوھبەتتە بولۇپ ئاۋاز چىقىدىغان تاغ-
نى سورىدى. سودىگەرلەردىن بىرسى ھاتەمگە مۇنداق دىدى:

— بەش - ئالتە كۈن ماڭسىڭىز، ئالدىڭىزغا ئىككى يول
ئۇچرايدۇ. سول تەرەپتىكى يولغا ماڭماي، ئوڭ تەرەپتىكى يولغا
ماڭىڭ. سول تەرەپتىكى يولدا ھەرخىل ئاپەتلەر كوپ، ئۇ يولغا
كىرىپ قالسىڭىز ھايات چىقىش مۇمكىن ئەمەس. ھاتەم سودى-
گەرلەر بىلەن خوشلىشىپ، خۇداغا ئەلتىجا قىلىپ مېڭىۋەردى.
ھېلىقى سودىگەر دىگەندەك، يول ئىككىگە بولۇندى. ھاتەم سول
تەرەپتىكى يولغا ماڭدى. بىر نەچچە كۈن ماڭغاندىن كېيىن بىر
دەشتكە يېتىپ باردى.

دەشتنىڭ بىر تەرىپى باراقسان ئورمانلىق بولۇپ، يەنە بىر
تەرىپى بىپايان سەھرا ئىدى. ئۇ يەنە بىر نەچچە ۋاقىت يول
يۈردى. بىر چاغدا قارىسا ئۇ ئورمانلىقتىن ھېساپسىز جانىۋارلار
ئىنتايىن تېز چىقىپ كېلىۋېتىپتۇ.

بۇنى كورۇپ تۇرغان ھاتەم دەرھال بىر يوغان دەرەخنىڭ
ئۈستىگە چىقىۋالدى-دە، ئەتراپقا نەزەر تاشلىدى. بىر ياقتىن
كوزلىرى مەشئەلدەك يانغان ھەيۋەتلىك بىر ھايۋان كەلمەكتە
ئىدى. ھايۋاننىڭ قۇلىغى خەنجەردەك بولۇپ، يايلىسى يەرگە
تەككىدەك ئۇزۇن ئىدى. ئۇ ھايۋان بۇ يەرگە كېلىپ ئادەم بوي-
نى سەزدى بولغاي، ئۇيياق - بۇيياققا قاراپ دەرەخ ئۈستىدە تۇر-
غان ھاتەمنى كوردى - دە، دەرەخ ئالدىغا كېلىپ خىرىس قىلىپ،
يەرنى تاتىلاپ تۇپا توزۇتۇپ، سەكرەپ ئېتىلدى. ئۇ ھەر سەكرى-
گەندە ھاتەم تۇرغان يەرگە ئالدى پۇتى يەتكىلى ئاز - ئاز قا-
لاتتى. ھاتەم خەنجىرىنى ئېلىپ پەملەپ تۇردى. ئۇ ھايۋان خە-

رىس قىلىپ يۇقۇرىغا كوتۇرۇلۇپ چىقىش بىلەن ھاتەم ئۇلىڭغا
خەنجەر ئۇردى. ئۇ ھايۋاننىڭ پۇتى زەخمىلەندى. يەنە بىر قې-
تىم سەكرىگەندە سىلىنغان خەنجەر ئۇ ھايۋاننىڭ قارنىنى بو-
سۇۋەتتى.

بۇ ھايۋاننىڭ زەھرىدىن ئورمانلىقتا ئوت تۇتۇشۇپ كەت-
تى. ھاتەم ئولتۇرغان شاختىن ئوزىنى باشقا ياققا ئالدى، بىر-
ئىككى سائەتتىن كېيىن ئوتلار بېسىلدى.

ھاتەم دەرەختىن چۈشۈپ، ھېلىقى ھايۋاننىڭ قۇيرىقىنى
كېسىۋېلىپ، چىشىدىن ئىككى - ئۈچنى سۇندۇرۇپ ئېلىۋالدى -
دە، يەنە يولغا راۋان بولدى. بىر - ئىككى كۈندىن كېيىن بىر
شەھەرگە كەلدى. بۇ شەھەرنىڭ كوچىلىرى ئاۋات، بازار - رەس-
تىلىرى خىلمۇ - خىل ماللار بىلەن تولغان بولسىمۇ، ئادەم دى-
دارى كورۇنمەيتتى.

بۇ ھالنى كورگەن ھاتەم ھەيران بولۇپ، ئەتراپقا قارايت-
تى. ئۇنىڭغا دەرۋازىسى مەھكەم ئېتىلگەن بىر قورغان كورۇندى.
ھاتەم شۇ تەرەپكە قاراپ قەدەم باستى. يۇقۇرىدىن:

— ئەي ئادەم، ئوزۇڭنى قۇتقاز. بولمىسا ئولۇمگە ھازىر
بول!- دىگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

— نىمە ئۈچۈن،- دەپ سورىدى ھاتەم.

— نەچچە ۋاقىتلاردىن ئىلگىرى،- چۈشەندۈردى دەرۋازى-
ۋەنلەر،- بۇ ۋىلايەتكە بىر بالايى-ئاپەت پەيدا بولغان ئىدى. ئۇ-
نى "قاچا قۇيرۇق" دەيدۇ. قۇيرىقىدا قاچىشەكىللىك بىر جاي بار،
ئۇ قاچىسىغا سىيىپ ئاتسا، ئۇنىڭ تامچىلىرى قانداق يەرگە تەگ-
سە، كويدۇرۇپ تاشلايدۇ. ئۇ ئەشۇ زەھرى بىلەن بۇ ۋىلايەتنى
خاراپ قىلدى. ئۇنىڭ زىيانكەشلىكى تۇپەيلىدىن سانسىزلىغان

ئادەملەر ھاياتىدىن ئايرىلدى. يەنە ئورغۇزۇلغان ئادەملەر ياقا-
يۇرتلارغا قېچىپ كەتتى. پادىشاھىمىزنىڭ كۈچىمۇ ئۇنىڭغا تەڭ
كېلەلمىدى. ئۇ، ھەر كۈنى بىر قېتىم كېلىدۇ. ھازىر كېلىدىغان
ۋاقتى بولدى. جان لازىم بولسا دەرھال قاچىڭ.

— سىلەر دىگەن ۋەھشى ھايۋان ماڭا ئورمانلىقتا ئۇچرى-
غان ئىدى،- ھاتەم جاڭگال ياقىسىدا بولغان ۋەقەنى بىر- بىر-
لەپ سوزلىدى ۋە يەنە دىدى،- خۇدانىڭ مەدەت بېرىشى بىلەن
ئۇنى ئولتۇردۇم.

ھاتەم يېنىدىكى قۇيرۇق بىلەن چىشلارنى ئۇلارغا كورسەت-
تى. ئۇلار خۇشال بولۇشۇپ، دەرۋازا ئۈستىدىن چۈشۈشۈپ، دەر-
ۋازىنى ئاچتى ۋە ھاتەمنى پادىشانىڭ ئالدىغا باشلاپ كىردى.
پادىشا شاتلىنىپ ھاتەمنى ئىززەت - ئىكراملار بىلەن تەختكە
چىقىرىپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى ۋە:

— ئەي يىگىت، ئۇ يىرتقۇچ ھايۋانغا قانداق تاقابىل تۇر-
دىڭىز؟- دەپ سورىدى.

ھاتەم بولغان ئەھۋاللارنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ،
قۇيرۇق بىلەن چىشلارنى پادىشاغا ھەدىيە قىلدى. پادىشا ۋە باش-
قا ۋەزىرلەر ھاتەمگە ھورمەت بىلدۇرۇپ، تازىم بىجا كەلتۇرۇشتى
ۋە بۇ يەردە ئۈچ - تورت كۈن توختۇتۇپ، زىياپەت بېرىپ مېھ-
مان قىلدى ھەم ئۇنىڭغا ئۇزۇن ئومۇر تىلەشتى.

بىر كۈنى ھاتەم پادىشادىن ئىجازەت ئالغاندىن كېيىن ئا-
ۋاز چىقىدىغان تاغ يولىنى سورىدى. پادىشا ھاتەمنىڭ نامۇ-
ئەھۋالى توغرىسىدا ئاۋاز چىقىدىغان تاغ پادىشاسىغا ئالاھىدە
بىر نامە يېزىپ، ھاتەمگە تۇتقازدى. بىر ئادەمنى ھەمرا
قىلىپ قوشتى. ئۇ كىشى ھاتەمنى باشلاپ بىر نەچچە كۈن يول

يۈرۈپ ئاۋاز چىقىرىلغان تاغ تەۋەسىگە يەتكەندە، پادىشانىڭ ئەم-
رىگە ئاساسەن قالغان يول ئەھۋالىنى ھاتەمگە چۈشەندۈرۈپ
قويۇپ، ئاندىن ھاتەم بىلەن خوشلىشىپ ئۆز جايىغا قايتتى.

ھاتەم يەنە بىر نەچچە مەزگىل يول يۈرۈپ بىر شەھەرگە
كەلدى. بۇ شەھەر ناھايىتى ئاۋات، ھاۋالىق ئىدى.

دەرۋازىۋەنلەر ھاتەمنى باشلاپ، پادىشانىڭ ئالدىغا ئې-
لىپ كىردى. پادىشا ھاتەمنى ھۆرمەت بىلەن كۈتۈۋېلىپ مېھمان
قىلدى.

— ئەي يىگىت، — دەپ سورىدى شاھ، — قايسى تەرەپتىن كەل-
دىڭىز، قاياققا بارىسىز، مەقسىدىڭىز نىمە؟ ھېلىغىچە ھەزرىتى
ئىسكەندەردىن باشقا كىشىلەرنىڭ بۇ دىيارغا قەدىمى يەتكەن ئە-
مەس ئىدى. سىز قانداق كەلدىڭىز؟

ھاتەم سەرگۈزەشتلىرىنى باشتىن - ئاخىر سۆزلەپ بەردى
ۋە شاھنىڭ خېتىنى بەردى. خەتنىڭ مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولغان
پادىشا ئىنتايىن خۇشال بولۇپ ھاتەمنى مېھمانخانىغا تەكلىپ
قىلدى. ھاتەم پادىشانىڭ كۈتىشى بىلەن بىر مەھەل بۇ يەردە
سەيلە - تاماشالار قىلدى.

ئەۋاز چىقىدىغان تاغنىڭ بىر ئېتىگى بۇ شەھەر بىلەن تۇ-
تىشاتتى. ھاتەم بۇ ھەقتە كۆپلىگەن كىشىلەر بىلەن سۆزلىشىپ
كۆرگەن بولسىمۇ، مۇددىئاسىغا لايىق بىرەر جاۋاپ ئالالمىدى.
پەقەت كىشىلەر مۇشۇنداق بىرلا جاۋاپنى بېرىشەتتى:

— بۇ يەردە تۇرساڭ بىلىسەن ...

ئەندى گەپنى ئاۋاز چىقىدىغان تاغنىڭ سىرلىرىدىن ئاڭ-
لاڭلار:

ھاتەم بۇ شەھەردە بىر ئايدەك تۇردى. بىر كۈنى ئاۋازچە-
ندىغان تاغ تەرىپىدىن بىر ئادەمنىڭ « ھاتەم! » دەپ چاقىر-
غان ھەيۋەتلىك ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇ ئادەم توۋلاپ قويۇپلا دەر-
ھال ئورنىدىن تۇرۇپ: « خىزمىتىڭىزگە تەييارمەن » دىگىنىچە
ئاۋاز چىقىدىغان تەرەپكە قاراپ شامالدەك يۈگرەپ كەتتى. كى-
شىلەر بولسا ئۇنىڭغا دۇئا قىلىپ ماتەمدە قالدى.

ھاتەم: «ئاۋاز چىقىدىغان تاغنىڭ سىرى شۇنداق ئوخشاي-
دۇ» - دەپ ئۈمىتسىزلىنىپ كەتمەكچى بولىدىيۇ، لېكىن يەنە ئۆ-
زىگە ھاي بېرىپ، « بۇ سىرنى تۈزۈگرەك ئۇقمىسام بولماس »
دەپ بىر مەزگىل تۇرۇش قارارىغا كەلدى.

يەنە بىر كۈنى ئاۋاز چىقىدىغان تاغ تەرەپتىن باشقا بىر
كىشىنىڭ « ھاتەم » دەپ چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ كىشى-
مۇ توۋلاپ بولۇپلا ئاۋاز چىقىدىغان تاغ تەرەپكە ئۆزىنى ئاتتى.
بۇ قېتىم ھاتەممۇ ئۇ ئادەمنىڭ ئارقىسىدىن ئۇچقاندەك يۈگرەپ
ماڭدى. كىشىلەر ھاتەمنى توسىۋالماقچى بولىدى. لېكىن ھاتەم
ئۇلارنىڭ پىكرىنى رەت قىلىپ، ھېلىقى كىشىنىڭ ئارقىسىدىن
كېتىۋەردى. ئۇ ھارغىنىغا قارىماي، ھېلىقى كىشىنىڭ قارىسىنى
ئېلىپ تاغ ئۈستىگە يامىشىپ بارماقتا ئىدى. ئاستا-ئاستا شەھەر
كۆزدىن غايىپ بولدى. ئۇلار كېتىۋېرىپ بىر يەرگە باردى. ئۇ
يەر ياپ - يېشىل، خۇش ھاۋالىق جاي بولۇپ، رەڭمۇ - رەڭ
خۇشپۇراق گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن، ئۇ گۈللەرنىڭ پۇرىقى ئەت-
راپنى ئەتىرە چاچقاندەك خۇشپۇراققا چۆمدۈرۈۋەتكەن ئىدى.
گۈللەر ئىچىدە بولسا نازىنىن دىلبەر گويا گۈللەر پادىشا-
سىدەك تۇرۇپتۇ.

— ئەي يارۇ - ۋاپادار، دىدى ئۇ قىز ھەلىقى كىشىگە ئۇزىنى ئېتىپ، - مەن سىزگە ئىنتىزار تۇرۇپتىمەن.

ئۇلار قۇچاغلىشىپ كورۇشەتتى- دە، ھاتەم يېتىپ كەلگىچە ئىككىسى يەرگە يىقىلىشىپ كوزدىن غايىپ بولۇشتى، ھاتەم ئىزدىلاپ قارىسىمۇ ئۇلارنى تاپالمىدى. ئاخىر ئۇ باشقا بىر ياققا قاراپ ماڭدى، بىر قانچە كۈنلەر ماڭغاندىن كېيىن بىر دەرياغا يولۇقتى. بۇ دەريانىڭ ئىككىنچى تەرىپىگە كىشىنىڭ كوزى يەتمەيتتى. دەريادىن ئوتۇشكىمۇ كېمە يوق ئىدى. ئەتراپتا بىرەر مەخلۇقمۇ كورۇنمەيتتى. ھاتەم بېشىنى سەجدىگە قويۇپ ئاللا تائالاغا مۇناجات قىلىپ دىدىكى: «ئەي پەرۋەردىگارىم، پۇتۇن ئالەمنى ياراتقۇچى ۋە پەرۋىش قىلغۇچى ئوزەڭسەن. قانداق قىلساڭ قىلالايسەن، قادىرلىق سۈپىتىڭ بىلەن پەقىر-مۇساپىرىڭغا مۇشۇ دەريادىن بىر يول بەرسەڭ ...

ئۇ سەجدىدىن بېشىنى كوتىرىپ دەرياغا قاراپ كوردىكى، دەريانىڭ لېۋىگە يېقىنراق بىر جايدا تەڭلىگە ئوخشاش بىر نەرسە ئايلىنىپ تۇراتتى. ھاتەم ئۇنىڭ يېنىغا يېتىپ باردى - دە، «ئاللاھۇ ئەكبەر» دەپ ئۇستىگە چىقتى.

تەڭلىگە ئوخشاش نەرسە بولسا، ھاتەم نىشان قىلغان تەرەپكە قاراپ كاراپتەك يۈرۈپ كەتتى. بىر قانچە كۈنلەردىن كېيىن دەريانىڭ ئۇ چېتى كورۇندى. ھاتەم قىرغاققا چىقىپ، ئارام ئېلىپ يەنە يولغا راۋان بولدى. ئۇ سەيلە - تاماشا قىلىپ بارماقتا ئىدى. بىردىنلا ئوتتەك يالقۇن چېچىپ تۇرغان بىر تاققا يولۇقتى.

تاغنىڭ دەرەخلىرى قىزىل ئىدى. ھاتەم بۇ تاغنى بىر نەچچە كۈن زىيارەت قىلىپ مېڭىپ يەنە بىر دەرياغا يولۇقتى.

بۇ دەريا ئوركەشلەپ، جۇش ئۇرۇپ ئېقىپ تۇراتتى. ئاستى بولسا، ئۇنچە-مارجان، مەرۋايىت بىلەن تولغان ئىدى. ھاتەم قاراپ كوردىكى، بۇ دەريادىن ئوتۇشنىڭ ئۇسۇلى، ئىمكانىيىتى يوق ئىدى. شۇڭا ئۇ بۇ دەريانى بويلاپ بىر قانچە كۈن يول يۈردى. لېكىن بۇ دەريانىڭ باش تەرىپى كورۇنمىدى.

ھاتەم يەنە سەجدىگە باش قويۇپ، ئاللا تائالاغا ئىلتىجالار قىلىپ ياش توكۇپ پانالىق تىلىدى. ئۇ سەجدىدىن بېشىنى كوتۈرۈپ، كوز ياشلىرىنى سۈرتۈپ قارىغان ئىدى، دەريانىڭ يۈزىدە بىر قۇش ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ. ھاتەم بىر ئامال بىلەن قۇشنىڭ قېشىغا باردى. قۇش ھاتەمنى قانىتى ئۇستىگە ئالدى ۋە كېچە - كۈندۈزلەپ ئۇچقۇر شامالدەك ئۇچۇپ باردى.

ھاتەم ئۇ دەريادىنمۇ سالامەت ئوتۇپ، يەنە يولغا راۋان بولدى. ئۇ بىر نەچچە كۈن يول يۈرۈپ، كۈمۈش دەرياسىغا يەتتى. ئۇ دەريانىڭ سۈيى سۈتتەك بولۇپ، مەۋج ئۇرۇپ ئاقاتتى. ھاتەم ئۇنى سۇ دەپ قىياس قىلىپ ئىچمەكچى بولىۋىدى، قولى كۈمۈشتەك بولۇپ قالدى. شۇندا ھاتەم بۇنىڭ دەريائى كۈمۈش ئىكەنلىگىنى بىلدى- دە، سەجدىگە باش قويۇپ، ئاللا تائالاغا ئىلتىجا قىلدى. ئۇ يەنە سەجدىدىن بېشىنى كوتىرىپ كوردىكى، ئالدىدا باشقا سۈرەتتىكى بىر نەرسە تۇراتتى. ھاتەم ئۇنىڭغا مىنىپ بىر نەچچە كۈندە كۈمۈش دەرياسىدىن ئوتتى - دە، يولغا راۋان بولۇپ بىر تەرىپى تاغ، يەنە بىر تەرىپى دەريا بىر يەرگە كەلدى. ئۇ يەرنىڭ تاشلىرى لەئەل-ياقۇت ئىدى. ھاتەمنىڭ ئۇنىڭغا ھەۋىسى كېلىپ، يۈزدىن بىرنى تاللاپ ئېلىشقا باشلىدى. ئۇ تاللىغانلىرى تېخىمۇ شوخ، جۇلالىنىقلىرى ئۇچرا-

ۋەردى. شۇنداق قىلىپ ھاتەم بىر قانچە كۈنگىچە لەئەل - ياقۇت تاللاش بىلەن مەشغۇل بولدى.

ھاتەم بىر كۈنى بىر چوڭ بۇلاققا يەتتى، ئۇ، بۇ بۇلاقنىڭ سۈيىدىن بىر ئۇچۇم ئىچكەن ئىدى. قوللىرى ئەسلىگە كەلدى. ھاتەم ئۇخلاپ ئارام ئالماقچى بولىۋىدى، بۇلاق سۈيى مەۋج ئۇرۇپ، بۇلاقتىن ئىككى نەرسە چىقىپ كەلدى. ئۇ نەرسىلەرنىڭ بېشى ئادەم بېشىدەك، پۇتى پىلنىڭ پۇتىدەك، تىرناقلىرى شىرنىڭ تىرناقلىرىدەك بولۇپ قارىقاش، قارا كۆز ئىدى. ھاتەم شەمشىرىنى ئېلىپ ئۇلارغا ھۇجۇم قىلماقچى بولدى. شۇ چاغدا ئۇلار ھاتەمنىڭ ئەلپازىنى سېزىپ ئاۋاز چىقاردى:

— ئەي خۇدانىڭ بەندىسى، قورقمىغىن، بىزمۇ خۇدانىڭ بەندىسى، ساڭا نەسھەت قىلماقچىمىز.

ھاتەم شەمشىرىنى قىنىغا سېلىپ ئۇلارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالدى:

— ئەي يىگىت، — دىدى ئۇلار نەسھەت قىلىپ، — ھېلىقى ئالغان جاۋاھىراتلارنى تاشلىۋەت. ئەگەر تاشلىمىساڭ، ھەممە ئىشلىرىڭ تۈگۈشۈدۇ.

— مەن كىمنىڭ جاۋاھىراتلىرىنى ئاپتىمەن؟ — سورىدى ھاتەم ئۇلاردىن، — بىرەر كىشىنىڭ جاۋاھىراتىنى ئېلىۋالغىنىم يوققۇ.

— ھېلىقى يولدا كېلىۋېتىپ ئېلىۋالغىنىڭچۇ؟ — دىدى ئۇلار.

— ئالغىنىم راست، — دىدى ھاتەم قەتئىي، تەئەججۈپ بىلەن، — لېكىن بىر كىشىنىڭكىنى ئالمىدىم. خۇدا يىمىنىڭ زىمىنىدىن ئالدىم. ھەممە نەرسە ئاللانىڭ ياراتقىنىدۇر.

— بۇ سۆزلىرىڭ توغرا، — دىدى ئۇ ئىككەيلەن، — ھەممە نەرسە ئاللانىڭ ياراتقىنىدۇر. لېكىن ئاللا ياراتقان بۇ جاۋاھىراتلار باشقا خىلدىكى مەخلۇقلارنىڭ نىسىۋىسىدۇر. سەن شۇنى ئېلىۋالدىڭ.

— ئادەم ئەۋلادىدىن ئۇلۇغراق قانداق مەخلۇق ئۇ، — دىدى ھاتەم.

— ئادەملەر ئىمتىھان ۋە مۇلاھىزە قىلىدىغان نەرسىلەر كۆپتۇر. ئۇ لەئەل - ياقۇتلار پەرىلەر جىنسى ئۈچۈن يارىتىلغاندۇر، — دەپ جاۋاپ بەردى ئۇلار.

— ئىنسانلار ئۇنىڭغا لايىق ئەمەسمۇ؟ — دەپ سورىدى ھاتەم.

— لايىق، — دىدى ئۇلار، — لېكىن ئاۋۋەل پەرىلەرنىڭ قولىغا يەتكەي، ئاندىن كېيىن ئىنسانلارنىڭ قولىغا تېگەر. ئىنسانلار نىسىۋىسىنىڭ كۆپرەكى تۇپراقتا، ئەي يىگىت، تېزراق ۋەتىنىڭگە قايتىشنى خالىساڭ، ئۇ نەرسىلەرنى تاشلىغىن. ئەگەر سۆزلىرىمىزگە ئەمەل قىلمىساڭ بۇ سەپەردە كاشىلا كۆپ بولىدۇ. كېيىن پۇشايمان قىلساڭ پايدىسى يوق.

بۇ نەسىھەتلەرنى ئاڭلىغان ھاتەم نائىلاج ھالدا قولىدىكى لەئەل - ياقۇتلارنىڭ ھەممىسىنى تاشلىۋەتتى. ئاندىن ئۇلار ھاتەمگە بىر نەچچە تال لەئەل - ياقۇت بەردى ۋە:

"بۇ بىزدىن ساڭا يادىكار بولسۇن" — دىدى.

ھاتەم ئۇلاردىن يولنىڭ قاياقتا ئىكەنلىكىنى سورىدى.

— يول مۇشۇ، — دىدى ئۇلار، — ئالدىڭدا يەنە ئىككى دەريا بار. ئۇنىڭ بىرسى ئالتۇن دەرياسى، يەنە بىرى ئوت دەرياسى، بۇ ئىككى دەريادىن ئۆتسەڭ، مۇرادىڭغا يېتىسەن.

ئۇلار شۇ سوزنى دەپلا، بۇلاققا چوكۇپ، كوزدىن غايىپ بولدى. ھاتەم ئۇلارنىڭ يەنە بىر قېتىم چىقىشىنى كۈتكەنىدەك بۇلاققا قاراپ ئولتۇرۇپ قالدى ۋە بىر ھازادىن كېيىن ئورنىدىن قوزغۇلۇپ يەنە ئوز يولىغا راۋان بولدى.

ھاتەم تەۋەككۇل قىلىپ مېڭىۋەردى. بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بىر ئوستەڭ ئۇچرىدىكى، تاشلىرى مەرۋايىت، سۈيى ھەسەلدىن شىرىن، سۈتتىنمۇ ئاق ئىدى. ھاتەم ئۇ سۇدىن ئېچىپ ئۇسسۇزلىغىنى قاندۇرغاندىن كېيىن يەنە يولغا راۋان بولدى. ماڭا - ماڭا بىر كولگە يەتتى، ئۇنىڭدىنمۇ ئوتا يىلا ئوتتى. ئۇنىڭغا يەنە بىر تاغ ئۇچرىدى. بۇ تاغ پۈتۈنلەي ئالتۇندىن ئىدى.

كوپ ئاماللارنى قىلىپ ئۇ تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، تاماشالار قىلىپ بىر مەيدانغا يەتتى. ئېرىقلاردا سۈپ- سۈزۈك سۇلار ئېقىپ تۇرۇپتۇ. ئۇ يەرگە يەنە بىر كول ياسالغان بولۇپ، كولنىڭ ئەتراپىغا چېدىر، بارگاھلار تىكىلگەن ئىدى. ئۇ يەنە بىر ئالى بىنا كوردى. ئۇ بىنانىڭ بىرخىشى ئالتۇندىن، بىر خىشى كۈمۈشتىن ئىدى. بىنانىڭ ئىچىدىكى ئويلەرگە، ئەتلەس توشەكلەر، زىلچا - گىلەملەر سېلىنىپ ھەر خىل تەختلەر قويۇلغان ۋە بۇ يەردە تۈرلۈك - تۈرلۈك لەززەتلىك تاماقلار تەييار ئىدى. ھاتەم لەززەتلىنىپ ئولتۇرۇپ، قورسىغىنى تويغۇزۇپ، بىر دەمدىن كېيىن كوزى ئۇيقۇغا كەتتى.

ئۇ، ئۇيقۇدىن ئويغۇنۇپ تۇرۇشىغا ئالدىدا بىر جامە پەرىلەر پەيدا بولدى. ھاتەم پەرىلەر قائىدىسى بويىچە ئۇلارغا سالام بەردى. پەرىلەرمۇ جاۋابەن سالام بەردى.

— ئەي يىگىت، — دەپ سورىدى پەرىلەر، — قايا قتىن كەل-دىڭىز، ئەندى نەگە بارىسىز، مەقسىدىڭىز نىمە؟

— مېنىڭ ئېتىمنى ھاتەم دەيدۇ، — دەپ جاۋاپ بەردى ئۇ، — يەمەن پادىشاسى تەينىڭ ئوغلىمەن. ھازىر ئاۋاز چىقىدىغان تاغدىن كېلىشىم.

ھاتەم ئۇلارغا ئوز سەرگۈزەشتىسىنى تولۇق سوزلەپ بەردى، پەرىلەر ئۇنىڭغا تەھسىن - ئاپىرىنلار ئېيتتى. ھاتەم بۇ پەرىلەردىن:

— بۇ تاغنى نىمە دەيدۇ، بۇ قەسىرنىڭ ئىگىسى كىم؟ — دەپ سورىدى.

— بۇنى ئالتۇن تاغ دەيمىز، — دىدى پەرىلەر جاۋاپ بېرىپ، — سۇلايمان ئەلەيھىسسالام بۇ يەردىن تاكى كويىقاپقىچە شاھبال ئىبنى شاھ روھ پەرىگە ئىنئام قىلغان. شاھ بال شاھنىڭ بىر قىزى بار ئىدى، ئۇ قىز شاھنىڭ كوز نۇرى ئىدى. ئۇنى ئەسما پەرى دەيدۇ. نۇش لەپ پەرى ئەشۇ ئەسما پەرىنىڭ ئۇستازلىرىدىندۇر. بۇ ئالتۇن تاغنى ئەسما پەرى نۇش لەپ پەرىگە بەرگەن. بۇ سانسىز پەرىلەر نۇش لەپ پەرىنىڭ پەرىلىرى. بۇنىڭ ئالدىدىكى چاھار باغ نۇش لەپ پەرىنىڭ خاس ماكانى، ئېھتىمال ئۇ ھىلرا قتا كېلىپ قېلىشى مۇمكىن.

ئۇ، شۇ گەپلەرنى قىلىۋاتقاندا، توپ - توپ كەپتەرلەر پەيدا بولدى ۋە ئۇلار يەرگە يۇمۇلۇنۇپ كولگە چۈمۈلدى - دە، پەرىزاتقا ئايلاندى. ھاتەم ھەممىسىنىڭ يۇقۇرىسىدا، ئالتۇن تەخت ئۈستىدە ئۇ دىلرە بانۇش لەپ پەرىنىڭ ئاشىقلارنىڭ جانلىرىغا بالا ئوقىنى بەتلەپ تۇرغا نلىغىنى كوردى.

بىخوتلۇق ھاتەمنى ئۆز ئىلكىگە ئالغىلى تاسلا قالغاندا. ئۇ بېشىنى سىلكىپ، ھەقتى ئالانى يادلاپ ھوشىنى تېپىۋالدى-دە، دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ پەرىلەرگە ئەدەپ بىلەن تازىم قىلىپ سالام بەردى. ھاتەمنىڭ بۇ پەزىلىتى نۇش لەپ پەرىگە ياراپ قالدى.

— ئەي مېھمان يىگىت، — دېدى ئۇ ھاتەمگە، — خوش كېلىپسىز. جاپا چېكىپ بۇ ماكانىمىزغا قەدەم تەشرىپ قىلىپسىز، يېنىمغا كېلىپ يېقىنراق ئولتۇرۇڭ.

خىزمەتچى پەرىلەر ھاتەمنى ھۆرمەت بىلەن ئېلىپ بېرىپ نۇش لەپ پەرىنىڭ يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. ئاندىن دوستىخان سېلىندى. ھەرخىل لەززەتلىك تائاملار كەلتۈرۈلدى. تائامدىن كېيىن ھاتەم دۇئا قىلدى.

— ئەي يىگىت، — دېدى نۇش لەپ پەرى مېھرىبانلىق بىلەن، — قايسى چىمەننىڭ گۈلىسىز ۋە قايسى بوستاننىڭ بۇلبۇلىسىز، بۇ يەرگە قانداق شامال ئۇچۇرۇپ كەلدى؟

— كەمىنە پەقىر، — دەپ جاۋاپ بەردى ھاتەم، — يەمەن زېمىنىدىن، ئىسمىم ھاتەم. ئاتام تەي - يەمەننىڭ پادىشاسى.

ھاتەم نۇش لەپ پەرىگە ئۆز كەچۈرمىشلىرىنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بەردى ۋە مەلىكەھۆسنە بانۇنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاپ ئىزدەپ كېلىۋاتقانلىقىنى بايان قىلدى.

ھاتەمنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلىغانلار ھەيرانلىق ئىچىدە ئاپىرىنلار ئېيتتى. نۇش لەپ پەرى بولسا، يېراق - يېقىندىكى بارلىق پەرىلەرنى يىغدۇرۇپ، ھاتەمگە شاھانە زىياپەت بەردى. ئارىدىن ھەپتە ئۆتتى.

— ئەي يىگىت، — دېدى نۇش لەپ پەرى ھاتەمگە قاراپ، — ئەگەر ئۆمۈر بويى بۇ يەردە تۇرسىڭىز زېرىكمەيسىز، بەلكى پە-

رىلەر ئىچىدە يۇقىرى ھۆرمەت - ئابرويغا ئىگە بولىسىز.

— ئەي ياخشىلار سۇلتانى، — دېدى ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلەن، — مەن بىچارىغا ئىجازەت بەرسىلە، ئۆز يولۇمغا مېڭىۋالاي. چۈنكى ماڭا ئىنتىزار بولۇپ تۇرغان نۇرغۇن ھاجەتمەنلەر بار. ئۇلارنىڭ ھاجىتىگە داۋا تاپمىسام بولماس.

— بولىدۇ، — دېدى نۇش لەپ پەرى، — ياخشى ئىشقا يول قويماق لازىم.

نۇش لەپ پەرى ئۆز لەشكەرلىرى بىلەن ھاتەمنى ئۆز دائىرىسىنىڭ چېگرىسىغىچە ئۇزۇتۇپ باردى. ھاتەم ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ، ئۆز يولىغا قەدەم قويدى. ئۇ كۆپ جەۋرى - جاپالار چېكىپ، ئاخىرى ئالتۇن دەرياسىغا بېرىپ يەتتى.

ھاتەم كوردىكى، بىر ئۇلۇغ ئېزىم دەريا، ئىككىنچى چېتىنى كۆرگىلى بولماس. ئۇ يەنە سەجدىگە باش قويۇپ، ئاللاتالاغا ئىلتىجا قىلدى. كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىسا دەريانىڭ لېۋىدە سۇپىغا ئوخشايدىغان بىر نەرسە ئايلىنىپ تۇرۇپتۇ. ھاتەم چاققانلىق بىلەن ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالدى. ئۇ نەرسە بولسا ئۇچقاندەك تېزلىك بىلەن يۈرۈپ كەتتى.

ھاتەم ساق - سالامەت قىرغاققا چىقتى. ھېلىقى سۇپىدەك نەرسە كۆزىدىن غايىپ بولدى. ھاتەم خۇداغا شۈكرانىلار ئېيتىپ باراتتى. يەنە بىر قۇملۇق بايانغا يەتتى. باياۋان ئاپتاپ تەپتىدىن خۇمداندەك قىزىپ كەتكەن ئىدى. ھاتەمگە تەشنالىق يەتتى. ئۇ مادارسىزلىنىپ، بىھوش بولۇپ يىقىلدى.

شۇئان ھېلىقى بۇلاقتىن چىقىپ، ھاتەمنى يولغا سالغان ئەزىزلەر پەيدا بولدى. ئۇلار ھاتەمنىڭ بېشىنى تىزلىرىغا ئې-

لىپ، سايە قىلىپ تۇردى. بىر ھازادىن كېيىن ھاتەم ھوشىغا كەلدى. ئۇلار ھاتەمنى ئاچلىق ۋە تەشنالىقتىن قۇتۇلدۇردى.

— بۇ ھارارەت ئوت دەرياسىنىڭ تەپتىدىندۇر، — دېدى ئۇلار ھاتەمگە بىر ئۇمىت شامى يېقىپ، — غەم قىلمىغىن، ئەندى ساڭا تەسىر قىلالمايدۇ. ئوت دەرياسىدىن ئۆتكەندىن كېيىن موھۇرنى دەريا لېۋىدە بىر يەرگە يوشۇرۇپ قويۇپ كەتكىن، بولمىسا پايدىسىدىن زىيىنى كۆپ بولىدۇ.

ئۇلار يەنە غايىپ بولدى. ھاتەم خۇداغا كۆپلەپ شۈكرىلەر ئېيتىپ ھېلىقى موھۇرنى ئاغزىغا سېلىپ يەنە يولغا راۋان بولدى.

ھاتەم مېڭىپ - مېڭىپ ئوت دەرياسىغا يەتتى. قارىسا ھەممە ئالەم ئوت ئىلكىگە چوكۇپتۇ. ھاتەم بېشىنى قۇمغا سۇرتۇپ، ئاللاتائالادىن ئامانلىق يولىنى تىلىۋىدى، ئاتەش دەرياسىنىڭ لېۋىدە بىردىنلا گۈمبەزدەك بىرنەرسە پەيدا بولىدى. ھاتەم ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئولتۇردى. ئۇ، گويا كېمىدەك تېز سۈرئەتتە ئۈزۈپ باراتتى. بىر نەچچە كۈن شۇنداق ماڭغان بولسىمۇ، ئىككىنچى قىرغاق كۆرۈنمىدى. ھاتەم بېشىنى يەنە سەجدىگە قويۇپ خۇدانىڭ دەرگاھىدىن ئامانلىق تىلىدى. شۇندا گۈمبەز يېقىراپ ئايلىنىشقا باشلىدى.

— ئەندى ئاتەش ئىچىگە غەرق بولۇپ كېتىدىغان بولدۇم، — دېدى ھاتەم كۆزىنى يۇمۇپ.

ھاتەم ھوشىدىن كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن كۆزىنى ئېچىپ قارىۋىدى، ئوزىنى قىرغاقتا كۆردى. ھېلىقى گۈمبەزدەك نەرسىمۇ كۆرۈنمەيتتى.

ھاتەم يەنە يولغا راۋان بولدى. بىر - ئىككى كۈندىن كېيىن بىر يەرگە يەتتى. ھاتەمگە ئۇ يەر تونۇشلۇقتەك كۆرۈن-

دى. ھاتەم بۇ ھالغا ھەيران قالدى. بىر ياققا قارىسا، بىر دېخان قوش ھەيدەۋېتىپتۇ. ھاتەم ئۇ دېخاننىڭ ئالدىغا باردى ۋە سالام بەردى. ئۇ دېخان سالامنى ئىلىك ئېلىپ، جاۋابەن سالام بەردى ۋە ھاتەمگە قايتا - قايتا قارىدى.

ھاتەم سورىدى:

— مەندە نېمە كۆردىڭىز؟

— شاھزادە مۇنىرە دېگەن بىر يىگىت بار ئىدى، — دېدى دېخان، — ئۇنىڭغا ھاتەم دېگەن كىشى كۆپ ياردەم بېرىپ مۇرادىغا يەتكۈزگەن. مەن سىزنى ئەشۇ ھاتەمگە ئوخشىتىۋاتىمەن.

— ئەشۇ ھاتەم دېگەن مەن بولىمەن، — دېدى ھاتەم دېخاننىڭ سوزىنى ئاڭلاپ ھەيرانۇ - ھەس بولغان ھالدا جانلىنىپ.

دېخان بولسا بۇ جاۋابنى ئاڭلاپ، ئوزىنى توختۇتۇپ ئالالماي ھاتەمنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى.

ئۇلار مۇڭدىشىپ، قايتىدىن تونۇشتى. دېخان ھاتەمنىڭ ئالدىغا نان بىلەن قېتىق قويۇپ مېھمان قىلدى. ھاتەم دېخاندىن ئاتىسى تەيىنىڭ ئەھۋالىنى سورىدى ۋە بىر پارچە خەت يېزىپ دېخانغا بەردى. يېنىدىن بىر نەچچە تال جاۋاھىرات ئېلىپ دېخانغا ھەدىيە قىلدى.

— مۇشۇ دۇنيا ساڭا يېتىدۇ، — دېدى ئۇ دېخانغا، — باھاسىنى ئېنىق بىلىپ، ئوز باھاسىدا ساتقىن، غېنى بولىسەن. مېنىڭ سالامىمنى ۋە ياخشى ئارزۇ - تىلەكلىرىمنى ئاتام تەيگە يەتكۈزگىن.

ھاتەم دېخان بىلەن خوشلىشىپ ھوسنە ئاۋات يولىغا راۋان بولدى.

دىخان ھاتەمنىڭ نامەسىنى پادىشا تەيگە يەتكۈزۈپ بەردى. پادىشا خۇرسەن بولۇپ، دىخانغا كوپ ئىنئاملار بېرىپ، ئۇز يېزىسىغا ئۇلۇغ قىلدى.

پادىشا تەي ھاتەمنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تېپىپ، مەلىكەزەردىن پۈشقا مەلۈم قىلدى. ھەممە يەلەنىنىڭ دىللىرى شادىمان بولۇشتى.

ئەلقىسسە، ھاتەم يەنە بىر نەچچە كۈن چول - باياۋانلارنى كېزىپ، قەدىمىنى ھوسنە ئاۋات سارىيىغا يەتكۈزدى. شاھزادە مۇنىرنىڭ ھوجرىسىغا كىردى. شاھزادە بىلەن قۇچاغلىشىپ كورۇشتى. ئەتىسى مەلىكە ھوسنەبانۇ ئاڭلاپ، ئىنىك ئانىسىنى ئەۋەتتى. ئىنىك ئانا سارايغا بېرىپ، شاھزادىنىڭ ھوجرىسىغا كىرىپ، ھاتەمگە مەلىكىنىڭ سالامىنى يەتكۈزدى ۋە ھاتەم بىلەن شاھزادە مۇنىرنى تەكلىپ قىلىپ، مەلىكىنىڭ مېھمانخانىسىغا باشلاپ كىردى. مەلىكە بۇلارغا ئۈچ كۈن زىياپەت قىلىپ بەردى. ھاتەم ئاۋاز چىقىرىدىغان تاغ خاتىرىسىنى مەلىكىگە ئىنىك ئانا ئارقىلىق چىقاردى. مەلىكە ھاتەمنىڭ كورگەن - ئاڭلىغانلىرىنى ئوقۇپ كورۇپ تەھسىن - ئاپىرىن ئېيتتى.

ھاتەم بىلەن شاھزادە سارايغا قايتىپ كېلىپ ئارام ئېلىشتى. ئەتىسى ئىنىك ئانا بىر مۇنچە پۇل بىلەن بىر نامەنى ئېلىپ كېلىپ ھاتەمگە بەردى. ھاتەم خەتنى ئېچىپ ئوقۇدى. مەلىكە نامەگە شۇنداق پۈتۈپتۇ:

„ ئەي شاھزادە ھاتەم، بەش سوئالىمىزغا ئوبدان جاۋاپ تېپىپ بەردىڭىز، ئەمدى ئالتىنچى سوئالىمىزنىڭ ھەققى مەناسىنى بىزگە ئايان قىلىپ بەرسىڭىز. ھامامى باد گەردى قايسى جايدا ۋە كىم بىنا قىلغان، ھامامى باد گەردى دەپ نام قويۇشنىڭ سەۋەۋى نىمە؟ نامە تامام ۋەسسالام. “

ھاتەمنىڭ تىلسىماتىنى بۇزۇپ، مەلىكە ھوسنە بانۇنىڭ ئالتىنچى سوئالىغا جاۋاپ تاپقانلىغى

ئەلقىسسە، ھاتەم مەلىكە ھوسنەبانۇنىڭ نامەسىنىڭ تەلۋىگە ئاساسەن شاھزادە مۇنىر بىلەن خوشلۇشۇپ يەنە يولغا راۋان بولدى. بىر كۈنى ئۇ بىر يەرگە يەتتى. ئۇ يەردە بىر توپ جامائەت ئاھۇ-زار قىلىشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىردەك قارا كىيىم كىيىۋالغان ئىدى. ھاتەم ئۇلارنىڭ بىرسىدىن ئەھۋال سورىدى. ئۇ ئادەم جاۋاپ بېرىپ مۇنداق دىدى:

شاھزادىمىز ساراڭ بولۇپ قېلىپ، ئوزىنى بۇ چاھقا تاشلىدى. نەچچە كۈندىن بىرى ئۇنىڭ ئولۇك-تىرىگىدىن خەۋەر يوق. بۇ ئادەملە شاھزادىنىڭ ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇققانلىرى، شۇنىڭ ئۈچۈن نالە - زار قىلىشماقتا.

بۇنى ئاڭلاپ ھاتەمنىڭ ھىممىتى جۇش ئۇردى.

„ئاۋۋەل بۇ سوزنى ئاڭلىمىساڭ ياخشى ئىدى، ئەمدى بىر ئىش قىلىش لازىم. “

ئۇ دەرھال شاھنىڭ ئالدىغا باردى ۋە:

— بۇ چاھقا چۈشۈپ شاھزادىنىڭ خەۋىرىنى مەن ئېلىپ چىقاي، — دىدى.

شاھ ۋە باشقىلار خوشال بولۇپ، ھاتەمنىڭ بېلىگە ئار-
غامچا باغلاپ چاھقا سالدى. ھاتەمنىڭ
پۇتى يەرگە يەتتى. ئارقاننى يېشىۋەتتى.
ھاتەم كوردىكى چاھنىڭ ئاستى ئېرىق - ئۆستەڭلەردە سۈزۈك
سۇلار راۋان ئېقىپ تۇرغان، ئەتراپتا ھەر خىل گۈللەر ئېچى-
لىپ خوش پۇراقلار چاچقان بىر بوستانلىق ئىكەن. ئۇ يەردە
بىر ئالتۇن قەسىر قەد كۆتىرىپ تۇرغان بولۇپ، ئۇنىڭغا سې-
لىنغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئەتلەس ئىدى. ھەر يەردە توپ-
توپ پەرىزاتلار خىزمەت بىلەن مەشغۇل ئىدى. يۇقۇرىغا قو-
يۇلغان ئىككى تەختنىڭ بىرىدە ساھىپجامال بىر يىگىت، يەنە
بىرىدە ئاي يۈزلۈك گۈزەل بىر پەرىزات ئولتۇرۇپتۇ.

ھاتەم ئۇلارنىڭ قېشىغا يېقىن باردى. شۇ چاغدا پەرى-
زاتنىڭ كوزى ھاتەمگە چۈشتى ۋە خىزمەتچىلىرىگە بۇيرىدى:

—ئاۋۇ ئازات كىشىنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىڭلار.

خىزمەتچىلەر دەرھال يېرىم تەخت توختۇتۇپ، ھاتەمنى
ئۇنىڭغا تەكلىپ قىلدى. دوستىخان سېلىنىپ، تۈرلۈك لەز-
زەتلىك تائاملار كەلتۈرۈلدى. دوستىخانلار يىغىلغاندىن كې-
يىن گۈزەل مەلىكە ھاتەمدىن سورىدى:

—ئەي يىگىت، بۇ يەرگە قەيەردىن، نېمە مەقسەت بىلەن
كەلدىڭىز؟ نەگە بارماقچىسىز؟ ئۆزىڭىزنى بىزگە تونۇشتۇرۇڭ.

ھاتەم جاۋاپ بەردى:

— پەقىر مۇساپىر يەمەنلىك بولىمەن، ئېتىم ھاتەم،
ئاتام تەي يەمەننىڭ پادىشاسى.

ھاتەم مەلىكىگە بېشىدىن كوچۇرگەن سەرگۈزەشتىلەرنى

بىر- بىرلەپ سوزلەپ بەردى ۋە مەلىكە ھوسنە بانۇنىڭ يەتتە
سوئالى ھەققىدە مۇنداق دىدى:

—مەلىكىنىڭ بەش سوئالىغا جاۋاپ تاپتىم، ئەندى نو-
ۋەت ئالتىنچى سوئالغا، ھاممامى باد گەردىگە كەلدى. شۇنىڭ
مەناسىنى بىلىش ئۈچۈن كېتىۋاتىمەن. يولدا بىر چاھ ئۈستىد-
ە ئۇشبۇ شاھزادىنىڭ ئاتا - ئانىسىغا رەھىم كېلىپ، بۇ يەر-
گە چۈشۈپ سىزگە يولۇقتۇم.

ھاتەم شاھزادىغا قاراپ:

— سىز پاراغەتتە ئولتۇرۇپسىز، ئۇ بىچارىلار بولسا ما-
تەمدە، ئۇلارغا بىر خەۋەر بېرىۋېتىش لازىم ئىدى، - دىدى.

شاھزادە:

— ئىختىيار مەندە ئەمەس، - دىدى.

—مېنىڭ خالايدىغان ئىشىم بار، - دىدى مەلىكە، - بۇ
يىگىت ئۆزى كەلگەن، قاچان كەتسە كېتىۋېرىدۇ.

— مەلىكە بۇ سوزنى ئاچچىغلىنىپ دەۋاتىدۇ، - دىدى
شاھزادە ھاتەمگە چۈشەندۇرۇپ، - ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم ئا-
تا - ئانامنىڭ قېشىغا بېرىشقا رۇخسەت قىلسا، مەن ئۇچۇن
زور ئىلتىپات قىلىنغان بولاتتى.

— بىزنىڭ قەۋمىلىرىمىزدە مۇنداق سوز يوق، - دىدى
مەلىكە، - بۇ يىگىت بوشاڭ، قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە دوستلۇق
يوق، ۋاپاسىزلىق قىلىدۇ.

— بۇ قانداق گەپ، - دىدى شاھزادە ھەيران بولۇپ، -
مەن تاجۇ - تەختنى تاشلاپ، ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇققان-
لىرىمنىڭ مېھرىدىن كېچىپ، سىزنىڭ ۋىسال تەمەيىڭىزدە تۇ-
رۇپتىمەن. يەنە نىمىشقا مۇنداق سوزلەرنى قىلىسىز؟

– مەن دوستلىرىمنى شۇنداق بىلمەيمەنكى، – دىدى مەلىكە، – هەر قانداق ئىشقا بۇيرۇسام جان - پىدالىق بىلەن قىلسا...

– قېنى بۇيرۇڭ، – دىدى شاھزادە، – ئۇ قانداق ئىش؟

– ئەگەر كېيىنكىز جىلىڭ بولسا، – دىدى مەلىكە، – قايىنىغان ياققا كىرىسىز.

شاھزادە:

– خوپ بولىدۇ، – دىدى - دە، تەييارلاندى.

هاتەم:

– قورقمىغىن، مەندە بىر موھۇر بار. ئۇنى ئاغزىڭغا سېلىۋېلىپ، قايىنىغان ياققا كىر، هېچنەرسە بولمايسەن، – دىدى.

مەلىكە خادىملىرىغا بىر يوغان داشقالىق ياغ قويۇپ قايىنىتىشقا بۇيرىدى. ئۇزاق ئۆتمەي داشتىكى ياغ قايناپ تەييار بولدى. شاھزادە موھۇرنى ئاغزىغا سېلىپ، بىلەكلىرىنى شىمايلاپ، پەشلىرىنى بېلىگە قىستۇرۇپ، مۇھەببەت قازىنىنى ئۈچ قېتىم ئايلاندى. ئاندىن: « ئاللاھۇ ئەكبەر » دەپ ئۆزىنى ۋاراخشىپ تۇرغان ياققا تاشلىماقچى بولغاندا، مەلىكە شاھزادىنىڭ قولىدىن تۇتىۋالدى ۋە دىدى:

– بولدى. ئاشىقلىغىڭنى ئىسپاتلىدىڭ، مەن رازى بولدۇم.

پەرىلەر ئۆرپ - ئادىتى بويىچە توي - تاماشالار قىلىندى. شۇ ياخشى سائەتتە، شاھزادە بىلەن مەلىكىنىڭ نىكاھى ئوقۇلدى. ئىككى مۇشتاق ۋىسالىلار بىر - بىرىدىن ئارزۇلىرىنى هاسىل قىلىشتى. ئۇلار خۇشاللىقتا هاتەمگە كوپلەپ دۇئالار قىلىشتى.

توي بولۇپ بەش - ئون كۈن ۋاقت ئۆتتى. هاتەم شاھ پەرىگە دىدى:

– ئەندى شاھزادىغا جاۋاپ بولسا، ئاتا - ئانىلىرىنى كۆرۈپ كەلسىكەن.

مەلىكە:

– خوش، بولغاي، – دەپ پەرىلەرگە بىر تەخت ياساشنى بۇيرىدى. شاھزادە ئاتا - ئانىلىرىغا مۇناسىپ سوۋغىلارنى ئېلىپ تەييار بولدى. پەرىلەر مەلىكىنىڭ ئەمرى بىلەن هاتەم بىلەن شاھزادىنى تەختكە ئولتۇرغۇزۇپ چاھىنىڭ لېۋىگە يەتكۈزۈپ قويدى. شاھزادىنىڭ ماتەمى تويغا ئۆزگەردى.

شاھزادە هاتەمنى شەھەرگە بىللە ئېلىپ كىرىپ سەيلە - تاماشالار قىلدۇردى. شاھ پەرىمۇ بۇيەرگە هەپتىدە بىر - ئىككى قېتىم كېچىدە كېلىپ تۇردى.

هاتەم شاھ بىلەن شاھزادىدىن ئىجازەت ئېلىپ كەتمەكچى بولغان ئىدى، پەرىلەر شاھىمۇ دەرهال پەيدا بولدى.

– ئەي شاھلىرىم، – دىدى هاتەم ئۇلارغا قاراپ، – هامىي باد گەردىنىڭ قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟

شاھ دىدى:

– مەن غەربىي - جەنۇپ ئارىلىغىدا دەپ ئاڭلىغان ئىدىم، بۇ خەۋەرنىڭ راست - يالغانلىغىنى بىلمەيمەن.

هاتەم ئۇلار بىلەن خوشلۇشۇپ يولغا راۋان بولدى. نۇرغۇن سەرگۈزەشتىلەرنى بېشىدىن كوچۇرۇپ، توختىماي مېڭىپ بىر گەمىگە كىردى.

ئۇ، بىر بوۋاينىڭ ئۆيى ئىدى. هاتەم ئۇ يەردە مېھمان بولدى. ئەتىسى ناشتا ۋاقتىدا:

— ئەي يىگىت، سەپىرىڭ ۋايا قىدا. ئۇزۇڭ قەيەردىن بولىسەن، بۇ سەپىرىڭدىن مەقسەت نىمە؟ — دەپ سورىدى بوۋاي.

ھاتەم ئۇزىنى تونۇشتۇرۇپ، بېشىدىن كەچۈرگەن سەرگۇزەشتىلىرىنى بىرمۇ-بىر سوزلەپ بەردى ۋە ھامامى بادگەرنى ئىزدەپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئىزھار قىلدى.

— ئەي ئوغلۇم، — دىدى بوۋاي، — جېنىڭغا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، باشقا ياخشى ئىشلارنى قىلغىنىڭكى، بۇ ئىشتىن ۋاز كەچكىن، كېيىن پۇشمان قىلساڭ ئورنىغا كەلمەيدۇ. چۈنكى، تولىمۇ خەتەرلىك ئىشقا قەدەم قويۇپسەن.

— بوۋا، — دىدى ھاتەم مەردانىلىق بىلەن، — ھازىرغىچە ماڭغان يولۇمدىن يانىدىم ھېلىمۇ يانمايمەن.

— بارىكاللا ئوغلۇم، — دىدى بوۋاي ھاتەمنىڭ ساپ نىيەت ۋە قەتئىي ئىرادىسىدىن رازى بولۇپ، — سوزۇمگە قۇلاق سالغىن، ئۇ توغرۇلۇق ئاڭلىغانلىرىمنى ساڭا بايان قىلاي.

— خوش بوۋا، قۇلۇغۇم ئوزلىرىدە، — دىدى ھاتەم يېقىن كېلىپ يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ، — قېنى سوزلىسىلە.

بوۋاي سوزلىدى:

— سەن بارىدىغان ئۇ جاي بۇ يەردىن ئىككى ئايلىق يول، ئۇ يەردە «قاتغان» دىگەن بىر شەھەر بولۇپ، ئۇ شەھەردە بىر تاغلىق جاي بار. ئۇ تاغدا يەنە بىر يەر باركى، ئۇ يەرنى گىيامەرس ئادەمنىڭ ھوكمى بىلەن ھوكۇمالار تىلىسمات قىلغان. ئۇ تىلىسماتنى «ھامامى بادگەر» دەپ ئاتايدۇ. ئۇ زاماندىن بۇ زامانغىچە ھېچكىم ئۇ يەرگە ساق كىرىپ، ساق قايتقان ئەمەس.

قاتغان پادىشاسى ئۇ يەرگە لەشكەرلەرنى قويغان بولۇپ، ئۇلار ئۇ يەرگە كىرگەن ھەر قانداق ئىنساننى ھەرگىزمۇ تىرىك قويمايدۇ.

— رەھمەت بوۋا، — دىدى ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ، — ماڭا دۇئا قىلسىلا، خۇداغا تەۋەككۇل قىلدىم. ئىنشائاللا مۇرادىمغا يېتەرمەن.

— خەير، خوش ئوغلۇم، — دىدى بوۋاي دۇئا قىلىپ، — سېنى خۇدا يىمىنىڭ ئوزىگە تاپشۇردۇم.

بوۋاي ھاتەمگە قاتغان يولىنى كورسۇتۇپ قويدى ۋە تاپىلاپ دىدى:

— بۇ يول بىر يەرگە بارغاندا ئىككىگە ئايرىلىدۇ. ئوڭ تەرەپتىكى يولغا ماڭ. چۈنكى ئۇ يولنىڭ خەتىرى ئازراق، يەنە بىر نەچچە كۈن ماڭغاندىن كېيىن، ئۇ يولمۇ ئىككىگە بولۇنىدۇ. سول تەرەپتىكى يولغا ماڭغىن، خەتىرى ئازراق، بۇ سوزلىرىمگە ئەمەل قىلساڭ كېيىن پۇشمان قىلمايسەن.

ھاتەم بوۋاي بىلەن خوشلۇشۇپ يولغا راۋان بولدى. بۇ شەھەرنىڭ خەلقى شەھەرنىڭ سىرتىغا چىقىپ، بارىگاھلارنى تىكىپ، قازان-قومۇشلارنى ئېسىپ، ئاش-تاماق ئىتىشىپ خۇشال ھالدا سەيلە-تاماشا قىلىشىۋاتاتتى. ھاتەم ئۇلارنىڭ بىرسىدىن:

— بۇ قانداق تاماشا، تويمۇ يا؟ — دەپ سورىدى.

— ياق توي ئەمەس، — دىدى ئۇ كىشى جاۋاب بىرىپ، — بۇ شەھەرگە نەچچەۋاقىتتىن بۇيان بىر بالا كەلگەن ئىدى. يەنى ھەر ئايدا بىر يىلان كېلىپ، بىر ئىككى يۇمۇلۇنۇپ، ساھىبجامال يىگىت بولۇپ بىزدىن بىر قىزنى خالاپ توي قىلىپ

ئېلىپ كېتەتتى . ئەگەر ئۇ قىزنى بەرمىسەك ئالەمنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋېتەتتى . بۈگۈن شۇنىڭ كېلىدىغان كۈنى. ھازىرقى سەيلە - تاماششا شۇنىڭ ئۈچۈندۇر . بىز قىزنى ئېلىپكەتكەندىن كېيىن ماتەم تۇتىمىز .

" ئېھتىمال بۇ ئىش جىنلار تەرىپىدىن قىلىنىۋاتقان بولسا كېرەك، - دەپ ئويلىدى ھاتەم مۇلاھىزە قىلىپ ، - ئۇلۇغلارغا ئېيتىڭلار ، ئىنشائاللا، ئۇشبۇ بالانى بىر تەرەپ قىلغايمەن!"

ئەتراپتىكىلەر ھاتەمنىڭ سوزىنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇشۇپ، دەرھال پادىشاغا مەلۇم قىلدى . پادىشا ھاتەمنى تەكلىپ قىلىپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى ۋە ھېلىقى بالا توغرۇلۇق شىكايەت قىلىشقا باشلىدى .

— ئەي ئېزىزلىرىم ، - دېدى ھاتەم ، - ئۇيىلان سىلەردىن قىز تىلىسە ، ئېيتىڭلاركى، بىزنىڭ بىرچۈكىمىز بىر ياققا كەتكەن ، بۈگۈن ئۇ كەلدى ، ئۇ : " ھەركىم بىراۋغا قىز بەرسە مېنىڭ رۇخسىتىم بىلەن بەرگەي، ئەگەر مېنىڭ رۇخسىتىمسىز بەرسە ئۇنىڭ ئەدىۋىنى بېرىمەن" - دېدى ، دەڭلا . يىلان يىگىت : " ئۇ ئادەم قېنى؟" - دەپ سورىسا ، مېنى كورسۇتۇڭلار . قالغان ئىشنى ئۆزۈم بىر تەرەپ قىلىمەن .

بۇ سوزنى ھەممەيلەن قوبۇل قىلدى. ئۇزاق ئوتمەي ئەجدەرھانىڭ ئەسىرى پەيدا بولدى . ھاتەم كوردىكى ، ئۇ مۇنارىدەك بۇرنىدىن ئوت ئارىلاش تۈتۈن چىقىرىپ، دەھشەتلىك بىر ئاۋاز بىلەن ھەر تەرەپكە قاراپ ، ھەيۋە بىلەن كەلمەكتە ئىدى. ئۇ مەخلۇق كىشىلەر ئارىسىغا يېقىن كەلگەندىن كېيىن بىر يۇمۇلۇنۇپلا يىگىت سۇرىتىدە بولدى- دە، ئادىتى بو-

بىچە قىز تەلەپ قىلدى. جامائەت ئۇنىڭغا ھاتەمنىڭ ئۆگەتكەنلىرىنى دېدى. ئەجدەرھا يىگىت سورىدى:

— ئۇ ئادەم قېنى؟

كىشىلەر ھاتەمنى كورسەتتى.

— سەن كىم بولىسەن؟ - دەپ سورىدى ئەجدەرھا ھاتەمدىن، - مۇنداق گەپلەرنى قىلىشقا جۈرئەت قىلغىنىڭغا قارىغاندا، ئىشىنىدىغان بىر نەرسەڭ بار ئوخشىمامدۇ؟

— مېنىڭ ئاتا - بوۋىلىرىم بۇ شەھەرنىڭ كاتتىلىرى ئىدى، باشقىلار ئۇلاردىن بىسوراق ئىش قىلمايتتى: بىر قانچە يىلدىن بېرى مەن باشقا شەھەردە ئىدىم . ئەندى قايتىپ كەلدىم. بۇلار كاتتىلار قائىدىسىنى بۇزۇپتۇ، - دېدى ھاتەم.

— ئۇ دىگىنىڭ قايسى قائىدە ئىدى؟ - دەپ سورىدى ئەجدەرھا يىگىت.

— ئۇلۇغ بوۋامدىن قالغان بىر موھۇر بار، - دېدى ھاتەم، - ئۇنى بىر قاچا شەربەتكە چايقاپ، كۈيۈغۇل بىلەن قىزغا ئىچۈرىمىز. ئۇلارنىڭ ئومۇرلىرى ئۇزۇن بولۇپ، ئومۇر بويى بىرلىرىگە ئىجىل - ئىناق ئوتىدۇ.

ئەجدەرھا يىگىت دېدى:

— ئۇ شەربەتنى ھازىر قىلىڭلار!

ھاتەم باشقىلارغا بۇيرىدى. بىر قاچا شەربەت كەلتۈرۈلدى، ھاتەم ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى كۈلاھىدىن ئېلىپ شەربەتكە ئۈچ قېتىم چايقىدى . مەقسىدى ئۇشبۇ جىننىڭ بارلىق ئىلمىنى كوڭلىدىن ئوچۇرۇۋەتمەكچى ئىدى. ئەجدەرھا يىگىت شەربەتنى بىر سۇمۇرۇپلا ئىچىۋەتتى- دە، ھەممە ئىلمى دىلىدىن كوتۇرۇلۇپ كەتتى.

ھاتەم دېدى،

— يەنە بىر قائىدە قالدى.

ئەجدەرھا يىگىت سورىدى:

— قايسى قائىدە؟

— ئەندى بىر كۆپكە كىرىسىز، يەنە بىر قاچا شەربەت بېرىمىز. ئۇنى كۆپنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ ئىچىشىڭىز شەرت. ئاندىن كېيىن قايسى قىزنى تەلەپ قىلسىڭىز ھازىرلا تەييار قىلىمىز.

ئەجدەرھا يىگىت:

— ئۇنداق بولسا، تېز بولۇڭلار!-دېدى.

كىشىلەر ھاتەمنىڭ ئەمرى بىلەن بىر كۆپ كەلتۈردى. ئەجدەرھا يىگىت كۆپكە كىردى. ھاتەم قاچىدىكى شەربەتكە ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ دەم سېلىپ: «مانا ئىچىڭ كۆيۈغول» دەپ كۆپنىڭ ئاغزىغا چېچىۋىدى، ئىسمى ئەزەمنىڭ خاسىيىتى بىلەن كۆپنىڭ ئاغزى مەھكەم ئېتىلىپ قالدى.

— ئەي كۆيۈغول،-دېدى ھاتەم زارلىق قىلىپ،- ھەممە قىزلارنى يىغدۇق، بىرنى تاللىۋېلىڭ.

ئەجدەرھا يىگىت ناھايىتى قاتتىق كۈچىدى. لېكىن كۆپنىڭ ئىچىدىن چىقالمىدى. ھاتەم خالايىققا قاراپ بۇيرىدى:

— قېرىنداشلار، دەرھال ئوتۇن توپلاڭلار، بۇ كۆپ خامكەن باشقىدىن پىشۇرىمىز.

ئەجدەرھا سۆرەتلىك بالادىن قۇتۇلۇشنى ئويلىغان خەلق ئوتۇن توپلىدى ۋە كۆپنىڭ تۆرت ئەتراپىدىن ئوت ياقتى، ئوت كويە - كويە ئاخىرى كۆپ بىلەن ئەجدەرھا يىگىت كۈلگە ئايلىنىپ كەتتى.

— ئەي خالايىق، ئەمدى خاتىرجەم بولۇڭلار،- دېدى ھاتەم،- ئۇ بالا تامامەن تۈگىدى.

بالادىن قۇتۇلۇپ، خوشال بولغان كىشىلەر، نۇرغۇن ئالتۇن، كۈمۈش، جاۋاھىراتلارنى ھاتەمگە ھەدىيە قىلدى. لېكىن ھاتەم ئۇ نەرسىلەرنى شۇ يەردىكى غېرىپ - مىسكىنلەرگە تەقسىم قىلىپ بەردى. ئۇلار بىلەن خەيرلىشىپ يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولدى.

مىڭ بىر جاپا - مۇشەققەتتە ھاتەم ئاللا قانچە تاغ - داۋانلاردىن ئېشىپ، چۆل - باياۋانلارنى كېزىپ، شەھەر - يېزىلارنى بېسىپ ئۆتۈپ بىر توقايزارلىققا كەلدى. بۇ توقايزارلىق سەككىز ئاياغ، قىرىق ئاياغلىق مەخلۇقاتلارنىڭ ماكانى ئىدى. ھەر مىڭ ئاياغنىڭ چوڭلۇقى شىردەك كېلەتتى. ئۇ مەخلۇقلار ھاتەمنى قورشىۋالدى. ھاتەم قادىر خۇداغا ئاجىزلىقىنى ۋەسىلە قىلىپ پانالىق تىلىدى، قۇلىقىغا غايىپتىن ئاۋاز ئاڭلاندى: «ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى يەرگە تاشلىغىن، خۇدانىڭ قۇدرىتىنى تاماشا قىلغىن!»

ھاتەم دەرھال كۆلاھىدىن ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى ئېلىپ يەرگە تاشلىدى. خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن بىرىنچى قېتىم ئاق رەڭ، ئىككىنچى قېتىم يېشىل رەڭ، ئۈچىنچى قېتىم قىزىل رەڭ، تۆرتىنچى قېتىم قارا رەڭ پەيدا بولدى.

مىڭ ئاياغلارنىڭ ھاتەم بىلەن كارى بولماي بىر - بىرلىرى بىلەن جەڭ قىلغىلى تۇردى. ئۇرۇشا - ئۇرۇشا ئاخىرى ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلۈپ تۈگەشتى.

ھاتەم خۇداغا مەدھىيىلەر ئوقۇپ، ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى يەردىن ئالدى - دە، يەنە يولغا چۈشتى.

بىر نەچچە كۈن مېڭىۋىدى، يەنە بىر بوك - باراخسانلىققا

يېتىپ كەلدى. بۇ يەر چايانلارنىڭ ماكانى ئىدى. چايانلار ھاتەم-
گە ھۇجۇم قىلدى. ھاتەم ئاي پەرىنىڭ موھۇرىنى يەرگە تاش-
لىدى. بىر نەچچە خىل رەڭ پەيدا بولدى. چايانلارمۇ ئۆز ئارا
ئۇرۇشۇپ، ئاخىرى ھالاك بولدى.

ھاتەم يەنە سەپەرگە ئاتلىنىپ بىر ۋىلايەتكە يېتىپ كەلدى. بۇ يەرنىڭ پادىشاسى بالايى - ئاپەت كېلىدىغان يولغا قاراۋۇل قويغان ئىدى. چۈنكى بۇ يول بىلەن جاڭگاللىغا كىرىش مەنئى قىلىنغان ئىدى. قاراۋۇللار بىر ئادەمنىڭ خەتەرلىك يول بىلەن كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى ۋە ھاتەمدىن:

— بۇ يولدىن قانداق كەلدىڭىز؟ — دەپ سورىدى.

ھاتەم جاۋاپ بەردى:

— ئاللانىڭ ئىنايىتى بىلەن مىڭ ئاياغ، قىرىق ئاياغ ۋە چايانلار ھالاك بولدى. مەنمۇ كېلىۋەردىم.

قاراۋۇللار ھاتەمنى پادىشانىڭ ھوزۇرىغا ئېلىپ كىردى. ھاتەم پادىشاغا ئۆتكەن ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى، پادىشا بىر نەچچە خادىمنى جاڭگاللىنى كۆرۈپ كېلىشكە بۇيرىدى. ھاتەمنىڭ ئېيتقانلىرى تامامەن راست بولۇپ چىقتى.

پادىشا ھاتەمدىن سورىدى:

— ئەي يىگىت، سىز قەيەردىن، بۇ سەپەرنى قىلىشتىكى مەقسىتىڭىز نىمە؟

— مەن يەمەن پادىشاسى تەيىنىڭ ئوغلى ھاتەم بولىمەن، ھۆسنە ئاۋات ۋىلايىتىدىن كېلىشىم، — دېدى ھاتەم ۋە ھۆسنە بانۇنىڭ يەتتە سوئالى ھەققىدىكى ئەھۋاللارنى ھېكايە قىلىپ سۆزلەپ بېرىپ سەپەرنىڭ مەقسىتىنى ئىزھار قىلدى.

— ئەي يىگىت، — دېدى پادىشا كۆيۈنۈپ، — تولىمۇ ئۇزۇندىن يىگىت ئەكەلسىز، لېكىن بۇ خىيالىڭىزدىن ۋاز كېچىڭ. ئۆز شەھرىڭىزگە قايتىپ كېتىپ، پادىشالىق ھوزۇرىنى سوراڭ. ئۇ ھامامغا كىرگەنلەردىن ھېچقانداق خەۋەر يوق.

— ئەي پادىشاھى ئالەم، — دېدى ھاتەم مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ، — مەن راھەتنى قوغلىغۇچى ئەمەسمەن، ئۆز جېنىمنى خۇدا يولىدا ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجىتىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن بېغىشلىغانمەن. خەتەردىن قورقۇپ يولدىن يانسام، ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجىتى ئادا بولمايدۇ. پەقىردىن خۇدامۇ رازى بولمايدۇ. شۇڭا ماڭا ھامام يولىنى كۆرسىتىپ قويۇڭ. يولۇمغا ماڭغايمەن.

ئىلاجىسىز قالغان پادىشا بىر قانچە ئادەملەرنى ھەمرا قىلىپ ھاتەمنى ئۇزىتىپ قويدى.

ئەلقىسسە، ھاتەم شاھ بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى. ھەمرا بولغانلار بىر نەچچە كۈنلەردىن كېيىن، بۇ باشقا شاھ نەۋەلگى ئىكەنلىكىنى، ئەندى ئۇ تەرەپكە ئۆتۈشكە ئامالىنىڭ يوقلىقىنى ئېيتىپ ھاتەمنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ ئارقىلىرىغا قايتىشتى.

ھاتەم خۇشال بولۇپ قاتغان يولىغا قاراپ ماڭدى. كۆپ رەنجۇ - مۇشەققەتلەر تارتىپ قاتغان شەھرىگە يېتىپ كەلدى.

ھاتەم بىر كۈنى ئەتىگەندە قاتغان پادىشاسى ھارىسنىڭ ئوردىسىغا باردى. پادىشاغا ئىككى لەئەل تەقدىم قىلدى. شاھ سوۋغىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇرسەن بولدى، شۇڭا ھاتەم ئۈچۈن سەندەل قويدۇرۇپ، ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى.

— ئەي كىشى قاياقتىن كەلدىڭىز، نەگە بارىسىز، مۇنداق دىۋانىلارچە سەپەر قىلىشتىكى مەقسىدىڭىز نىمە؟ — دەپ سورىدى پادىشا.

— پەقىر يەمەن زېمىنىدىن، پادىشا تەيىنىڭ ئوغلى ھاتەم بولىمەن، نەچچە يىللار بولدى ئاللاتائالانىڭ رىزالىغى ئۈچۈن مۇھتاجلار ئېھتىياجىنى ھەل قىلىش يولىدا مېڭىپ كەلمەكتىمەن، — ھاتەم سۆزلەپ ھوسنە بانۇنىڭ يەتتە سوئالىنى بايان قىلدى، — بۇ سوئاللارنىڭ بەشىنى ھەل قىلدىم، ئەندى ئالتىنچى سوئالنىڭ سىرىنى تېپىش يولىدا مېڭىۋاتىمەن.

— ئەي ھاتەم، — دېدى پادىشا ھارىس ئەنسىرىگەن ھالدا، — جېنىڭىزغا ئىچىمىز ئاغرىسۇن، نىيىتىڭىزدىن كېچىڭ، چۈنكى بۇ ھاممامغا كىرگەنلەردىن قايتىپ چىققىنى يوق، بۇنىڭدىن باشقا پايدىلىق ئىشلار كۆپ.

— رەھمەت پادىشاھىم، — دېدى ھاتەم، — ئاتىلارچە قىلغان مەرھەمەتلىرىڭگە جېنىم تەسەددۇق بولسۇن، لېكىن، مەن بۇ ئىرادەمدىن يانالمايمەن، چۈنكى، باشتىلا ئۆزۈمنى خۇدا رىزالىغى ئۈچۈن مۇھتاجلار ئىشىغا ئاتىۋەتكەنمەن. نە دۆلەت، نە پادىشالىق ماڭا لازىم ئەمەس. خۇدا رازى بولسىلا، ماڭا شۇ ئەڭ ئەلا دۆلەت - سائادەتتۇر. ئىنشائاللا بۇ ھاممامدىنمۇ سالامەت چىقالايمەن، ماڭا دۇئا قىلىپ ئىجازەت بەرسىلە.

ھارىس شاھ كۆردىكى، ھاتەمنىڭ ئۈمىدى يۈكسەك، ئىشەنچى چوڭ ئىدى. شاھ ئىلاجىسىز بىر نامە يېزىپ ھاتەمگە بەردى. ھاممامنىڭ قاراۋۇلىنىڭ ئىسمى ساما ئىدى. ئۇ ھېچبىر كىشىنى ھاممامغا كىرگىلى قويمايتتى. پادىشا ھارىس ئۆز كىشىلىرىدىن بەش - ئونىنى ھاتەمگە قوشۇپ ساماغا ئەۋەتتى،

ئۇلار بىر نەچچە كۈندىن كېيىن ساماننىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى. ھاتەم ئۇنىڭغا شاھ ھارىسنىڭ نامىسىنى بەردى. ئاندىن بىللە كەلگەن ھەمراھلىرىنى قايتۇرۇۋەتتى، سامان ھارىسنىڭ نامىسىنى ئوقۇپ، مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولدى. نامە مۇنداق يېزىلغان ئىدى: "ئەي سامان، بۇ بارغان كىشى ھاتەم بولۇر، ساڭا ئىشىنىپ بۇ خەتنى يېزىپ بەردىم. ئەگەر مۇمكىنچىلىك بولسا، بۇ يىگىتكە يۇمشاق سۆزلەر بىلەن نەسىھەت قىلىپ، خەتەرلەرنى چۈشەندۈرۈپ ياندۇرغىن، بولمىسا يېقىندىن ياردەم قىلغىن ..."

سامان ھاتەمگە قايتا - قايتا نەسىھەت قىلدى. خەتەرلەرنى بىر - بىرلەپ چۈشەندۈردى. ھاتەم يەنىلا ئۆز سۆزىدە چىڭ تۇردى. ئۇ، ئۆلۈشكە رازى ئىدىكى، قايتىشقا رازى ئەمەس ئىدى.

سامان ئىلاجىسىز ھالدا ھاتەمنى باشلاپ ھاممامى بادگەرد دەرۋازىسىغا باشلاپ باردى. ھاتەم كۆردىكى ھاممامنىڭ پەشتاقلىرى خۇددى تاغدەك ئېگىز ئىدى. ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدە يوغان بىر گۈمبەز كۆرۈنۈپ تۇراتتى. دەرۋازىغا ئالتۇن - كۈمۈش بىلەن لەئەل جاۋھىراتلاردىن زىننەت بېرىلگەن ئىدى.

سامان دەرۋازىنىڭ قۇلۇپىنى ئېچىپ ھاتەمنى تەكلىپ قىلدى:

— قېنى مەرھەمەت، خۇدايىمغا تاپشۇردۇم.

ھاتەم "ئاللاھۇئەكبەر" — دەپ بوسۇغىدىن ئوڭ پۇتىنى ئالدى. سامان بىلەن خوشلاشقان ھاتەم ئىچكىرى كىرىپ، بەش - ئون قەدەم مېڭىپ ئارقىسىغا قارىۋىدى، ھېچنەرسە كۆرۈنمىدى. نە پەشتاق، نە دەرۋازا، نە سامان كۆرۈنمەيتتى. ئۆزى پايانسىز بىر باياۋاندا تۇراتتى. مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن يىراقتىن بىر

ئادەم پەيدا بولدى. ھاتەم ئۇ ئادەمنىڭ ئالدىغا بېرىپسورىدى:

— سەن كىمسەن، بۇ يەردە نىمە قىلىسەن؟

ئۇ ئادەم جاۋاپ بەردى.

— مەن ھامامچى، ھامامدىن خەۋەر ئالىمەن.

ئۇ ئادەم ھاتەمنى باشلاپ ماڭدى. كوپ ئۆتمەي يەنە بىر
پەشتاق بىلەن گۈمبەز پەيدا بولدى. ئۇلار ئىشىكنى ئېچىپ ئىچ-
كىرىگە كىرىشىدى، دەرۋازىسى مەھكەم ئېتىلىپ قالدى.
ئۇلار بىر كول ئالدىغا باردى. ھىلىقى ئادەم ھاتەمگە بىر لوڭگا
بەرىپ ۋە دىدى:

— بۇ سۇدا غۇسلى قىلغىن.

ھاتەم سۇغا كىرىشى بىلەن تەڭ ھەيۋەتلىك بىر سادا ياڭ-
رىدى. ھاتەم بىخۇت بولۇپ يىقىلدى. بىر چاغدا ھوشىغا كېلىپ
قارىسا نە كول، نە ھىلىقى ئادەم، نەپەشتاق بىلەن گۈمبەز كو-
رۈنمەيتتى. ھاتەم يەنە باياۋاننى ئايلىنىپ يۈرۈپ بىر چوڭ
تاش گۈمبەزگە يولۇقتى. ئۇ گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىپ ھەر
تەرەپكە نەزەر سېلىپ، تاماشا قىلىپ يۈرەتتى،
ئالدىدا بىر ئۇلۇغ سۇ پەيدا بولدى. ھاتەم غۇلاچ تاشلاپ ئۇ
سۇدا ئۈزۈشكە باشلىدى. بىر چاغدا ھاتەمگە گۈمبەزنىڭ ئۈستى-
دە ھالقىغا ئوخشايدىغان بىر نەرسە كورۈندى. ھاتەم سۇ ئۈزۈپ
بېرىپ ئۇنى مەھكەم تۇتتى ئىدى، بىر ئاۋاز پەيدا بولۇپ، ھا-
تەم بىھوش بولدى. ئۇ بىر دەمدىن كېيىن ھوشىغا كەلسە، ھەممە
نەرسىلەر غايىپ بولۇپتۇ. ئوزى پايانسىز سەھرادا تۇرغىدەك،
ھاتەم ھەيران بولدى. ئۇ سەھرايى باياۋاندا بىر باغۇ - بوس-
تان كورۈندى. ھاتەم ئۇ بوستانلارنى سەيلى - تاماشا قىلىپ
ھەر خىل مىۋە ۋە تائاملارنى يىدى، ئۇ ھەرقانچە يىسىمۇ ھەر-
گىز تويمىدى...

بوستانلىڭ بىر تەرىپىدە بىر قەسىر نامايەن بولدى. ھا-
تەم ئۇ قەسىرنىڭ ئىچىگە كىرىپ تاماشا قىلدى، ھاتەم كوردىكى،
ئۇ قەسىرنىڭ پەشتىغىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر قەپەز ئېسىغلىق تۇر-
ۇپتۇ. قەپەزدە بىر خۇش ئاۋازلىق توتى قۇش شۇنداق سايىراۋېتىپتۇركى:

— ئەي ھاتەم خۇش كەپسىز.

ھاتەم ھەيرانلىق ئۈستىگە ھەيران بولدى. ئۇ يەردە بىر
پولات سەندەل قويۇلغان بولۇپ، ئۈستىدە كامان تۇرۇپتۇ. ئۇ
يەردە يەنە ئىككى پارچە خەت تۇراتتى. ھاتەم ئۇنى ئوقۇپ كور-
دى. خەتتە: " قەدىمى بۇ يەرگە يەتكەن ھەر قانداق بىر كىشى
بۇ كامان بىلەن قەپەزدىكى توتى قۇشنى ئاتسا بۇ تىلسىماتلار
ئېچىلىدۇ. ئەگەر ئۇچ قېتىم ئاتسىمۇ ئوقى تەگمىسە، ئۇ ئادەم
تاشقا ئايلىنىپ، تا قىيامەتكىچە شۇ ھالەتتە تۇرغۇسى ". دىيىل-
گەن ئىدى. يەنە بىر خەتتە: " بىر كۈنى كىيامەرس ئادەم بىر
سەھرادىن ئوتۇپ كېتىۋاتاتتى. بىر دانە ئالماس پارچىسى
ئۇچراپ قالدى. ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان يەنە بىر ئالماسنىڭ
بولۇشى ناتايىن ئىدى. ھوكۇمالارغا ئەمىر قىلدى :" تىلسىمات
ياساڭلاركى، بۇ ئالماس پارچىسى شۇنىڭ ئاستىدا مەخپى قال-
سۇن!» ھوكۇمالار بىر تىلسىم پەيدا قىلىدى. ئۇنىڭ
ئېتىنى ھامامى باد گەرد قويدى. ئەگەر توتى قۇشقا
ئوق تەگسە ئالماس پارچىسى ئۇ كىشىنىڭ قولىغا چۈشىدۇ...."
دەپ يېزىلغان ئىدى.

ھاتەم سەندەل ئەتراپىغا قاراپ نۇرغۇن تاشلارنى كور -
دى. بىلدىكى، بۇ تاشلار ئەسلى ئادەم بولسىمۇ، توتىغا ئوق
تەككۈزەلمىگەچكە تاش بولۇپ قالغان ئىكەن.

هاتەم: «ئۈچتال ئوق تەگمەي قالسا، قۇتۇلۇشنىڭ ئامالى بارمۇ - يوقمۇ» - دېگەنلەرنى خىيالىدىن كۆچۈردى. ئاخىر خۇداغا تەۋەككۇل قىلىپ كاماننى قولىغا ئالدى. ئوقتىن بىرنى ئېلىپ «بىسمىللا» دەپ تۇتىنىڭ دەل كۆكرىكىنى مۆلچەرلەپ ئاتقان ئىدى. تۇتى قەپەزنىڭ ئۇ تەرىپىگە ئۆتۈۋالدى. ئوق تەگمەي ئۆتۈپ كەتتى. هاتەم تېزلىكتە تاشقا ئايلىنىپ بولغانلىقىنى كۆردى. يۈرىكى دۇپۇلدەپ سوقۇشقا باشلىدى. ئۇ يەنىلا خۇداغا تەۋەككۇل قىلىپ «بىسمىللا» دەپ ئىككىنچى ئوقنى ئاتقان ئىدى، ئوق تەگمىدى. هاتەم بېلىگە قەدەر تاشقا ئايلاندى. هاتەم ئۈچىنچى ئوقنى قولىغا ئالدى - دە، ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ئوق ۋە ئۆزىگە دەم سالدى. ئاندىن «ئاللاھۇ ئەكبەر» دەپ تۇتىنىڭ دەل كۆكرىكىنى مۆلچەرلەپ ئوق ئۈزدى. ئوق تۇتىنىڭ كۆكرىكىنى جۇۋۇپ ئارقا تەرىپىدىن چىقىپ كەتتى. تۇتى قەپەز بىلەن يەرگە چۈشتى. دەهشەتلىك قورقۇنۇشلۇق ئاۋازلار كۆكنى چاك كەلتۈردى.

هاتەم بىهوش بولۇپ يىقىلدى. ئۇ هوشىغا كېلىپ قارىسا نە باغ، نە بوستان ۋە نە قەسىر-گۈمبەز، پەشتاق، تۇتى، قەپەزلەر بولسۇن، هەممىسى كۆرۈنمەيتتى. يەردە بىر پارچە ئالماس يالتىراپ تۇراتتى. تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن ئادەملەرنىڭ بەزىلىرى ئەسلىگە كەلگەن ئىدى.

هاتەم ئالماسنى ئېلىپ ئەسلىگە كەلگەن كىشىلەر بىلەن ساماننىڭ ئالدىغا كەلدى. سامان هاتەمنى سالامەت كۆرۈپ، هەممەيلەننى مېهمان قىلدى. بىر پارچە نامە يېزىپ هارىس شاهقا ئەۋەتتى. هارىس شاه هاممامى بادگەرد تىلسىمىنىڭ بۇزۇلغانلىقىنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خۇشال بولدى. دەرهال سا-

مانغا جاۋاپ خەت يېزىپ ئەۋەتتى، خەتنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى: «هۆرمەتلىك سامان، مەزكۇر نامە تېگىشى هامان هاتەم باشلىق مېهمانلارنى باشلاپ مېنىڭ هوزۇرۇمغا كەلگەيسىز».

نامە سامانغا تەگدى. ئۇ هاتەم قاتارلىق مېهمانلارنى باشلاپ قاتىغان شەهرىگە قاراپ راۋان بولدى.

هارىس شاه ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ هۆرمەت بىلدۈردى ۋە زىياپەت قىلىپ كۈتۈۋالدى. هاتەم هېلىقى ئالماسنى شاهقا ئىنئام قىلدى.

هاتەم كەتمەكچى بولۇپ پادىشا هارىستىن ئىجازەت سورىدى، شاه قوشۇلماي يەنە بىر مەزگىل بۇ يەردە تۇرۇشنى ئىلتىماس قىلدى.

هاتەم قايتمىسا بولمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ قايتا - قايتا ئىجازەت سوراۋەرگەچكە، پادىشا ئىلاجىسىز قېلىپ رۇخسەت بەردى ۋە هېلىقى ئالماس پارچىسىغا يەنە نۇرغۇن لەئەل - ياقۇتلارنى قوشۇپ هاتەمگە يوللۇق تۇتتى.

هاتەم شاه ۋە خالايىق بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى. كۆپ جايلاردىن ئۆتۈپ، جاپا - مۇشەققەتلەر چېكىپ، ئاخىرى هوسنە ئاۋاتقا يېتىپ كەلدى. سارايغا كىرىپ شاهزادە مۇنىرە بىلەن كۆرۈشتى.

ئەتىسى ئىنىك ئانا ئاڭلاپ، دەرهال يېتىپ كېلىپ، مەلىكىنىڭ سالامىنى يەتكۈزۈپ، ئۇلارنى مېهمانخانىغا تەكلىپ قىلدى.

هاتەم شاهزادىنى ئېلىپ مەلىكىنىڭ مېهمانخانىسىغا باردى. ئىنىك ئانا باش بولۇپ ئۈچ كۈن زىياپەت بەردى. هاتەم هاممامى بادگەرد خاتىرىسىنى يېزىپ، ئالماس، لەئەللەر بىلەن

قوشۇپ ئۇنىڭ ئانا ئارقىلىق مەلىكىگە چىقاردى. ئۇنىڭ ئانا ھاتەمنىڭ ھەدىيىلىرىنى مەلىكىگە بېرىپ، مەلىكىدىن بىر مۇنچە ئالتۇن، پۇل ۋە ئېسىل كىيىم - كېچەكلەرنى ئېلىپ چىقىپ ھاتەم بىلەن شاھزادىغا تەقدىم قىلدى.

ئۇلار سارايغا قايتىپ كېلىپ، ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەن ئىدى. ئۇنىڭ ئانا بىر نامە ئېلىپ كەلدى ۋە ھاتەمگە بېرىپ مەلىكىنىڭ سالامىنى يەتكۈزدى. ھاتەم نامىنى ئېچىپ ئوقۇپ مەزمۇنىدىن ۋاقىپ بولدى. خەتتە مۇنداق يېزىلغان ئىدى:

"ئەي شاھزادە ھاتەم، ئالتە سوئالغا قانائەتلىنەرلىك جاۋاپ تاپتىڭىز. ئەندى يەتتىنچىسىگە نوۋەت كەلدى. خەزىنىمىزدە بىر مەرۋايىت بار. ئۇنىڭ باراۋىرىدە كۈمۈشتىن بىر مەرۋايىت ياسالدى. ئۇ، ئۇزلىرىگە ئەۋەتىلدى. بۇ كۈمۈش مەرۋايىتقا ۋەزنى، شەكلى، رەڭگى ئوخشايدىغان يەنە بىر مەرۋايىت تېپىپ كەلگەيسىز. ئاندىن كۆڭلىمىز خاتىرجەم بولغاي».

بېيىت:

بۇ گوھەردەك يەنە بىرنى پەيدا قىل،
يەتتە ئېقلىمنى كېزىپ مۇئەييا قىل.».

نامە تامام ۋەسسالام.»

ھاتەم خەتنى ئوقۇپ بولغانىدىن كېيىن ئويلاپ كوردى. ئۇنىڭغا بۇ سوئالنىڭمۇ سەپەرسىز ھەل بولمايدىغانلىقى ئايان بولدى.

ھاتەمنىڭ مەلىكە ھۆسنە بانۇنىڭ يەتتىنچى سوئالىغا جاۋاپ تېپىپ كېلىشى ۋە ھۆسنە بانۇ بىلەن شاھزادە مۇنىرنىڭ تويى

ئەلقىسسە، ھاتەم يەنە ئۇز سەپىرىنى داۋام قىلدى. بىر ئەچچە ۋاقىت يول مېڭىپ ھېرىپ ئۇسسۇزلۇق يەتتى. بىر كۈنى ئۇ بىر تۈپ كاۋاك دەرەخ تۈۋىدە قوندى. لېكىن ئۇنىڭ كوزى ئۇيقىدىن بىدار ئىدى. ئۇ خىيال بىلەن سەھەر ۋاقتى بولۇپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمەي قالدى ۋە ئاللاتائالاغا سېغىنىپ، مۇرادىنى تىلەپ يىغلىدى. بىر چاغدا بىر جۈپ قۇش كېلىپ دەرەخنىڭ شېخىغا قوندى. بۇ قۇشلار ئاللانىڭ بىرلىكىنى سۈپەتلەپ سايرىشاتتى. ئۇز ئارا سوزلىشەتتى. بىرىنچىسى ئىككىنچىسىدىن سورايتتى:

— بۇ ئادەم كىم بولۇشى مۇمكىن، نېمىشقا بېشىنى قولىنىڭ ئۇستىگە قويۇپ خىيالغا چۈمۈپ كەتكەندۇ؟

— مەن ئۇلۇغلاردىن ئاڭلىغان ئىدىم، - دېدى ئىككىنچىسى جاۋاپ بېرىپ، - بىر كۈنلەر كېلىدۇكى، بىر كېچىسى مۇشۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە ھاتەم ئاتلىق بىر يىگىت كېلىپ مېھمان بولغاي. ئىككى قۇش بۇ يەرگە كېلىپ سوزلەشكەي، بىرى بۇ كىشىنىڭ كىملىكىنى بىلەلمەي سورىغاي. ئىككىنچىسى جاۋاپ بەرگەي» ... ھېساپلاپ باقسام ئۇلۇغلار كورسەتكەن كېچە مۇشۇ كېچە ئىكەن. بۇ ئادەمشۇ ھاتەم بولسا كېرەك.

— ئۇنداق بولسا، ھېلىقى قۇشلار ۋەقەسىنى ئېيتىدىغان ۋاقىت بولۇپ قاپتۇ، - دېدى بىرىنچى قۇش، - بىزنىڭ جامائەت-

لىرىمىز نىڭ ئەسلىمىزدە رىيائىي قەھرىمانى جەزىرىلەردە ئىدى. بىر
گورۇھ قۇشلار بىزلەرگە ئارىلاش ئىدى. ھەر ئۈچ يىلدا بىر قېتىم تۇخۇم
قوياتتى. تۇخۇملىرى تۇخۇ تۇخۇملىرىدىنمۇ خىل ئىدى. بىرسە-
ۋەپلەر بىلەن بۇ خاسىيەتلەر ئۇلاردىن كوتۇرۇلۇپ كەتتى. بۇ
تۇخۇملاردىن بىرى پەرىلەر شاھى قەھرىمان شاھنىڭ قولىغا چۈش-
كەن ئىدى. يەنە بىرى شەمشان شاھقا تەككەن ئىدى. شەمشان
شاھ ھوكۇمالار ھوكمى بىلەن سەھرادىكى بىر بۇلاقنىڭ ئالدىغا
يەتتە خەزىنە ياسىدى. ئۇ خەزىنىنىڭ بارلىق ئاچقۇچلىرىنى
تاشقارقى ئويدە قويۇپ بىر قىزنىڭ نامىغا تىلسىم قىلىپ بېكىت-
تى. ئۇ خەزىنىنىڭ تەسەررۇپى شۇ قىزنىڭ قولىدا، ئۇ قىزنىڭ
قولى تەگمەي تۇرۇپ بۇ خەزىنىنى داشقا ئادەملەر ئالالمايدۇ.
ئەگەر كىمكى ئېلىشنى قەست قىلسا ئۇ يەردە ھەر خىل يىلان،
چايانلار پەيدا بولۇپ. ھوجۇمغا ئۆتۈپ ئۇ كىشىنى يوقىتىۋې-
تىدۇ ... مەلۇم بولدىكى ئۇ قىز خەزىنىنى تەسەررۇپ قىلغاي.
بۇ يىگىت ئۇدورنىڭ سىرىنى تېپىش ئۈچۈن چىقىپتۇ.

ئەندى بىردىن بايان قىلايلى.

پەرىلەر پادىشاسى قەھرىمان ۋاپات بولدى. مەرۋايىت خو-
تۇنىنىڭ قولىدا قالدى. قەھرىمانشاھ ۋاپات بولغاندا ھامىلدار
ئىدى. ئۇنىڭ بۇرادەرلىرى رەشىك قىلىپ مەلىكىنى بىر با-
ياۋانغا ئېلىپ بېرىپ تاشلىۋەتتى.

بىر نەچچە كۈنلەردىن كېيىن مەلىكىگە بىر كارۋان ئۇچ-
راپ، كارۋان باشلىقى ئۇنى: «قىزىم» دەپ ئۆز ۋىلايىتىگە
ئېلىپ كەتتى. مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن مەلىكە ئوغۇل تۇغدى.
ئۇ ئوغۇل چوڭ بولۇپ كامالىغا يەتتى. خۇدانىڭ تەقدىرى

ىلەن ئۇ، بۇ ۋىلايەتكە پادىشا بولۇپ، مەرۋايىت ئۇنىڭغا
ـگدى.

ئۇنىڭ بەشىنچى نەۋرىسى ھەششام ئوغلى ماھيارغا قى-
ـل كۆلاتتىكتى. ھازىر ماھيار جەزىرىدە پەرزەختە دىۋەلەرگە پا-
ـشادۇر. ئۇ داھايىتى ئاقىل، دانىشمەن كىشى بولۇپ، تارىخ
كىتاپلىرىنى كوپ ئوقۇپ ئىلىم ھاسىل قىلغان. ئۇنىڭ پەرد-
ـلەر، ئىنسانلار ئارىسىدا جامال بابىدا مەشھۇر گۈلچېھرە دىگەن
بىر قىزى بار. كىمكى ئۇ قىزغا خېرىدار بولۇپ كەلسە، شەرت
ـشۇكى، ئاققۇشنىڭ ئەسلىنى سورايدۇ. ھېچكىم بىلمەس. ئەگەر
كىمەرسىكى جاۋاپ بەرسە دور بىلەن گۈلچېھرىنى ئۇنىڭغا
بېرەر.

بۇ قۇشلار پەيدا بولۇشتىن مۇشۇ زامانلارغىچە بۇ سىرلار
مەخپى قالغان ئىدى. بىز بۇ جامائەتنى يەتتە قۇشنىڭ تىلى
دەيدۇ. بۇ سوزلەرنى سوزلەشكە ئەمىر بولغىنى يوق ئىدى.
ئەمما ھاتەم خۇدانىڭ مەرت، ياخشى بەندىسىدۇر. ئۇشبۇ مەر-
ۋايىت سەۋدىۋىدىن كوپ كىشىلەر مۇرادىغا يېتەر.

ساۋاپ تەمەسىدە ئۇشبۇ سىرنى ھاتەمگە ئىزھار قىلدۇق.
ھاتەم بۇ سوزلەرنى ئۇنتۇمىسا، ئۇ مەرۋايىت بىلەن گۈلچېھرە-
نى قولىغا كىرگۈزەر.

يەنە بىرى دىدى:

— ھاتەم قەھرىمان دەرياغا قانداق بارار؟ جەزىرىدە دىۋە-
لەر كوپ، ئۇ يەردىن قانداق ئوتەر؟

يەنە بىرى دىدى:

— بىزلەر بىر سىلكىنسەك نەچچە تال پېيىمىز توكۇلىدۇ.
ھاتەم شۇ پەيلىرىمىزنى ئېلىپ ئېھتىيات بىلەن ساقلىسا، بېشىغا كۈن

چۈشكەندە قارا پەينى كويدۇرۇپ ، كۆلىنى بەدىنىگە سۈركىسە، بىر دىۋە سۈرىتىدە بولىدۇ . ھەر قانداق دىۋە ئۇنىڭغا روبىرو بولۇشقا پېتىنالمايدۇ. قاچانكى ، ئۇ ئەسلىگە كەلمەكچى بولسا ، ئاق پەينى كويدۇرۇپ ، ئۇنىڭ كۆلىنى بەدىنىگە سۈركىسە ئەسلىگە كېلەر، ھېچبىر گىزەندە ۋە زىيانداشلار ئۇنىڭغا يېقىن كېلەلمەس . ئەگەر دەريائى قەھرىمانىدىن ئۆتسە ئۇ يېقى جەزىرە ئى بەرزەخكە تەۋە بولۇپ مۇرادى ھاسىل بولۇر .

ئۇ قاناتلىرىنى سىلكىپ قېقىۋىدى، پەيلىرى تۆكۈلدى. ئاڭغىچە سۇبھى ۋاقتى بولدى . قۇشلار ئۇزۇق ئىزدەش ئۈچۈن ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ ئېيتتى :

— شەرق ۋە جەنۇپ تەرەپكە بارساڭ يول يېقىندۇر.

ھاتەم تۆكۈلگەن پەيلەرنى ئېلىپ يولغا راۋان بولدى. ئۇ باياۋانلارنى كېزىپ، قىشلاقلارنى ئارىلاپ ماڭماقتا ئىدى . تۇساتتىن بىر نالە ئاۋازى ئاڭلاندى:

— مەنمۇ خۇدايىمنىڭ بەندىسى . ئۇمۇ خۇدايىمنىڭ بەندىسىدۇر .

ھاتەم ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ بېرىپ ، قارىغۇچىنىڭ ئالدىغا باردى. كۆردىكى بىر تۈلكە ئىكەن . ھاتەم تۈلكىدىن سورىدى.

— ئەي خۇدانىڭ بەندىسى ، ساڭا قانىداق ئەلەم يەتتى؟ نىمانچە يىغلاپ چىقىسەن ؟

تۈلكە جاۋاپ بەردى :

— ئىككى بالام بىلەن ئېرىمنى سەييات ئەسىر قىلىپ ئېلىپ كەتتى . شۇلارنىڭ دەردىدە يىغلايمەن .

— ئۇ سەيياتنى تونۇمسەن ؟ — سورىدى ھاتەم .

— يېقىندا بىر قىشلاق بار . سەييات شۇ قىشلاقتا ، — دېدى تۈلكە .

— ئۇنداق بولسا ، ئۆزۈڭنى يوشۇرۇپ تۇرۇپ يىراقتىن ماڭا كۆرسىتىپ قوي . مەن بىر ئامال قىلىپ باقاي ، — دېدى ھاتەم .

تۈلكە ھاتەمنى باشلاپ بېرىپ يىراقتىن قىشلاقنى كۆرسەتتى . ھاتەم قىشلاققا قاراپ قەدەم قويدى . سەيياتنىڭ ئۆيىنى سوراپ تېپىپ ئىشىك قاقتى . سەييات ئۆيىدىن چىقىپ ھاتەمنى كۆرۈپ سورىدى .

— كىمنى ئىزدەيسەن ؟

— سىزنى، — دېدى ھاتەم مۇلايىملىق بىلەن ، — سىزگە بىر ھاجىتىم چۈشتى . ئۇ بولسىمۇ ، مېنىڭ بىر كېسىلىم بار ئىدى . تېۋىپلار تۈلكىنىڭ قېنىنى بۇيرىدى . ئەگەر تىرىك تۈلكە تۇتقان بولسىڭىز ماڭا سېتىڭ .

سەييات ھاتەمنى مېھمانخانىسىغا باشلاپ كىرىپ ئۈچ تۈلكىنى كۆرسەتتى . ھاتەم سەيياتقا نۇرغۇن پۇل بەردى. بۇ ئىشتىن خوشال بولغان سەييات ئۈچ تۈلكىنىڭ ھەممىسىنى بېرىۋەتتى . ھاتەم تۈلكىلەرنى ئېلىپ بېرىپ ئانا تۈلكىگە تاپشۇرۇپ بەردى .

— ئەندى ئۆز ماكانىڭلارغا بېرىپ شادىمان ياشاڭلار ، — دېدى ھاتەم .

ئانا تۈلكە يەنە يىغلاشقا باشلىدى . ھاتەم سورىدى:

— يەنە نېمىشكە يىغلايسەن ؟

— سەن كورمىدۇڭمۇ ، — دەپ بەكرەك نالە قىلىشقا باشلى-

دى، - ئۇ ، - مانا يولدۇشۇم ، كوز يۇمۇش ئالدىدا تۇ-
رۇپتۇ . بۇنىڭ كېسىلىگە بىر ئىلاج قىلىساڭ ئىكەن .
— ئىرىڭنىڭ كېسىلىگە نىمە پايدا قىلىدۇ ؟ - دەپ سورى-
دى هاتەم .

— بىر پىيالە ئىسسىق ئادەم قېنى بولسا ساقىياتتى ، -
دىدى تۇلكە .

— غەم يىمە ، - دىدى هاتەم ، - ئىسسىق قان مەندە بار .
ئۇ بىر تاسما بىلەن قولىنى باغلاپ ، تومۇرىغا تىغ ئۇرۇپ ،
كېسەل تۇلكىنىڭ ئاغزىغا ئىسسىق قېنىنى ئېقىتتى . دىگەندەك
ئازغىنا ۋاقىت ئوتۇۋىدى ، كېسەل تۇلكە سەھەت تاپتى .
هاتەم يەنە يولغا چۇشتى . ئۇ ، دەشتى - باياۋانلارنى
سەيلە قىلىپ مېڭىپ يەنە بىر باياۋانغا بەتكەندە ، ئۇسسۇزلۇق-
تىن مادارى قالمىدى . يىراقتىن سۇدەك بىر نەرسە پاقىراپ
كورۇندى. هاتەم ئۇنى سىزمىكىن دەپ يېقىن بېرىپ قارىۋىدى، سۇ
ئەمەس بىر ئەجدەرها ئىكەن . هاتەم كەينىگە ياناق بولىۋىدى،
لېكىن شۇ چاغدا ئەجدەرها ئىنسان تىلىدا سوزلەپ مۇنداق
دىدى :

— ئەي يىگىت ، يېقىن كەل ، مەندىن قورقمىغىن ، مەن
سېنى مېهمان قىلىمەن .
هاتەم ئەجدەرهاغا ئەگىشىپ يولغا چۇشتى . ئۇلار بىربۇس-
تانلىققا يېتىپ كەلدى . ئۇ يەردە بىر ئالى قەسىر تۇراتتى .
قەسىرنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر كول بولۇپ ، ئۇنىڭ سۇيى سۇپ-
سۇزۇك ئىدى ، ئەجدەرها هاتەمگە قاراپ :
— ئەي يىگىت، سەن بۇ يەردە ئازراق دەم ئېلىپ تۇرغىن،
مەن هازىر پەيدا بولىمەن ، - دەپ كولگە كىرىپ غايىپ بولدى

ۋە بىر دەمنىڭ ئىچىدە بىر نەچچە پەرىزاتلار پەيدا بولۇپ قال-
دى . ئۇلارنىڭ هەممىسى هوسنە جامالدا بىر - بىرىدىن گۇ-
زەل ئىدى . ئۇلار هاتەمنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، دوستىخان سې-
لىپ، تۇرلۇك تائاملارنى ئېلىپ كەلدى ، شۇ ئەسنادا ئەجدەرها-
مۇ كولدىن چىقىپ هەممىدىن يۇقۇرىغا ئوتۇپ ئولتۇردى ۋە
دىدى :
— ئەي يىگىت ، تارتىنماستىن بۇ تائاملاردىن خالىغى-
نىڭچە يىگىن .
هاتەم تائاملاردىن تويغىچە يەپ دۇئاغا قول كوتەردى.
دۇئادىن كېيىن ئەجدەرها هاتەمدىن سورىدى :
— قەيەردىن كەلدىڭ ۋە قەيەرگە بارىسەن ، ئېتىڭ نىمە ؟
— مەن يەمەنلىك بولىمەن،- دىدى هاتەم جاۋاپ بېرىپ،-
ئېتىم هاتەم. يەمەن پادىشاسى تەيىنىڭ ئوغلىمەن، هازىر هوسنە
ئاۋاتتىن كېلىۋاتىمەن .
هاتەم ئوتكەن ئىشلارنى بىرمۇ - بىر سوزلەپ بەردى ۋە
بۇ قېتىمقى سەپىرىنىڭ مەقسىدىنى دىدى .
ئەجدەرها بۇ سوزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن بېشىنى سەجدە-
گە قويۇپ شۇكرى ئېيتتى . ئاندىن :
— ئەي شاهزادە، - دىدى ئۇ سوزگە ئېغىز ئېچىپ ، - ئا-
تا - بوۋىلىرىمنىڭ هەممىسى پادىشا بولۇپ هەزرىتى سۇلايمان
ئەلەيهىسسالامدىن بۇ تاغۇ - دەشتلەرنى تىلىۋالغان ئىكەن . بىز
پەرىلەر قەۋمىدىن ، ئادىمىزاتقا زىيانكار بولىساق ، قىياپىتىمىز
ئوزگۇرۇپ قالغاي . نوۋەت مەن گومراغا يەتتى . مېنىڭ ئې-
تىمنى، ئەبدەس شاهنىڭ ئوغلى پادىشاهى شەمس دەيدۇ . بىر
كۇنى ئويلىدۇمكى » لەشكەر يىغىپ بېرىپ ، ئىنسانلارنىڭ تۇپ-

رىدىن ئېلىپ جايىمنى تولۇق قىلىسام» ، شۇ مەقسەتتە لەشكەر توپلاپ ئىنسانلار ئۈستىگە باستۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن تەييارلانغان ئىدىم . شۇ كېچىسىلا قىياپىتىم ئۆزگۈرۈپ ئەجدەرھا بولۇپ قالدىم . لەشكەر ۋە جامائەتلىرىمنىڭ ھەممىسىنىڭ پەي - قاناتلىرى توكۇلۇپ كەتتى، كېيىن بولسا ئۆزۈمنى ئېسىپ تۇۋە قىلدىم ، پايدا قىلمىدى . ناگاھ بىر كېچىسى غايىپتىن بىر ئاۋاز ئاڭلاندى : «بۇ ئاھۇ - نالىدىن ساڭا پايدا يوق . يەمەن ۋىلايىتىدە ھاتەم دىگەن بىر كىشى دۇنياغا كېلىدۇ . بىر سەۋەپلەر بىلەن بۇ يەرگە قەدىمى يېتىپ قالار ، ئۇنىڭ دۇئاسىنىڭ بەركاتىدىن ئىنشائاللا ، قىياپىتىڭ ئەسلىگە كەلگەي» . شۇ ۋاقىتتىن تارتىپ تاكى ھازىرغىچە ساڭا ئىنتىزار بولۇپ تۇرماقتىمەن ، ماڭا بىر دۇئا قىلساڭ، ئەسلىمگە كەلسەم.

ھاتەم دەرھال بىر خىلۋەتكە كىرىپ ، يۇيۇنۇپ بېشىنى ھەقنىڭ دەرگاھىغا سەجدىگە قويۇپ مۇناجات قىلىپ شۇنداق دىدى :

— ئەي ، سىرى بار ئالەمنى يارىتىپ پەرۋىش قىلغۇچى يەككە- يىگانە خۇدايىم. ئەۋۋەلىڭ يوق، ئاخىرىڭ يوق ، ھېچقانداق ئوخشايدىغىنىڭ يوق ، ھېچنەرسىگە ئېھتىياجىڭ يوق، ئالىمسەن ، ئالىملىغىڭ قانداقتۇر ئېقىل - زېھىن بىلەن ئەمەس، بەلكى ئۆز سۈپىتىڭ بىلەن. قادىرسەن، قادىرلىغىڭ قانداقتۇر كۈچ - قۇۋەت بىلەن ئەمەس، ئۆز سۈپىتىڭ بىلەن، ھېچنەرسىنىڭ ئالدىدا ئاجىز ئەمەسسەن . نىمىنى خالىساڭ شۇنداق قىلالايسەن . بارنى يوق قىلالايسەن، يوقنى بار قىلالايسەن ، بىرلىك ۋە بارلىغىڭنىڭ ھەق - ھورمىتى ئۈچۈن ئۆزگەرگەنلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرگەيسەن !

ھاتەمنىڭ كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياشلىرى راۋان بولۇپ ، ھەزرىتى رەببىل ئالەمىنگە بولغان ئىشتىياقى جۇش ئۇردى . ئۇ سەجدىدىن بېشىنى كۆتەرگەندە ئەجدەرھا يىلانسۈرەتلىرىنىڭ ھەممىسى پەرىزاتقا ئايلانغان ئىدى . ئەفرەس شاھ باشلىق بارلىق پەرىلەر كېلىپ ھاتەمنى زىيارەت قىلدى ۋە: «مۇندىن كېيىن ئىنسانلارغا ئەدەپسىزلىك قىلمايمىز» - دەپ تۇۋە قىلىپ ئەھدى بەردى .

ئەلقىسسە ، پادىشا بۇيرىدىكى : «بۇ يىگىتنى چىگرىمىزغىچە ئۇزۇتۇپ قويۇپ كېلىڭلار »، ھاتەمنى بىر نەچچە پەرىزاتلار تەختىرىۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ كوتۇرۇپ يولغا چىقتى. بىرياخشى جايغا چۈشۈپ ئازراق دەم ئالدى . پەرىلەردىن بىرى ھاتەم بىلەن قېلىپ ، قالغان يەتتىسى سەيلە - تاماشا قىلىش ئۈچۈن بىرياققا ماڭدى .

بۇ يەردە مەقرىناس دىگەن بىر دىۋە ماكان تۇتقان ئىدى.

ئەفرەس شاھنىڭ سۈرىتى ئۆرگەرگەندىن كېيىن ، دىۋىلەرشكارغا چىقىشقان ئىدى. قارىسا بىر ئادەم بىلەن بىر پەرى ئولتۇرغىدەك، دىۋىلەر ئۇلارغا قاراپ ھەملە قىلىپ،ھاتەم بىلەن پەرىنى تۇتىۋالدى .

تاماشاغا كەتكەن يەتتە پەرى قايتىپ كېلىپ ، ھاتەم بىلەن قالغان ھەمراسىنىڭ يوقلىغىنى كوردى . قارىسا بىر نەچچە دىۋىلەر ئولۇپتۇ . بىرى زەخمىلىنىپ يېتىپتۇ ، ئۇلار بۇ دىۋىدىن سورىدى :

— بۇ نىمە ئەھۋال ؟

— بىز مەقرىناس دىۋىنىڭ لەشكەرلىرىدۇرمىز ، - دىدى زەخىملەنگەن دىۋە ، - شىكار قىلىش ئۈچۈن چىققان ئىدۇق. بۇ

يەرگە كەلسەك بىر ئادەم بىلەن بىر پەرى ئولتۇرۇپتۇ. بىز ئۇلار-
غا ھۇجۇم قىلدۇق. ئۇلار سانىمىزنىڭ ئازلىقىغا قارىماي بىزگە
قارشى تۇردى. بىرمەزگىل جەڭ بولدى. ئاخىرى بىزنىڭكىلەر
ئۇ ئادەم بىلەن پەرىنى تۇتۇپ كېتىشتى. مېنى بولسا، ئۆلدى
دەپ خىيال قىلىپ تاشلاپ كېتىشتى.

پەرىلەر ئۇ دىۋىنى دەرھال ئەپرەس شاھقا يەتكۈزدى.
ئەپرەس شاھ بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن قاتتىق
غەزەپلەندى، لەشكەر يىغىپ، قوراللاندۇرۇپ جەڭ قىلىش ئۈچۈن
يولغا راۋان بولدى. توختىماي يول يۈرۈپ مەقرىناس دىۋىنىڭ
چېگرىسىغا يېتىپ كەلدى، جاسۇس ئەۋەتىپ خەۋەر تاپتىكى،
مەقرىناس دىۋە شىكاردا ئىكەن. پەرىلەر ۋاقىتنى غەنىمەت
بىلىپ، دىۋىلەرگە ھۇجۇم قىلدى. دىۋىلەر بىخۇت ئىدى. كۆپ
لىرى ئۇخلاۋاتاتتى. پەرىلەر ھەر تەرەپتىن باستۇرۇپ كەلگەچكە،
خەۋەرسىز تۇرغان دىۋىلەر سەراسىمە بولۇپ تەڭ كېلەلمىدى. بىر
قىسمى جېنىدىن ئايرىلدى، بىر قىسمى زەخمىلەندى، بىر قىسمى
ئەسىر بولۇپ قولغا چۈشتى.

ئەپرەس شاھ ئۆلگەن ۋە تىرىك قالغان دىۋىلەرنىڭ ھەم-
مىسىنى بىر يەرگە يىغىپ، ئوت يېقىپ كۆيدۈرۈپ، كۈلىنى كۆككە
سورۇۋېتىپ، مەقرىناس دىۋىنىڭ تەختىنى ئىگەللەپ خەزىنىلەر-
نى قولغا چۈشۈردى ۋە پەرى كاتتىلىرىدىن بىرىنى شاھ قىلدى.
كېيىن ھاتەم بىلەن بىرگە ئەسىرگە چۈشكەن ھىلىقى پەرىنى ئازات
قىلىپ يەنە يولغا سالدى.

پەرىلەر ھاتەمنى تەختىرىۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ كۆتىرىپ
ھاۋادا قۇشتەك ئۇچۇپ بىر تاغ ئۈستىگە كېلىپ چۈشتى. ئۇ يەر-

دە بىر بۇلاق بولۇپ، ئۇنىڭ لېۋىدە بىر ياش پەرىزات يىگىت
نالە-زار قىلىپ يىغلاپ ئولتۇراتتى.

پەرىلەر ئۇ يىگىتنى كۆرۈپلا تونۇدى. ئۇ شاھ مېھرىۋازنىڭ
ئوغلى شاھزادە مېھرىشاۋەر تۇمانى ئىدى. ئۇلار شاھزادىدىن
سورىدى:

— ئەي شاھزادە، مۇنداق ھەسرەتتە ئولتۇرۇشىڭىزنىڭ
سەۋۋى نىمە؟

يىگىت جاۋاپ بەردى.

— جەزىرە بەرزەخ پادىشاھىنىڭ بىر قىزى بار. ئېتىنى
سىمايى گۈلچېھرى دەيدۇ. مەن ئۇنىڭغا ئاشىق بولدۇم. ھېساپ-
سىز لەشكەر ۋە خەزىنىلەر بىلەن جەزىرە بەرزەخكە بېرىپ پادىشا-
غا ئەلچى كىرگۈزدۇم. ئەلچىلىرىمنى ماھيارشاھ ئىززەت-ئىكرام
بىلەن ئوبدان مېھمان قىلىپتۇ ۋە:

— ئەي ئەلچىلەر، — دەپتۇ پادىشا، — مەسلىھەتىڭلارغا
مەنمۇ قوشۇلدۇم. لېكىن يىگىتنى چاقىرىڭلار! ئاندىن قالغان
سۆزلىرىمنى بايان قىلىمەن.

ئەلچىلەردىن بىرى كېلىپ مېنى قىچقىرىپ بىللە ئېلىپ
باردى. پادىشا مېنى دەرۋازا ئالدىغا چىقىپ قىزغىن قارشى
ئالدى، ئۆيىگە باشلاپ، تۆردە ئولتۇرغۇزۇپ مېھمان قىلدى.
دۇئادىن كېيىن مۇنداق دېدى:

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، تەلىۋىڭنى قوبۇل قىلدىم.
ئالدىنقى شەرت شۇكى، سەندىن سوئال سورايمەن، شۇنىڭغا
جاۋاپ بەرگىن.

— ئۇ قانداق سوئال؟ — دەپ سورۇدۇم مەن.

شاھ ماڭا بىر گوھەرنى كورسەتتى ۋە بۇ گوھەرنىڭ قا-
داقلىغىنى سورىدى، مەن جاۋاپ بېرىشكە ئاجىز كەلدىم. پادىشا
مېنىڭ قايتىشىمغا رۇخسەت قىلدى. ئۇ يەردىن قايتىپ چىقىپ،
لەشكەرلىرىمنىڭ ھەممىسىنى قويۇپ بەردىم. مەن بۇ چەشمىنىڭ
بېشىدا تەنھا ئولتۇرۇپ يىغلاپ قالدىم.

— ئەي بۇرادەر، — دېدى ھاتەم، — غەم يېمە، ماھيار
شاھ دەرگاھىغا بېرىپ، سوئالىغا جاۋاپ بېرىپ گۆلچېھرىنى
ساڭا ئېلىپ بېرىمەن.

پەرىلەر شاھزادە مېھرىۋازنىمۇ كوتىرىپ يولغا راۋان بول-
دى. شامالدىنمۇ تېز ئۇچۇپ مەھكال دىۋىنىڭ ماكانىغا يەتتى.
مەھكال دىۋىنىڭ لەشكەرلىرى ھاتەمنى پادىشانىڭ ئالدىغا
باشلاپ كىردى. شاھ بۇلارنى كورۇپ ھەيرانلىق ئىلكىدە
سورىدى:

— قەيەردىن كەلدىڭلا؟

— ئەپرەس شاھنىڭ قېشىدىن كەلدۇق، — دېدى ھاتەم.

— نەچچە يىلدىن بېرى ئەپرەس شاھ غايىپ بولۇپ، ئۇنىڭ
ماكانى يىلان، چايانلارنىڭ ئورنى بولغان ئىدى، — دېدى
مەھكال ۋە ئەمىر قىلدى، — ئى پەرىلەر سىلەر قايتىڭلار. بۇ
ئادەمنى ناشتىلىق قىلىمەن.

— ئەي مەھكال شاھ، — دېدى مېھرىۋاز شاھزادە يالۋۇ-
رۇپ، — بۇ ئادەمگە ئازار بەرمىگىن، مەن ساڭا بەش ئادەم
كەلتۈرۈپ بېرەي.

بۇ مەسلىھەت دىۋىگە ماقۇل بولدى ۋە ئۇچكۈنلۈك موھ-
لەت بىلەن ھاتەمنى بىر ئۆيگە باشلاپ ساقچى قويدى.

شاھزادە مېھرىۋاز مەھكال ئالدىدىن قايتىپ چىققاندىن
كېيىن پەرىلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، سەھەر ۋاقتىدا، ساقلى-
غۇچىلار ئۇخلاۋاتقاندا ھاتەمنى ئېلىپ قاچتى.

ئەتىسى مەھكال دىۋە خادىملىرىدىن بىرسىگە ھاتەمنى
ئېلىپ كىرىشنى بۇيرىدى. خادىملار چىقىپ ھاتەم سولاغلىق
ئۆيگە قارىدى، قاراۋۇللار شېرىن ئۇيقىدا ئۇخلاۋېتىپتۇ. لېكىن
ئۆيدە ھاتەم يوق ئىدى. خادىملار ھەيران بولدى.

ئەلقىسسە، ھاتەمنى ئېلىپ قاچقانلار دەريائى قەھرىمان-
غا يەتكەندە، تورت پەرى ئۆز ماكانىغا قايتىشتى. مېھرىۋاز
بىلەن ھاتەم بولسا، ئۆز يولىغا كېتىۋەردى.

— ئەي يىگىت، — دېدى مېھرىۋاز ھاتەمنى ئاگاھلاندۇ-
رۇپ، — بۇ ماكاننىڭ دىۋىلىرى ناھايىتى يامان، ئادىمزاتنى
كورسە تىرىك قويمايدۇ.

— ئەي بۇرادەر، غەم يېمە، — دېدى ھاتەم، — مەن دىۋىمۇ
بولالايمەن.

ھاتەم ئوت يېقىپ قارا پەيلەرنى كويدۈرۈپ، كۆلىنى بە-
دىنىگە سۈركىۋىدى، قىياپىتى قورقۇنۇشلۇق بىر كۆشلۈك دىۋى-
گە ئايلىنىپ قالدى. بۇ ھالەتتە دىۋىلەر كورسە، تاقابىل بو-
لىشى مۇمكىن ئەمەستى. مېھرىۋازمۇ كورۇپ ناھايىتى قورقۇپ
كەتتى.

— ئەي بۇرادەر، — دەپ سورىدى ئۇ ھاتەمدىن، — يەنە
ئەسلىڭىزگە كېلەلەمسىز؟

— ئەسلىمگە كېلەلەيمەن، — دېدى ھاتەم.

ھاتەمنى يىراقتىن كورگەن دىۋىلەر قورققىنىدىن ئارقىسىغا
قارىماي قاچاتتى. باشقا گېزەندە قۇشلارمۇ پاراكەندە بولۇپ

جېنىنى بىر ياققا ئېلىشقا تىرىشاتتى. ھاتەم مۇشۇنداق تاماشىلار بىلەن قەھرىمان دەرياسىنىڭ بويلىرىنى ئايلىنىپ، ئۇنىڭ كېچىكىگە كەلدى.

— ئەي ھاتەم، — دېدى مېھرىۋاز، — بۇ يېقىن ئەتراپتا بىر سالۇك دېگەن جەزىرە بار، ئۇنىڭ كاتتىسىنى شاھبال شاھ دەيدۇ. مەن ئۇ يەرگە بېرىپ ئىككى - ئۈچ ئات ئېلىپ كېلەي.

مېھرىۋاز ھاتەم بىلەن خوشلىشىپ ئالدىراپ مېڭىپ كەتتى. بېرىپ شاھبال شاھقا كۆرۈنۈش قىلدى. شاھبال ئۇنىڭغا بىسيار ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلدۈردى. شاھزادە مېھرىۋاز ئىككى ئات سورىدى. شاھ ئۇچىدىغان ئاتتىن ئىككىنى بەردى. مېھرىۋاز ئۇ ئاتلارنىڭ بىرىنى مىنىپ، بىرىنى يېتىلەپ ھاتەمنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى.

ئۇلار ئۇچىدىغان ئاتلارغا مىنىپ، قۇشتەك ئۇچۇپ، دەريائى قەھرىماندىن ئۆتۈپ، بىر بوستانغا كېلىپ چۈشتى.

— ئەي ھاتەم، — دېدى مېھرىۋاز، — ماڭا رۇخسەت بەرسىڭىز، ئاتامنىڭ قېشىغا بېرىپ لەشكەر بىلەن خەزىنىنى ئېلىپ كەلسەم.

— ماقۇل، — دېدى ھاتەم.

ھاتەمنىڭ رۇخسىتىنى ئالغان شاھزادە مېھرىۋاز ئۇچىدىغان ئاتقا مىنىپ يولغا راۋان بولدى.

شاھقا مېھرىۋازنىڭ كېلىۋاتقانلىقى ھەققىدە خەۋەر يەتتى. شاھ ئوغلىنىڭ ئالدىغا چىقىپ، قىزغىن قارشى ئېلىپ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن شەھەرگە باشلاپ كىردى. شاھزادە ئاتا-ئانا، ئۇرۇق - تۇغقان، قەۋمى - قېرىنداشلار بىلەن كۆرۈشتى. ئاتىسىغا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى.

شاھ ئوغلىنىڭ تەلىۋىگە ئاساسەن دەرھال لەشكەر تەشكىللەپ، سەپەر تەييارلىقىنى قىلدى.

شاھزادە يولغا چىقتى.

مېھرىۋاز شانۇ - شەۋكەت بىلەن بوستان ئەتراپىغا كېلىپ چۈشتى. چېدىر - بارگاھلارنى ئورنىتىپ بولغاندىن كېيىن ھاتەمنى ئىزدىدى. ھاتەم شاھزادىنى يولغا سېلىۋېتىپ، ئاق بېيىنى كويدۇرۇپ، كۆلىنى بەدىنىگە سۈركەپ ئەسلىگە كەلگەن ۋە بىر دەرەخنىڭ ئاستىدا ئارام ئېلىپ ئۇخلاپ قالغان ئىدى. شاھزادە ھاتەمنى شۇ يەردىن تاپتى. ھاتەم ئويغىنىپ مېھرىۋازنى كۆرۈپ خۇشال بولدى. ئۇلار بارگاھ ئورۇنلاشقان جايغا كېلىشتى. ئۇ يەردە توپ - توپ پەرىلەر يۈرۈشەتتى. ھاتەم ئۇلار بىلەن پەرىلەر ئادىتى بويىچە سالاملاشتى ۋە بىر كېچىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزۈپ، ئەتىسى ئۇچىدىغان ئات بىلەن ماھىيار شاھنىڭ قەلئەسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ چۈشتى. دىرۋازىۋەنلەر پادىشاغا خەۋەر قىلدى.

— بىر ئۇلۇغ لەشكەر كېلىپ قەلئە ئالدىغا چۈشتى.

پادىشا ۋەزىرىنى ئەلچى قىلىپ تۈرلۈك سوۋغىلار بىلەن كەلگەنلەرنىڭ دوست ياكى دۈشمەن ئىكەنلىكىنى سىناش مەقسىتىدە چىقاردى. شاھزادە بۇ كەلگەن ئەلچىلەرنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن قارشى ئېلىپ، زىياپەت بېرىپ، سوۋغىلار بىلەن كۆتۈرۋالدى ۋە ئۇزۇتىدىغان چاغدا بىر نامە يېزىپ، شاھقا بېرىپ قوۋۇشنى ئىلتىماس قىلدى.

ئەلچى بولۇپ كەلگەن ۋەزىر قايتىپ كەلگەندىن كېيىن شاھزادىنى پادىشاغا ماختاپ، ھېلىقى نامىنى بەردى. نامەدە شاھ ئوتتۇرىغا قويغان سوئاللارنىڭ جاۋابى يېزىلغان ئىدى. شاھ يەنە ۋەزىرنى بۇيرىدى:

— مېھمانلارنى باشلاپ كېلىڭ.

ۋەزىر پادىشادىن دۇئا ئېلىپ، شەھەردىن چىقىپ، شاھزادە ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە كەلگەنلەرنى تەكلىپ قىلىپ مېھمانخانىلارغا باشلىدى. ئۇلار بۇ كېچىنى بۇ يەردە نەغمە - ناۋا، زىياپەت بىلەن ئۆتكۈزدى، ئەتىسى ماھىيار شاھ شاھزادە بىلەن ھاتەمنى چاقىرىپ كۆپ ئىززەت-ئىكراملار بىلدۈردى ۋە سورىدى:

— ئەي يىگىت، نەدىن، نېمە مەقسەتتە بۇ يەرگە كەلدىڭىز، ئېيتىڭىز نېمە؟

ھاتەم دەرھال ئورنىدىن تۇردى ۋە ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ، سەرگۈزەشتىلىرىنى بايان قىلدى ھەم كۆمۈشتىن قىلىنغان مەرۋايىتنى شاھقا كۆرسەتتى. شاھ كۆردىكى، ئۇ بەئەينى دۇرغىلار ئوخشايتتى. شاھ دۇرنى ئېلىپ چىقىپ يەنە بىر تەرەپتە قويدى. رەڭگى، چوڭ - كىچىكلىكى ئوپمۇ - ئوخشاش ئىدى.

— ئەي پادىشاھى ئالەم، - دېدى ھاتەم شاھانە ئەدەپ، پەردىلەرچە سالام، ئىكرام بىلەن، - بۇ دۇرنى پەقىرگە ئىنئام قىلسىلا، مېھرىبانلىقلىرىنىڭ ئۇلۇغ يادنامىسى بولۇپ قالسۇن.

— بولىدۇ، - دېدى ماھىيار شاھ، - لېكىن بىرىنچىمنىڭ بىر ئالدىنقى شەرتى بار. ئۇ بولسىمۇ ئاق قۇشنىڭ پەيدا بولۇشىنى سۆزلەپ بەرگەيسىز. چۈنكى بۇ ھەقتە خالايىق ئالدىدا ئەھدى قىلغان ئىدىم.

ھاتەم ئورنىدىن تۇرۇپ شاھقا ئاق قۇش ھەققىدە ئۆگىنىۋالغان قىسسىنى تولۇقى بىلەن يېزىپ تاپشۇرۇپ بەردى. ماھىيار شاھ ھاتەمنىڭ قىسسىسىنى ئوقۇپ بولۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ھاتەمنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ:

— بارىكاللا يىگىت، - دېدى- دە، دۇربىلەن قىزى گۈلچېھرىنى ھاتەمگە ئىنئام قىلدى. ھاتەم يىغىلغان چوڭ - كىچىكلەرگە گۈلچېھرىنى «ھەمشىرەم» دەپ ئېلان قىلدى.

— ئۇشبۇ يىگىت ھاتەم، - دېدى پادىشا پۇخرالىرىغا، - ئاللانىڭ رىزالىقى ئۈچۈن بارلىقىنى ھاجەتمەنلەر ئېھتىياجى ئۈچۈن بېغىشلىغان ئىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن يەمەندەك ۋىلايەتلەردىن ۋاز كېچىپ، تاجۇ - تەختىنى تاشلاپ، رىيازەت چېكىپ بۇ يەرلەردە يۈرۈپتۇ.

ھەممەيلەن ھاتەمنىڭ پەزىلىتىگە زوقلىنىپ قىستىلىپ بېرىپ ئۇنى تولۇق، كۆپرەك كۆرۈۋېلىشقا ھەرىكەت قىلىشتى.

ھاتەم ئەتىسى مەلىكە گۈلچېھرىنى شاھزادە مېھرىۋاغا نىكاھلاپ، توي قىلىپ قويۇش تەلىۋىنى ئوتتۇرىغا قويدى. باشقىلار ھاتەمگە ئاپىرىنلا ئېيتىشىپ مۇبارەكلەشتى.

توي، تەييارلىقى قىلىنىپ، توي كۈنلىرى يېقىنلاشتى. شاھزادە مېھرىۋاز ئاتىسىغا خەت يازغان ئىدى، ئۇلار شۇلارنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ ساقلاپ قېلىشتى.

شاھزادىنىڭ دادىسى خەتنى ئالغاندىن كېيىن، تويغا كېرەكلىك بولغان تەييارلىقنى تولۇق پۈتتۈرۈپ، بارلىق دۆلەت خادىملىرى، ئوردا خوتۇن - قىزلىرى بىلەن يولغا چىقتى. ئۇلار ماھىيار شاھ دىيارىغا كەلدى. ماھىيار شاھ قۇدىلارنى ۋە ئۇلار بىللە ئېلىپ كەلگەن لەشكەر خادىملىرىنى ئۆزىگە مۇناسىپ خانىلارغا مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇشنى بۇيرىدى. ئىككى پادىشا خۇشال - خورام ئولتۇرۇپ ئۇزاق مۇڭداشتى. ئەتىسى رەسمى توي نەغمىسى ياڭراپ، ئاسمان - زېمىننى لەرزىگە كەلتۈردى.

بىر نەچچە كۈن چوڭ توي- تاماشا ئۆتكۈزۈلدى. ئىككى مۇشتاق ئاشىقلار بىر- بىرىدىن مۇرادلىرىنى ھاسىل قىلىپ ھاتەمگە كۆپلەپ دۇئا قىلىشتى.

ماھىيار شاھ تويدىن كېيىن قىزى بىلەن قۇدىلىرىغا نۇرغۇن سوۋغا - سالاملار، ھەدىيە قىلىپ ئۇزاتتى.

مېھرىۋاز مەلىكە گۈلچېھرىنى ئېلىپ قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە ئۆز ماكانىغا يېتىپ كەلدى.

ھاتەم بۇ يەردە بىر مەزگىل تۇرۇپ قالدى. كۈنلەردىن بىر كۈنى شاھزادىغا ئېيتتى:

— بۇرادىرىم، ماڭا كېتىشكە ئاتاڭدىن ئىجازەت ئېلىپ بەرگىن، خالىساڭ پەقىرنى ھۆسنە ئاۋاتقا ئاپىرىپ قويغىن.

بۇسۆزنى ئاڭلىغان شاھزادە چەكسىز خۇرسەن بولدى. دەرھال ئاتىسىدىن رۇخسەت ئېلىپ، ئەسكەرلىرىنى تەييارلاپ سەپەرگە ھازىر بولدى. ھاتەمنى تەختىرىۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ پەرىلەر كۆتەردى. ھاتەم شاھ بىلەن خوشلىشىپ يولغا راۋان بولدى. ئۇلار دەريائى قەھرىماندىن ئۆتۈپ، دىۋىلەر دۆلىتى دائىرىسىگە كىرىپ ئارام ئالدى. دىۋىلەر مېھرىۋازغا كۆپ ھەدىيەلەر ئېلىپ كېلىپ ئىنئام قىلدى. قايتاشىدىمۇ مېھرىۋازدىنمۇ كۆپلىگەن سوۋغىلارنى ئېلىپ كەتتى.

ئۇلار يەنە يولغا چۈشتى. مېڭىپ - مېڭىپ مەھكال دىۋە تەۋەسىگە قەدەم قويغاندا، مەھكال دىۋە ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ مېھمان قىلىپ بىر كېچە قوندۇردى. ھەر ئىككى تەرەپ ئۆز ئاراسوۋغا تەقدىم قىلىشتى. كېيىن ئۇلار مۇقرىناس دىۋىنىڭ تەۋەسىگە كىردى. بۇ ئەپرەس شاھنىڭ لەشكەر كاتتىلىرىدىن بى-

رى - مىنىڭ بېشى ئىدى. ئۇ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ، قىزغىن قارشى ئېلىپ، ياخشى مەنزىلگە چۈشۈردى. دەرھال بىر نامە يېزىپ ئەپرەس شاھقا ئەۋەتتى.

بۇ نامەنى تىڭگىش بىلەن ئەپرەس شاھ ئورنىدىن قوزغىلىپ ھاتەم تەرەپكە قاراپ راۋان بولدى. ھاتەمنى كۆرۈپ بىسيار خۇرسەن بولدى.

ئۇلار ئەپرەس شاھنىڭ دەرگاھىدا كۆپ مەسلىھەتلەر قىلىشتى. ئەپرەس شاھمۇ شاھزادە مۇنىرى بىلەن ھۆسنە بانۇنىڭ تويىغا بېرىش تەرەددۇتىنى قىلىشقا باشلىدى.

ھاتەم ئۇلارغا تەلەپ قىلىپ ئېيتتىكى:

— بۇنىڭ بۇ تەرىپى ئادەملەر تەۋەسىدۇر. سىلەر ئۇ يەرگە بېرىپ ئادەم بولۇپ ياشىساڭلار ناھايىتى ياخشى بولاتتى.

ھاتەمنىڭ بۇ تىلىگىنى ئۇلار بىجانىدىل قوبۇل قىلىپ، بىر كېچىدىلا ھۆسنە ئاۋات تەۋەسىگە كېلىپ چۈشتى. بۇ كېچە ئۆتتى. ئەتىسى گۈزەتچىلەر مەلىكىگە، بۇ كېچە ھېساپسىز لەشكەرلەرنىڭ شەھەرنى قورشاپ چۈشكەنلىكىنى خەۋەر قىلدى. دەل شۇ چاغدا بىر تەرەپتىن ھاتەم تەنھا شەھەرگە كىرىپ كەلدى.

سارايغا كىرىپ شاھزادە مۇنىرىنى كۆردى. ئۆز ئارا خۇشال كۆرۈشۈپ قىزغىن سۆزلەشتى.

بۇ ئەھۋالدىن مەلىكە خەۋەر تېپىپ ئىنىك ئانىنى ئەۋەتتى.

ئىنىك ئانا كېلىپ ھاتەم بىلەن شاھزادە مۇنىرىدىن مەلىكىگە ۋاكالىتەن ھال سورىدى ۋە:

— بۇگۈن كەلگەن لەشكەرلەردىن خەۋىرىڭىز بارمۇ؟ — دەپ سورىدى. ئىنىك ئانا ھاتەمدىن، — بۇ لەشكەرلەر نېمە ئۈچۈن كەلدى؟

— بۇ لەشكەرلەرنىڭ ھەممىسى مېنىڭ بۇرادەرلىرىم، ھەرگىز ئەنسىرىمەڭلار، — دېدى ھاتەم.

ئىنىك ئانىنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم بولۇپ ئىككى يىگىتنى ئوردىغا بېرىشقا تەكلىپ قىلدى.

ھاتەم بىلەن شاھزادە مەلىكىنىڭ مېھمانخانىسىغا بېرىپ، مەلىكىگە ئىنىك ئانىدىن سەپەر نامەسى بىلەن دورىنى كىرگۈزدى. مەلىكە بۇ دورا بىلەن ئۆزىدىكى دورىنى بىر يەرگە قويۇپ سېلىشتۇرۇپ كۆرۈۋىدى، رەڭگى، چوڭلۇقى، ھالىتى ئوخشاش چىقتى.

مەلىكە ناھايىتى خۇرسەن بولدى. ھاتەمنىڭ ھەممىتىگە تەھسىن - ئاپىرىنلار ئوقۇپ، سىرۇپايىلار چىقاردى. كەلگەن مېھمان، لەشكەرلەرگە دوستىخان سېلىپ ھېساپسىز تائاملارنى كەلتۈردى،

ئىنىك ئانا ھاتەمنىڭ ئالدىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ تۇراتتى.

— ئەي ئانا، — دېدى ھاتەم ئىنىك ئانىغا، — مەلىكىنىڭ سوئاللىرى تامام بولدى. يەنە خىزمەتلىرى بولسا بۇيرىسۇن، بىجا كەلتۈرگەيمىز. ئەگەر باشقا خىزمەت بولمىسا، توي تەرەددۇتىنى قىلىپ، ئىشنى باشلىساق...

ئىنىك ئانا بۇ سۆزنى مەلىكىگە يەتكۈزدى. مەلىكە ھەيران بولدى.

— ئەي مېھرىبان ئانا، — دېدى مەلىكە ئىنىك ئانىغا، — بۇ قىلغانلىرىمىزنىڭ ھەممىسى ئەرگە تەگمەسلىكنىڭ باناسى ئىدى. مەن پەلەكنىڭ ئويۇنلىرىدىن غاپىل ئىكەنمەن. ئەندى پۇشەندىم. ئىش بۇ يەرگە يەتتى. ئەندى نېمە دەپ جاۋاپ بېرىمىز؟

— ئەي مەلىكە، — دېدى ئىنىك ئانا يول كۆرسۈتۈپ، — ئەزەلدىن ئاللاتائالا ھەممە نەرسىنى جۈپلۈك قىلىپ ياراتقان، بىر يىگىت بىلەن بىر قىزنىڭ نىكاھى لەۋھى مەھپۇزدا يېزىلغاندىن كېيىن بەندىدە رازى بولۇشتىن باشقا ئامال يوق. ئەندى ئىختىيارنى كەردان شاھقا بېرەيلى.

بۇ مەسلىھەتكە مەلىكىمۇ قوشۇلدى. ئىنىك ئانا چىقىپ ھاتەمگە خەۋەر يەتكۈزدى. ھاتەممۇ خۇشال بولۇپ ئەپرەس شاھ بىلەن مېھرىۋاز شاھنىڭ قېشىغا بېرىپ، شاھ كەردان ئالدىغا بېرىشنىڭ ھازىرلىقىنى قىلىپ، ھەدىيىلەر ئېلىپ، شەھەرگە راۋان بولدى. ئەپرەس شاھ ۋەزىرىنى قوشتى، مېھرىۋاز شاھمۇ ۋەزىرىنى قوشتى.

كەردان شاھنىڭ كىشىلىرى بۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ شەھەرگە ئېلىپ كىردى. ئوردىسىغا باشلاپ كۆپتىن - كۆپ مېھرىبانلىقلارنى بىجا كەلتۈردى.

— ئەي شاھ، — دېدى ھاتەم تائامدىن كېيىن، — كەمىنىلىرى شۇنى ئىلتىماس قىلىدۇكى، شاھزادە مۇنىرە خارەزەمنى مەلىكە ھۇسنە بانۇغا لايىق كۆرسىلە، پەرزەنتلىككە قوبۇل قىلسىلا ئىكەن، سائادەتلىرى تېخىمۇ زىيادە بولغاي، ئىنشائاللا،

كەردانشاھ ئۇشبۇ سوزنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇرسەن بولدى. چۈنكى، يەتتە سوئال ھەققىدىكى ھاتەمنىڭ قىسسىلىرىنى ئاڭلىغان ئىدى.

ئۇلار توي تەييارلىقىنى قىلىپ ھوسنە ئاۋات يولىغا راۋان بولدى. كەردان شاھ ئالدى بىلەن بېرىپ شاھ پەرىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ، توي تەييارلىقىنى ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتكۈزدى. شۇنداق قىلىپ بىر نەچچە كۈن توي ـ تاماشالار بولدى. ياخشى سائەتتە مەلىكە ھوسنە بانۇ شاھزادە مۇنىرگە نىكا قىلىپ قويۇلدى. مەلىكە ھوسنە بانۇ بىلەن شاھزادە مۇنىرە ۋىسال تېپىپ، مۇراتلىرى ھاسىل بولدى. ئۇلار ھاتەمگە كوپتىن ـ كوپ دۇئالار قىلىپ، خۇدادىن رەھمەتلەر تىلىدى.

ھاتەم ھوسنە ئاۋاتتا بىر نەچچە كۈن تۇرۇپ يەمەنگە قايتىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلدى. ھوسنەبانۇمۇ كوپ تەييارلىقلار قىلدى. ئۇلار ئىنسان ۋە پەرىلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا يولغا چىقتى. بىر نەچچە ۋاقىتتىن كېيىن يەمەن تەۋەسىگە يېتىپ كەلدى.

يەمەن پادىشاسى تەي، ئۇلارنىڭ كېلىۋاتقانلىق خەۋىرىنى ئاڭلاپ، نەچچە كۈنلۈك يەرگىچە ئالدىغا كېلىپ كورۇشۇپ، ئامان ـ ئېسەنلىك سوراپ، ھال ـ ئەھۋاللىشىپ، شەھەرگە باشلاپ كىردى. ياخشى مېھمانخانىلارغا چۈشۈرۈپ، ئالى زىياپەتلەر بىلەن مېھمان قىلدى.

مەلىكە ھوسنىبانۇ مەلىكە زەردىن پوشنىڭ خانىسىغا چۈشتى، ئۇلار قەدىردان دوستلاردەك كورۇشۇپ مۇڭداشتى.

پادىشا تەيمۇ بىر نەچچە كۈن توي ـ تاماشا قىلىپ بەردى. ياخشى سائەتتە مەلىكە زەردىن پوشنى ھاتەمگە نىكاھ قىلىدى. بۇ ئىككى ئىنتىزار ۋىساللار بىر ـ بىرلىرى بىلەن ئارزۇلىرىنى ھاسىل قىلىپ، كوڭۇللىرى لەززەتتىن بەھرى ئېلىپ، خۇداغا چىن قەلبىدىن شۇكرى ۋە مەدھىيىلەر ئوقۇدى.

توي بولۇپ بىر نەچچە ۋاقىتلار ئۆتتى. مېھمانلار ھاتەمدىن ئىجازەت ئېلىپ، ئۆز مەنزىللىرىگە قاراپ راۋان بولدى. شاھزادە مۇنىرە بىلەن ھوسنىبانۇلارمۇ رۇخسەت ئېلىپ ھوسنىئاۋاتقا قاراپ مېڭىشتى. ئۇلار قايتىپ دارغانلىرىدىن كېيىن بىر يىل خارەزمىدە، يەنە بىر يىل ھوسنە ئاۋاتتا تۇرۇپ ھايات ئۆتكۈزۈشتى.

ھاتەم شۇندىن كېيىن ساياھەتكە ماڭمىدى. چۈنكى ساياھەتكە ھاجەت چىقمىدى. ئۇ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە يەمەندە تۇرۇپ، يېتىم ـ يېسىر، ئاجىزلارغا ئىنئام ۋە ئېھسانلار قىلىپ ئالەمدىن ئۆتتى. ئۇنىڭ ياخشى نامى تاكى زامانلاردىن ـ زامانلارغىچە ساقلىنىپ قالغۇسى...

بۇ كىتاب 1899- يىلى تاشكەنتتە نەشر قىلىنغان «ھاتەم نامە تۈركىي»
ناملىق كىتابتىن پايدىلىنىپ نەشرگە تەييارلاندى

《哈台穆》是中亚古典名著，在维吾尔民间也广为流传，书中对慷慨仗义，舍己为人多有描叙。

ھاتەم ھەققىدە قىسسە

*

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقاتتى
«قەشقەر گېزىتى» باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1092×787 م م 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى: 7، قىستۇرما ۋارىقى: 1
1982 - يىل 12 - ئاي 1 - نەشرى
1983 - يىل 3- ئاي 1 - بېسىلىشى
سانى: 1—80.000
كىتاب نومۇرى: 10264-16
باھاسى: 0.54 يۈەن

哈 台 穆

*

刊布者：托·阿巴汗
责任编辑：阿·阿 吉
喀什维吾尔文出版社出版
新疆新华书店发行
喀什日报印刷厂印刷
毫米787×1092开本 32/1
印张7插页1页
1982年12月第1版
1983年3月第1次印刷
印数：1—80.000
统一书号：10264.16定
定价：0.54元

مۇقاۋىنى ئىشلىگۈچى: جورى قادىر

统一书号： 10264.16
定　价：0.54 元